

ลุ่มน้ำ และขยายไปตามที่ราบลุ่ม และภายในช่วงหลังชุมชนได้ขยายตัวไปทางที่ราบลุ่มตอนบนและทางตะวันตกมากขึ้น

เห็นได้ว่าการขยายที่อยู่อาศัยเข้าไปในที่นาและที่ราบลุ่มตอนบนอย่างต่อเนื่อง

คำถาม: ขอบเขตพื้นที่เมือง พื้นที่ป่าและเกษตรกรรมเป็นอย่างไร มีความชัดเจนหรือไม่ ? ?

ครส. : ยังไม่มีความชัดเจนในรายละเอียดของขอบเขตพื้นที่ เนื่องจากว่าในช่วงหลังนี้ปายมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

11. อ.ทองอิน แจ่มแจ้ง (วิทยากรเพิ่มเติม)

ในอดีตปายไม่ได้มีเสน่ห์ เป็นเมืองที่เดินทางไกล อยู่ในหุบเขา แต่ปายเพิ่งเป็นที่รู้จักและมีเสน่ห์เมื่อไม่นานมานี้ รวมทั้งเสนอภาพของปายในมิติวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และตั้งคำถามว่า เสน่ห์ของปายอยู่ที่ไหน ? ? และได้เสนอแนวทางแก้ไขเรื่องของปัญหาการท่องเที่ยวของปายที่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยภายนอกที่เข้ามาในปาย 3 ประเด็น คือ

1. เปลี่ยนแนวคิด กินคืออยู่ดี เป็น อยู่อย่างพอเพียง
2. ผู้ใหญ่และผู้มีอำนาจทั้งทางโลกและศาสนาต้องทำตัวเป็นผู้นำที่ดี
3. เริ่มต้นที่ตัวเราเอง ต้องเลือกปฏิบัติไม่ใช่เดินตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง

12 . อ.ดวงใจ หล่อธนวิชัย

“การท่องเที่ยวปายภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์”

ธุรกิจการท่องเที่ยวในปายแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 (2524-2534)	ยุคธุรกิจชุมชน
ระยะที่ 2 (2534-2542)	ยุคขยายตัวธุรกิจชุมชนและการเข้ามาของนักลงทุนรายย่อย
ระยะที่ 3 (2542- ปัจจุบัน)	ยุคของนักลงทุนรายใหญ่และการปรับตัวของธุรกิจชุมชน

ประเด็นสำคัญ

- จำนวนประชากรในอำเภอปายตามสำมะโนประชากรมีทั้งสิ้น 28,000 คน แต่คนที่อยู่ในเมืองมี 4,000 คน ดังนั้นควรมองฐานะทางเศรษฐกิจของปายใหม่ว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการเกษตรกรรมของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่อีกด้วย
- การท่องเที่ยวในปายใครได้ประโยชน์ ? ?
- การเปลี่ยนมือของเจ้าของที่ดินและการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว

- เสน่ห์ของการท่องเที่ยวที่ปลายทางที่แท้จริงแล้ว คือขายในสิ่งที่เรามีอยู่ ขายสิ่งที่

ที่เป็นเสน่ห์ของเราดีที่สุด

ช่วงซักถาม:

อารีย์: เรื่องของบ้านพักจอมพลป. 3 หลัง เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีการรื้อฟื้นและจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

อ.ดวงใจ: การท่องเที่ยวที่ปลายทางไม่ใช่คำตอบ การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของคนที่เราเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และควรให้การท่องเที่ยวที่ปลายทางเป็นอย่างที่เคยเป็น ไม่เช่นนั้นนักท่องเที่ยวที่มาปลายทางก็จะรู้จักปลายทางแต่เปลือก ไม่รู้จักสิ่งที่อยู่ข้างใน (คนปลายทาง)

มังกร: ต้องการให้มีการนำเสนองานสัมมนาแบบนี้อย่างต่อเนื่องในเรื่องของประวัติศาสตร์และโบราณคดี แล้วก็เรียกร้องให้คนปลายทางรู้จักตนเองและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ปอຍកាត់หลូ ประเพณีเลี้ยงผีเมือง

ปริยาภมร: ต้องการหาแนวทางร่วมมือระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ เนื่องจากว่าปลายทางเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายคนเข้าออกจำนวนมาก ดังนั้นจึงอยากหาแนวทางความร่วมมือของคนทั้งสองฝ่ายที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในปลายทาง

พีพัชร (บ้านตะวัน):

- ความเป็นไปได้ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน เพื่อจัดเก็บรวบรวมเรื่องราวต่างๆของปลายทาง เช่น ประวัติศาสตร์ชาวไทใหญ่ในปลายทาง
- การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่คนปลายทาง คงจะปฏิเสธไม่ได้ และเสนอให้มองปลายทางเป็น “เมือง International”
- เรียกร้องผู้ที่มีอำนาจในเรื่องของการขับเคลื่อนแนวทางที่เป็นรูปธรรม และชุมชนต้องเป็นผู้นำเสนอแผนพัฒนาต่างๆ

สรุปโดย อ.รัศมี:

- การศึกษาวิจัยตัวเรานั้น เราต้องเป็นผู้ศึกษา เนื่องจากว่าเรา (คนปลายทาง) เป็นคนที่รู้เรื่องดีมากที่สุด
- หลักสูตรการท่องเที่ยวของวิทยาลัยชุมชน เสนอให้ร่วมสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเราก่อน แล้วค่อยนึกถึงเรื่องการท่องเที่ยว
- ผู้นำจากส่วนราชการต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาที่มาจากเสียงสะท้อนภายในชุมชน

การถอดเทปวันที่ 26 สิงหาคม 2549

ผู้ดำเนินรายการ : เมืองปายมีเสน่ห์ ใครก็รู้ การมีเสน่ห์ก็เหมือนคนงาม ก่อนที่เราจะพูดไปทางหน้าเรา ต้องตั้งหลักให้ตัวเองสักหน่อย ถ้าโบราณว่า คาอยู่ที่หน้าเรามองไม่เห็น ที่นี้เราจะหันอย่างไรให้เห็นหน้า อย่างสมัยก่อนเขาเรียกกันว่าคักน้ำใส่กะโหลกชะโงกดูเงา หรือ การส่งกระจุยหน้าตาว่าสวยหรือไม่สวย

ก็เหมือนเมืองปายบ้านเราก่อนที่เราจะเดินไปข้างหน้า ต้องรู้จักตัวเองก่อน ว่าเมืองปายมีที่มาอย่างไร ว่าพี่น้องบ้านเรามีต้นกำเนิดมาจากที่ไหน วันนี้พ่อจันทร์ ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนมานาน นื่องๆอาจไม่รู้ว่า ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ เมืองปายมีอายุตั้ง 694 ปี อันนี้เฉพาะที่เรามีหลักฐานการจดบันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะฉะนั้นก่อนหน้านี้ก็อาจมียุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังนั้นเราต้องเริ่มรู้จักประวัติศาสตร์ที่เริ่มจากบ้านคอน ถ้าใครได้ฟังก็ฟังอีก เพื่อที่จะได้ซึมซับ ใครที่ยังไม่ได้ฟัง ก็ตั้งใจฟัง พ่อจันทร์มีเรื่องเล่ามากมาย นอกจากมีพ่อจันทร์แล้วยังมีอ.บัณฑิต โดยพ่อจันทร์จะพูดเรื่องตั้งแต่การก่อตั้งเป็นบ้านคอน ตั้งแต่ 694 ปีเป็นต้นมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2346 ที่กระจายตัวจากบ้านคอนไปสู่หมู่บ้านอื่น พ่อจันทร์จะอธิบายตรงนี้ให้เราเห็นภาพ แล้วอาจารย์บัณฑิตเล่าให้เราฟังต่อ

จันทร์ อินทสาร

พ่อจันทร์ : น้ำปาย สายธาร นมัสการพระอุ่นเมือง ลือเลื่องหอมขาวพันธุ์ดี อันนี้เป็นคำขวัญเมืองปาย ส่วนคำขวัญของเวียงเหนือมีว่า หมู่บ้านติดกัน ประชาชนดี ถนนราชวิถี เทศอนกริต รักษาจารีตวัฒนธรรม ผู้นำเข้มแข็ง

กราบคารวะผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอปาย และวิทยากร โดยเฉพาะอาจารย์ดร. รัศมิ์ ชูทรงเดช ผู้ประสานงาน วันนี้จะมาพูดเรื่องประวัติศาสตร์ในอดีต ความจริงแล้วเรื่องนี้เตรียมมาเป็นเวลาช้านาน จึงขอแบ่งประวัติศาสตร์เมืองปายออกเป็น สามตอน ตอนแรกก่อนเสียกรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 ตอนที่สองช่วงหลังเสียกรุงครั้งที่ 2311-2322 ที่สร้างวัดหลวง ตอนที่สาม....

ก่อนเป็นเมืองปาย แต่ก่อนนี้มีแกคือเชียงใหม่ ได้เอกสารภาษาไทยใหญ่จากเมืองปิ่น ที่เป็นเมืองไทใหญ่ที่พม่า และเมืองหนองยี่เป็นเมืองที่เมืองน้อย ประวัติศาสตร์ของไทยอยู่ที่นั่น เพราะว่าเมืองปิ่นเป็นเมืองพม่าเข้ามาตีเราตั้งหลายครั้ง หลักฐานประวัติศาสตร์ก็อยู่ที่นั่นทุกอย่าง สักกะเหลดแจ่น ยาะจะหว่าง แปลว่า เรียงลำดับเป็นประวัติศาสตร์ สักกะเหลดแจ่นแปลว่า ประวัติศาสตร์ ยาะจะวาง คือ ประวัติศาสตร์ ไปเมืองเชียงใหม่ได้หนังสือที่เขาเรียงลำดับ เขาจะเรียงเป็นจุลศักราชว่าทำอะไรบ้าง หลักฐานทุกอย่างอยู่ที่นั่น

ในจุลศักราช 694 พ.ศ. 1855 วิธีคิดคือเอา 2549 ลบด้วย 1855 มันก็จะเป็นอย่าง 694 ปี คำว่าก่อนประวัติศาสตร์ก็มี แต่ไม่มีใครรู้ ขนาดพระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้วนั้นก็ยังไม่รู้

เพราะเจ้าคำ เป็นหลานของพระเจ้าติโลกราชรู้ข่าวว่า **พะกำหม่องซอ** เข้ามาตั้งบ้านเรือนที่เวียงเหนือ มาสร้างวัดสร้างสร้างวาอยู่ นั่น กลัวว่าจะเข้ามาตีมณฑลภาคเหนือ จึงส่งคนสอดแนมมาดู

เจ้าคำมีช้างอยู่ 3 เชือก พอถึงป่ามาห้วย ฝืนว่ามี.....

โจรมาปล้นเอาช้างไปหนึ่งตัว เข้ามาช้างก็ตาย เลยตัดหัวช้างมาทิ้งไว้ที่ห้วย เคี้ยวนี้เรียกว่า บวกหัวช้าง จากที่นี้ไป 22-23 กิโลเมตร บวกหัวช้างมีวัดร้างหนึ่ง

ต่อมาในจุลศักราช 177 พ.ศ. 1858 ทหารของเจ้าคำรู้ข่าวว่าพม่าเข้ามาสร้างบ้านเรือน สั่งทหารให้ ชุคคูเวียงรอบ ชุคคูเพื่อป้องกันศึกเข้าเมือง สั่งทหาร 1861 ทหารพม่าพยายามไปตีเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าคำ จึงหนีไปอยู่เมืองฝาง พระเจ้าเครือ ผู้เป็นน้อง อยู่ที่นี่มาจนจุลศักราช 771 หรือว่าพ.ศ. 1952 พระเจ้าหม่องซอ สร้างบ้านใหญ่โต เพื่อจะเอามาถล่มทางเหนือ เช่น เชียงใหม่ หรือญัไฮมาไว้ในครอบครอง

อยู่มาจนถึงสมัยพระแสนภู มีลูกหลายองค์ โดยเฉพาะชื่อ **เจ้าศรีจันทาม** จึงส่งทหารมาช่วยรบตีเอาบ้านคอน คนทางเหนือเรียกว่า เจ้ามหาชีวิต คือ ทุกสิ่งทุกอย่างใช้อำนาจส่วนตัว ส่งทหารมา 3 คนปลอมตัวคนหนึ่งเป็นพม่า อีกคน เป็นไทยใหญ่ ต่อมาเจ้าศรีจันทามจะมารบตีเอาบ้านคอน เจ้าศรีจันทามมีช้าง อยู่ 3 ตัว ตัวแรกชื่อช้างเผือกเผ่า ตัวที่สองชื่อช้างพลายเผือกเผ่า ตัวที่สามชื่อช้างแก้วมงคล เมื่อรวมพลแล้วออกจากฝางบุรี เข้าบ้านคอน พอมาถึงที่บวกหัวช้างก็พักที่นั่นหนึ่งคืน

ผู้ดำเนินรายการ : สิ่งทีพ่อดูมาเป็นเรื่องของเชียงใหม่ พม่า ต้องเข้าใจว่าปาย เป็นเหมือนพื้นที่กันชน เป็นพื้นที่ระหว่างเชียงใหม่กับพม่าที่ใครมีกำลัง ต่างก็ยึดครอง ถ้าพม่ามีอำนาจสร้างบ้านแปงเมือง เชียงใหม่ก็พยายามกลับไปยึดครองคืนมา จะเห็นว่าแต่ก่อนไม่ใช่มี คนที่นี้หลากหลาย ไม่ใช่แค่คนไทใหญ่อย่างเดียว

พ่อจันทร์ : ครั้นหลากหลาย มีคนเชียงใหม่ อย่างที่หนองฮี ยังเป็นภาษาเมือง เป็นคนเมือง ส่วนคนเมืองป็นเป็นไทใหญ่

ในปีพ.ศ. 2220 เจ้าสีจัน มานอนที่บวกหัวช้าง ลงมาตามลำน้ำ มาคว่ำมีทางใดจะดีเข้าบ้านคอนได้ ก็พบว่าทางเข้าอยู่ 2 ประตู คือ ประตูทางตะวันตกและทางใต้ เพราะเป็นทางที่คนเข้าออก ข้างขึ้นหนึ่งคำเริ่มทัพ มาเจอน้ำ เอาช้างสองเชือกมาอาบน้ำ แล้วพูดว่าพ่อกำลังจะเข้าบ้านคอนขอให้เจ้าจงชนะ ลำน้ำนั้นจึงมีชื่อว่าวังช้างเผือก อยู่ทางโรงเรียนอนุบาลปาย และไปถึงเจ้าสีจันนอนตะแคงขวา หันไปทางตะวันตก ผินว่าเทพบุตรธิดา เอาน้ำมาล้างเท้าล้างมือ เข้ามาก็ทำตามทีผิน เพื่อที่จะได้ชัยชนะ เลื่อนทัพเข้ามาทางประตูตะวันตก เข้าไปถึงกลางเวียง ที่เป็นคุ้มเจ้าปัจจุบันนี้คือ สถานีอนามัย เอาช้างเข้าไปประชิดคุ้ม เจ้าสีจันเป็นสุภาพบุรุษ ลงจากคอช้าง ฟันเข้าศึกไปเรื่อยๆ จนช้างสองเชือกหลงไป เรียกว่าประตูเวียงหลง ที่ช้างหลงออกไป รบรากันต่างคนก็ต่างวิ่งหนีไปทางตะวันตก ที่เรียกว่า ประตูม่าน เพราะม่าน (พม่า) มาตายที่นั่นหนึ่งคน ทหารมารบแถวลำน้ำปาย ที่เป็นทุ่งเป็นนา เลยเรียกว่า ทุ่งม่าน หรือ ที่ **พะก่าสาม** หนีทัพไปทางใต้ แล้วตายที่ประตูคำ ส่วนพะก่าคะน่า หลบหนีไปที่น้ำบ่อฮู เป็นน้ำบ่อศักดิ์สิทธิ์ น้ำจะเต็มอยู่เสมอ พะก่าคะน่า บอกว่าถ้าใครมาถามก็ให้บอกไปว่า บ่อฮูเลยเพี้ยนมาเป็น บ่อฮู

ผู้ดำเนินรายการ : เห็นว่าประวัติศาสตร์เมืองปายที่พ่อจันทร์เล่ามาสอดคล้องกับชื่อสถานที่

พ่อจันทร์ : ตัวของพะก่าคะน่า ไม่ตาย ก่อนที่จะรบมีเสนาคคนหนึ่งไปเผาวัด แล้วขอชีวิตอยากอยู่นานๆ เจ้าสีใจจึงแบ่งเขตให้พะก่าคะน่าอยู่ ทางทิศใต้และตะวันตก อยู่ทางตะวันออกของอนามัย

ส่วนช้างสองตัวของเจ้าสีจันยังไม่ตายหาเจอทางไปห้วยปางแขง เรียกที่เจอว่า ห้วยช้างเผ่า แลห้วยช้างแก้ว เจ้าสีจันคิดใจที่ช้างไม่ตาย ได้ช้างคู่ชีวิตตั้งชื่อใหม่เป็น ช้างพลายเผือกเผ่า และ ช้างพลายมงคล เรียกแม่น้ำที่ได้ช้างพลายมาว่า น้ำปาย เพราะคนทางเหนือจะออกเสียงตัว พ เป็นตัว ป แล้วก็ใช้ชื่อเมืองว่าเมืองปาย

อยู่มาเจ้าสีจันก็เข้าเชียงใหม่ไปกราบทูลพระเจ้าติโลกราช ว่า พระศาสดาตาย เหลือ พระศาสนามา ก็เลยให้อยู่ที่ปายต่อ ส่วนเจ้าสีจัน ได้รับชื่อใหม่ให้เป็น เจ้าชัยสงคราม ที่รบศึกชนะ

ผู้ดำเนินรายการ : ที่พอเล่ามามีประโยชน์การเชื่อมโยงชื่อบ้าน แต่เสียดายที่ว่าประวัติศาสตร์ทางตำนานมันไม่เห็นวิถีชีวิตของคน ว่าคนสมัยก่อนอยู่กันอย่างไร

พอจันทร์ : เวียงเหนือมีเรื่องเล่าว่าเป็นคนที่ตีกันบ่อย คนเวียงเหนือเก่งเรื่องการชกต่อย ยกพวกตีกัน อย่างงานก๋วยสลาก ถ้าไม่ยกพวกตีกันมันไม่สนุก

เข้าสู่ที่สอง ต่อมาเมื่อพลเมืองมากขึ้น ขยายบ้านเมือง เอาคนมาจากบ้านต้นขามที่เชียงใหม่ บ้านต้นตาล บ้านเมืองแพร่ พอมานในสมัยเจ้าแก้มเมืองมา เดินทางจากเชียงใหม่มาคล้องช้างที่นี่ มาทางเวียงเหนือล่องไปทางแม่น้ำปาย เดินไปทางตะวันตก พบหนองน้ำขนาดใหญ่ ...

ต่อมาในจุลศักราช 1139 พ.ศ. 2220 เจ้าสีจัน กับ เจ้าอินทวงศ์ เห็นว่าทางใต้มีที่ราบกว้างน่าสร้างพระราชูปถัมภ์หรือกันตกลสงสร้างเมื่อพ.ศ. 2222 ขุดน้ำบ่อไว้กลางวัด เรียกว่า วัดหลวง ก่อเจดีย์ กว้างไม่เกิน 30 ศอก สูงเกิน 30 ศอก ใช้ชื่อว่าวัดหลวง

ต่อมาพ.ศ. 2412 คนเพิ่มมากขึ้น ทางเชียงใหม่สมัยพระเจ้ากาวิโรสุ เห็นควรจัดแบ่งการปกครอง เพื่ออำนวยความสะดวก โดยแบ่งออกเป็น บ้านทางเหนือวังช้างเผือก และได้วังช้างเผือก คนอยู่กันหนาแน่นควรแบ่งเป็นเวียงตามเวียง วัง คลัง นา ของทางราชการ เลยคุยกับกรมดำรงแล้วแบ่งให้บ้านทางเหนือของลำน้ำปายเป็น บ้านเวียงเหนือ และทางใต้เป็น บ้านเวียงใต้ เพื่อสะดวกในการเก็บภาษี 4 บาทต่อครัวเรือน ส่งไปให้ทางเชียงใหม่ ที่เวียงแห่งเก็บครัวเรือนละ 7 บาทต่อปี

ทางปายจึงมี 2 เวียง เวียงที่อยู่ก่อนและเหนือน้ำทางเหนือ เรียกว่าเวียงเหนือ ส่วน เวียงที่อยู่ใต้น้ำเรียกว่าเวียงใต้ เวียงทั้งสองสร้างขึ้นปี พ.ศ. 2412 แล้วก็ยกฐานะเป็น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ

และเมื่อเจ้ากาวิโรสุ แบ่งปายเป็นสองเวียงคือ เวียงเหนือ เวียงใต้ สมัยก่อนใช้แต่คำว่า ทำมาหากิน เลี้ยงชีพ แต่สมัยใหม่ใช้คำว่า ทำมาค้าขาย

ในพ.ศ. 2415 การปกครองได้ยกเลิกฐานะ เวียง เมือง และตั้งเจ้าขุนมูลนายขึ้นมาเพิ่มเติม มาเป็นตำบล เปลี่ยนเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ในหลักฐานบอกว่า ผู้ปกครอง พระยาสงครามหลานของเจ้านันทชัย แต่งตั้ง พระยาเกษตรรัตนอาเขต เป็นเจ้าเมืองปายคนแรกเมื่อ พ.ศ. 2417 เป็นต้นมา

ต่อมาในสักกะเหลดแจ่นก็ไม่พุดถึงปายอีก แต่จะพุดถึงเมืองเชียงแสน เมืองยวม เล็กๆน้อยๆ มีพุดถึงเรื่องเจ้าเมืองปายส่งขุนสามปายที่รบทัพหนีไปอยู่เมืองน้อย

จุลศักราช 1273 พ.ศ. 2454 ทางกรุงเทพ แต่ตั้งกระทรวง ทบวง กรม ยกเลิกฐานะเวียงมาเป็นตำบล เมืองปายจึงมีฐานะเป็นอำเภอปาย เวียงใต้เป็นตำบลเวียงใต้ เวียงเหนือเป็นตำบลเวียงเหนือ แต่ตั้งรองอำมาตย์เอกหลวงเจริญเขตเชรินทร์ หรือคุณสรสุรินทร์ เป็นนายอำเภอปายคนแรก ตั้งแต่ พ.ศ.2454- 2468 ส่วนประวัตินายอำเภอปายคนอื่นๆ พ่อก็มีหมดทุกคน

เมืองปายมี 1 บ่มี 2 มี 2 บ่มี 3 มี 3 บ่มี 4 มี 4 บ่มี 5

มี 1 บ่มี 2 คือ พระอู่เมืองมีหนึ่งเดียวในปาย มี 2 บ่มี 3 คือ ตำบลเวียงใต้และตำบลเวียงเหนือ

มี 3 บ่มี 4 คือ อำเภอปายมีสามเมือง คือ เมืองน้อย เมืองปาย และเมืองเป่ง มี 4 บ่มี 5 คือมีของด้อยอยู่ 4 ทิศ คือ หนึ่งทิศตะวันออกมีพระธาตุแม่เย็น เรียกว่าพระธาตุลูกนิมิต บูรณะตั้งแต่ปี 2524 สองพระธาตุครูบาศรีวิชัยหรือพระธาตุวัดน้ำฮู สามพระพุทธรูปเวียงเหนือ สี่พระธาตุจอมแจ้งอยู่ทางใต้

พระครูโสภณสวัสดิการ ซึ่งเป็นครูของพ่อได้ทำนายในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 เหนือ หรือว่าเดือน 6 ได้ พ.ศ. 2520 ไว้ว่า เมืองปายต่อไปข้างหน้าจะมีชื่อเสียง จะมีบ้านกะหล่าง (ฝรั่ง) และอีกอย่างหนึ่งคือต่อไปคนเฒ่าจะได้เฝ้าคนหนุ่ม เพราะว่าเป็นโรคเอดส์กัน

ผู้ดำเนินรายการ : ขอขอบคุณพ่อจันทร์ที่ได้เล่าประวัติศาสตร์เมืองปาย ที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ทางการ ช่วยให้เห็นพัฒนาการของยุคสมัย ต่อจากนี้อยากเติมสีสันชุมชนชาวบ้าน อ.บัณฑิตจะมาพุดเรื่อง ประวัติศาสตร์หมู่บ้านเมืองปายในปัจจุบัน ว่ามีหมู่บ้านเด่นๆที่สำคัญจริงๆว่ามีของดี และการตั้งบ้านเรือนก็ไม่ได้ตั้งบางจุดเท่านั้น แต่ในบันทึกมักจะบันทึกเฉพาะบางจุดที่สำคัญ เรื่องนี้เราต้องอาศัยข้อมูลและรวบรวมกันอีกต่อไป อ.บัณฑิตจะเสนอประวัติศาสตร์ตั้งแต่ช่วง 2346 เป็นต้นมาที่เป็นช่วงที่มีการขยายหมู่บ้านลงมา เชียงคิ

บัณฑิต แสนคำ

อ.บัณฑิต : กราบเรียนท่านผู้ว่า นายอำเภอ และผู้มีเกียรติทุกท่าน หนังสือเล่มนี้ใช้เวลารวบรวม ประมาณ สองปี เพราะที่ไม่มีมีการบันทึกไว้เลย เราได้รับข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่ กำนัน พ่อหลวง จากหมู่บ้านต่างๆ 40 กว่าหมู่บ้านแล้วมารวบรวมเป็นเล่มไว้ งานที่ได้จึงเป็นการสอบถามมาเรื่อยๆ ถ้าขาดเกิน ก็ช่วยทำหนังสือถึงสภาวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขต่อไป

บ้านคอนสร้างก่อนเวียงใต้ ก็จะบอกกล่าวถึงยุคหลังที่สุด คือ ช่วงขุนสามปาย เจ้าเมืองคิดว่างฝั่งขวา ตะวันตกของแม่น้ำปาย ที่ทำเลกว้างขวาง ดังที่เจ้าเมืองเชียงใหม่นำได้แนะนำ จึงสร้างบ้านแปงเมือง มีทั้งคนโยนก ไทใหญ่เงี้ยว ที่มาอยู่ที่นั่น สร้างเวียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีบ้านเรือนเป็นปึกๆ ดังที่มหาจันทร์ได้พุดไว้แล้ว บ้านจ่อหม้อ เพราะเป็นบ้านที่ทำอาชีพปั้นหม้อ มาเป็นบ้านหม้อในปัจจุบัน บ้านขามย้ายมาจากเชียงใหม่ บ้านเมืองแพร่

ที่เราอยู่ตอนนี้ก็ย้ายมาจากเมืองแพร่เมืองน่าน ต่อจากนั้นบ้านเรือนก็ขยับขยายมาเรื่อยๆ อย่างที่บ้านเวียงใต้ เดิมเป็นลัวะเก่า และไทใหญ่ แล้วย้ายไปที่บ้านทุ่งโป่ง ที่เป็นกะเหรี่ยง ย้ายเพราะเจ้าเมืองสั่งย้าย เมืองเปมมาจากสะเมิง ตามประวัติมีเจ้าแม่แสนคำเปมมาอยู่เป็นคนแรก ก็เลยใช้ชื่อว่า บ้านเมืองเปม ถ้าข้อมูลผิดพลาดก็แจ้งทางสภาวัฒนธรรม มันมีทั้งหมู่บ้านที่ตั้งก่อน 200 ปี บางหมู่บ้านตั้งมาได้ 10 ปีก็มี

ผู้ดำเนินรายการ : ลองยกตัวอย่างบ้านเก่าแก่ ที่มีของคืออยู่ด้วยให้ฟังหน่อย

อ.บัณฑิต : ทางบ้านหมอเปม เดิมทีมีคนมาอยู่เป็นหมอ มีชื่อว่าเปม ที่นั่นมีพระพุทธรูปแสนแซ่ ที่เป็นโบราณวัตถุ แล้วก็มีเมืองน้อยที่ตามประวัติก่อตั้งก่อนเมืองปาย เรื่องของพระเจ้าอุ่นเมือง มีหลักฐานยืนยันกันอยู่ ทางสภาวัฒนธรรมก็กำลังรวบรวมข้อมูลอยู่เรื่องบรรพบุรุษของพะนางสุพรรณกัลยา แต่ที่เป็นความจริงก็พระธาตุที่วัดแสนภู มีหลักฐานจากคนเฒ่าคนแก่ว่าในสมัยกรุงศรีวิชัยสร้างพระธาตุอยู่หลังวิหาร เหมือนกับเมืองเปม พระธาตุสี่เหลี่ยมเหมือนกัน ส่วนเรื่องของพระนเรศวรที่เป็นผู้หล่อพระเจ้าอุ่นเมืองนั้น จากหลักฐานมีการหล่อก่อนที่พระนเรศวรเกิดร้อยกว่าปี ตรงนี้มันขัดกันอยู่

ผู้ดำเนินรายการ : เรื่องที่เล่ามีความน่าสนใจก็ยังไม่ยากที่หาหลักฐาน ยิ่งสมัยนี้มีเทคโนโลยี ถ้าเราสนใจก็น่าจะหาหลักฐานได้ จริงๆแล้วเรื่องของความรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา คิดว่าที่ใดที่เห็นความรุ่งเรืองเกี่ยวกับการสร้างวัดสร้างวา ลองยกตัวอย่างให้ฟังหน่อยค่ะ

อ.บัณฑิต : เมืองปายมีสามเมือง คือ เมืองน้อย เมืองปาย และเมืองเปม เมืองที่ประวัติศาสตร์ไม่เอ่ยถึงเลยคือเมืองเปม ยุคไหนก็ไม่รู้ เมืองเปมมีวัดร้างมากกว่า 50 วัด มีคนเข้ามาขุดหาของดีกันไปหมด โดยเฉพาะตามวิหารที่ก่ออิฐถือปูน ส่วนมากจะมีรูปทูลที่ ในเขตอบต.แม่ฮี้ มี 36 วัดที่มีการสำรวจ ตอนนี้ให้ทางอบต.เมืองเปมสำรวจวัดร้างทั้งหมด ในเขตอบต. ว่ามีเท่าไร ที่ขุดได้เพราะผมอยู่ที่นั่น เป็นครูที่นั่นมา 13 ปี

ผู้ดำเนินรายการ : ที่พอพูดมาก็ช่วยให้เราเห็นประวัติศาสตร์เมืองปายที่มีมานาน ที่ในช่วงแรกก็มีอาการรบ ทำศึกกัน แต่พอในช่วงหลังมีวัดมาก ก็แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง อีกอย่างหนึ่งที่เราเห็นคือ มีคนหลากหลาย เรามีคนจากที่อื่นเข้ามาอยู่อย่างสม่ำเสมอ การรู้จักตัวเองก็มีความสำคัญ และเมื่ออยู่ร่วมกันกับคนที่หลากหลายก็ไม่สำคัญแต่อยู่ตรงที่ว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างไร ขอเชิญทางล่างมีประเด็นหรือคำถามอะไร ขอเชิญสัก 10 นาที เชิญค่ะ

พ่อจันทร์ : ขอเพิ่มเติมในยุคก่อนประวัติศาสตร์ พบถ้ำผีแมน ที่เมืองน้อย แล้วที่เมืองเปมก็มีถ้ำผีแมนเหมือนกัน มีครก สาก ถ้วย ที่ไม่ใช่ถ้วยที่เราใช้ในปัจจุบัน คล้ายเป็นไม้ที่เจาะลงไป ครกก็เป็นครกไม้ อย่างพ่อทุกครั้งทีไปไร่เหล่าก็จะผ่านถ้ำ เวลาเข้าป่าก็จะบน ขอให้ปลอดภัย คู่ครอง เดียวนี้มีคนเอาของออกไปขายหมดแล้ว ที่เมืองเปมก็ด้วย น่าจะเอาไปขายให้คนบ้านอื่น คนบ้านเราไม่มีใครซื้อ

ดร.ณิ : ถ้ำผีแมนในความคิดของชาวบ้านเป็นอย่างไร เป็นผีป่าที่ไม่มีตัวตน หรือว่าเป็นคนป่าในความคิดของชาวบ้านเอง

อ.บัณฑิต : เป็นผีดี ให้อะไรทุกปี ไปทุกครั้งขออะไรก็ได้ คล้ายๆกับเป็นเจ้าของป่าเจ้าเขา ถ้าเป็นผีทำไม่ถึงมาดำข้าว แต่ก็ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไหนแน่

ผู้ดำเนินรายการ : ช่วงหลังจากนี้ อ.รัศมีจะให้ข้อมูลด้าน โบราณคดีที่ปางมะผ้า ผีแมน อาจได้แลกเปลี่ยนกันต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

สำหรับวันนี้เรื่องที่จะพูดแล้ว คือ โบราณคดีปางมะผ้า ถ้าถามว่ารู้จักปางมะผ้าไหม ขอบอกเลยว่าไม่รู้ จากการศึกษาที่ปางมะผ้า ที่เราศึกษามา 6 แล้วเราว่าปางกับปางมะผ้า น่าจะมีอะไรที่คล้ายกัน โบราณคดีหมายถึงอะไร หลายคนมองว่าเป็นเหมือนเรื่องไสยศาสตร์ มีคนเคยถามว่าอาจารย์ดูพระเป็นหรือเปล่า จริงๆแล้ว โบราณคดีเป็นเรื่องที่ศึกษาของเก่า อย่างแก้วใบนี้ นานไปก็เป็นของเก่า

เราศึกษาเรื่องของคนจากของ มาดูว่าการศึกษางานโบราณคดีให้คุณค่าอะไรเราบ้าง สิ่งที่สำคัญคือ คุณค่าทางจิตวิญญาณ เวลาเราพูดถึง เมื่อเราศึกษาไปแล้วรู้ว่าของเก่าเราคืออะไร ทำให้เรามองถึงตัวเราที่มีของดีไม่แพ้ใคร ถ้าสมมติว่าเราเอาไปประกอบพิธีกรรมหลายอย่างใช้ในเรื่องของความเชื่อ พุทธศาสนา หรือ มุสลิมที่เข้ามา ทำให้เราเข้าใจและเอาไปใช้ในสังคมของเราได้ ..และสามารถพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวได้

ทำให้เรารู้อะไรบ้าง การศึกษาโบราณคดีที่อย่างปางมะผ้า ทำให้เราเห็นว่าคนที่เข้ามาอยู่ที่นั่น มาเมื่อไหร่ อย่างตอนที่ศึกษาปางมะผ้า มีคนบอกว่า บ้านแม่ละนา คงเป็นหมู่บ้านใหม่ พอเราศึกษาจริงๆ เก่าตั้งสามหมื่นกว่าปีแล้ว ที่นั่นเคยมีคนอยู่มาก่อน บางทีปางอาจมีร่องรอยอย่างนั้น

ข้อสอง หลายคนอาจไม่รู้ว่ามีของดีของเราถูกทำลายไปมาก อย่างเช่นเราสร้างบ้าน ไถนา บางทีเราเจอเศษหม้อ เราก็ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าต้องรีบศึกษาและรวบรวมก่อนที่จะหายไป

ข้อที่สามคือ ทำให้เรารู้ความแตกต่างในแต่ละหมู่บ้าน ไม่รู้ว่าเรามาจากไหน ว่าเราเป็นคนมุขอกะเหรี่ยง แต่พอมาอยู่ก็ให้เราผสมกลายเป็นคนเมืองปาง เรามีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนใคร ทำให้เรารู้สึกและเข้าใจตัวเราเอง

ทำไมต้องศึกษาปางจากปางมะผ้า

ก่อนอื่นต้องบอกว่าไม่รู้จักปาง แต่พอมาดูลำน้ำ ของปางมะผ้า ที่เข้ามาปาง แล้วที่ปางก็ลงที่สาละวิน เราเป็นพี่น้องกันเชื่อมโดยสายน้ำศึกษาจากพื้นที่ภูมิศาสตร์ ปรากฏว่าสถานที่สำคัญคือ แม่น้ำปาง ที่ไปเชื่อมสาละวิน เหนือขึ้นไปก็ไปเชื่อมพี่น้องเราที่แม่สะเรียง มีพื้นที่ราบ ภูเขาที่เหมือนกัน แต่ว่าปางมะผ้ามีการเปลี่ยนแปลงที่น้อยเพราะเป็นภูเขาอยู่ การเข้าไปจึงไม่สะดวกเหมือนที่นี่ งานศึกษาที่ปางมะผ้าอาจใช้เป็นประโยชน์มาเปรียบเทียบที่ปางได้ อีกอย่างงานของปางมะผ้า ช่วยมองให้เห็นว่าเป็นภาพรวม ว่าเวลาที่เราจะมองปางหรือปางมะผ้า เราจะมองจากปางอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูว่าเราติดต่อเชิงใหม่ ปางมะผ้า เราจะมีอะไรหลายอย่างที่คล้ายเชิงใหม่ ปาง รัฐฉาน หรือมีอะไรหลายอย่างที่คล้ายแม่ละนาที่ปางมะผ้า ปางกับปางมะผ้าเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกัน

อย่างเมื่อเช้าที่ผู้ว่าพูดว่า ผมจะพัฒนาป่ากับปางมะผ้าไปควบคู่กัน สองที่นี้มีความสัมพันธ์กันทางสายน้ำคงหรือสาละวิน ในอดีตเส้นทางตรงนี้นั้นคือเส้นทางจราจรของคน แม่น้ำปายเริ่มที่อำเภอปาย อ.เมือง ปางมะผ้า แม่สะเรียง เหมือนกับที่แม่น้ำยวม สบเมย แม่สะเรียง คนสมัยก่อนเขาเดินทางด้วยเส้นทางนี้ ตรงนี้จะคล้ายกับปาย และปางมะผ้าที่มีความสัมพันธ์กัน ความแตกต่างที่ปายมีมากกว่า หรือคนดั้งเดิมอยู่ตรงนี้แล้วลงมาอยู่ที่ราบปายรีเปลา ที่ราบตรงนี้ติดกับเวียงแห่งของเชียงใหม่ ที่มีเรื่องเล่าของพระนเรศวรที่เดินทัพผ่านมาตรงนี้

ทีมที่ทำวิจัยทำงานวิจัยอะไรบ้าง

ศึกษาเรื่องของคนและวัฒนธรรมในอดีตว่าอยู่อย่างไร และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

พื้นที่ปางมะผ้า ที่เราศึกษาสำรวจตามแม่น้ำ นี่คือเรื่องที่เราศึกษาที่ได้จากประโยชน์ จากเครื่องมือหินขวานทำให้เรารู้ว่ามีอายุแค่หมื่นปี แต่เมื่อเราขุดค้นที่ถ้ำลอด เราพบว่ามีความเก่าแก่ถึง 35,000 ปี เราพบคนโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในแม่ฮ่องสอนจริงๆที่เราขุดถึงปางมะผ้า ต้องพูดถึงมิติทั้งหมด แม่ฮ่องสอนยังเป็นที่รู้จักทั่วโลก เรื่องของข้าว เป็นที่รู้จัก 20-30 ปีก่อน ที่เป็นเรื่องของการเพาะปลูก อาอยู่ตรงนี้ งานที่เราทำขุด 2 ที่ คือ ถ้ำลอด กับ บ้านไร่ ที่บ้านลอด หลุมขุดค้นลึก 4 เมตร ดินชั้นล่างมีอายุ 30,000 กว่าปี เราพบโครงกระดูกสองโครง โครงหนึ่งอายุ 12,000 ส่วนอีกโครงมีอายุ 13,000 ปี เป็นมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุดที่ขุดพบในแม่ฮ่องสอน ณ ปัจจุบันนี้ โครงแรกนอนหงายเหยียดยาว อีกโครงหนึ่งนอนงอตัว ทำให้รู้ว่าการเอาของเช่นกันมาตั้งแต่ 13,000 ปีมาแล้ว เราพบว่าคนโบราณฟันสึกกร่อนเยอะ เป็นโรคเหงือกกรัน ใช้ฟันหนัก มากในการเคี้ยว แล้วนี่คือเครื่องมือที่ใช้ในยุคโบราณ เป็นเครื่องมือหิน เป็นเครื่องมือที่ใช้เยอะและเก่าที่สุด แล้วเรายังรู้อีกว่าที่ถ้ำลอดเคยมีน้ำท่วม เพราะแม่น้ำลางเปลี่ยนทางเหมือนกับ แม่น้ำปายที่ท่วมที่ผ่านมา จากการศึกษาเราพบว่าน้ำมันเปลี่ยนทางเดินตลอดเวลา

พื้นที่บ้านไร่ เราเป็นสุสานผีแมนที่ใหญ่ที่สุดในแม่ฮ่องสอน อันนี้คือภาพของโรงไม้ เราเจอผู้ชายอายุ 9 พันปี นอนงอตัวเหมือนที่ถ้ำลอด ประเพณีการฝังศพคล้ายคลึงกัน มีภาพเขียนสี นี่คือวัฒนธรรม มีเครื่องประดับฝังอยู่ อันนี้คือการนับถือผี ก่อนพุทธศาสนาเข้ามา ที่ปายก็จะมีแต่เรายังไม่ได้ทำการขุดค้นกัน โรงผีแมน เราพิสูจน์แล้วได้คำตอบจากคูหมอนิติเวช ว่าโรงผีแมนไม่ใช่หลุมฝังศพ ไม่ใช่การฝังศพสดๆ คล้ายกับเจดีย์ ที่นี้เราพบโรงไม้และโครงกระดูกหลายโครง เจอฟันของคนโบราณที่เจาะรูแบบนี้ อันนี้เราใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการศึกษา อย่างเช่น วงปีไม้ ของอ.นาฏสุตา ที่สามารถบอกอากาศ ฝนตกชุกหรือไม่ชุก จากเส้นวงปีไม้ ดินทุกเม็ดที่ขุดออกมา บอกได้ว่าพืชผลสมัยก่อนคืออะไร จากการศึกษาป่าไม้มีอยู่อย่างหนาแน่นในสมัยก่อน งานที่เราศึกษาจากที่ปางมะผ้า สามารถนำไปใช้ที่ปาย แม่ฮ่องสอน ว่ามีหัวโรงไม้แบบนี้หรือไม่ อย่างที่เชียงใหม่มีการฝังศพเพราะคนอยู่ที่ราบ ภาคกลางมีการนับถือพุทธศาสนาแล้ว เมืองจีนก็มีโรงแบบนี้ หรือว่าถ้าพบโรงไม้ที่มีหัวโรงแปลกๆในปัจจุบันก็ช่วยส่งข่าวเราด้วย ฟันเจาะรู มีเจดีย์พม่า กับ จีน

ปายก็มีการรับพุทธศาสนาในช่วงล้านนา ที่เชียงใหม่ก็สร้างอะไรใหญ่โต ที่ปายก็สร้าง ส่วนที่ปางมะผ้าสร้างเล็กๆ เพราะว่าเขามีพื้นที่ราบน้อย ของที่ปายเราเจอที่เมืองแพม คนเมืองแพมเขาบอกว่าเป็นของลาวเก่า แสดงว่าเรามีการติดต่อกันเยอะแยะ คือปายไม่ใช่พื้นที่ปิด ปายมีการติดต่อกับโลกมานานแล้ว ตัวอย่าง เครื่องถ้วยที่ปางมะผ้าบอกว่า เราติดต่อกับคนข้างนอก ที่ปายเองก็เคยเจอเหรียญสมัยรัชกาลที่ 5 ที่นี้ก็เคยมีการทำการค้ากับอังกฤษ เรื่องการทำไม้

อยากให้มาเชื่อมกับแม่น้ำสาละวิน ที่มีร่องรอยของคนผ่านไปผ่านมา 35,000 ปีมาแล้ว เพราะจากคนหน้าตาในปัจจุบัน เราอาจมีหน้าตาที่เปลี่ยนไปอย่างไรหน่อไหนก็ได้

ความสัมพันธ์ระดับภูมิภาค แม่ฮ่องสอนติดอันดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเรื่องของเก่าแก่ที่เราพบ เราต้องภูมิใจ แล้วที่ปายจะมีไหม ตรงนี้เรายังไม่ได้ศึกษา เราต้องทำการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คุณค่าทำให้เราเห็นว่าคนที่มีการเชื่อมโยงติดต่อกัน ไทย พม่า เราจะเห็นว่าเส้นทางนั้นมีความสัมพันธ์กันหมด มีการเติบโตและการเข้ามาของพุทธศาสนาที่ไม่นานในแถบนี้ แต่ว่าที่เชียงใหม่มานานแล้ว

ความรู้ในเรื่องของภูมิหลัง ที่ปางมะผ้าเราศึกษามาเกือบ 7 ปี ก็เลยมีเรื่องเยอะที่สุด ขุนขามมีการศึกษาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แม่สะเรียงและแม่ลาน้อยมีอยู่คนเดียว เราจึงอยากให้คนที่ที่อยากรู้เรื่องช่วยเติมเต็มประวัติศาสตร์แม่ฮ่องสอนด้วยประวัติศาสตร์ปาย ถามว่าทำไมเราต้องศึกษาปายผ่านปางมะผ้า เพราะที่ปางมะผ้าเรามีการศึกษาอย่างลึกซึ้ง เราอยากให้มีการศึกษาปายอย่างปางมะผ้า และรีบทำการสำรวจ แต่ตอนนี้ที่เราเริ่มสำรวจกันบ้างแล้ว แต่เป็นวัดวาอาราม แต่ยังไม่มีการสำรวจที่เก่าแก่กว่าวัด และทำให้รู้จักและร่วมกันอนุรักษ์จัดการ อยากให้ฟังคุณชินณวุฒิเล่าถึงเสน่ห์เมืองน้อย ว่าเมืองน้อยมีเสน่ห์ตรงไหน เมื่อกี้ที่ผู้ว่ารีบลงไปเพราะจะไปดูเมืองน้อย ท่านไม่รู้เลยว่าเรามีของดีมากมาย ขอเชิญคุณชินณวุฒิ

คุณชินณวุฒิ วิทยาลัย

ขออนุญาตนั่งพอดีน้าหนักมาก... ครั้นผมวันนี้คิดว่ามีพ่อเฒ่าพ่อแก่แล้วก็น้องๆที่เข้ามาฟังกันด้วย ช่วงบ่ายวันนี้ที่อยากเล่าให้ฟังคือเมืองน้อย เมืองน้อยอยู่ที่ไหน เมืองน้อยอยู่ในเขตอำเภอปาย บางคนอาจนึกภาพไม่ออก อันนี้คือเขตเมืองเชียงใหม่นะ ปายอยู่ตรงนี้ในวงสี่เหลี่ยม เมืองน้อยก็อยู่ในนี้ เมื่อก่อนสมัยเล่าถึงการกระจายตัวของชุมชนที่กระจากตัวอยู่ตามแหล่งที่ราบ อย่างคนที่แม่ฮ่องสอนก็มีที่ราบแคบๆ โชคดีที่ปายมีที่ราบกว้าง กว้างกว่าที่แม่ฮ่องสอนด้วยซ้ำไป

ที่เราเห็นเมื่อเช้าที่พ่อครูจันทร์เล่าถึงเวียงเหนือ เวียงเหนือก็อยู่ในวงสี่เหลี่ยมนี้เหมือนกัน ทางต้นน้ำปายเป็นเวียงเหนือ ส่วนเมืองน้อยอยู่ในวงกลมสีแดง เลยทางต้นน้ำปายขึ้นไป เมืองน้อยเป็นเขตที่มีภูเขาสลับซับซ้อนมาก บางทีอาจจะซับซ้อนกว่าปางมะผ้าด้วยซ้ำไป แต่ทำไมคนถึงไปตั้งเมืองที่นั่น และเหลือแหล่งโบราณสถานขนาดใหญ่เยอะแยะ เดียวเล่าจะเล่าให้ฟัง ตรงจุดที่เราพบรอยหลักฐานทางโบราณสถานก็จะอยู่ตามริมน้ำ ส่วนเนินขึ้นไปบนภูเขาก็พบโบราณสถานตามรอยหุบเขาแอ่งที่ราบเล็กๆ เมืองน้อยมีความเก่าแก่กว่าเมืองแปงและเมืองปาย

เราเรียกว่าเมืองน้อย มันต่างจากเมืองอื่น อย่างเวียงเหนือยังงัย เมืองน้อยเป็นเมืองใหญ่ชุมชนใหญ่ก็จริงแต่ต่างตรงที่เมืองน้อยไม่มีการขุดคูน้ำคันดิน ก็คงจะเป็นสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาเล็กๆอยู่แล้ว เลยใช้ภูเขา แม่น้ำเป็น

ปรากฏสำคัญ อันนี้คือวัดหลวงที่พบ พบเจดีย์ใหญ่มาก มีวิหาร และอาคารเล็กๆ แล้วก็กำแพงแก้วล้อมรอบ ที่เราเข้าไปสำรวจสถานที่ก็เป็นอย่างนี้ พื้นที่นี้ก็ถากถางอย่างนี้อยู่แล้ว เราไม่ได้เข้าไปทำ โดยปกติแล้วพื้นที่ตรงนี้เราไม่ได้ใช้ทำเกษตรกรรม แต่ด้านหลังเป็นพื้นที่ทำนาของชาวบ้านอยู่แล้ว เขาช่วยลงแรงทำความสะอาด ไม่ต้องให้มีใครบอกเขาทำกันเอง ที่เห็นข้างหลังเป็นภูเขา มีภูเขาโอบล้อม อันนี้คือภาพเจดีย์องค์ประธาน ที่เห็นในภาพปกติที่ฐานจะมีบัวคว่ำบัวหงาย เรียบๆ แต่ที่เราพบมีการตกแต่งเส้นลวดสี่เส้น ตรงกลางเป็นบัวคว่ำบัวหงาย ลักษณะนี้ที่เชียงใหม่ก็มี ตั้งแต่สมัยของพระเจ้าหมีแก้ว ตอนพ.ศ. 2000 กว่าๆ ตรงนี้เป็นช่องประดับส่วนใต้ของฐาน กำแพงก็เป็นอย่างนี้ไม่มีใครไปขุดไปทำลาย มันถูกทำลายตามธรรมชาติ ยกเว้นเจดีย์องค์เมื่อที่มีการขุดขึ้นเนินไปหน่อยพบโบราณสถานที่สภาพเป็นอย่างนี้ ไม่มีการทำอะไร ด้านหลังมีดินกลัวยปลูกอยู่สองสามต้น มีร่องรอยการขุดหาวัตถุโบราณ อีกที่หนึ่งเป็นวัดที่พบหลังหมู่บ้าน มีเศษร่องรอยของการก่อสร้างที่เป็นตัวอาคาร เนินดินตรงนี้เป็นที่นาเชิงหุบเขา อีกที่หนึ่งอยู่บนยอดคดอย ใช้เวลาเดิน หนึ่งชั่วโมง 15 นาที เป็นกรุ ตรงฐานมีเส้นลวดประดับ ครุ่นราวคราวเดียวกับที่วัดหลวง ที่นี้ที่เราดู เมืองน้อยมีหลักฐานเยอะมาก เอกสารของกรมศิลปากรสมัยก่อน เชื่อว่าน่าจะมีเมืองโบราณสถานในแอ่งที่ราบเล็กๆ ประมาณ 60 แห่ง แต่ที่เราเคยสำรวจ พบ 10 กว่าแห่ง แล้ววันนั้นเข้าไปวันหนึ่ง เจอ 5-6 แห่ง ตามเอกสารดูจะมีการบันทึกน้อยมาก ในพงสาวดารโยนก มีกล่าวไว้น้อยมาก

ย้ายออกเชียงรายที่เป็นกษัตริย์เชียงใหม่ สวรรคต หากคนที่จะขึ้นมาครองเมืองเชียงใหม่ ได้พระยอดเชียงราย ตอนนั้นช่วงพ.ศ. 2070

และอีกอันหนึ่งที่บันทึกที่พระยอดเชียงรายส่งท้าวบุญเรือง ที่เป็นโอรสมาอยู่ที่เมืองน้อย ช่วง 2070 กว่าๆ บางท่านเสนอว่า เมืองน้อยอาจเป็นเมืองที่ส่งคนที่ไม่อยากให้อยู่ใกล้ตัวมาอยู่ตรงนี้เพราะเป็นเหมือนกับที่กั้นการทาง อ.รัศมีก็ชี้ให้ดูว่า เมืองน้อยสามารถออกเวียงแหงได้ ที่นี้เมืองน้อยจึงเป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งที่ต้องมีชุมชนใหญ่มาจากที่เมืองเวียงแหง เนื่องจากเป็นจุดยุทธศาสตร์ เพราะว่าถ้าไล่ตามเส้นของความสูงแล้ว เมืองน้อยอยู่สูงกว่า เวียงแหงอยู่ต่ำกว่า ถ้าฉะนั้นหากเวียงแหงเป็นอะไร เมืองน้อยก็สามารถสนับสนุนเวียงแหงได้

เห็นได้ว่าเมืองน้อยอยู่ไกลมากเลย แล้วมันมีความสำคัญอย่างไรกับเมืองปาย

เมื่อเราพอครุ่นจำก็เล่าให้ฟังว่ามีโบราณสถานที่เวียงเหนือ เมืองเป่ง ตรงนั้นแอ่งที่ราบปายน่าจะเป็นเมืองใหญ่ ที่สนับสนุนเมืองน้อย ในเขตปายน่าจะเป็นชุมชนใหญ่ที่สนับสนุนเมืองน้อย เวียงแหง สนับสนุนให้ที่นี้คงเป็นเมืองที่นำข้าวปลาอาหาร ทุกอย่าง พุดต่างๆ น่าจะเป็นชุมชนที่ยกครัวมาอยู่ นี่เป็นความสำคัญของเมืองน้อยที่ผมพอจะมองออก แล้วมันก็มีความสัมพันธ์กับเมืองปายด้วย และมีความสัมพันธ์กับเวียงแหง และมีความสำคัญที่เป็นเมืองหน้าด่านของเชียงใหม่ เราจะเห็นได้ว่าทัพที่จะเข้ามาตีเชียงใหม่ รุกได้สองทาง คือ เวียงแหงกับ แม่สาย ทางตามมันได้ลงมาก็จะเลยเชียงใหม่แล้ว เพราะฉะนั้นบ้านเมืองตรงแถบนี้ โดยเฉพาะเมืองน้อย เป็นเมืองหน้าด่านที่มีความสำคัญมาก ช่วงนั้นก็ประมาณ ปี 2000 – 2101 ที่เชียงใหม่เสียเมือง ช่วงนั้นก็อยู่ประมาณ 2070 -2100 กว่าๆ ที่มีเอกสารกล่าวถึงเมืองน้อยชัดๆ เส้นเขตการปกครองของเชียงใหม่ช่วงนั้น ไหล่ลงมาตั้งแต่เชียงใหม่ แม่มาลัย เชียงดาว ผาง แต่เดิมแล้วก็เส้นทางที่พญามังรายใช้เส้นทางนี้ลงมาจากเชียงราย แล้วมาตีหริภุญไชยแล้วก็ได้เชียงใหม่ แล้วก็พอได้เมืองแล้ว 2 อาณาจักรโยนกรวมกับหริภุญไชย ก็มาเป็นล้านนา

บ้านเมืองที่อยู่ด้านข้างๆ ที่เราเรียกว่า พม่า ก็ไม่ได้อยู่เฉยๆ มีกองทัพที่ใหญ่โตพอสมควร พยายามหาทางออกที่ราบลุ่มเจ้าพระยาอยู่ตลอดเวลา ตรงนั้นก็เป็นเขตชายแดนตะวันตกที่สำคัญมาก ไปที่เวียงแห้งก่อน แล้วก็มาปาย และเมืองน้อย อีกเส้นทางหนึ่งที่เชียงใหม่ตามมากับคุณก็คือ ที่ฮอด แม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน อันนี้คือเขตชายแดนตะวันตกของเชียงใหม่ที่สำคัญ อีกเส้นทางหนึ่งก็คือทางใต้ ทางอมก๋อย เป็นอีกเส้นทางหนึ่งที่เชียงใหม่พยายามดึงเอาคนที่ถอยถอยมาเป็นพวก

ครับทีนี้เราจะเห็นแล้วว่า เมืองน้อยมีอะไรที่สัมพันธ์กับปาย ต่อไปก็เป็นเรื่องที่คุณๆ ท่านๆ ทั้งหลาย ที่ฟังร่วมกันคิดร่วมกันหา หวังว่าเวลาข้างหน้า เมื่อหมด สองวันนี้ไปแล้ว เราจะไปทางไหนต่อ ตรงนี้คงอยู่ที่คนปายเอง วันสองวันนี้คงไม่ใช่แค่พระอาทิตย์ตกตามภาพไป หวังว่าพระอาทิตย์ตกแล้วมันก็จะขึ้นมามาก เมืองปายก็จะมีภาพที่สวยงามต่อไป ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินรายการ : ไม่ทราบว่ามีคำถามอะไรไหมคะ เสียดยาว่าภาพที่เตรียมมาสวยงามมาก เพียงแต่ว่าแดดตรงนี้มันแรงไปหน่อย ถ้าเรานึกไม่ออก ก็ขอให้จินตนาการเอา อ.รัศมีก็ได้พูดว่าพบโครงกระดูกอายุ 9 พันปีที่ปางมะผ้า แล้วที่ปายหละ จะมีโครงกระดูกหรือเปล่า แล้วใครคือคนปาย จริงๆ แล้วตัวเองก็ไม่ค่อยรู้เรื่องนี้เท่าไร... นักศึกษา นักเรียน ผู้ฟัง มีใครไหมคะที่มาจากเมืองน้อย มีไหมคะ

อ.รัศมี : จริงๆ แล้วไม่มีคำถาม ตอนนั้นที่นั่งฟัง พอคิดเป็นคนข้างน้อยที่ได้เข้าไปเมืองน้อย นั่งรถแล้วก็คิดว่าเมืองน้อยมีอะไรที่เหมือนปางมะผ้าบ้างรีเปล่า แต่พอเข้าไปเมืองน้อยแล้ว ที่เมืองน้อยมียอดดอยที่สูง สูงมาก แล้วก็มีความคล้ายๆ กับเป็นเศษอิฐกองไว้ เหมือนกับที่ด่านเจดีย์สามองค์ เมืองน้อยประหลาดมาก เมื่อที่ที่คุณชินนุฉิ พูดว่าปีนขึ้นไปสูงมาก แล้วเจอพระธาตุข้างบน การสร้างพระธาตุนบนยอดดอย บอกให้เราว่ามันมีความหมายอะไร ส่วนตัวไม่รู้ว่าจะเหมือนกับทางเชียงใหม่ไหม อยากลองให้คุณชินนุฉิช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมคะ แล้วส่วนตัวคิดว่ามันคืออะไร

ชินนุฉิ : ขอขอบคุณครับ เป็นคำถามที่ยากมาก จริงๆ แล้วบอกก่อนว่าผมเองก็เป็นลูกศิษย์ของอ.รัศมี ตอนเรียนก็เน้นโบราณคดีก่อนสมัยประวัติศาสตร์ อย่างที่อ.รัศมีทำงาน แล้วเพิ่งจะมาเริ่มโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ พวกโบราณสถาน เริ่มมานั่งอ่านตำนานตอนปี 40 ที่ทำงานกับทางกรมศิลปากร บางเรื่องก็รู้ บางเรื่องก็ไม่ทราบ

ที่อ.รัศมี ถามว่า สร้างพระธาตุนบนยอดดอย ปกติแล้วทางเอกสารไม่ค่อยเขียนบอกความหมายเท่าไร ที่จะไปสร้างพระธาตุนบนยอดดอยทำไม ทีนี้จึงเอาความเชื่อของคนเมือง ถ้าถามว่าความเชื่อของคนเมืองน่าเชื่อถือขนาดไหน ผมว่าน่าเชื่อถือมาก คนในสมัยก่อน 500-700 ปี เป็นกลุ่มทางวัฒนธรรมเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นคนไทย ไทยล้านนาก็แล้วแต่ ทีนี้เท่าที่ทราบมาการสร้างพระธาตุหรือเจดีย์บนยอดดอย เท่าที่ผมเห็นมีสองอย่าง ปกติพระธาตุนบนยอดดอย ก็สามารถมองไปที่มุมอื่นๆ อีกสามมุมที่เหลือ ว่ามีพระธาตุอื่นรีเปล่า ส่วนใหญ่จะมีพระธาตุอยู่สี่มุมเมือง ที่ไว้ดูแลเมือง ภูเขาที่อยู่ใกล้ๆ เมืองก็จะสร้างพระธาตุข้างบน ภูเขาที่เปรียบเหมือนเขาพระสุเมรุ สร้างพระธาตุก็เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดร.รณิ :.....ทฤษฎีในกลุ่มไท จัดพื้นที่ของคำว่าเมือง ไม่ใช่ความหมายของเมืองที่เป็นเขตการปกครอง ความคิดทางพุทธศาสนาก็เข้ามาอยู่ตรงนี้ ในเขตได้คงมีพระธาตุเรียกว่า..... มีสี่มุมเมืองเหมือนกันคะ

ผู้ดำเนินรายการ : มีคำถามอีกไหมคะ ถ้าไม่มีวันนี้ก็ไม่เป็นไร ช่วงบ่ายนี้มีน้องๆหลายคนที่เป็นไทใหญ่ ดร.รณิ ก็จะมาพูดเกี่ยวกับไทใหญ่ วันนี้เรายังไม่ค่อยอยากคุย แต่พอฟังไปฟังไปเรื่องชักจะใกล้ตัวมากขึ้นทุกที เรื่องของสงครามโลกครั้งที่สอง เรื่องของมุสลิมที่นี่ อีหม่ามสมชายก็จะมาเล่าให้เราฟังว่าทำไมถึงมีมุสลิมมาอยู่ที่นี่แล้วมาได้อย่างไร

ผู้หญิง คนที่ 1 : ไม่ใช่คำถามนะคะ ดิฉันก็เป็นคนเมืองปาย ดีใจมากที่มีคนมาพูดเรื่องของปายตั้งเยอะแยะ ตอนเล็กๆ ดิฉันอยู่ชุมชนบ้านแม่ฮี้ มันจะมีศูนย์วัฒนธรรม สมัยนั้นตอนเป็นเด็กๆ ทำนาอยู่ตรงนั้น เวลาทำนา ก็เจอสร้อยที่ทำจากหิน เจอด้วยขามโบราณ อาจจะแตกหักไปแล้ว ความที่เราไม่รู้ก็เสียค่ายโอกาสที่ไม่ได้เก็บรักษามาให้ลูกหลาน จากที่ได้ฟังเมืองน้อย ปายก็คงเป็นแหล่งอาหารที่ทำมาหากินส่งไปให้เมืองน้อย ที่เมืองแปงจากที่เคยศึกษาและท่องเที่ยวมา ที่เมืองแปงมีโบราณสถานหลายที่

อ.รศมี : ขอบคุณนะคะที่ให้ข้อมูลเรา ขออนุญาตพูดว่า ไม่มีอะไรที่สายเกินไป เราต้องมองอย่างมีความหวัง ทุกที่ที่ไป ไม่มีอะไร ของที่นั่นถูกเผา ถูกขูดขูด ทำลาย พวกนักศึกษาเข้ามาคิดว่าทำไมเราต้องมาเรียนเศษขยะพวกนี้ หลังจากที่เขาขูดขูดกัน แล้วทำไมเราไม่ได้เรียนอะไรที่มีความสมบูรณ์ แต่พอเราศึกษาจากเศษเล็กๆ มันก็ยังมีคุณค่าที่เหลืออยู่ เหมือนกับการต่อภาพ ปายยังมีอะไรเหลืออยู่เยอะแยะ ถ้าเราช่วยกันทำ ช่วยกันศึกษา มันก็ไม่ช้าหรอกคะ

ดร.รณิ เลิศเลื่อมใส

สวัสดีคะพี่น้องชาวปาย คราวนี้เป็นเวลานานสมควรที่ไม่ได้มาปาย คราวนั้นที่มามีถนนเส้นเดียวที่เมืองปาย ธนาคารกรุงไทย พักที่โรงแรมเชลล์แมน จำได้ว่ามันมีรู เมื่อ 8 ปีที่แล้วมาเก็บข้อมูลวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ตอนนั้นมาก็มาเที่ยวผับ เพราะเพื่อมาเปิดร้าน B-bob แต่ก็ดีใจที่มาเยือน และตั้งใจจะไปกราบคารวะผู้ที่ให้ข้อมูลหลายท่าน อย่างเช่น หนานปัน เมื่อได้เห็นภาพต้นไม้มาเยอะแล้ว อยากให้เห็นภาพคนบ้าง เรามาเข้าเรื่องที่จะพูด ปายในประวัติศาสตร์ไทใหญ่ เรื่องที่จะพูดนี้ตัดตอนจากเรื่องที่เราไปพูดที่เมืองจิ้น กลุ่มไทใหญ่เป็นกลุ่มที่กระจายตัวได้อย่างกว้างขวาง เดี่ยวจะเห็นภาพนะคะว่าการกระจายตัวกว้างขนาดไหน จุดกำเนิดไทใหญ่จริงๆอยู่ที่เม้าหลวง ตอนนี้อยู่ในเขตชายแดนพม่ากับจีน มีผู้นำที่ยิ่งใหญ่คือ เสือผ่านฟ้า

การเคลื่อนย้ายของไทใหญ่มี 2 เส้นทาง เส้นทางที่หนึ่ง เป็นเส้นทางมุ่งสู่ตะวันตกจากเมืองเม้าหลวง ไปทางรัฐคะฉิ่น รัฐอัสสัมของอินเดีย เมื่อก่อนไม่ใช่เป็นของอินเดีย อีกเส้นทางลงมาจากรัฐฉานตอนใต้ ลงมาเรื่อยๆ จนเป็นแม่ฮ่องสอน และปาย อันนี้ก็เกี่ยวกับพวกไทยวน พอไปจากเม้าหลวง ก็ไปตั้งใจอาณาจักรใหญ่โตที่โน่น งานของดิฉันมีชิ้นหนึ่งคือเรื่อง ฟ้าผ่านเมือง ฟ้าผ่านเมือง หน้าตาออกจะแปลกๆ อันนี้ก็ค่อนข้างเกี่ยวข้องกับเราพอสมควร

ไทใหญ่ในทางภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม จะพูดถึงไทใหญ่ใน 2 ระดับคือ หนึ่ง พูดถึงไทใหญ่ในความหมายกว้าง ก็
จะรวมไทอาหม ไทอินเดี๋ย ไทกะลั่น และในความหมายแคบ หมายถึงไทใหญ่ในพม่า ไทใหญ่ในได้คง เขา
เรียกว่าไต นี่เป็นนิยามในทางวิชาการ

ทีนี้พูดถึงไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอน คืออะไร จากการศึกษาพบว่ามี ความใกล้ชิดกับกลุ่มไทใหญ่ในรัฐฉาน ตอนใต้
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็สอดคล้องเช่นนี้ อย่างที่เชียงใหม่มักทุกคนรู้จัก วัดป่าเป้าที่เป็นศูนย์กลางของไท
ใหญ่ งานปอยส่างลอง ภาพนี้เป็นคนทางเหนือที่เข้ามาร่วมงาน ปอยส่างน้ำหรือสงกรานต์ อันนี้เป็นภาพ
บ้านเมืองไทใหญ่ในรัฐฉาน คุณลักษณะเหมือนปายในอดีตมากๆ สถานที่ที่มีชื่อคือ ทะเลสาบอินเล ที่ตอนนี้กำลัง
พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว คล้ายๆปายแต่ไม่เท่า อันนี้เป็นภาพของไทใหญ่ในได้คง คงเป็นชื่อแม่น้ำ แม่น้ำคง
วัดได้รับอิทธิพลจากจีนมากๆ อันนี้คือจารึกของเขา การมีอักษรไว้ อักษรที่ใช้แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ อักษรไท
อาหม ไทเหนือในได้คงและไทใหญ่ในรัฐฉาน นอกจากนั้นยังมีของพวกค่าเก ค่าตั้งในรัฐฉาน ส่วนอันนี้ก็คือ
ยาม และธงชาติ ที่นักเรียนในรัฐฉานและได้คง ได้รับการสนับสนุนจากจีน ไทใหญ่ที่จีน ภูมิใจมากที่ถือยามแล้ว
เดินไปเดินมา แสดงถึงการสนับสนุนเอกราชของไทใหญ่ในรัฐฉาน อันนี้ก็คือเป็นเมืองในหุบเขาเรียกว่า เมืองวัน
(นาที่ที่ 68....) มีค่านานเล่าเยอะเยอะเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่เพราะเดี๋ยวเรื่องจะยืดเยื้อ คุณฉันทายจากเจดีย์วัดหัวเมือง
คอยเสาเมืองมีความสำคัญ ที่เป็นคอยค้ำฟ้า อันนี้ว่าตามจักรวาลไทยดั้งเดิม แล้วก็ได้ รับแนวคิดเขาพระสุเมรุ
ดิฉันเคยถามคนไทใหญ่ในรัฐฉาน เขาเรียกว่า เขาสิเมน อันนี้ก็คือว่าอะไรคือไทใหญ่ เมืองกำลังเปลี่ยนไปเรื่อยๆ
ดิฉันคิดว่าลักษณะหมู่บ้านเป็นสำคัญ เพราะอะไรก็เปลี่ยนไป เดี่ยวพม่าก็เข้ามาครอง ทุกคนไทใหญ่นับถือขุน
ส่าง แปลว่าที่เป็นเทพเจ้า ขุนส่างได้รับการดัดแปลงจากกลุ่มไทเหนือ อย่างในวัดมีพระพุทธรูปตั้งอยู่ ขุนส่างก็
เป็นเหมือนเทพอารักษ์ รักษา ขุนส่างอยู่ทางหนึ่ง พระแม่ธรณีอยู่อีกทางหนึ่ง ขุนส่างคอยเขียนหนังสือจดชื่อว่า
ใครขุนส่างคอยเขียนหนังสือว่าใครลงนรกหรือใครได้ขึ้นสวรรค์ อันนี้ตกต่ำลงนิดหน่อย แต่จากตำนานที่ดิฉัน
เคยศึกษามา ขุนส่างเป็นเจ้าที่สร้างโลก ตามตำนานของไทใหญ่ที่รักษาไว้ในคัมภีร์ของพวกเขาได้คง แล้วก็มีชื่อที่
ไพเราะมากๆ อย่างเช่นว่า ฟ้าสางเหนือดิงเมือง ฟ้าที่เป็นแสงสว่างยามเช้า ซึ่งท่านปกป้องรักษาบ้านเมืองเราอยู่

ส่วนภาพนี้ ถ้าไม่ใช่ไทใหญ่จะไม่รู้ว่านี่คือ หอผีเจ้าเมือง แม่ฮ่องสอนจะเป็นเจ้าเมือง จะมีมาให้เจ้าเมืองขึ้นไปเยี่ยม
เยือน ที่อื่นมีเจ้าบ้าน แล้วก็มีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ถ้าคนโครมาต้องไปไหว้ท่าน อย่างดิฉันไป เพื่อนก็พาไปไหว้
ขอให้ไม่ตกเครื่องบิน อันนี้ก็เป็นความน่ารัก ส่วนภาพนี้เป็นภาพหมอบท้าวผู้แม่ฮ่องสอน นี่ก็คนไทเหนือ รูป
ชุดไทเหนือในจีน จริงๆใส่สีดำม้วย ถ้าแก่ก็ใส่ออกสีดำๆ ทุกคนคงคุ้นเคยนี้เป็นภาพที่แม่ฮ่องสอนนี่เอง

สำหรับเนื้อหาการบรรยายในวันนี้ จะประกอบด้วยสองภาคด้วยกันเรื่องที่จะพูด แบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาค
แรกคือ มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองปาย 3 ประเด็น ภาคที่สองคือดิฉันจะให้ดูสั้นๆเกี่ยวกับ
ประวัติการกำเนิดกลุ่มเมืองในกลุ่มน้ำปายและแม่ฮ่องสอน ซึ่งสรุปมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของดิฉัน

เรามาดูภาคที่หนึ่งก่อน มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ปาย 3 ประเด็น ที่เห็นว่ามันน่าสนใจเลยยกมาพูดให้ฟัง
เมื่อเราได้ฟังวิทยากรเล่าให้ฟังว่าเมืองปายเก่าแก่ 600 กว่าปี แต่ก็มีดินแดนอีกแห่งหนึ่งที่เรียกว่าเมืองปาย ตั้งอยู่
ในพม่า ที่นี้ก็พบเอกสาร หลักฐานอะไรก็ต้องระวังจะ ต้องพิจารณาให้ดีๆหมายถึงเมืองปายที่นี้หรือที่นั่น

ประวัติศาสตร์เมืองปายในรัฐฉานมีการบันทึกไว้ 500 ตั้งแต่พ.ศ. 2084 บันทึกไว้ว่าเจ้าฟ้าไทใหญ่ ที่ชื่อกษัตริย์สีป้อ มีอิทธิพลครอบงำ จริงๆคนไทใหญ่แต่งงานผสมผสานกับพม่าเยอะ เจ้าหญิงไทใหญ่ก็กลายเป็นชายของกษัตริย์พม่า กษัตริย์ท่านก็ได้แต่งตั้งลูกชายคนหนึ่งเป็นผู้ครองเมืองปาย เมืองปายนี้อยู่ที่ไหน อยู่เลยไปทางตะวันตกเหนือแม่ฮ่องสอนถัดจากเมืองหมอกใหม่ขึ้นไป ถามว่าเดินทางมาที่นี่ได้ไหม ไกลแต่ก็ใช้ว่าจะเดินมาได้ เพราะไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เดินไกลที่สุดในบรรดาสาขาตระกูลที่ใช้ภาษาไท แต่งตั้งลูกชายที่ชื่อพระเจ้าแท่ อันนี้อ่านตามเอกสารจีน ตายแล้วก็สืบเชื้อสายต่อมา แต่ปรากฏว่าผู้ครองนครเกิดทะเลาะกับข้าหลวงต่างพระเนตรพระกัณฑ์ของพม่า อันนี้หมายความว่าอย่างไร หมายความว่าหลังจากที่บุตรของเข้าไปยึดรัฐฉาน ก็มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐฉานใหม่ ไม่ขออธิบายมาก แต่มันพัฒนาจากรุ่งเรืองมากแล้วกลับกลายเป็นบ้านเล็กเมืองน้อย ระบบการปกครองของพม่า มีเจ้าฟ้าไทใหญ่สืบทอดสันตติวงศ์ในฐานะประมุขแบบเบ็ดเสร็จ แต่ก็จะมีอีกอำนาจหนึ่ง ที่เคียงคู่กันคือ อำนาจของข้าหลวงต่างพระเนตรพระกัณฑ์ของพม่า เมื่อทะเลาะกันผู้ครองนครก็หนีเข้ามาในสยามพ.ศ. 2225 ที่นี้จะหลบหนีมาที่นี้หรือเปล่าแล้วเกิดชื่อเมืองปายหรือเปล่า อันนี้ไม่ทราบ จากนั้นพลเมืองปายก็ร่วมมือฆ่าข้าหลวงต่างพระเนตรพระกัณฑ์ของพม่า ในปีพ.ศ. 2235 ต่อมาพม่าก็ยกกำลังเข้าปล้นและทำลายบ้านเมือง จากนั้นเมืองปายแห่งนี้ก็ร้าง จนกระทั่งพ.ศ. 2302 มีชาวบ้านอพยพเข้ามา มีทั้งไทใหญ่และกัชาติพันธุ์อื่นๆ เป็นพวกกะเหรี่ยงคอยาว เข้ามาตั้งหมู่บ้านขึ้นหลายแห่ง ทางราชสำนักเห็นว่าควรตั้งเจ้าผู้ครองนครอีกครั้ง เลยไปเอาเชื้อสายเก่ามาตั้ง ท่านชื่อว่า ขุนคำแหง ที่ทำความดีนำกองทัพไปตีเมืองหริภุระที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของพม่า เลยปูนบำเหน็จให้เป็นเจ้าฟ้า ซึ่งแต่ก่อนมีตำแหน่งแค่ผู้กินเมือง ผู้กินเมืองจะไม่มีอำนาจเหมือนเจ้าฟ้า ที่พอตายแล้วลูกเป็นต่อณะคะ อันนี้เป็นประวัติของเมืองปายอีกแห่งหนึ่งที่เก่าแก่มากๆ ซึ่งอยู่คนละแห่งกับที่นี่

ต่อไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระนางสุพรรณกัลยา เรื่องพระนางสุพรรณกัลยาเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องพิจารณาให้ดี ว่ามีความเกี่ยวข้องกับเมืองปายอย่างไร ซึ่งข้อมูลของดิฉัน ไม่มีหลักฐานประวัติศาสตร์ใดๆ ขณะนี้ที่เข้ากับแม่ฮ่องสอน ส่วนเจดีย์ของพระนางที่เชื่อว่าบรรจุสรีระ ตามที่ดิฉันก็เคยมานานมากแล้ว ก็ได้รับทราบว่าเป็นวัดที่ครูบาศรีวิชัย สร้างขึ้นมา ที่นี้ก็ต้องพิจารณากันให้ดี ถ้าเกิดว่าเป็นเส้นทางที่พระนางเดินผ่านมาก็อาจเป็นไปได้ผ่านมาทางฝาง เวียงแหง บางคนอาจพูดไม่จริง

ที่นี่ได้หลักฐานจากพม่า ได้ไปที่พม่าเมื่อต้นปีนี้เช่นกัน ก็มีคนพม่าเข้าอ้างว่าตนเองเป็นลูกหลานเจ้าหญิงพิษณุโลก ที่สืบสายมาจากพระนางสุพรรณกัลยา ที่แต่งงานกับขุนศึกพม่าแล้วได้ครองเมือง มีทิลา มีทิลาเป็นเมืองที่อยู่ตอนกลางของพม่า ใกล้ๆกับมัณฑะเลย์ ที่มีวัดที่มีชื่อเสียง ที่นับถือสูง เชื่อว่าเป็นบุศศักดิ์สิทธิ์ อันนี้ถ้าใครอยากศึกษาเรื่องพระนางสุพรรณกัลยาก็อ่านหนังสือเล่มนี้ ก็ไม่ยากถ้าเรามีเพื่อเป็นชาวพม่าแล้วสนใจประวัติศาสตร์โบราณคดี ก็ดีกว่าที่เรามาเถียงกันลอยๆ เอาหลักฐานมายึดกันดีกว่า

ข้อต่อไปจะเสนอฐานะของเมืองปายในอาณาบริเวณลุ่มนํ้าปายและนํ้าแม่ฮ่องสอน ดิฉันเดิมแม่ฮ่องสอนไป เพราะว่าเป็นที่ติดต่อกัน และแม่ฮ่องสอนก็เป็นแม่น้ำสาขาของปาย ที่สำคัญมันไปทะลุไปสบกับแม่น้ำสาละวิน ฐานะของเมืองปาย ถ้าพูดเป็น Concept ในรายละเอียดไปเลยว่ามันมีอะไรบ้าง

อันดับแรกก็เป็น เมืองของชุมชนเกษตรกรรม ในอาณาบริเวณลุ่มน้ำรัฐเมืองแม่ฮ่องสอนของไทยที่นิยมก่อตั้ง ที่นี้การก่อตั้งชุมชนมันก็มีจารีตความเชื่อ คล้ายๆกัน ไปของกลุ่มชนชาติไท ตั้งแต่เวียงคานาม จิน อัสสัม

ข้อที่สองเป็นเมืองในรอยต่อของ 3 รัฐ นี่หมายถึงปายในประวัติศาสตร์ 200- 300 ปีที่ผ่านมา ที่เราพอหาหลักฐาน ได้ 3 รัฐใหญ่คือ รัฐล้านนาหมายถึงเชียงใหม่ รัฐเมืองหมอกไหม ที่นี้รัฐเมืองหมอกไหมคือเมืองในฝั่งของพม่า ตรงข้ามแม่ฮ่องสอนกับปาย นี่แหละเดิมเมืองหมอกไหมเป็นเขตของรัฐเมืองนายน ต่อมาก็ถูกตัดออกมา และมีเจ้า ฟ้าเมืองหมอกไหม ที่นี้เราคงทราบกันดี ถ้าถามคนเผ่าคนแก่ ว่าตัวเขามาจากไหน เขาก็จะบอกว่าตัวเขามาจาก เมืองหมอกไหม กับ เมืองนาย ที่ถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดของเขา อีกแห่งหนึ่งคือ รัฐกันตาวดี อันนี้เป็นรัฐของ กะเหรี่ยงแดงหรือกะเหรี่ยง ในสมัยของเจ้ากาวิโรสุ ที่เมืองหมอกไหมมีเจ้าฟ้าที่มีชื่อเสียงมาก คือ เจ้าฟ้าไก่อ่หลาน ส่วนรัฐกะเหรี่ยง คือ ซอโรทอ ได้รับยศจากราชสำนักอังวะ ให้เป็นซอหว่างก็คือตำแหน่งเจ้าฟ้า ทั้งเมืองหมอกไหมและเมืองกันตาวดี ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าฟ้าจากราชสำนักอังวะ

ที่นี้ต่อไปก็พูดถึงว่า ไม่ได้พูดถึงเมืองปายในฐานะที่เป็นเมืองรอยต่อจริงๆ ขุนยวม แม่ฮ่องสอน ปางมะผ้า ซึ่งใน ตอนนั้นไม่ถือว่าเป็นเมือง เป็นที่พักของพ่อค้า ที่ใช้คำว่าปาง นำหน้า เห็นได้ว่าช่วงนั้นทั้งปาย ขุนยวม แม่ฮ่องสอน ตกอยู่ภายใต้การช่วงชิงทำศึกของ 3 รัฐนี้ ตลอดมา จากนั้นปายมีฐานะเป็นอะไรอีก

ปายมีฐานะเป็นเมืองท่าเลกาการค้า แต่ปายไม่ได้เกี่ยวโดยตรง เมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือเมืองแม่ฮ่องสอน แม่ฮ่องสอนจัดตั้งเป็นเมืองได้อย่างไร เดียนก็เคยสงสัย เป็นความมหัศจรรย์ของชาวไทยใหญ่ ที่ได้จัดตั้งเป็นเมือง แม่ฮ่องสอน ทั้งที่ราบภูเขาเล็กนิดเดียว ถ้าเทียบกับเวียงแหงและปาย เพราะว่าที่แม่ฮ่องสอนเป็นท่าเลกาการค้าที่สำคัญ แล้วก็เกิดมาในช่วงอังกฤษเข้ามาตั้งบริษัท บริติชเบอร์มา ที่ทำการค้าไม้ และเป็นคนที่แนะนำเศรษฐกิจ การค้าไม้ เข้าสู่ดินแดนนี้ อันนี้เป็นองค์ประกอบการกำเนิดที่เพิ่มขึ้นจาก ปัจจัยของการทำงานอันเป็นทฤษฎีการ เกิดเมืองของชนชาติไท จากนั้นปายมีฐานะเป็นอะไรอีก

ปายมีฐานะเป็นเมืองจัดตั้งขึ้นใหม่ ของรัฐล้านนาสมัยเจ้าเจ็ดตน หลังยุคเก็บผักใส่ส้าเก็บข้าใส่เมือง อยู่ร่วมสมัย เดียวกับการจัดตั้งไล่มาณะคะ ตั้งแต่เชียงแสน เชียงราย ฝางแล้วก็ปาย ที่นี้จะเห็นว่าเดียนเสนอฐานะต่างๆของ เมืองปาย ว่ามีหลากหลายมาก เป็นการเสนออย่างรวดเร็ว แบบสรุปให้ฟัง เดียนคิดว่าควรมีข้อพิจารณาใหม่ๆ 2-3 ข้อด้วยกัน คือ เราควรพิจารณาให้ไทใหญ่ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ของรัฐล้านนา คือเดิมเรามักถามว่าคนโยน คือใคร เรียกคนโยนจะใกล้ชิดกับ ลื้อ ของ ลำพูนที่ใกล้ชิดเชียงใหม่ แต่ไทใหญ่เป็นเหมือนอีกพวกหนึ่ง ไม่พูดถึง พูดว่าเป็นเงี้ยว พอศึกษาไปศึกษามากก็เห็นว่าไทใหญ่เป็นกลุ่มที่ใหญ่มากในรัฐล้านนา จริงๆแล้วมันไม่ใช่ไท ใหญ่ในรัฐล้านนาแต่อยู่ตรงนี้แหละ อยู่ในรัฐล้านนา ถ้าเราดูในประวัติศาสตร์จะจำได้ว่ามังรายส่งราชวงศ์ไปครอง เมืองนาย จนกระทั่งก่อนเสียกรุงครั้งแรก ถ้าไม่มีเชื้อสายก็ไปเชิญเจ้าฟ้าเมืองนาย มาปกครองเชียงใหม่ แล้ว ตำแหน่งต่างๆก็ไปอ่านในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ ก็จะมีตำแหน่งจเร อยู่ ถ้าเราอ่านดีๆ ที่นี้เราควรพิจารณาใหม่ อีก แง่มุมหนึ่ง ถามว่าไทใหญ่ที่นี้คิดว่าตัวเองเป็นใคร เคยค้นคว้ามา เขาถือว่าเขาเป็นคนพื้นพื้นที่นี้ ดูจากการนับถือผี ของไทใหญ่ ที่เขาจะไม่เอาผีของตนเองติดตัวมา ถ้าพวกของ ลื้อ ที่ลำพูนจะเอาผีที่เมืองเก่าติดตัวมา แต่ชาวไท ใหญ่เขาจะนับถือผีที่เมืองใหม่ล้านนา อย่างเคยถามหนานปัน เจ้าบ้านเจ้าเมืองก็คือผี เวลาเขาเขียนหนังสืออะไร ก็เขียนว่า จรเมืองยวน ก็คือไทใหญ่นั่นแหละ แต่อยู่เมืองยวน ในทางวิชาการเราลองพิจารณาว่าเรามีไทใหญ่กลุ่ม

เฉพาะไหม ที่เราอาจเรียกว่า Siamese – Shan ปกติทางวิชาการจะมี Chinese- Shan หรือว่า Burmese-Shan ไทใหญ่ที่อยู่ในพม่า ไทใหญ่ที่อยู่ในจีน แล้วเรามีไทใหญ่ที่อยู่ในไทยไหม อยู่ที่นี่นานตั้งแต่ตั้งเมืองเชียงใหม่จะสามารถจะสืบกลับไป

แล้วอีกประการหนึ่ง ไทใหญ่จะมีบทบาทมาก ถ้าถามว่าทำไมเป็นยูเนียนใหญ่ ถ้าเป็นลื้อเป็นยองแล้วเขาจะอยู่อย่างสงบ แต่ไทใหญ่เขาถือว่าตนเองเป็นชนชาติที่มีศักดิ์ศรี ในประวัติศาสตร์ ก็จะมีทั้งสงบ การต่อรอง ต่อต้าน ขัดขืน ในบางครั้ง อันนี้ก็เป็นรายละเอียดอีกอย่างหนึ่ง ที่นี้อีกอันหนึ่งที่อยากเสนอว่า แทนที่เราจะสนใจพระนางสุพรรณกัลยา ข้ามไปสนใจคนอื่นอีกดีไหม ที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ มีใครอีกที่เป็นเหมือนตัว Link ได้ระหว่างไทใหญ่ในไทย กับในรัฐฉาน อย่างเช่นว่า เจ้าคำข่ายน้อย เจ้าคำข่ายน้อยเป็นใคร เจ้า เป็นเจ้าฟ้าเมืองแสนหวีอีกองค์หนึ่ง ท่านก็ติดตามกองทัพสมัยบุเรงนอง แล้วก็รบแพ้ตกเป็นเชลย เป็นข้า ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดหญ้าให้ช้างกิน ต่อมาเจ้าอาวาสวัดแห่งหนึ่งที่กรุงศรีมหาเถร กว้านี่ไม่ใช่คนสามัญ ก็เรียกมารับราชการในสมัยพระนเรศวร และเหตุที่พระนเรศวรมาสืบพระชนม์ ความจริงไม่ได้ตั้งใจไปช่วยไทใหญ่รบหรืออะไร แต่จะนำเจ้าฟ้าแสนหวีองค์นี้กลับไปครองเมืองแสนหวีอีกครั้งหนึ่ง นะคะลองสนใจองค์นี้บ้าง และอีกคนหนึ่งคือเจ้าฟ้าเมืองนาย ที่เป็นผู้ปกครองที่เชียงใหม่ ก่อนที่บุเรงนองจะเบงชเวตี้เข้ามาโจมตี ที่นี้ทางนี้ก็จะมองท่านไม่ค่อยดี แต่นี่ก็ไม่ว่าทำไมเจ้าฟ้าเมืองนายถึงได้กลายเป็นผืนดินหนึ่งของพม่า คือพม่าเขานับถือผีเป็นจารีต ของประเทศชาตินับถือผีนับ 30 กว่าตน เจ้าฟ้าเมืองนายก็เป็นองค์หนึ่ง ที่นี้เจ้าฟ้าเมืองนายคงมีอะไรที่สำคัญที่ถูกบรรจุขึ้นทำเนียบผืนดินหนึ่งในหมู่ของผีเจ้านาย เรื่องนี้น่าสนใจว่าพระนางสุพรรณกัลยา นี่ก็เป็นเรื่องที่ยากนำเสนอ ไม่ทราบว่าเป็นเวลาไปเยอะไหมคะ

นี่ก็เป็นการศึกษาความหลากหลายของคำว่าเมือง คำว่าเมืองในทางภาษาศาสตร์ แปลว่าแอ่งที่ราบ และขยายความหมายใหญ่ออกไปว่าเป็น หน่วยการปกครอง คำว่าเมืองปายในสมัยนั้นอาจมีความหมายว่า แอ่งที่ราบเมืองปาย ในสมัยนั้นอาจไม่ได้มีความหมาย หรือ ไม่ได้มีฐานะทางการปกครอง หรือมีอำนาจอธิปไตย

หลักฐานที่แน่นอนถึงเมืองที่มีเจ้าฟ้าในบริเวณนี้คือที่ แม่ฮ่องสอน ที่ปายก็ไม่ได้ยืนยัน คำว่าเจ้าฟ้าต้องสืบต่อมาเป็นราชวงศ์ เจ้าฟ้าที่แม่ฮ่องสอนมีแต่อาจไม่ทรงอำนาจเท่าเจ้าฟ้าในรัฐฉาน ที่นี้เราลองพูดถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของไทใหญ่มีอะไรบ้าง คือ มีภาษา ระบบการเขียน ความเชื่อเรื่องขุนล่าง นี่ก็คือระบบบ้านเมือง แต่ที่ดิฉันเห็นคือ ระบบเมือง อันนี้เป็นภาพของคนไทในจีน ดิฉันคิดว่าเราคงคุ้นภาพอะไรที่เขียนอักษร จาระ จริงๆแล้วในไทเหนือก็มีพอสมควร อยากให้อนุรักษ์ต่อไป นี่เป็นภาพของการเดินทางของชาวไทใหญ่ที่มี 2 เส้นทาง คือ ไปทางตะวันตก และลงได้ถึงเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองปายนี่คะ อันนี้ก็เป็นลักษณะของภูเขา ที่นี้เรามาพูดถึงความหมายของเมือง ที่จริงมันมีมิติ 3 อย่างด้วยกันนะคะ คือเกี่ยวกับลักษณะกายภาพ ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม และลักษณะความศักดิ์สิทธิ์ อย่างที่เราพูดว่าพื้นที่หัวเมืองเป็นพื้นที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ อยากดิฉันเคยไปที่น้ำฮู ดูว่าจะเข้าได้ไหม เป็นที่ต้นน้ำ พื้นที่ที่สูงและน่าจะมีมาแต่เดิม จะเห็นว่าที่น้ำฮู จะมีศาลเจ้าเมืองปาย มีวัดอยู่ด้วย นี่ก็ให้ดูภาพการจัดตั้งเมือง ทุกอย่างจะเกี่ยวกับเมืองเป็นศัพท์ภาษาอังกฤษ ที่เป็นชุดคำที่เกี่ยวข้องกับเมือง ก็จะช่วยให้เราวิเคราะห์ถึงชาวไทใหญ่ได้

เรายังไม่ได้พูดถึงไทใหญ่อีกภาพหนึ่งเลย คือ ภาพของพ่อค้า ไทใหญ่เมื่อสักหนึ่งร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ไทใหญ่มีชื่อด้านพ่อค้า พ่อค้าวัวต่าง เส้นทางสาละวิน เป็นเส้นทางของการติดต่อที่สำคัญ นับตั้งแต่อังกฤษแนะนำเศรษฐกิจการค้า และมาตั้งเมืองหลวง ที่เป็นเมืองท่าในอินโดจีนจำนวนมาก อพยพเพื่อลงมาทำมาหากิน จากหลักฐานบอกว่าจากเส้นทางลำน้ำสายไปสาละวิน พบหมู่บ้านเป็นระยะๆ จะมีคนขายของที่ เป็นพ่อค้าชาวไทใหญ่ทั้งหมด ในภาพนี้เป็นคนไทใหญ่ทั้งหมด ดังนั้นก็ไม่ทราบที่เราจำเรื่องนี้กันได้ อยู่หรือเปล่า และพบลูกหลานของพ่อค้าวัวต่างและมีงานที่สำคัญที่ค้นคว้าเรื่องนี้ ของอาจารย์สุทธิ และเป็นเรื่องที่คนที่นี่ คนเมืองปายไม่น่าลืมเรื่องนี้

นี่ก็เป็นชาวตองสู๋ ข้างบนนี่คือพวกกะเหรี่ยงแดง เมืองมะละหม่งอยู่ตรงนี้ นี่ก็รูปท่อนซุงที่ไหลไปตามน้ำมอญก็เข้ามาอยู่ที่นี้เยอะ นี่ก็เป็นรูปของเจ้าฟ้าแม่ฮ่องสอน ดูการแต่งตัวสิคะ ถ้าจะอนุรักษ์การแต่งกาย ใช้ภาพนี้ก็จะช่วยได้มากเลยคะ ดูทรงผมของผู้หญิงสวยมาก และนี่ก็เป็นพิธีกรรมที่เราคุ้นกันอยู่ คิดว่าท่านนี่ก็คงมีรู้จัก เป็นหมอทำนาย เป็นปู่เมืองของบ้านน้ำฮู ที่นี้คิดว่าเราคงคุ้น ที่ไหนคะ เป็นหอเจ้าเมืองที่ไหนคะ ใครตอบไม่ได้ก็ไม่ใช้คนเมืองปาย ใครตอบได้มาเอารางวัล ภาพนี้เป็นคนทรงแก่ชื่อยายซื่อ แก่ตาบอดอยู่ที่เมืองแม่ฮ่องสอน นี่ก็เป็นเจ้าไต เจ้าไตมาที่นี้บ้างไหมคะ ส่วนนี้ก็เป็นลุงต่งเก ที่เป็นกวีที่มีชื่อเสียงของไทใหญ่ ถ้าพูดถึงเง เราควรให้ความสำคัญกันหน่อย และท่านจเร เป็นคนที่สืบทอดวัฒนธรรมของไทใหญ่ ส่วนนี้ก็เป็นคนเมืองปิ่น ที่สนับสนุนให้แต่งชุดไทใหญ่วันเสาร์ นี่ก็จะสวยงาม แต่คนนี้ไม่ใช่คนไทใหญ่นะคะ แต่ชื่นชอบไทใหญ่มากเลยคะ เดี่ยวก็จะจบแค่นี้ มีเยอะมากเลยคะ สุดท้ายฝากขอบอกว่างานวิจัยล่าสุด จบเรื่องตำนานต้นกำเนิดของไทใหญ่ไปแล้ว คือ คัมภีร์โบราณ ตอนนี้อยู่กำลังทำกฎหมายไทใหญ่ ได้ปีหนึ่ง ใครมีข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายจารีตหรือกฎหมายลายลักษณ์ขอให้ง้างด้วยคะ

อ. ดวงใจ: อย่างนี้ดีไหมคะ เราที่ร้อนมาก ไปพักผ่อนข้างกินน้ำสักครู่หนึ่ง เดี่ยวกลับมาฟังดร.ฮันส์ จากเยอรมัน อาจารย์ศึกษาจากประวัติศาสตร์เมืองปายมาจาริก ให้เราไปพักผ่อนข้างกินน้ำแล้วเดี๋ยวเรามานั่งคุยกัน มาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน แล้วกลับมา ไปทานน้ำที่โรงอาหารก่อนให้เวลาพักสัก 15 นาที มีข่าวประชาสัมพันธ์นะคะ วันที่ 6 กันยายน จะมีการประชุมเรื่อง ช่วง บ้าน ลาน เมือง ท่าเมืองปายให้น่าอยู่ จัดโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ดร.ฮันส์ เพนซ์

โปรแกรมจากนี้ไปขอเรียนเชิญ อ.ดร.ฮันส์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2508 อาจารย์มีความเชี่ยวชาญเรื่องการอ่านจารึกตำนานเกี่ยวกับล้านนา ขอเชิญคะ

ดร.ฮันส์: วันนี้เราได้ยิน ก่อนประวัติศาสตร์ ที่มานั่งที่นี้คนที่มานั่งอยู่ที่นี่ก่อนประวัติศาสตร์หลายพันปี เราคงได้ยินคนลัวะ เราคงได้ยินแต่คนไทใหญ่ หรือเงี้ยว แต่คนที่งัดขึ้นที่อยู่นานมาแล้ว เรายังไม่ได้ยิน คือ คนไทยวน ยังไม่มีใครพูดถึงคนไทยวน ผมจะพูดถึงคนไทยวน ผมเอาศิลาจารึกมา 3 ชิ้น ศิลาจารึกที่มีอายุประมาณ 500 กว่าปี ศิลาจารึก อันนี้เป็นเอกสารท้องถิ่น เป็นเอกสารที่ไม่มีเปลี่ยนแปลง เวลาใครมาคัดลอกไป ไม่มีอะไรที่เสียหาย เป็นสิ่งที่สำคัญ คนแรกที่สร้างศิลาจารึกนี้เป็นคนที่สร้างพระพุทธรูปองค์นี้ เป็นคนที่สร้างศิลาจารึกในปี 2028 เราเรียกว่าศิลาจารึกมาจากวัดหลวง แต่เราไม่ทราบว่ามาจากไหน เพราะว่าปัจจุบันนี้พระพุทธรูปองค์นี้

อยู่ที่วัดหลวง แต่ไม่ได้สนใจว่ามาจากวัดหลวง มาจากรอบๆเปลี่ยนไป แต่มาจากไหน ไม่ทราบ ทุกอย่างที่ผมจะอธิบายนี้ คุณจะเห็นและซื้อได้เป็นสิ่งที่ค้นหาซื้อได้ เป็นเล่มที่ 11 ของข้อมูลจารึกหลักฐาน ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพราะฉะนั้นใครไม่อยากฟัง ฟังไม่ชัดก็ไม่เป็นไร หลายปีนี้หาซื้อได้แล้วก็เห็นชัดกว่าด้วย คนที่เขียนเรื่องนี้ะครับ มีสองเรื่อง อันแรกเป็นหลักฐาน ที่ใช้เฉพาะในสมัยโบราณ ในสมัยนี้เขาไม่ใช้แล้ว คุณก็อ่านเองก็แล้วกัน ข้อที่สองที่เขียนนี้เป็นบทที่เริ่มด้วย และในนี้บอกว่าในปีที่ปรากฏนั้น เขาเขียนเล็กน้อยสรุปว่า ผมอ่านให้ฟังเลย.. ในปีปากใต้ เดือนเจ็ด ให้เดือนแปด ออกคำหนึ่ง วันพุธ ใช้น้ำวันปากใต้... เจ้าเถระสิราชสังฆะ ให้หล่อพระพุทธรูปนั้นไว้แล เราว่าเป็นวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2028 หล่อพระพุทธรูปองค์นี้เวลาเมื่อไร พระพุทธรูปองค์นี้มีความสำคัญกับเรา เพราะเรารู้ว่าพระพุทธรูปเป็นของที่นี่แท้ อันนี้เราเรียกว่าพระพุทธรูปขัดสมาธิเพชร สังกายนะสัน .. เป็นรูปเราเรียกว่า สัหราชภิกษุ อันนี้แสดงว่ามาจากเชียงใหม่ แสดงว่าสมัยนั้นคนที่อยู่ในที่นี่เป็นคนไทยวน

ต่อไปผมจะแนะนำศิลาจารึก ห่างจากพระพุทธรูปองค์นี้ไม่กี่ปี เป็นลักษณะศิลาจารึกแบบนี้ ข้างล่างขาดหายไป สมัยก่อนยังมีศิลาจารึกข้างล่างสุด ตรงนี้ ยังมีอย่างนี้อยู่ที่กรมศิลปากรที่กรุงเทพฯ เขียนขึ้นในสมัยของรัชกาลที่ 1 หรือ 2 ศิลาจารึกหลักนี้ข้างล่างสุดหายไปแล้ว เดียวนี้ที่เหลืออยู่เป็นเฉพาะหลักข้างบน เดิมอยู่ที่วัดหลวง ที่หลังก็ย้ายไปที่โรงเรียน 22 ประชานุเคราะห์ อยู่ทางโน้น ศิลาจารึกหลักนี้เรารู้ที่มา มันมาจากตำบลแห่งนี้ ฟังโน้น ไม่รู้มาจากวัดหลวงของเรา ศิลาจารึกหลักสำคัญอย่างนี้มาจากฝั่งโน้น เราไม่รู้ว่าจะทำวัดนั้น เขาทำเป็นสวนเล่น .. ขยายของ เดียวนี้ก็พังไปแล้ว วัดนั้นแต่ก่อนต้องเป็นวัดที่สำคัญมาก มีเจดีย์ มีวิหาร มีอุโบสถ พระธาตุ ถัดไปหลายชั้น ที่วัดนั้นก็หายไป เกือบจะไม่เห็นอะไรแล้ว เหลือแต่ศิลาจารึกหลักนี้ ศิลาจารึกหลักนี้ มีประมาณ 5 หัวส่วน ผมแบ่งออกเป็น 5 บท ในศิลาจารึกไม่ได้เห็นเป็นบท เขียนติดต่อกันไม่ได้แยกออก ผมแยกออกเป็นบทๆ บทที่หนึ่ง กล่าวถึงการสร้างวิหารและการสร้างพระพุทธรูปของเจ้าอารามชื่อศรีเกิด วัดนั้นชื่อศรีเกิด แล้วก็บอกว่าในปีนั้น ซึ่งตรงกับ เมษายน พ.ศ. 2035 ศิลาจารึกบอกว่ามีมหาเถระ สร้างมหาเจดีย์และมหาวิหาร มหา 3 นี้ศรัทธา.... สร้างวิหาร ฟังชื่อเรารู้ว่าเป็นมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ ไม่ใช่เป็นเจ้าอาวาส อันนี้เป็น..... เป็นมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ สร้างมหาเจดีย์ มหาวิหารในอารามศรีเกิดนี้

เมื่อเสร็จแล้วก็ขออัญเชิญไปถวายพระ..... พระ..... คือ พระยาแก้วและพระราชมารดา สองคนนี้มีชื่อปรากฏด้วยในจารึกสมัยโบราณ พระยาแก้วและพระราชมารดา ต่อไปท่านก็ขอจากสองพระองค์ สร้าง ผูกอุโบสถ แห่งมหาเทวีเจ้า ผูกอุโบสถแห่งมหาเมวีเจ้าหมายความว่า ขอที่ดินเพื่อสร้างอุโบสถ ในสมัยนั้นเราต้องเข้าใจว่าการสร้างอุโบสถเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เป็นสิ่งเกือบจะที่สำคัญกว่าสมัยนี้ เพราะว่าสร้างวัดและสร้างวิหาร อันนี้ ชื่อที่ดินได้จากกรรมกรราชา หรือพระเจ้าแผ่นดิน แต่อุโบสถนี้มันซื้อไม่ได้ เพราะว่าอุโบสถนี้แปลว่า แยกออกจากพระเจ้าแผ่นดิน แยกออกจากแผ่นดิน อยู่่นอกจากแผ่นดิน หมายความว่าพระเจ้าแผ่นดินต้องอนุญาตให้แยกออกจากแผ่นดิน แยกออกจากเมืองแล้วขึ้นกับศาสนาโดยตรง เรื่องนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่ดินในสมัยก่อนเป็นของกษัตริย์ กษัตริย์เป็นเจ้าของแผ่นดิน ที่ดินทั้งหมดนี้ เราอยู่ในเมืองนี้ ตั้งแต่เขตภูเขาโน้นถึงภูเขานี้ เข... อันหมคนี่คือหนึ่งเมือง ข้ามภูเขาไปเป็นอีกเมืองหนึ่ง อีกที่หนึ่ง ที่ดินทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับพระเจ้าแผ่นดิน ศิลาจารึกนี้แสดงว่าเวลาขอที่ดินจากพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อสร้างอุโบสถ ท่านต้องแยกจากสมบัติของท่าน แยกออกเป็นสมบัติต่างหากขึ้นกับศาสนา อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ สมัยเถรวาทเมื่อ 500 กว่าปี

ในศิลาจารึกนี้เรามีมหาเถระ มีชื่อที่สูงมาก สร้างวิหาร อุโบสถ แล้วก็ต่อไปท่านก็อธิบายว่าใครจะเป็นข้าวัด อันนี้ จะเห็นว่าเป็นจำนวนข้าวัด คนนี้ทำงานกับอุโบสถ คนนี้ทำงานกับเจดีย์ คนนี้ทำงานกับวิหาร แล้วก็อีกกลุ่มหนึ่ง ทำงานกับมหาเถระที่อยู่ในวัด สุดท้ายเป็นพระยา แม่ทัพ ทหารชั้นผู้ใหญ่ ข้างล่างเป็นคำเตือนสำหรับประชาชน พุดถึงประชาชน หนึ่ง คนที่ไม่ยอมทำตามพระเจ้าแผ่นดิน ให้ตกรอก ให้ฉิบหาย และคนที่ทำตามนี้ให้เจริญพร แล้วอันนี้ก็จบศิลาจารึก เสียค่าที่เราไม่มีหมดทุกอย่างของศิลาจารึก ในศิลาจารึกเราเห็นว่า ในปิ่นที่มีศิลาจารึก ทางโน้นมีพระพุทธรูป อันนี้เป็นไทของเรา พุทธไทยวน เป็นเถรวาทด้วย มีคำสั่งของ....มหาเถระชั้นผู้ใหญ่

อันต่อไปอันสุดท้าย ผมจะแนะนำพระพุทธรูปองค์นี้ เราเพิ่งเจอเมื่อ 4 -5 เดือนที่แล้ว อยู่ที่วัดหมอบเป่ง ที่อยู่ทางเหนือของเรา ตอนแรกเราไม่รู้ว่าจะองค์นี้มีศิลาจารึก มีคนผู้หนึ่งที่นำเราให้ไปดู แล้วก็เห็นว่า อาจมีศิลาจารึกเอามาขุดดิน แล้วก็ขุด ก็มีศิลาจารึกออกมา เราก็ใช้เวลาอยู่ 2-3 วัน ค่อยๆเอาออก สิ่งที่ยกมาได้นั้น เป็นสิ่งที่ไม่เสียใจ เป็นสิ่งที่สำคัญมากในปี พ.ศ. 2044 ผมจะอ่านให้ฟัง ในปีล่วงแล้ว.. จุลศักราช 863 เจ้าเมืองปาย ศรีศรีธรรมมาจินดา สร้างรูปพระพุทธรูปเป็นเจ้าคนนี้มีน้ำหนัก 45,000 ปอนด์ ในเดือน 7 ประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดคอนมูล เมืองปายแล

ผมขออธิบายนิดหน่อย มีหลายศัพท์ในนั้นที่น่าสนใจกับคนสมัยปัจจุบันในเมืองปาย ในปี.... จุลศักราช 863 อันนี้เป็นวิสะกคของคนสมัยโบราณ แปลว่าวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2045 ในปีนั้น เจ้าเมืองปาย คนนั้นมีสองชื่อ มีเจ้าเมืองและกัปาย เจ้าเมืองแปลว่าผู้ว่าราชการในสมัยนั้น แล้วก็มีความว่า พาย ออกเสียงเหมือนกับสมัยนี้ ออกเสียงป ไม่ใช่พ ศัพท์คำนี้มีสองความหมายแล้ว เจ้าเมืองปายแล้วก็ชื่อของท่าน ศรีศรีธรรมมาจินดา อันนี้ไม่ใช่เป็นคนธรรมดา ไม่ใช่จ่ายคำจ่ายแก้ว คนนี้เขาชื่อศรีศรีธรรมมาจินดาจะต้องเป็นผู้ใหญ่มาก มาจากในเมืองหรืออาจเป็นชื่อของศาสนาก็ได้ แต่ว่าเป็นชื่อที่ใหญ่มาก ศรีศรีธรรมมาจินดา สร้างรูปพระพุทธรูปเป็นเจ้าคนนี้มีน้ำหนัก 45,000 ปอนด์ มั่นประมาณ 45-50 กิโล สร้างในเดือน 7 แล้วก็ประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดคอนมูล อันนี้แสดงว่าวัดคอนมูล ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน แต่เราว่ามีอุโบสถด้วย เราเห็นว่าเมืองปายมีอุโบสถ อันนี้เราไม่รู้ว่าวัดคอนมูลอยู่ที่ไหน แต่เราว่ามีอุโบสถด้วย แล้วก็บอกว่า เมืองปายอีกครั้งหนึ่ง เรามีคำว่า เมืองปายมีสองครั้ง เขียนเหมือนกันคือ พาย สรุปทั้งหมดนี้เขียนที่อยู่รอบฐานข้างล่าง เราได้ข้อมูลที่แน่ของประวัติศาสตร์ของเมืองปายเป็นพุทธเถรวาท คนที่อยู่ที่นี่ เป็นไทยวน ผู้ว่าเป็นข้าหลวง ท่านผู้ใหญ่ มีชื่อนามสกุลของท่าน ชั้นผู้ใหญ่มาแล้วก็อุโบสถผมบอกแล้ว ทั้งหมดนี้เมืองใหญ่ในสมัยนั้นของเรา เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ทั้งหมดนี้ห่างกันไม่ถึง 25 ปี สามชิ้นนี้ อันนี้เป็นสิ่งที่แสดงว่าไทยวนอยู่ที่นี่มานานแล้ว ไม่พุดถึง กะเหรี่ยง ไม่พุดถึงชาวลัวะด้วย ปกติศิลาจารึกที่พุดเขาก็พุดถึงคนลัวะด้วย ที่นี้พุดถึงเฉพาะคนไทย แล้วถ้าเราเห็นอันนี้ เรื่องกับเมืองน้อย เมืองนี้กับเมืองน้อย ที่อยู่ห่าง 25 กิโลเมตร ของเรานี้ ซึ่งก็เป็นเมืองที่สำคัญมาก ถูกเนรเทศจากเชียงใหม่ไปเมืองน้อย เมืองน้อยจาก ปาย 25 กิโลเมตร ไม่ใช่ห่างจากเชียงใหม่ ขึ้นภูเขาแล้วก็ลง เขาก็ต้องหาทางไป ไม่เหมือนที่เราขับรถทางสมัยนี้ มันอาจเป็นทาง 3-5 วันก็ไม่เป็นไร แต่เขาก็เดินทาง เรายังไม่รู้ว่าศิลาจารึกนี้กับเมืองน้อยร่วมเป็นสมัยเดียวกัน เรายังไม่รู้ว่ามันเกี่ยวข้องกับอะไรหรือไม่เกี่ยวกับอะไร แต่เราว่าในสมัยนั้น 100-200 ปี เมืองปายเป็นเมืองของไทยวนอย่างแน่ แล้วก็ผมจบแค่นี้ก่อน

ถอดเทปวันที่ 27 สิงหาคม 2549

โดย นุชนางค์ ชุมดี

รองศาสตราจารย์ ดร. นาฏสุตา ภูมิจำนงค์

อ. นาฏสุตา สวัสดิ์ค่ะผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่านนะคะ ก็รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งค่ะ ที่ได้มาพูดคุยกันในประเด็นของตัวทรัพยากรธรรมชาตินะคะ อย่างที่ ถ้าเผื่อมีการนำเสนอครั้งนี้ มีข้อมูลอะไรที่ทางพี่น้องประชาชนที่อยู่ที่ปาย ทราบอยู่แล้วข้อมูลไม่ตรงกันก็ขอให้ช่วยนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องด้วยนะคะ

ก่อนอื่น เราคงที่จะทราบกันก่อนว่า ถ้าเผื่อเราพูดถึงตัวของทรัพยากรป่าไม้ เราจะถือว่าตัวทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถที่จะทดแทนได้นะคะ ในความหมายก็คือว่า ถ้าเผื่อเรามีวิธีการใช้อย่างที่มีการจัดการที่ดี เราก็รู้ว่าเราสามารถจะมีทรัพยากรป่าไม้ใช้ได้อย่างยั่งยืนนะคะ

สิ่งที่เราอยากจะฝากไว้เป็นคำถาม เพราะเราทราบอยู่แล้วว่า ตัวทรัพยากรป่าไม้มีคุณค่ามหาศาล กับเรื่องของการรักษาระบบนิเวศโดยภาพรวมของประเทศไทยนะคะ แล้วเราก็รู้อยู่แล้วว่า ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดของทรัพยากรน้ำ ซึ่งเราถือว่าตัวทรัพยากรน้ำเองเปรียบเสมือนกับสายโลหิต หรือเป็นตัวทรัพยากรที่สามารถจะช่วยให้ประชาชนของเรา หรือสามารถที่จะช่วยให้เกษตรกรของเรามีการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน หรือว่าแม้กระทั่งไม่ว่าจะเป็นระบบธุรกิจใดๆ ก็ตาม เราก็ยังต้องพึ่งพาตัวทรัพยากรน้ำ เพราะฉะนั้นน้ำจะมีประโยชน์หรือน้ำจะมีโทษ ก็ขึ้นอยู่กับในตัวของทรัพยากรป่าไม้ เพราะเราถือว่าทรัพยากรป่าไม้เป็นต้นกำเนิดแหล่งน้ำที่สำคัญ สิ่งที่จะฝากไว้เป็นคำถามคือว่า ป่าไม้เกิดขึ้นได้อย่างไร ระยะเวลาจนเท่าไรถึงจะเกิดเป็นป่าไม้ได้ ระยะเวลาขนาดไหนหรือว่าความยาวนานมากน้อยขนาดไหนที่เรามีการใช้ทรัพยากรป่าไม้ หรือว่าที่เราตัด ทรัพยากรป่าไม้ออกไป สิ่งที่เราต้องการจะให้เกิดเป็นประเด็นคำถามก็คือว่าโดยภาพรวมป่าไม้มีประโยชน์อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับตัวอำเภอปายของเรา เพราะฉะนั้น บางครั้งเราเองอาจจะรู้สึกเองว่า พอเราพูดถึงเรื่องของคนโดยที่คนไม่ได้เชื่อมโยงกับตัวทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในความเป็นจริงเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง ที่ถูกต้อง เราเองต้องมองในภาพรวมก่อนว่า ตัวทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นดินหรือน้ำ ทั้ง 3 ตัวทรัพยากรเกื้อหนุนหรือว่าเอื้ออำนวยต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยเราได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในท้องที่อำเภอปาย เราก็จะรู้ว่าแหล่งที่กำเนิดน้ำที่สำคัญคือป่าต้นน้ำลำธารต่างๆ ถ้าเผื่อเราต้องการที่จะให้การท่องเที่ยวของเราเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อย่างหนึ่งประเด็นสำคัญที่เรา กำลังจะมอง นอกเหนือไปจากวัฒนธรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างให้ เราควรที่จะรู้ประโยชน์ของตัวทรัพยากรธรรมชาติ ที่ธรรมชาติหรือสภาพภูมิประเทศต่างๆ ของประเทศไทยของเราเองเป็นตัวที่จะเกื้อหนุนให้

อย่างภาพที่เราเห็นอยู่นี้ เราต้องตั้งคำถามแล้วว่า ดิน ไม้มันจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร ก็เหมือนกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดินไม้ก็ต้องการอาหารเหมือนกัน ดินไม้ก็ต้องการน้ำ และในขณะที่เดียวกันดินไม้ก็สามารถปกป้องเรื่องของการพังทลายของดิน เรื่องของการอำนวยความสะดวกให้กับคนในอำเภอปายสามารถที่จะมีน้ำใช้ตลอดชั่วลูกชั่วหลาน ถ้างั้น ถ้าเผื่อเราตัดไม้ทำลายป่าออกไปก่อนข้างมาก สิ่งที่จะเกิดขึ้น คือภัยพิบัติต่างๆ ที่กำลังจะตามมาในอนาคต

ในภาพของที่น่าแสดงให้เห็น ต้องการที่จะบอกกับพวกเราว่าการกระจายตัวของไม้สัก ซึ่งเราจัดว่าเป็นไม้เศรษฐกิจ ที่มีคุณค่าที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย มีการกระจายตัวอยู่ที่ไหนบ้าง เราจะเห็นว่า ไม้สักมีการกระจายตัวตั้งแต่ทางประเทศอินเดีย มาที่พม่า และสิ้นสุดที่ประเทศไทย เพราะฉะนั้น ไม้สักซึ่งเราถือว่าเป็นไม้ที่มีค่าทางด้านเศรษฐกิจและมีความหายาก โดยเฉพาะเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ ก็มีการกระจายตัวอยู่ใน 3 ประเทศที่ค่อนข้างที่จะกว้างใหญ่

ภาพที่เห็นนะคะ ก็คือ ภาพของเนื้อของไม้สักที่เราอาจจะมองไม่เห็นชัด ถ้าเพื่อเราจะนำไม้สักไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ภาพที่เราเห็นเนี่ย ก็คือ วงปีไม้สักแต่ละวงปี คือ จากบริเวณจุดนี้มาถึงจุดนี้เราก็จะเรียกเป็น 1 วงปีไม้ แล้วอย่างในกรณีของไม้สัก ก็จะมีขนาดชัดเจน... (เสียงหายใจ) สิ่งที่น่าสนใจบนภาพ คือ ขนาดความกว้างของวงปีไม้สัก สิ่งที่น่าสนใจมาให้เห็นเพื่อต้องการที่จะให้เรารู้กันไปพร้อมๆ กันว่า เนื้อไม้ที่สร้างขึ้นมาสัก 1 ปี เขาสร้างขึ้นมามีขนาด 1 มิลลิเมตร-2 มิลลิเมตร เท่านั้นเองนะคะ เพราะฉะนั้นถ้าเราจะดูถึงระยะเวลาของการใช้ เราควรจะรู้ว่ ต้นไม้หนึ่งต้น กว่าจะเอาไปใช้ประโยชน์ได้เนี่ย เขาจะต้องใช้เวลาว่าไม่ต่ำกว่า 50-60 ปี เราจึงจะได้เนื้อไม้ที่มีคุณภาพดีออกมา เพราะฉะนั้นมันก็ต้องเป็นสิ่งซึ่งเราจะต้องนำมาไตร่ตรอง เพราะการที่เราจะนำเนื้อไม้มาใช้ประโยชน์ เราควรจะคำนึงถึงระยะเวลาจากต้นไม้ที่เขาจะสามารถขึ้นมาทดแทนได้ ภาพที่น่าสนใจ คือ ภาพของต้นสัก ซึ่งเราก็จะรู้ว่าองค์ประกอบภายในเนื้อไม้สักมีอะไรอยู่บ้าง

ที่นี้กลับมาถึงเรื่องที่ได้รับมอบหมายให้เราการพูดกันวันนี้ ก็คือ การทำป่าไม้ในอดีต มันอาจจะไม่ใช่เฉพาะเจาะจงที่อำเภออย่างเดียวจะนะ เพราะว่าในภาพรวมที่...เพราะฉะนั้นข้อมูลที่จะมีการพูดคุยในวันนี้ ซึ่งเป็นข้อมูลจากในอดีตส่วนหนึ่งซึ่งเรามีการรวบรวมมาจากเอกสารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก็คือ กรมป่าไม้เท่านั้นเอง เราก็จะรู้ว่า ถ้าเกิดเราพูดถึงล้านนาซึ่งรวมจังหวัดประมาณ 7-8 จังหวัดในบริเวณเขตภาคเหนือของประเทศไทยของเรา พื้นที่ทั้งหมดก็มากกว่า 63 % ที่เป็นพื้นที่ที่ปกคลุมด้วยป่าเขาทั้งหมด แล้วเราก็จะพบว่าในแต่ละพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เชียงใหม่ ไม่ว่าจะเป็นลำปาง แม่ฮ่องสอน หรือว่าลำพูน พะเยา ก็จะมีพื้นที่ป่าไม้ที่ปกคลุมพื้นที่ของประเทศค่อนข้างที่จะเป็นบริเวณกว้าง

แผนที่ที่ให้ เห็น อาจจะเห็นไม่ค่อยชัดเจนเท่าไรนะคะ แต่อยากจะให้แสดงถึงภาพรวม แสดงพื้นที่ป่าไม้ ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย พื้นที่ป่าไม้ที่ปกคลุมบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีไม้สักเป็นไม้เด่นที่สุด มีพื้นที่ที่ค่อนข้างกว้างขวางมาตั้งแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย หรือติดต่อกับประเทศพม่า แล้วก็ครอบคลุมมาจนถึงจังหวัดน่านแล้วก็ไล่ลงไปทางบริเวณจังหวัดแพร่ที่อยู่ทางด้านล่าง

อย่างที่เรียนให้ทราบแล้วว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เราจัดว่าเป็นทรัพยากรที่ทดแทนได้ และคุณค่าของป่าไม้มีคุณค่าหายากมากกว่าแง่ทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว ที่เราค่อนข้างที่จะพึ่งประเด็นไปในอดีตเสียเป็นส่วนใหญ่

ในสไลด์ต่อไป เราจะเห็นว่าเรามองคุณค่าป่าไม้ด้านเดียวเท่านั้นเอง ก็คือทางด้านเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นสิ่งซึ่งเราลืมนับบริบทของป่าไม้ เราลืมน้ำที่ของไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่เอื้ออำนวยน้ำให้กับพื้นที่ต่างๆ บนพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นที่แผ่นดินไทยหรือพื้นที่อื่นๆ ตรงนั้นจะมีความสำคัญมากในเชิงของตัวระบบนิเวศ

(ตัวหนังสืออาจจะเยอะไปนิดนึงนะ) แต่จะสรุปภาพรวมให้ฟังได้ ว่าถ้าเมื่อเราสืบสานข้อมูลในอดีตที่เราสามารถได้มาจากการจดบันทึกต่างๆ เราก็จะพบว่า ข้อมูลที่เราสามารถที่จะตามได้เกี่ยวกับเรื่องของการทำไม้ ก็ตั้งแต่พ.ศ. 2374 ซึ่งอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในสมัยนั้นก็ได้อธิบายไว้ว่า เจ้าหลวงพุทธวงศ์เป็นเจ้าผู้ปกครองนครเชียงใหม่แล้วให้เจ้าแก้วเมืองมาจับช้างและรวบรวมชาวไตตั้งบ้านเรือนให้เป็นหลักแหล่งขึ้นมา แล้วก็จากนั้น ในปีพ.ศ. 2417 เจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ยกบ้านเมืองแม่ฮ่องสอนให้มีฐานะเป็นเมือง และได้ให้คนไตคนหนึ่งชื่อ ชานกะเล เป็นเจ้าเมืองคนแรก ในช่วงปี 2443 รัฐบาลเมืองสยาม ในความหมายที่ชื่อรัฐบาลเมืองสยามก็หมายถึง กรุงเทพมหานคร รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองแม่สะเรียงเมืองปาย เข้าเป็นหน่วยงานเดียวกัน เรียกว่าเชียงใหม่ตะวันตก แล้วได้รับสถาปนาเป็นจังหวัดเมื่อปี พ.ศ. 2496 แล้วก็เมืองเนื่องมาจากการขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราจะได้เห็นนะคะว่า กิจกรรมที่สำคัญที่สุดในด้านเศรษฐกิจ ณ ขณะนั้นคือเรื่องการทำไม้ในภาคเหนือนั่นเอง

ในแผนที่ที่แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตของตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่าเรามีพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับประเทศพม่า ซึ่งมีที่มาที่ไปในเรื่องของการค้าทางด้านไม้และเรื่องของชาติตะวันตก ที่เข้ามามีอิทธิพลเกี่ยวกับเรื่องการทำไม้ในประเทศไทยทางภาคเหนือ

ถ้าเมื่อเราจะแยกกิจการหรือว่าขั้นตอนการทำไม้ เราอาจจะพอแยกได้ออกมา คือ ยุคที่เราอาจจะเรียกว่า ยุคก่อนการจัดตั้งกรมป่าไม้ ก็อาจเป็นอยู่ในช่วงสักประมาณปี พ.ศ. 2439

ในสไลด์สรุปให้เห็นว่า เราจะมีขั้นตอนอย่างไรบ้างอย่างที่ที่เราเขียนไว้ในภาพบน ใครก็แล้วแต่ที่มีความประสงค์ทำไม้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาจะมีการแยกออกมาเป็น 2 ส่วน ก็คือ เป็นการขอทำไม้สักโดยเฉพาะหรือการทำไม้ชนิดอื่นโดยที่ไม่รวมไม้สักไปด้วย ซึ่งเขาจะเรียกว่าเป็นการทำไม้กระยาเลย เพราะฉะนั้นในอดีตหรือว่าก่อนที่จะเราจะปิดทำสัมปทานป่าไม้ เราก็จะแยกเรื่องของการทำงานป่าไม้ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1 การทำสัมปทานป่าไม้สักโดยเฉพาะ แล้วส่วนที่สองก็คือ การทำไม้ชนิดอื่นๆ ที่ไม่มีไม้สักรวมอยู่ด้วย ในอดีตก่อนที่จะมีการจัดตั้งกรมป่าไม้ ก็จะมีขั้นตอนอยู่ง่ายๆ คือ พื้นที่ทั้งหมดเจ้านายฝ่ายเหนือเป็นเจ้าของป่าทั้งหมด เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตามที่มีผู้ประสงค์จะขอทำป่าไม้ เขาจะมีการจ่ายเงินตามจำนวนต้นไม้ที่ฟันลงมา ที่เราเรียกว่าค่าตอไม้ ซึ่งเงินส่วนนี้เราจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเขาจะจ่ายให้เจ้าของป่า ส่วนที่สองจ่ายให้กับพนักงาน ผู้เป็นไปเก็บค่าตอไม้ คือพนักงานที่ออกไปดูว่าต้นไม้ต้นไหนบ้างที่ถูกฟันลง และส่วนที่สามก็ถวายให้กับเจ้าผู้ปกครองนครนั้นๆ เพราะฉะนั้นเงินทั้ง 3 ส่วนมีการจัดสรรอยู่ใน 3 ส่วน แต่ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับเจ้านายฝ่ายเหนือ ผู้ที่เป็นเจ้าของป่า

แล้วในส่วนที่สองที่มีการเข้ามาของรัฐ โดยที่ในปีพ.ศ. 2372 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 ในช่วงนั้นก็มีการส่งขุนจำเรณูรักษาและได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าภาษีไม้ขนสัก ในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2372 ก็เริ่มมีการเข้ามาของชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติอังกฤษที่เข้ามามีอิทธิพลตั้งแต่ทางอินเดียแล้วเข้ามาที่พม่าจนถึงประเทศไทย

ในลำดับต่อไปมีการพูดถึงเรื่องของผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการทำไม้แล้วมีการปรับปรุงเรื่องของกฎหมายต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างเช่นในปี พ.ศ. 2416 สมัยเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าครองนครเชียงใหม่ ก็ได้มีการมอบหมาย ใ้รับมอบหมายท้าวนเรนทรราชเสนีย์ ซึ่งเป็นข้าหลวงประจำนครเชียงใหม่ขึ้นมาดูแลเกี่ยวกับกิจการทำป่าไม้ แล้วหลังจากนั้นมีการปรับปรุงวิธีการตัดไม้และเก็บค่าต่อไม้ โดยผู้ขออนุญาตทำไม้ต้องได้รับใบอนุญาตที่มีตราของเจ้าผู้ครองนครประทับเป็นสำคัญ ตรงนี้จะชี้ให้เห็นว่า ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกรมป่าไม้ ซึ่งเราถือว่าเป็นการรวมอำนาจการจัดสรรทรัพยากร มีความเป็นมาเป็นไปอย่างไร มีทั้งประโยชน์กับคนที่อยู่ในพื้นที่ และหลังจากนั้นอาจจะเป็นข้อเสียกับคนที่อยู่ในพื้นที่ เราก็จะเห็นว่าในช่วงต้นๆ ไม่ค่อยมีความชัดเจนว่าใครบ้างที่เข้ามาขอการทำไม้และใครบ้างที่ได้รับอนุญาตให้ทำไม้ เขาไปทำไม้ในพื้นที่ที่ถูกต้องหรือเปล่าที่ได้รับอนุญาตให้ทำไม้นะคะ ในช่วงเบื้องต้นก็จะมีการขัดแย้งอยู่ตลอดเวลา จนมามีการตรา จนมาถึงการออกใบอนุญาตที่มีการตราประทับของผู้ครองนครเป็นสำคัญเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าเขาได้รับอนุญาตให้ทำไม้ในพื้นที่นี้ (รายละเอียดนี้ไม่เป็นไรนะคะ เพราะว่าค่อนข้างที่จะใส่ไว้เยอะพอสมควร ถ้าเผื่อว่าใครต้องการ PowerPointการนำเสนอครั้งนี้ก็ขอcopyได้ที่อาจารย์รัศมี เพราะว่าsaveอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์)

อยากจะสรุปให้เห็นว่า อย่างที่เรียนให้ทราบนะคะว่า ความขัดแย้งจะมาเรื่อยๆ แล้วเราก็จะเห็นได้ว่าเรื่องของการทำไม้กลายเป็นเศรษฐกิจที่สำคัญมากในช่วงอดีต เพราะว่าเราใช้จากตัวทรัพยากรธรรมชาติจริงๆ ที่เรามีอยู่ในพื้นที่ เพราะฉะนั้นหลังจากนั้นในช่วงของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2417 พระองค์โปรดเกล้าให้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ขึ้นมา 2 ฉบับ ก็คือฉบับแรกเป็นฉบับรักษาเมือง ให้สัญญาผู้รักษาเมืองหรือเจ้าผู้ครองนครกระทำกับชาวต่างชาติต้องได้รับสัตยาบันจากเมืองสยามก่อนถึงจะมีผลบังคับใช้ได้ เราก็จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนเพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่สองเป็นพระราชโองการเกี่ยวกับภาษีไม้สักและไม้กระยาเลย อย่างที่เรียนให้ทราบในความหมายของไม้กระยาเลย คือไม้ชนิดอื่นๆที่ไม่ใช่ไม้สักอาจจะเป็นไม้แดง ไม้ตะเคียน ไม้มะค่า อะไรก็แล้วแต่เราก็จะจัดอยู่ในกลุ่มนี้ของไม้กระยาเลย เพื่อที่จะให้การเก็บภาษีไม้เป็นไปตามระเบียบและมาตรฐานเดียวกัน จนมาถึงปี 2429 ก็จะมีบริษัทยูนิโอนเบย์ เบอมาร์ จำกัดมีการจัดส่งกำลังพลเข้ามาศึกษาเรื่องของป่าไม้ทางภาคเหนือในประเทศไทย ซึ่งบริษัทนี้เป็นบริษัทของอังกฤษที่เข้ามาจากทางประเทศพม่า ซึ่งในขณะนั้นเองเรื่องของการมีอำนาจของชาติตะวันตกนี้เข้ามาทางแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ค่อนข้างเยอะมากขึ้น แล้วก็เป็นเรื่องที่เกิดความวิตกกังวลกับประเทศไทยหรือว่าสยามโดยภาพรวมในขณะนั้น ว่าเราอาจมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเรื่องระหว่างการค้าไม้ สยามเองก็ต้องระมัดระวังเกี่ยวกับการเข้ามาทำป่าไม้ของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติตะวันตก

ตรงนี้อาจจะชี้ให้เห็นอีกนิดหนึ่งนะคะ คือ นอกเหนือจากที่เราทำไม้กันค่อนข้างมากในบริเวณมณฑลล้านนาทั้งหมด นอกเหนือจากนั้นแล้วในแต่ละเขตหรือในแต่ละจังหวัดที่เราเรียกว่าราชมณฑลล้านนา ก็ต้องมีการส่งส่วยให้กับสยาม ซึ่งในขณะนั้นจะต้องส่งส่วยให้เข้าในเขตของกรุงเทพ เพราะฉะนั้นทำให้เราเห็นค่อนข้างชัดเจนว่าอะไรบ้างที่เป็นของที่มีค่าในขณะนั้นหรือสิ่งซึ่งสามารถที่จะทดแทนกับมูลค่าต่างๆ ได้ เราก็จะเห็นว่ามีการส่งไม้สักเข้ามาค่อนข้างเยอะมาก เพื่อที่จะเป็นเครื่องราชบรรณาการหรือว่าส่วยในอดีต

ตัดตอนแล้วจะเห็นว่า อย่างที่เราทราบมาแล้วว่าเรื่องของการทำไม้สัก โดยที่มีการบันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐานอาจเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 อย่างที่เรียนให้ทราบมาแล้วว่าก่อนหน้านี้มีการทำไม้มาแล้ว โดยที่พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดเป็นของเจ้าผู้ครองนครฝ่ายเหนือ ไม่ว่าใครจะมีอำนาจหรือใครสามารถครอบครองพื้นที่ได้มากน้อยเท่าไหน ก็สามารถที่จะทำป่าไม้สักได้ตามอำเภอใจ แล้วหลังจากนั้นก็คือ เริ่มต้นเข้ามาสมัยรัชกาลที่ 3 ก็จะมีขั้นตอนต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็จะมีการตราพระราชบัญญัติต่างๆ มีการเรียกเก็บภาษีต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แล้วก็ พอมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกัน ก็คือในปี พ.ศ. 2439 กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในขณะนั้นเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทูลเกล้าถวายความคิดเห็นและได้รับพระบรมราชโองการ ราชานุญาตให้สรรหาผู้ที่มีความรู้เข้ามาจัดการเรื่องป่าไม้ในบ้านเรา เราก็จะเห็นว่า อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ซึ่งเมื่อเทียบเท่าปัจจุบันอย่างน้อยที่สุดของประเทศไทย 3 คน ไม่ใช่คนไทยเลย แต่เป็นชาติตะวันตกทั้ง 3 คน เพราะฉะนั้นสิ่งซึ่งเขามีการเสนอแนะหรือว่าสิ่งที่ปรากฏหลักฐานในอดีตจนถึงปัจจุบัน เราค่อนข้างที่จะคล้อยตาม ในเรื่องการจัดการป่าไม้ในเชิงตะวันตกค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นคนที่เข้ามาดูแลคนแรก คือ MR. S.A Salade ซึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของกรมป่าไม้ในประเทศพม่า จากรัฐบาลอินเดีย

ณ ขณะนั้นคือได้รับการเชิญตัวให้เข้ามาในประเทศไทย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลพื้นที่ป่าไม้ในไม่ช้า ณ ขณะนั้นคือในปี พ.ศ. 2439 MR. S.A Salade ได้มีการสรุปข้อมูลต่างๆ โดยที่เราสามารถแยกออกมาได้เป็น 5 ข้อใหญ่ๆ

ข้อข้อแรก MR. S.A Salade ได้เสนอว่าวิธีการจัดการป่าไม้ในพม่าที่แล้มาแล้วที่เขาเข้าไปมีประสบการณ์อยู่ด้วย เกิดอะไรขึ้นมาบ้าง

ข้อที่สอง การถือราชฎ์บังหลวงในวงการป่าไม้ อย่างที่เรียนให้ทราบในเบื้องต้นนะว่า ภาพที่เขา มองอยู่ คือว่าในพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดเป็นพื้นที่ของเจ้านายฝ่ายเหนือ แล้วใครก็ได้ที่จะเข้ามาขอทำป่าไม้ ก็ต้องขออนุญาตเจ้านายฝ่ายเหนือ แล้วเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ก็จะตกอยู่กับเจ้านายฝ่ายเหนือ และคนที่จะเข้าไปดูว่าต้นไม้โค่นตัดไปกี่ต้น เพราะฉะนั้นผลประโยชน์ต่างๆ จะไม่ได้ส่งกลับมาที่เมืองสยาม อันนี้คือการที่เขาพูดถึงเรื่องของการถือราชฎ์บังหลวงในวงการของการป่าไม้

ข้อที่สามการทำป่าไม้ทั้งหมดให้เป็นของรัฐบาล นี่ละ ถือเป็นจุดเริ่มต้นว่าหลังจากที่มีการสรุปเรื่องทั้งหมดต่างๆ นี้แล้ว สิ่งที่เราได้กลับคืนมา คือมีการตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมาครั้งแรกของประเทศไทย

และข้อที่สี่ คือการจัดตั้งกรมป่าไม้เพื่อรับหน้าที่ดูแล การจัดการป่าไม้ ก็คือ พอ MR. S.A Salade ให้ข้อเสนอการทำป่าไม่ว่า การทำป่าไม้ทั้งหมดควรที่จะอยู่ในอำนาจของรัฐ สิ่งที่เขาเสนอต่อไป คือว่า หลังจากอยู่ภายใต้ อำนาจของรัฐแล้วนี้ ควรที่จะมีกรมป่าไม้เข้ามาดูแล ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดของประเทศไทย

และข้อที่ 5 คือ การให้สัมปทาน คือการทำไม้นั่นเอง โดยจะเป็นวิธีให้ และมีการเก็บภาษีและค่าตอบแทน หลังจากนั้นก็จะมีพระราชกฤษฎีกาฉบับวันที่ 62/385 ลงวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2439 ก็เห็นชอบด้วยที่จะให้

กระทรวงมหาดไทยใช้รายงานจากของ MR. S.A Salade ว่าข้อมูลทุกอย่างถูกต้อง แล้วก็มีการจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมา

แล้วก็กรมป่าไม้ครั้งแรกไม่ได้อยู่ที่กรุงเทพ กรมป่าไม้ครั้งแรกที่จัดตั้งขึ้นมาแล้วนี่อยู่ที่นครเชียงใหม่ ก็คือในช่วงแรกๆ อย่างที่เรียนให้ทราบนะค่ะว่า พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในเบื้องต้นเป็นของเจ้าผู้ครองนครฝ่ายเหนือทั้งหมด เพราะฉะนั้นก่อนที่จะสามารถเอาพื้นที่ทั้งหมดเอาเข้ามาอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล โดยที่กรมป่าไม้เป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลทรัพยากรตรงนี้ ก็มีการเจรจากันอยู่นานพอสมควรประมาณ 2-3 ปี เป็นผลให้เจ้านายฝ่ายเหนือทั้งหมด ยอมที่จะให้สิทธิ์กับเรื่องไม้กับรัฐบาล

(อาจารย์ศรีสมบัติบอกว่าให้อีก 5 นาที) ก็โดยภาพรวมอย่างที่เรียนให้ทราบแล้ว หลังจากนั้น เราก็มีการปรับเปลี่ยนตัวบทกฎหมายต่างๆ แล้วก็ อย่างน้อยที่สุดคือมีชาวต่างชาติอีก 2 คนเข้ามารับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวมของประเทศไทย ก็ผ่านไปเลยนะคะ

นอกเหนือจากที่เรียนให้ทราบแล้วว่า มีบริษัทบอมเบย์ เบอมา ยังมีบริษัทอื่นๆ โดยที่ถ้าเป็นบริษัทของชาวต่างชาติ อาจจะเป็น บริษัทบริติช บอร์เนียว บริษัทสยามฟอเรสต์ และยังมีบริษัทอื่นๆ อีกที่คนไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วย เพื่อที่จะเข้ามาขอสัมปทานทำป่าไม้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคเหนือ

ในสไลด์ที่นำเสนอ ก็เพื่อที่จะชี้ให้เห็นประเด็นเท่านั้นเอง ว่าเราทำป่าไม้ออกไปมากมายขนาดไหน เราควรจะพบว่าจำนวนเป็นหมื่นๆตันในเรื่องของการทำไม้สักออกไปอย่างเดียว ตรงนี้ก็ผ่านไปเลยนะคะ ในสไลด์ตรงนี้ก็เพื่อจะสรุปให้เห็นว่า คือนอกเหนือจากที่เราเสียพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการทำสัมปทานป่าไม้ เรามีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นมาในปี พ.ศ. 2503 ซึ่งถือว่าเป็นแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกของไทย เราก็จะเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ของเราในประเทศไทยถูกใช้ไปเพื่อประโยชน์อื่นๆ นอกเหนือไปจากการทำสัมปทานป่าไม้ เราใช้พื้นที่ไปเพื่อสร้างถนน เราใช้พื้นที่เพื่อสร้างหน่วยราชการต่างๆ เราใช้ไปเพื่อเปลี่ยนจากพื้นที่ป่าให้ไปสู่พืชเศรษฐกิจต่างๆ มันก็เลยเป็นปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาทำให้พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยเรานี้ลดน้อยลงไปค่อนข้างมาก

หลังจากที่เราใช้กรมป่าไม้อยู่ที่นครเชียงใหม่ประมาณ 15 ปี ก็ย้ายกรมป่าไม้มาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันนี้หลังจากนั้นมีการร่างกฎหมายต่างๆ ออกมามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ซึ่งร่างขึ้นมาปี 2504 เรื่องของพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า ร่างขึ้นมาเมื่อปี 2503 เรื่องของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ ร่างขึ้นมามาหลังจากที่โยกย้ายกรมป่าไม้ไปอยู่ที่กรุงเทพ

ตาม พ.ศ. ที่ list มาในสไลด์นี้ะคะ ก็เป็น การพัฒนาหรือการมีนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับป่าไม้ของประเทศไทย สิ่ง
ที่อยากจะให้เรามองนิดหนึ่ง ก็คือว่าในปี พ.ศ. 2532 ถ้าเมื่อเรายังจำเหตุการณ์ได้ เราจะรู้ว่าในปีนั้น กรมป่าไม้ ณ
ขณะนั้น ที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าทั้งหมด ประกาศปิดป่าบทุกแห่งหนทั่วทั้งประเทศก็เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ทั้งหมดที่มีการอนุรักษ์
ออกไปแล้ว เพราะเนื่องจากว่าเราเกิดภัยพิบัติที่ค่อนข้างจะรุนแรงมาก ที่บ้านกระทุง อำเภอบึงนาราง จังหวัด
นครศีร์ษะมราช ณ ขณะนั้นกับอำเภอบึงนารางเมื่อปีที่ผ่านมา กับพื้นที่ที่อุดรดิษฐ์ หรือว่าพื้นที่อื่นๆ ที่เราจะมีปัญหาที่
ใกล้เคียงกัน เป็นปัญหาที่ค่อนข้างที่จะซ้ำซาก ก็จะมีภัยพิบัติอย่างนี้เกิดขึ้นมาเรื่อยๆ และเมื่อปี พ.ศ. 2532 เรา

ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้บกทั้งหมด แต่เขายังไม่ได้ยกเลิกป่าชายเลน แต่หลังจากนั้นอีก 10 ปี ก็มีการประกาศยกเลิกป่าชายเลน หรือปิดสัมปทานป่าไม้ทั้งหมด เนื่องจากว่าสิ่งที่มันตามมากับอุทกภัย คือ ทั้งดินเลน ถล่ม และทุกสิ่งต่างๆ ที่มากับดินไม้ เราก็จะรู้ว่าการลักลอบตัดไม้ หรือว่าการทำลายพื้นที่ป่าไม้ด้านบนค่อนข้างมาก

แผนที่ที่นำเสนอจากในสไลด์ด้านบน ก็คือที่เราขีดไว้เป็น block ๆ ก็คือเขตของการทำสัมปทานป่าไม้ทั้งหมดในบริเวณภาคเหนือ จนมาถึง ในblock นี้นะคะ คือ เขตของจังหวัดแม่ฮ่องสอน รูปที่นำเสนอก็คือ ในอดีต เรารู้ว่าเรื่องของการที่จะทำไม้ เขามีวิธีการล่องน้ำลงมา ก็คือการใช้ช้างลากจากพื้นที่บนภูเขาด้านบน แล้วมีการล่องลงลำน้ำมา อย่างในกรณีที่ทำไม้ทั้งหมดในพื้นที่แม่ฮ่องสอนจะล่องสู่ลำน้ำปายแล้วออกไปสู่น้ำสาละวิน เขาจะไม่มี การล่องไปสู่แม่น้ำเจ้าพระยา แต่เป็นเชิงใหม่ด้านล่าง เช่น ลำปาง จะล่อง ปิง วัง ยม น่าน แล้วถึงสู่เจ้าพระยา ก็คือเป็นรูปของการทำไม้ในอดีต

(สรุปประกอบ) ต่อไม้ที่เราเห็น จะเจอได้ทั้งอำเภอเมือง บ้านน้ำกักจังหวัดแม่ฮ่องสอน ลักษณะต่อไม้ที่ตัดในอดีต จะค่อนข้างสูงเพราะจะใช้ช้าง เพราะเขาจะใช้ช้างไปตัดไม้ เราก็จะเห็นว่า มีปริมาณมหาศาลขนาดไหนที่เรามีการตัดไม้สักออกมานอกพื้นที่แล้วก็กำลังที่จะลำเลียงส่งออกนอกประเทศ และพวกนี้ก็คือชาวไตที่เข้ามาเป็นคนรับจ้างเกี่ยวกับการทำไม้ พื้นที่ตรงนี้คือพื้นที่ตอนสูงทั้งหมด

โดยสรุปเลยละกันนะคะ ณ ขณะนี้ถ้าเราเปรียบพื้นที่ป่าไม้ การจัดทำแผนที่พื้นที่ป่าไม้ฉบับแรกของประเทศไทย เราจัดทำเมื่อ ปี พ.ศ. 2503 ณ ขณะนั้นพื้นที่ป่าไม้ของเรามีอยู่ประมาณ 53% ของพื้นที่ประเทศ แต่ ณ ขณะนี้ คือ พ.ศ. 2549 เรามีพื้นที่ป่าไม้ ที่ทางกรมอุทยานฯมีการบันทึกไว้ว่าเหลือประมาณ 23% ก็เลยอยากจะเน้นการเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ด้วยกันนะคะ เราเองต้องมีความตระหนักถึงตัวทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของป่าไม้ และเรื่องทรัพยากรน้ำ เพราะป่าไม้และน้ำจะอยู่คู่กันตลอด ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามเรามีการทำลายทรัพยากรป่าไม้ค่อนข้างมาก น้ำจากการที่เราสามารถใช้ประโยชน์จากเขาได้ เขาก็จะมีภัยแล้ง ไม่มีตัวอะไรที่จะดูดซับน้ำ หรือไม่มีตัวอะไรเลยที่จะช่วยชะลอตัวของน้ำ แล้วมันก็จะมีความยากกับเราในอนาคตค่ะ ขอบคุณค่ะ (เสียงปรบมือ)

อ.รัศมี : ขอบคุณค่ะและขอโทษที่เร่งเวลาเพราะจริงๆแล้วอยากจะมีเวลา ในการอภิปรายและคุยซักถาม สิ่งที่อาจารย์นาฏสุดาทำให้ความรู้หรือว่ามาแลกเปลี่ยน ก็อยากจะขอให้พี่น้องแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับป่าไม้มีมากมายมหาศาล แล้วอาจารย์ก็พยายามสรุปให้อยู่ในกรอบเวลาที่ค่อนข้างภายใน 10 นาที และพูดเร็วเหมือนจรวด อาจารย์ก็อยากจะมอบอะไรให้เรื่องของอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่สิ่งที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบันจากแง่มุมในประวัติศาสตร์ และชี้ให้เห็นว่าการตัดไม้เพื่อในเชิงเศรษฐกิจนั้นมันมาตั้งแต่รัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว แล้วก็เป็นส่วนหนึ่งที่มาเกี่ยวพันเรื่องของที่ปายหรือแม่ฮ่องสอนก็ตรง ที่ว่าแม่ฮ่องสอนส่งส่วยของป่าไม้เข้าไปในเมืองเชียงใหม่ เพราะฉะนั้นในหลายๆ ส่วนที่เรามอง ความสัมพันธ์ของเรา ของอำเภอปายและแม่ฮ่องสอนนะ เรามองเฉพาะพื้นที่ท้องถิ่นไม่ได้ เราต้องจำเป็นที่จะต้องเข้าใจว่า แล้วอะไร ภายนอก ปัจจัยภายนอก ตรงไหนที่ทำให้เกิดบ้านเมืองปาย อย่างในกรณีเมื่อครู่ ภาพที่อาจารย์นาฏสุดาฉายให้เห็นว่า คนไตมารับจ้างตัดไม้ ตรงนี้ก็จะบอกเรา

ว่า อ้อ ทำไมชุมชนของเราถึงมีคนไต เป็นพี่น้องของเราหรือเปล่า อาจจะเป็นบรรพบุรุษของเราที่เข้ามาตัดไม้ในช่วงนั้น

เมื่อวาน อาจารย์เพนซ์ บอกเรื่องที่มีคนยวนเข้ามาอยู่ในช่วงของล้านนา แต่พอมาสมัยรัตนโกสินทร์มีคนไตมาตัดไม้ มันก็จะบอกเราถึงว่าคนที่เราอยู่ในปัจจุบันนี้ มีความหลากหลายเหลือเกิน มันเข้ามาแต่ละช่วง และพวกเราจะมีประวัติศาสตร์ของเราเองตามแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นต้องขอขอบคุณอาจารย์นาฏสุตามากๆ ไม่ทราบว่าจะทำอย่างนี้จะคะว่าจะเชิญอาจารย์นั่งลักษณะมาพูด คุยก่อน เสร็จแล้วเราจะเปิดเวทีคุยกัน มีการซักถามคุยกัน นิดหนึ่งถ้าเรามีเวลา ถ้าเราไม่มีเวลา เราจะพักทานอาหารว่าง หลังจากอาหารว่างอิหม่ามสมชายมาพูด แล้วเราก็จะสรุปคุยกัน เป็นเวลาช่วงยาว เพราะฉะนั้นดิฉันขอเลื่อนเวลาเลยนะคะ ขอเรียนเชิญพันเอกหญิง ผศ. นงลักษณ์ ลีมีศรี อาจารย์เป็นนักประวัติศาสตร์อยู่ กองวอชาประวัติศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นครนายก อาจารย์ก็มาเล่าสู่กันฟังถึงสงครามมหาเอเชียบูรพา อาจารย์เป็นผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องของญี่ปุ่น และอาจารย์ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เรื่องนี้มานาน เพราะฉะนั้นในส่วนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อาจารย์ก็มาเล่าให้เราฟังว่าแม่ฮ่องสอนและปายได้รับผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์กับช่วงเวลานั้นอย่างไรบ้าง ขอเรียนเชิญคะ...

ขออนุญาตเล่าความลับในระหว่างที่เราอฟังนะคะจริงๆแล้วอาจารย์นั่งลักษณะเรียนจบจากญี่ปุ่นเลยนะคะ ปกติเราเห็นคนที่ศึกษาเรื่องของสงครามมหาเอเชียบูรพาบางทีใช้เอกสารจากตะวันตกบ้างนะคะเพราะเราไม่ค่อยรู้ไว้ในแง่มุมมองของญี่ปุ่นเนี่ย บางทีเราก็จะมองในแง่สงครามโลกครั้งที่2 มุมของญี่ปุ่นทำไมเค้าร้ายจังเลยแต่ถ้าเมื่อวานรองผู้ว่าก็พูดถึงโกโบริกับอังศุมาลินอะไรยังเงี้ยนะคะเหมะเกิดตำนาน แต่ว่าอาจารย์จบจากญี่ปุ่นรู้ภาษาญี่ปุ่นอ่านเอกสารญี่ปุ่นแล้วก็ทำวิจัยจากแง่มุมมองของญี่ปุ่นบ้างว่าคิดยังไงกับการทำสงครามในครั้งนี้เพราะฉะนั้นพวกเราได้ฟังก็ถือว่าเป็นของพิเศษสุดนะคะเพราะว่าหาฟังไม่ค่อยได้หรอกจะได้ยินฝรั่งบอกว่าญี่ปุ่นนี่ร้ายจริงๆนะคะ ขอเรียนเชิญอาจารย์เลยคะ

อ.นงลักษณ์: สวัสดีท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาแล้วก็ท่านผู้ฟังทุกท่านนะคะคือฟังจากอาจารย์แนะนำตนเองแล้วรู้สึก ว่ากลัวว่าท่านผู้เข้ามาฟังจะผิดหวังนะคะแต่ว่าแต่ยังงี้ก็จะพยายามนะคะเพราะว่าโดยส่วนตัวก็พยายามมองในแง่ เอกสารของญี่ปุ่นให้มากที่สุดส่วนมากเรื่องสงครามโลกครั้งที่สองเนี่ยเรามักจะรู้ผ่านเอกสารของไทยหรือไม่ก็ เอกสารของชาติตะวันตกซึ่งเป็นเอกสารของฝ่ายตรงกันข้ามกับญี่ปุ่นนะคะ ตรงนี้นั่นนั้นนะคะตัวเรื่องที่จะต้อง รับผิดชอบที่จะต้องพูดก็คือว่าเรื่องเมืองปายอีกหนึ่งรอยต่อมหาเอเชียบูรพาเนี่ยนะคะ อยากจะออกตัวนิดหนึ่งนะ คะตอนที่อาจารย์รัศมีคิดต่อไปให้มาพูดก็ปฏิเสธไปว่าไม่ค่อยรู้เรื่องเมืองปายเท่าไรกับภาพรวมของแม่ฮ่องสอน เพราะฉะนั้นวันนี้ดิฉันอาจจะเป็นวิทยากรท่านเดียวที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเมืองปายค่อนข้างน้อยนะคะ ว่า เนื่องจากว่าทำงานวิจัยเรื่องสงครามโลกครั้งที่สองเพราะฉะนั้นประเด็นหลักที่จะพูดในวันนี้ก็คือว่าอยากจะ ชี้ให้เห็นว่าในช่วงของสงครามโลกครั้งที่สองเนี่ยปายอยู่จุดไหนของสงครามแล้วก็มีความสำคัญยังงั้นในช่วงของ สงครามซึ่งจริงๆสงครามใช้เวลาประมาณ 3 ปี 8 เดือนหรือประมาณ 4 ปีนะคะ ใน 4 ปี ปายมีความสำคัญในช่วง หลังๆ เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะ ไม่มีความรู้เรื่องเมืองปายโดยตรงนะคะแต่ก็จะพยายามให้เห็นภาพรวมของ สงครามโลกครั้งที่สอง แล้วก็อย่างเมื่อกี้ที่อาจารย์รัศมีพูดว่าเรื่องของเหตุการณ์กับสถานที่หรือว่าบ้านเมืองเนี่ยมัน ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ด้วยลำพังของปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งนะคะจะมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเสริมด้วยเสมอเพราะฉะนั้น อยากจะเริ่มต้นด้วยการคุยเรื่องของสงครามโลกครั้งที่สองสักนิดหนึ่งนะคะโดยที่อยากจะให้ดูภาพนะคะเข้าใจว่า

ทุกท่านทราบดีเรื่องของสงครามโลกครั้งที่สองพอเราพูดถึงบั้นเนี่ย ส่วนมากเราจะรู้กันเฉพาะในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาบุกไทยซึ่งมีัยะเพราะฉะนั้นปีที่ญี่ปุ่นเข้ามาบุกไทยก็คือปี 1940 นะคะประมาณปลายเดือนธันวาคม เพราะฉะนั้นเหตุการณ์ส่วนใหญ่คนก็จะพูดถึงเหตุการณ์ทางภาคใต้ของไทย เพราะว่าญี่ปุ่นบุกไทยครั้งแรกญี่ปุ่นบุกทางภาคใต้ นะคะ แล้วก็บางส่วนก็เป็นบริเวณนี้ นะคะ (ซึ่งภาพประกอบ) เพราะว่าญี่ปุ่นจะได้ส่งกำลังเข้าไปทางตอนใต้ทางมาเลเซีย สิงคโปร์ แล้วกำลังอีกส่วนหนึ่งก็จะเข้าทาง (ขอโทษนะคะคือไม่ค่อยคุ้นกับเครื่องตรงนี้แล้ว ฟังมาถึงเมื่อเข้าไม่ได้ลงนะคะ) เพราะฉะนั้นก็จะเข้ามาทางด้านนี้นะคะ ทางด้านของเขมร ที่นี้ทางตอนเหนือในระยะแรกของสงครามก็เลยไม่ค่อยได้บทบาท ไม่ค่อยมีคนพูดถึง

ที่นี้ก็จะเล่าถึงบทบาทสงครามโลกครั้งที่สอง หรือภาพเหตุการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สอง ออกเป็น 3 ส่วน ช่วงแรก คือ ช่วงที่ญี่ปุ่นบุกไทย และช่วงที่สองคือช่วงกำลังของญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในไทย แล้วส่งไปยังพม่า ส่งไปยังมาเลเซีย สิงคโปร์ และช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นเริ่มพ่ายแพ้แล้ว และเมื่อญี่ปุ่นเริ่มพ่ายแพ้ ก็จะถอนกำลังกลับมาอยู่ที่ไทย เพราะฉะนั้นสามส่วนดิฉันจะเรียนให้ทราบว่า ปายหรือแม่ฮ่องสอนโดยรวมนั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับตอนไหน ดังนั้นเมื่อญี่ปุ่นเข้ามาช่วงแรกปี 1940 กองกำลังส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพ จะอยู่ที่กรุงเทพ และจากกรุงเทพก็ส่งผ่านไปยังทางกาญจนบุรี จากกาญจนบุรีก็เข้าไปยังพม่า และอีกส่วนหนึ่งก็จะขึ้นมาทางเชียงใหม่ เข้าใจว่าหลายท่านคงเคยได้ยินวัดหมื่นฝางที่เชียงใหม่ ซึ่งกองกำลังช่วงแรกจะมาอยู่เชียงใหม่ ลำปาง ในช่วงระยะแรก และจากเชียงใหม่ ลำปาง ก็เข้าสู่พม่าทางตอนเหนือ นะคะอันนี้คือช่วงแรก และพอเข้าสู่พม่า ประมาณ ปี 1942 เข้าไปสู่พม่า เมื่อกองกำลังของญี่ปุ่นสามารถยึดพม่าได้ในระยะเวลาสั้นๆ เพราะตอนแรกกำลังฮิมาแลและกำลังยังเป็นกำลังที่มีศักยภาพมากเลย ที่นี้พอยึดพม่าได้ก็ไปกองกำลังเคลื่อนเข้าไปในอินเดีย ซึ่งหลายท่านคงเคยได้ยิน แคว้นอัสสัมซึ่งเป็นแคว้นที่อยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย ตรงนี้มันเป็นอะไรที่สำคัญมากที่สุด เพราะว่ากองกำลังของญี่ปุ่นบอกว่า กองกำลังของตนเองยึดพม่าได้แล้ว เพราะฉะนั้นพม่าที่ตอนนั้นเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ญี่ปุ่นก็บอกดีใจเอาชะชาติตะวันตกได้ เพราะฉะนั้นต่อไปจึงรุกคืบเข้าไปในอินเดีย ซึ่งอินเดียตอนนั้นเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าสมมติว่าญี่ปุ่นสามารถยึดครองอินเดียได้อย่างรวดเร็วเนี่ยเหมือนกับพม่า เพราะฉะนั้นชัยชนะจะอยู่ในกำมือญี่ปุ่น ญี่ปุ่นคาดหวังไว้อย่างนั้น ที่นี้กองกำลังที่ move เคลื่อนที่เข้าไปจากพม่าเข้าไปในตอนใต้ของอินเดีย มันมียุทธศาสตร์อย่างหนึ่ง ไม่ทราบว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาเคยได้ยินหรือเปล่า ที่ว่ายุทธศาสตร์อินพาว หรืออินปาวที่เราพูดกันทั่วไป ซึ่งยุทธศาสตร์ตรงนี้เป็นจุดแตกหักทำให้ญี่ปุ่นต้องกลับมาองย้อนว่าดำเนินสถานการณ์ หรือว่าดำเนินยุทธศาสตร์ผิดพลาด เพราะมันไม่เป็นไปตามคาดหวัง ไม่เป็นอย่างที่ญี่ปุ่นเข้ายึดพม่าในระยะเวลาอันรวดเร็ว พอญี่ปุ่นย้ายเข้าไปทางตอนใต้ของพม่า กะว่าจะยึดครองแคว้นอัสสัม ทางตอนใต้ให้ได้ทั้งหมด ที่เรียกว่ายุทธศาสตร์อินพาว ปรากฏว่าญี่ปุ่นถูกกองกำลังของอังกฤษกับอินเดียร่วมกันตีได้กองกำลังของญี่ปุ่นถอยร่นลงมา ในเวลานั้นถือว่าเป็นช่วงของจุดเริ่มต้นของความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในการสู้รบบนแผ่นดิน คือประมาณปี 1942 คือ ปี 1942 ญี่ปุ่นเริ่มที่จะถอยร่นลงมา แล้ว ขอโทษค่ะขอแก้ปีพ.ศ. ว่าปี 1944 เพราะฉะนั้นถ้าท่านดูนะคะ สงครามโลกสิ้นสุดปี ปี 1945 ในปี 1944 ญี่ปุ่นถอยร่นจากอินพาวลงมา แล้วเส้นทางที่ถอยร่นลงมา (ขออภัยนิดหนึ่งนะคะ...) แล้วเส้นทางที่ถอยร่นลงมา แล้วการกลับมาจากตรงไหน (ซึ่งภาพประกอบ) แผนที่นี่ ตรงลูกศรที่เห็น คือช่วงแรกที่ส่งกองกำลังเข้าไป อันนี้คือเส้นทางจาก จากไทย.... อันนี้คือช่วงแรกของการส่งกำลังเข้าไปช่วงแรกในพม่า เพราะฉะนั้นถ้ามองจะเห็นว่าเส้นทางความเกี่ยวข้องของแม่ฮ่องสอนจะเกี่ยวข้องกับตอนส่งกองกำลังจากข้างล่างเข้ามา แต่ว่าตรงนี้ก็ไม่ได้มากเท่าไร ที่นี้ต่อมา พอถอยร่นกลับมาเข้ามา มันมีเส้นทางอันหนึ่ง ดิฉันเข้าใจว่าหลายท่านคงรู้จักท่านพันโท ...พันโทเชิดชาย ไม่ทราบว่า ...คือท่านอยู่ที่

ขุนยวม พันโทเจดชาย ชมรัชวินั้นคะ ท่านทำพิพิธภัณฑที่ขุนยวม ดิฉันเคยมีโอกาสนักคุยกับท่านและเคยพบท่านที่ วัดหมื่นฝางประกอบกับตัวเองเคยอ่านเอกสารญี่ปุ่น เขาพูดถึงการถอยร่นกลับมาของกองกำลังญี่ปุ่นจากอินพาว เข้ามาในพม่าคะ แล้วก็เข้ามาทางแม่ฮ่องสอนไว้อย่างชัดเจน ภาษาญี่ปุ่นเมื่อแปลเป็นภาษาไทยแล้วนี้ เขาเรียก เส้นทางอันนั้นนะ เขาเรียกว่าเส้นทางโครงกระดูกสีขาว ที่เรียกว่าเส้นทางโครงกระดูกสีขาวนี้ เนื่องจากว่า เมื่อกี้ที่ ดิฉันเรียนที่ประชุมไปแล้วว่า ปีที่เขาถอยร่นกลับมาครั้งนี้คือตอนท้ายของสงคราม คือ ปี 1944 เพราะฉะนั้นในตอน นั้นกองกำลังของญี่ปุ่นบอบช้ำมาก คือหมายความว่าเหนื่อยเหนื่อย ทหารญี่ปุ่นเหนื่อยเหนื่อยแล้วแถมถูกตีถอย กลับมาเนี่ยสภาพของทหารอยู่ในสภาพที่สะบักสะบอมมาก เพราะฉะนั้นเมื่อถอยร่นเข้ามานี้ ยารักษาโรค สถานที่ การเจ็บป่วยค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นทหารญี่ปุ่นตายในเส้นทางที่ถอยกลับมาเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้น เส้นทางที่พูดนี้...เส้นทางที่พูดนี้เข้ามาทางแม่ฮ่องสอน เข้ามาในป่าหรือ ไม่ ไม่แน่ใจ แต่ที่ชัดเจนที่เจอแล้ว คือ ขุนยวม เพราะดิฉันฟังจากอาจารย์ศรี ดิฉันไม่เคยลงพื้นที่ แต่อาจารย์ศรีเล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านก็พูดถึงเรื่องจริงนี้ ด้วย แล้วก็มีโครงกระดูกที่เจอด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นความเกี่ยวข้องระหว่างแม่ฮ่องสอนโดยรวมกับ สงครามโลกครั้งที่ 2 เนี่ย มันเป็นภาพที่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของนักวิชาการ นักวิชาการส่วนใหญ่แล้วนี้เมื่อพูดถึงสงครามมหาเอเชียบูรพา ส่วนมากทุกคนจะพูดถึงกรณีที่เราถูกรังแกจาก ญี่ปุ่นนะคะ ถ้ามองในลักษณะความเป็นธรรม คือถ้าเรามองญี่ปุ่นเข้ามารุกแค่นี้ เราจะพูดถึงญี่ปุ่นสร้างเส้นทาง รถไฟที่เมืองกาญจน์ แล้วมีการใช้กำลังพลมากมายเพียงใด มีการทารุณกรรมยังไง เราจะพูดถึงเสรีไทยซึ่งเป็น ความภาคภูมิใจของคนไทย แต่ถ้าทางสังเกตเราจะ ไม่ค่อยพูดถึงในตอนสุดท้ายที่เป็นภาพที่เป็นอีกภาพหนึ่งของ กองกำลังญี่ปุ่น ดิฉันพูดในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่ามาเรียกร้องให้ทุกท่านเห็นใจหรือ...ให้ความสงสารกับกอง กำลังญี่ปุ่น แต่ดิฉันจะชี้ให้เห็นว่าช่วงของสงครามทุกชาติหรือไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ จะมีสองส่วน เท่านั้น คือส่วนที่รับประโยชน์และส่วนที่เสียประโยชน์ ส่วนที่เป็นความสุขและส่วนที่เป็นความทุกข์ ที่นี้ส่วนที่เป็น ความทุกข์ของกองกำลังญี่ปุ่น เผอิญมาอยู่ที่แม่ฮ่องสอนเสียเป็นส่วนใหญ่ แล้วบางส่วนของอยู่ที่เชียงใหม่ บ้าง เพราะฉะนั้นสำหรับครั้งนี้ ดิฉันจะเน้นให้เห็นว่าถ้าสมมติว่าแม่ฮ่องสอนประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ขุนยวม ไม่ว่าจะไปหรือที่อื่นๆ ที่สามารถที่จะบอกกล่าวทางประวัติศาสตร์ หรือที่เรียกว่าประวัติศาสตร์บอกเล่า มีการ รวบรวม ตรงนี้จะทำให้คุณค่าของภูมิภาคหรือคุณค่า ของอะไรคะ ของชุมชนของเรามีความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเกิดความภูมิใจหรือไม่ภูมิใจก็ตาม แต่ว่าส่วนหนึ่งมันเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาพรวมของ ประวัติศาสตร์ใหญ่ คือความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ที่นี้ตรงนี้ดิฉันเองพยายามCheck ปายว่ามาเกี่ยวข้อง มากน้อยมัย อันนี้เป็นแผนที่ (ชี้ภาพประกอบ)เป็นแผนที่ที่ไม่เห็นชัด เห็นเฉพาะโดยรวมที่ลูกศรชี้ เขียนว่า แม่ฮ่องสอน เพราะฉะนั้นกองกำลังที่ส่งมานะคะ จากตรงนี้คือเชียงใหม่ ตรงนี้คือเชียงใหม่ชัดเจนเลยว่า การส่ง กองกำลังออกไป แล้วเวลากลับมาก็กลับมาในเส้นทางเดิม

อีกอันหนึ่งที่ดิฉันอยากจะพูดถึง คือ การสร้างเส้นทางจากเชียงใหม่มาที่แม่ฮ่องสอน ปฏิเสธไม่ได้คะว่า กอง กำลังญี่ปุ่นแม้ว่าจะสร้างเพื่อใช้เป็นประโยชน์กับกองกำลังของตนเองเพื่อไปพม่า แต่ในช่วงหลังเราก็ได้ใช้ ประโยชน์ในส่วนนั้นด้วย เพราะฉะนั้นประเด็นแรกก็เลยอยากจะเรียนที่ประชุมว่ามีความชัดเจนทั้งในส่วน เอกสารไทยแล้วก็เอกสารญี่ปุ่นว่า แม่ฮ่องสอนเข้ามาเป็นจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์สงครามมหาเอเชียบูรพา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายสงครามซึ่งเป็นช่วงที่ไม่ค่อยมีคนพูดถึง มีคนพูดถึงน้อยมาก มีคนพูดถึงน้อยมาก ในประเด็นช่วงปลายสงครามที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ ดิฉันขอเรียนโยงกลับไปอีกเรื่องหนึ่งว่า ตัวเองมีประสบการณ์ในการ ทำวิจัยชิ้นหนึ่ง เป็นการวิจัยรวบรวมงานค้นคว้าของนักวิชาการไทย ญี่ปุ่น แล้วก็ฝรั่งที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์

ของไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ดิฉันรวบรวมหนังสือที่เป็นการค้นคว้าของนักวิชาการชาติต่างๆ ทั้ง 3 ชาตินี้แหละ ร้อยกว่าเล่ม ของไทยมีประมาณกว่า 70 เล่ม ของฝรั่งหรือตะวันตกทั้งหมดนี้แหละประมาณ 40 กว่า เล่ม แล้วของญี่ปุ่นมีประมาณ 50 กว่าเล่มรวมก็ประมาณ 200 เล่ม ร้อยกว่าเล่มนะคะ ปรากฏว่าไม่มีใครพูดถึงใน ส่วนนี้เลย ดิฉันก็เลยมาลองสุ่มหาเอาเองจากแผนที่ข้าง จากการพูดคุยกับประชาชนบ้าง เพราะฉะนั้นเห็นชัดเจน ว่า จุดตรงนี้นั้นหายไปประวัติศาสตร์ไม่ค่อยมีคนพูดถึง ก็เลยเอามาบอกเล่า มันน่าจะมีการทำ oral history หรือ การทำประวัติศาสตร์ในเชิงบอกเล่าในแต่ละจุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ฮ่องสอน อันนี้ก็จะอยากจะเสนอไว้

ทีนี้ต่อมาพยายามหาจากเอกสารของญี่ปุ่นในเรื่องแผนที่ เผอิญโชคคือว่าที่กรุงเทพฯ มีหนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่นฉบับ หนึ่งออกมานะคะ ไม่ทราบว่ามีมาจากเชียงใหม่บ้างหรือเปล่า เผอิญมีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งชื่อหนังสือพิมพ์ Voice mail ชื่อเป็นภาษาอังกฤษนะคะ แต่ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่น ในหนังสือพิมพ์ Voice mail เป็นอะไรที่ น่าสนใจในเชิงประวัติศาสตร์ที่เขาไปสัมภาษณ์คนญี่ปุ่น อย่าลืมนะคะ ไปสัมภาษณ์คนญี่ปุ่นที่มีชีวิตอยู่ใน ประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วเขาก็ตีพิมพ์นะคะติดต่อกันรวมทั้งหมดเกือบ 30 คน ดิฉันก็พยายาม อ่านดู ใน 30 คน โชคดีที่มีอยู่ ก็ตอนนี้นั่งอ่านไม่หมดนะคะ ตอนนี้อ่านไปประมาณ 12-13 คน มีอยู่ 2 คน ที่พูดถึง แม่ฮ่องสอน คนหนึ่งน้องชายของเขาเป็นทหารเสียชีวิตที่แม่ฮ่องสอน แล้วพอสงครามโลกสิ้นสุดลง เขาก็กลับมา หา คนญี่ปุ่นเนี่ยก็เป็นพุทธรนะคะ คงเหมือนคนบ้านเรา เพราะฉะนั้นถ้ารู้ว่าญาติไปตายในต่างแดน ถ้ามีโอกาสก็ อยากจะเอาโครงกระดูกกลับบ้าน นึกออกมั๊ยคะ เพราะฉะนั้นถ้าเอากลับบ้านไม่ได้ อย่างน้อยก็ขอให้ได้กลับมา ทำบุญ ดิฉันก็อ่านสัมภาษณ์คนนั้นเป็นผู้หญิง น้องชายเขามาเสียชีวิต เขาก็กลับมาทำ อันนั้นก็เป็นตัวอย่างอันหนึ่ง ว่าในส่วนของ oral history คือประวัติศาสตร์เชิงบอกเล่า น่าจะต้องมีการทำไว้ไม่จ้านับวันมันก็จะสูญหาย

อันที่สองนี่นะคะ คนที่สอง ดิฉันไม่ทราบว่า ไม่แน่ใจว่า... เผอิญสามารถ scan ได้(ซีรูปประกอบ) ท่านผู้นี้จะขอโทษนะคะที่เขาอุปทานมาแสดงโดยไม่ได้ขออนุญาตท่านนะคะ แต่ว่าท่านชื่อเจริญ นะคะ ท่านอยู่ที่ขุนยวม แล้วท่านพูดถึงเรื่องของทหารญี่ปุ่น ถึงแม้จะไม่ใช่แม่ฮ่องสอนทั้งหมด แต่จุดเล็กๆ ที่ขุนยวม ดิฉันคิดว่าจากจุด เล็กๆ ตรงนี้ ถ้าใครสนใจก็สามารถศึกษาต่อหรือหาข้อมูลต่อในเชิงลึก หรือเชิงกว้าง ได้ ท่านเล่าถึงการที่ทหาร ญี่ปุ่นมาอยู่ที่ขุนยวม ว่าเป็นยังไง มีการดำเนินชีวิตยังไง แล้วก็มีคนตายมากน้อยแค่ไหน (ซีแผ่นที่ประกอบ) อันนี้เป็นแผนที่ ที่ท่านที่ได้บอกเล่าและเป็นแผนที่ที่ ตรงนี้นะคะ อันนี้คือ ขุนยวม บริเวณทั้งหมดที่เป็นจุดๆ คือ แม่ฮ่องสอน ทีนี้เท่าที่ดู ถ้าไม่มีอะไรผิดพลาดตรงนี้ที่ Mark ไว้ คือ ปาย เพราะฉะนั้นเส้นที่เป็นจุดๆ ทั้งหมด คือ เส้นที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างแม่ฮ่องสอนกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งดิฉันคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่ว่า ชุมชนหรือคนในปายน่าจะทำอะไรในส่วนของตัวเองแล้วเชื่อมต่อกับขุนยวมซึ่งทำไปแล้วในระดับหนึ่ง นะคะ ในส่วนของพื้นที่อื่นๆ ทำรวมกันมันจะได้ภาพประวัติศาสตร์อีกภาพหนึ่งซึ่งแทบจะไม่มีใครพูดถึง ยกเว้นในส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าเท่านั้น ก็เลยอยากจะมาเล่าสู่กันฟังนะคะ ดิฉันเองก็มีโอกาสได้ทำงานในเชิง เริ่มต้น จากประวัติศาสตร์บอกเล่า และจากประวัติศาสตร์บอกเล่ากลายเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจเล่มหนึ่ง

เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว เริ่มต้นทำงานที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ก็เป็นส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งของกอง วิชาประวัติศาสตร์ได้ทำงานเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 2 กับนครนายก เริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ เริ่มต้นอย่างนี้แหละ ค่ะ ออกไปสัมภาษณ์ชาวบ้านพยายามเก็บข้อมูลไว้ จากจุดเริ่มต้นเรามาตามเอกสารประวัติศาสตร์ เราเจอข้อมูล ญี่ปุ่น ต้องการใช้นครนายกเป็นฐานทัพสุดท้ายที่ต่อสู้กับพันธมิตร เพราะฉะนั้นกองกำลังต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นถอยมาจาก

พม่า ถอยมาจากมาเลเซียจะไปรวมกันที่นครนายก ที่ดิฉันเอามาเล่าให้ฟังนะคะ เพราะว่าอะไรให้เห็นว่า ถ้าการเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์บอกเล่า ท่านนักวิชาการอาจจะมองว่าไม่เห็นน่าสนใจเลย มันจะจริงไม่จริงไม่รู้ แต่ว่าจากตัวอย่างตรงนี้จะชี้ให้เห็นว่าพอเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์บอกเล่าแล้วตามcheckด้วยประวัติศาสตร์ ตามcheckด้วยเอกสารซึ่งเป็นเอกสารทางราชการ มันจะเป็นอะไรที่สนุกมากเลย แล้วถ้ามีโอกาสเผอิญว่าโชคดีพอรู้ภาษาญี่ปุ่นได้บ้าง เพราะฉะนั้นยิ่งcheckทั้งหมดด้วยแล้ว มันจะเห็นภาพรวมที่เป็นความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน

เอกสารชิ้นนี้มาจากการสัมภาษณ์ ตามด้วยเอกสารราชการของไทยแล้วก็ตามไปcheckที่เอกสารญี่ปุ่น ดิฉันไม่ได้ทำคนเดียวนะคะ เป็นตัวเล็กๆ คนหนึ่งเท่านั้นที่ช่วยงานของกองวิชาประวัติศาสตร์ทั้งหมด แต่ความที่ตัวเองเข้าไปอยู่ตรงนั้น แล้วมองเห็นว่าคุณค่าของการเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลเล็กๆ นี้นะคะ จะฝากที่ประชุมไว้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำมาซึ่งความรู้ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนนะคะ ก็เลยฝากตรงนี้ไว้ ที่นี้พออันนี้เป็นตัวอย่างที่จะฝากเอาไว้ อีกอันหนึ่งก็คือว่าตัวอย่างนี้ที่ทำ 20 ปีที่แล้ว ตอนทำเนี่ยสนุกมาก ไปตรงไหนดูเหมือนว่าจะมีข้อมูลไปหมด สัมภาษณ์ใครใครก็รู้เรื่องนะคะ ยังมีคนตอนนั้น 20 ปีก็สัมภาษณ์คนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่เกิน 70 ปี รู้เรื่องแล้ว แล้วให้ข้อมูลละเอียดมากเลย เพราะฉะนั้นก็เลยเป็นผลงานของกองวิชาของโรงเรียน ที่นี้เมื่อซักคืนปีมาแล้ว เออ ปลายปีที่แล้วความที่สนใจญี่ปุ่นหลัง เออ ตอนปลายสงครามแล้วรู้สึกที่ไม่มีคนพูดถึงประกอบกับอ่าน Voice mail อ่าน Voice mail ก็มีการพูดถึงแม่ฮ่องสอน แล้วก็พูดถึงบางบัวทอง สองจุดนี้ดิฉันสนใจนะคะ แม่ฮ่องสอนอยู่ไกล วันนั้นมาเมื่อคืนลงจากเครื่อง 5 ทุ่ม วันนั้นเดินทาง 3 ชั่วโมง เพราะฉะนั้นถ้าจะคืนนี้ก็คงจะไม่สะดวก ก็เลยยังไม่เริ่มต้น ก็เลยเริ่มต้นที่บางบัวทอง บางบัวทองเป็นอำเภอหนึ่งที่น่าสนใจแต่จุดสำคัญของบางบัวทองเนี่ยเป็นค่ายที่เขาเอาคนญี่ปุ่นที่เป็นพลเรือนไปกักขังไว้ ขณะที่นครนายกเป็นค่ายที่กักขังทหารญี่ปุ่น เพราะฉะนั้นพันธมิตรจะแบ่งญี่ปุ่นออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นทหารก็เอาไว้ที่นครนายก อีกกลุ่มหนึ่งเป็นญี่ปุ่นที่เป็นพลเรือนก็เอาไปไว้ค่ายบางบัวทอง ที่นี้ตรงนี้ที่เอามาเล่าถึงจะไม่เกี่ยวข้องกับปายนะคะ แต่ว่าสิ่งที่จะได้คือวิธีการแล้วก็ข้อผิดพลาดที่ตนเองเจอ ที่นี้ที่บางบัวทองทำมา สนใจเมื่อปลายปี แล้วทำเมื่อต้นปีสิ่งที่ตกใจก็คือว่าแทบจะไม่มีคนรู้เรื่องเลย อย่างว่าแต่คนนนทบุรีเลยนะคะ คนที่บางบัวทองไปสัมภาษณ์เขาเนี่ย เขาจะ...บรรยายอาจจะต่างจากเมื่อ 20 ปีที่ตนเองช่วยทำเรื่องนครนายก คนจะไม่ค่อยรู้แล้วแม้กระทั่งคนแก่ๆ ...ก็เป็นโชคดีอีกนะคะก็ไปเจอหนังสือเล่มนี้นะคะ หนังสือเล่มนี้น่าสนใจมาก เป็นหนังสือภาษาญี่ปุ่น ตอนนี้มีแปลเป็นภาษาไทยแล้ว ผู้เขียนใส่เสื้อสีดำสวมแว่นเป็นคนญี่ปุ่น ชื่อมาซาโอะโตะท่านเคยมาที่เชียงใหม่ด้วย และดิฉันเข้าใจว่าท่านเคยมาที่ขุนยวม ท่านผู้นี้เคยไปมีชีวิตอยู่ที่ค่ายบางบัวทองเมื่อตอนไปเรียนชั้นประถม ที่ดิฉันเอาบางบัวทองมาเล่าที่นี้เพราะจะบอกว่า ถ้าจะทำอะไรเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ดิฉันมองเห็นว่าแม่ฮ่องสอน ไม่ว่าจะเป็นปายหรือไม่ว่าจะไรก็ตาม แม่ฮ่องสอนทั้งหมดมีความสำคัญกับสงครามมหาเอเชียบูรพา เพราะฉะนั้นถ้าทั้งเวลาให้เนิ่นนานไป ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะสูญหายไป อันนี้เป็นข้อมูลหนึ่งที่เขาพยายามรวบรวมในเรื่องของบางบัวทอง ดิฉันก็เลยอยากจะฝากชาวแม่ฮ่องสอนนะคะ ชาวปาย ว่าถ้ามีโอกาสรู้จักผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านควรจะเก็บข้อมูลตรงนี้ แล้วรีบเก็บไว้นะคะ ดิฉันเดินทางไปที่บางบัวทองวันหนึ่งสัมภาษณ์คนได้ไม่กี่คน ขนาดเขาแนะนำไปอีกคนหนึ่ง พอไปแล้วเขาก็บอกว่าท่านเพิ่งเสียไป หรืออะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราก็จะพลาด ข้อมูลต่างๆ มันก็จะเบา มันก็ ไม่แน่นอน เพราะฉะนั้นถ้าข้อมูลสัมภาษณ์ไม่แน่นอนนี่การที่จะตามไปยังข้อมูลเอกสารนี้ มันก็จะยิ่งยากขึ้น ยากขึ้น ตรงนี้เป็นอะไรที่อยากจะฝากไว้นะคะว่า ความสำคัญคิดว่าการบอกเล่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่สิ่งสำคัญ ที่นี้สำหรับปาย ดิฉันไม่มีข้อมูลชัดเจน แต่ว่าเส้นทางเมื่อเช้านี้รุ่งมา ตรงนี้เป็นอีกเส้นทางหนึ่งที่มี

ความสำคัญว่าคนญี่ปุ่นหรือทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาช่วยสร้าง ไม่ใช่ใช้คำว่าช่วยสร้าง แต่สร้างเพื่อลำเลียงทหารของตนเองทั้งในตอนที่จะเข้าไปในพม่า ทั้งเมื่อถอยกลับมาจากพม่า ที่สิ่งที่สำคัญที่อยากจะเล่าอีกอันหนึ่ง เรื่องโครงการคุสึชิวานะคะ เพลียมมีตัวเลขอันหนึ่งอยากจะอ่านให้ฟัง อันนี้เป็นตัวเลขที่เจอในเอกสารของไทย เขาเล่าให้ฟังนะคะ อ่านแล้วก็รู้สึกว้าสงครามไม่ว่าชาติไหน ความสูญเสีย ความพลัดพราก และชีวิตที่สูญสลาย มันแยกกันไม่ได้นะคะ ดิฉันไปเจอบันทึก ของทหารญี่ปุ่นเขาเล่า เล่าถึงเหตุการณ์ที่อินพาวแล้วเกี่ยวข้องกับถนนเส้นโครงการคุสึชิวาที่ทหารญี่ปุ่นมาตายมากที่แม่ฮ่องสอนเขาบอกว่าบันทึกของทหารเก่าญี่ปุ่นในเหตุการณ์ของอินพาวเล่าว่าการต่อสู้ในอินพาวเป็นภาระที่หนักมาก เนื่องจากกำลังพลประสบความเหน็ดเหนื่อยจากการรบมาก่อนหน้าแล้ว ระยะเวลาประมาณ 30 เดือนของต่อสู้อย่างดุเดือดของทหารทั้งสองฝ่าย ส่งผลให้ทหารญี่ปุ่นจำนวน... ตกใจมากเลยนะคะ จำนวน 303,501 คนต้องสูญเสียไป เหลือเพียงครึ่งต่อครึ่งนะคะ เหลือเพียง 185,149 คน ตัวเลขละเอียดมากเลยนะคะ ส่วนที่เหลือนะคะต้องอพยพเข้ามาทางตอนเหนือของไทย และทางกาญจนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนเหนือ ความอ่อนล้าบอบช้ำของทหารที่ตราตรึงกับสงครามทำให้กำลังคนที่เหลือในสุดท้ายเหลือเพียงไม่ถึงห้าหมื่นคน รวมแล้วทั้งสิ้นเพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกใจเลยว่าทำไมเส้นทางที่กองกำลังทหารญี่ปุ่นถอยมา มีคนตายมาก เขาไม่สามารถที่จะฝัง ไม่มีโลง เพราะฉะนั้นมันก็กระดุกคนนะจะอยู่ตามที่ต่างๆ ลงจะเห็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นตรงนี้มันเป็นอะไรที่น่าสนใจ

อีกอันหนึ่งก็คือว่า เมื่อกองกำลังที่ยังมีชีวิตรอด ทราบมั้ยคะว่าเขาไปรวมอยู่ที่ไหน ส่วนหนึ่งในระยะแรกเนี่ยอยู่ที่แม่ฮ่องสอนระยะสั้นๆ แล้วหลังจากนั้นถูกส่งไปอยู่ที่เชียงใหม่แล้วก็ลำปาง พอสงครามสิ้นสุดคนพวกนี้ หรือทหารพวกนี้ถูกปลดอาวุธ เมื่อปลดอาวุธแล้วก็จะพยายามส่งกลับไปที่นครนายก เพราะฉะนั้นในท้ายที่สุดสงครามก็สิ้นสุดลงโดยที่เราทราบกันดีว่าญี่ปุ่นพ่ายแพ้ ก็คงอยากทิ้งภาพกว้างๆ ไว้ตรงนี้ เผื่ออาจจะอยากมีคำถามหรือแม้กระทั่งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล อย่างที่เรียนว่าดิฉันไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่อง ไม่ค่อยมีความรู้ในพื้นที่เท่าไรห์ เผื่อว่าจะมีบางท่านที่เสนอข้อมูลมาแล้วก็เป็นประโยชน์กับเวทีที่เข้าร่วมสัมมนานี้ เพราะฉะนั้นอยากจะทิ้งไว้ตรงนี้ว่า ท่านคงเห็นแล้วว่าแม่ฮ่องสอนเป็นจุดสำคัญในประวัติศาสตร์สงครามมหาเอเชียบูรพาเพียงแต่ว่าไม่มีนักประวัติศาสตร์หรือนักวิชาการเข้ามาเล่นตรงนี้ รวมทั้ง ยังไม่มีคนที่ท้องถิ่นที่รวมกลุ่มกันหรือผนึกกันเพื่อที่จะทำงานให้มีความสำคัญแล้วก็เป็ภาพที่ชัดเจนต่อไป ก็อยากจะจบแค่ตรงนี้ก่อนนะคะ
(เสียงปรบมือ)

อ.รัศมี: ขอขอบพระคุณอาจารย์นงลักษณ์เป็นอย่างมากเลยนะคะ คือฟังแล้วก็รู้สึกสนุกแล้วก็รู้สึกว่าได้ความรู้ใหม่แบบเยอะมากเลย แล้วเวลาเรามองญี่ปุ่น บางครั้งเรามองภาพตอนที่มีการบุก มีการสู้รบ การยกกำลังพลแต่เราไม่เคยส่วนหลังส่วนที่สะท้อนความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น แล้วเวลาที่เรามองสงครามมหาเอเชียบูรพาของแม่ฮ่องสอนที่ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของภาพรวมใหญ่ๆ เรา ก็จะนึกถึงเฉพาะที่ทหารญี่ปุ่นอาจยกจากตรงนี้ไปที่เข้าพม่า แต่เราไม่เคยนึกเลยว่าตอนนี้เป็นเรื่องของกองกำลังที่ทหารญี่ปุ่นเริ่มเสียกระบวน ตรงนี้เป็นเรื่องมาก่อนข้างจะสำคัญนำมาเสนอจริงๆ แล้ววันนี้เรามีการถ่ายทอดการกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในแม่ฮ่องสอนที่มีประสบการณ์ โดยเฉพาะอำเภอปายเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ฟังรายการวิทยุแล้วก็ ที่อาจารย์นงลักษณ์ได้พูดถึง และที่อาจารย์นาฏสุดาพูดในตอนแรกนะ ดิฉันคิดว่ามันถึงเวลาแล้วว่พื้นที่นี้ต้องออกมาจากบ้านแล้วละคะ โดยเฉพาะอู้อยู่ที่มีประสบการณ์ตรงนี้ เราอยากจะให้แม่ฮ่องสอนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตัดไม้ หรือสงครามโลกครั้งที่ 2 เราอยากจะบอกให้ชาวโลก ไม่ใช่เฉพาะชาวแม่ฮ่องสอนหรือคนในประเทศไทย เราอยากจะบอกให้ชาวโลกรู้ว่าคน

ในปาย วัฒนธรรมเราแยแล้ว วัฒนธรรมเรากำลังล่มสลายแล้ว มาช่วยกันหน่อยค่ะ มาช่วยกันอยู่ในเวทีตรงนี้ มาช่วยกันคิดว่าเราจะทำอะไรกันดี กับอนาคตของเรา อาจารย์ยังลึกลับพูดอันหนึ่งรู้สึกกินใจมากและรู้สึกกลัว เมื่อวานนี้อาจารย์ชื่นชมคุณพุดถึงและดิฉันก็พุดถึงว่าหลักฐานทางโบราณคดีในสมัยล้านนา ในสมัยหลายๆสมัย ชาววัดโบราณหรือว่าที่อยู่อาศัยของพวกเราโบราณนี้ มันถูกทำลายไปโดยอาจจะรู้มั่งไม่รู้มั่ง ธรรมชาติมันงอกที่ เหลืออยู่ วัดต่างๆ ที่ถูกขุดจนพรวนไปหมด พระพิมพ์พระอะไรต่างๆ ถ้าพวกเราอยากจะศึกษานะไปอยู่ที่ไหนก็ไม่มีใคร เมืองปายไม่รู้อดีตตัวเองเลย นื่องๆ ทั้งหลาย บอกทำไมพวกหนูไม่รู้เลย อันนั้น คือซากที่เป็นวัตถุอะไรที่ถูกทำลายอย่างย่อยยับแล้ว เป็นผู้หญิงก็เหมือนถูกข่มขืนแบบชำซาก ต้องขอใช้คำแรงแบบนี้ละคะ แต่สิ่งที่อาจารย์ยัง ลึกลับพุด มันเป็นเรื่องที่น่ากลัว ถ้าบุคคลในประวัติศาสตร์ที่อยู่ในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่อยู่ในปายของเรา ตอนนี้เราจะอายุอยู่เท่าไหร่นะคะอาจารย์ อายุประมาณเท่าไหร่นะคะถ้ายังมีชีวิตอยู่

อ. นงลักษณ์: กี่สงครามสิ้นสุดลงในปี 1945

อ.รัศมี: คงอายุประมาณ 70-80 ได้ถ้าเป็นเด็กก็อายุประมาณเท่านี้ ความทรงจำตรงนี้หายไปก็คือหมดเลยนะคะ เพราะฉะนั้นถ้าอายุของเรา ถ้าใครมีปู่ย่าตายาย อัยของพวกเราเคยเล่าให้ฟังตอนอยู่เป็นเด็กเนี่ยไปเล่นกับทหารญี่ปุ่น ไปช่วยพยาบาล หรือให้ยาหรือถูกญี่ปุ่นทำร้ายหรืออะไรก็แล้วแต่ อะไรเป็นอะไร เราไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไรบ้าง เรามาช่วยกันรวบรวมประวัติศาสตร์นี้ไว้ก่อนที่จะหายไปเลย ถ้าอายุไปกันหมดแล้วเนี่ยเราชอบหรืออะไรที่จะให้คนอื่นมาสร้างประวัติศาสตร์ของเราเอง พวกเราอยู่ในสถานภาพตอนนี้สิ่งที่เราทำกันเองได้เลย เพราะฉะนั้นอยากจะขอให้ พี่น้องใครก็แล้วแต่ที่ฟังรายการวิทยุของลุงอ้อยอยู่ วิทยุชุมชนตรงนี้อยู่ ช่วยกันออกมา ช่วงบ่ายที่เราจะระดมความคิดว่าปายจะไปทางไหนกันในอนาคต เราจะทำอะไรต่อไปนะคะ ออกมาคุยกัน แล้วสนทนากัน ดิฉันนะคะที่มีเยาวชน มีพี่น้องหลายคนที่มา มีพี่ๆ มีพ่อหลวงแม่หลวงจากหลายหมู่บ้านที่ยังมา เพราะฉะนั้นทุกอำเภอทุกตำบลกรุณาช่วยให้ออกมา อาจารย์ยังลึกลับเองเป็นคนอื่น แต่เราก็เห็นเรากำลังเสียดายความรู้ตรงนี้ เพราะฉะนั้นตอนนี้มีเวลาอยู่นิดนึง สักประมาณ 50 นาที เราอยากเรียกน้ำย่อยหน่อยนะคะก่อนพักเบรกกินกาแฟ ก่อน แล้วเสร็จแล้วได้สักคำถามหนึ่ง พอกินกาแฟเสร็จ ช่วงบ่ายก็จะสนุกไปอีกแบบหนึ่ง ก็คือว่าเรื่องของอิหม่าม สมชาย เรื่องของมุสลิม ขอเรียนเชิญเลยละที่ไม่โคร โฟนเลยก็ได้ละคะ ช่วยบอกชื่อด้วยนะคะ ตอนนี้เรากำลังอัด เทปอยู่ตอนหลังๆ ถ้าใครอยากฟังจากเทปที่เราอัดก็ได้ละคะ

อ.รณิ เลิศเลื่อมใส: สวัสดีค่ะ ดิฉันดร.รณิ เลิศเลื่อมใส เมื่อฟังที่อาจารย์พุดก็คิดว่า อยากจะเพิ่มเติม อยากจะเสนอ...(เสียงอู้อี้)ดิฉันอยากจะเสนอเรื่องเส้นทางการเดินทางของคนไทใหญ่เนี่ย เป็นเรื่องที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง เพราะว่าตามที่เรารับทราบ ไทใหญ่กระจายกว้างขวางนะคะตั้งแต่อินเดียจนถึงจีนนะคะ...(เสียงอู้อี้)และเมื่อเราพุดถึงประวัติศาสตร์ไทใหญ่ แล้วที่บอกว่ามีเจ้าไทใหญ่ตามกองทัพพม่าโจมตี... (เสียงอู้อี้)จะเห็นได้ว่ามันมีเส้นทางที่น่าสนใจจากแม่ฮ่องสอนสู่ไทใหญ่ในรัฐฉาน ... (เสียงอู้อี้)อันนี้เนี่ยจะเห็นได้ว่ากลายเป็นทำเนียบไทใหญ่ในเมืองไทย จะเห็นได้ว่ามีทุ่งกุลาในเมืองไทยไทใหญ่ก็เดินทางไปถึงที่นั่นไปจนถึงเขมร ไทใหญ่เดินทางกว้างขวางกระจายทั่วเอเชียนี้ก็เป็นข้อมูลที่เราอยากจะพุดถึง และอีกอย่างอยากเสนอให้อาจารย์ศึกษาเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวรที่เกี่ยวข้องกับชายแดนเชียงใหม่ รัฐฉานเพราะจะทำให้เราได้รับความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องของพระนางสุพรรณกัลยา หรือพระนเรศวรที่ท่านรักไทใหญ่มากเนี่ย เป็นอย่างไรนะคะ

อ.รัศมี: ไม่ทราบมีพี่น้องชาวปายอยากจะที่จะแบบว่าเพิ่มเติมอะไรหรือว่ามีคำถามอะไร อีกสักคำถามก็ได้ค่ะ แล้วเดี๋ยวเราจะพักทานกาแฟก่อน เชิญแม่หลวงเลยคะ

แม่หลวงละไม: สวัสดีค่ะ ดิฉันนางละไม ก็เมื่อวานนี้พูด...ขอพูดเกี่ยวกับสงครามญี่ปุ่นนะค่ะ ดายายเกิดพ.ศ.2465 ก็ทันสงครามญี่ปุ่น สมัยนั้นคุณแม่ ป่วยตายาย พ่อแม่ของแม่จะเอาแม่ไปซ่อนไว้ค่ะ กลัวว่าทหารญี่ปุ่นจะจีเอาแม่ไป ข้อมูลยังไม่ได้อ่านมากค่ะ เพียงแต่ท่านเล่าให้ฟังเท่านั้น ขอบคุณค่ะ

อ.ดวงใจ: ขอเสริมข้อมูลอาจารย์นิดนึงนะค่ะ คงใจ หล่อชนวนวิทยมาทำวิจัยที่ปายเรื่องการท่องเที่ยว แต่ในขณะนั้นได้พูดคุยกับหลายๆ ท่านนะค่ะ แล้วเราก็มีข้อมูลนิดนึงเกี่ยวกับปายที่ท่านเจ้าอาวาสวัดกลางท่านบอกถึงพื้นที่ป่าขาม ข้างหลังวัดเนี่ยคือที่เขาฝั่งศพญี่ปุ่น ทหารที่ล้มตาย แล้วได้คุยสัมภาษณ์กับท่านนั้น อดีตกำนันปฎิเวช ท่านก็ให้ข้อมูล ซึ่งท่านก็อายุ 77 แล้วนะค่ะ ท่านบอกว่า 20 ปีก่อนมีมูลนิธิของญี่ปุ่นที่มาค้นหา ไม่ทราบว่าใครกระตุกสีขาวหรือเปล่า มาหากระดูกอัฐิของทหารญี่ปุ่นที่ปายแล้วก็ทำพิธีให้สมศักดิ์ศรี แล้วทีนี้นอกจากนี้ยังมีผู้ใหญ่อีกหลายท่านยังมีความจำดีมากและยังเล่าเรื่องได้ อันนี้เรารู้ว่าลูกหลานปายน่าจะช่วยได้ดีเลยนะค่ะและทีนี้เรียนเสริมอาจารย์อีกอันนึง คือเป็นคนที่น่าสนใจ และเคยสัมภาษณ์คนที่เป็ลูกของทหารญี่ปุ่นที่หนีกลับ คือส่งกลับ คือหาหมื่นคนที่กลับไปส่วนหนึ่ง กลับไปที่โน่นไช้ชีวิตยังในะคะ จะเห็นได้ว่าคนที่มีชีวิตรอดกลับไป เขาอยู่อย่างสังคมที่อับอายมาก จะไปอยู่ในหุบเขาเลย จะไม่ติดต่อกับโลกภายนอก ลูกก็บอกว่าพ่ออายมาก ที่อยู่ในสงครามแล้วเพื่อนตายหมด ส่วนตัวเองรอดกลับมาเพราะว่าคนญี่ปุ่นสมัยนั้น จักรพรรดิ ชาตินิยมมาก ถ้าเกิดแพ้ในการสู้กวันทองตายเสียดีกว่า คนจำนวนมากที่กวันทองแล้วกระโดดลงแม่น้ำสึมิดะ เหมือนกับแม่น้ำเจ้าพระยาบ้านเรา สึมิดะคือแม่น้ำหลัก จะเห็นว่าแม่น้ำกลายเป็นสีเลือดในช่วงปลายสงคราม ถ้าไปอ่านที่พิพิธภัณฑ์ขุนยวมนะค่ะ เอกสารภาษาญี่ปุ่น เขียนถึงคนญี่ปุ่นที่หลงเหลืออยู่ที่ขุนยวม แล้วแต่งงานแต่ตอนนี้เสียชีวิตแล้ว เรื่องราวถูกเปิดเผยก็คือ เราได้เขียนเรื่องราวของเขาลงกระบอกไม้ไผ่ บอกลูก อาจารย์คงจะทราบเรื่องนี้เพียงแต่อย่าบอกให้คนในนั้นะคะ แล้วบอกลูกหลาน เขาก็แต่งงานกับ ไม่แน่ใจว่าแต่งงานกับไทใหญ่ และเสียชีวิตไปแล้ว บอกลูกว่ากระบอกไม้ไผ่นี้อย่าเปิด พ่อตายเมื่อไร ค่อยเปิด

แล้วตอนที่เมื่อ 20 ปีก่อนที่มีการค้นหาทหารญี่ปุ่นหลงเหลือที่ไหนบ้าง เขาก็ไม่บอกเขาไม่ใช่คนญี่ปุ่น จนกระทั่งเปิดกระบอกไม้ไผ่ ถึงรู้ว่าเขาเป็นญี่ปุ่น คือลูกหลานครอบครัวนี้รู้ แต่เขาไม่ให้เปิดเผย เพราะอับอายมากที่ตัวเองจีพลาดและยังหลงเหลืออยู่ที่นี่ เขาก็เลยบอกว่าเขาไม่ใช่คนญี่ปุ่น ไม่เคยยอมรับทั้งๆที่คนรอบข้างบอกว่านี่แหละคนญี่ปุ่นๆ แต่เขาไม่ใช่ เขาเป็นคนที่นี้ อันนี้เป็นภาพของคนญี่ปุ่นที่เขารอด เป็นชีวิตหลังรอดจากสงครามที่เขาอยู่ในสังคมญี่ปุ่นที่อาย อดสู ซึ่งตอนนั้นฆ่าตัวตายเยอะมาก แม้แต่นายพลอะไรต่างๆ คุณยายที่ไปสัมภาษณ์ที่อยู่ญี่ปุ่นคืออยู่ญี่ปุ่นนานไปอยู่บ้านคุณยายคนนี้เขาบอกว่าเล่าเป็นความรู้นิดนึงก็แล้วกันตอนช่วงที่เกิดสงครามโลก ตอนนั้นคุณยายบอกว่า พอแพ้สงครามนายทัพใหญ่ๆทั่วรอบครัว ใส่ชุดขาวมัดมือมัดเท้า แล้วเอาผ้ามัดปากด้วย แล้วทุกคนก็กวันทองทำฮาราคิรี คือ ฆมนแล้วที่เดียวตายเลย ไม่มีการร้องไม่มีการดิ้น อันนี้คือการตายหมู่ การฆ่าตัวตายหมู่ของไม่เจนนักรบ แต่เป็นผู้นำ นายพลในสมัยนั้น อันนี้คือความเป็นชาตินิยมที่สูงมาก

แล้วก็อันนี้คือภาพสั้นๆที่มีความรู้ ขอบคุณค่ะ

(เสียงปรบมือ)

อ.นงลักษณ์: ขอบคุณอาจารย์ดวงใจมากค่ะ ที่ช่วยกรุณาเสริม (เสียงอู้อี้)

ขอบคุณนะที่ให้ข้อมูลเพิ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ ดิฉันไม่ทราบชื่อของท่านที่สองที่ใส่เสื้อสีเหลือง และท่านแรกเกี่ยวกับเรื่องว่าคุณยายอะไรเล่าให้ฟังแล้วยังรู้สึกว่ามันน่าจะต้องรีบทำแล้วละค่ะ ในส่วนของการพูดคุย และเรื่องชีวิตความผิวดหวังของทหารญี่ปุ่นที่อยู่ที่นี่ ความเจ็บปวดอะไรเนี่ย แทบจะไม่มีใครพูดถึง แล้วถ้าเราทำนะอาจารย์ ตรงนี้นั้นจะได้ภาพอะไรอีกภาพหนึ่งของประวัติศาสตร์

ในเรื่องที่อาจารย์ดวงใจพูดว่าทหารญี่ปุ่นที่พ่ายแพ้แล้วก็หนีอะไรเนี่ยเป็นความอับอาย จริงๆแล้วชีวิตทหารในช่วงนั้นเป็นชีวิตที่ขมขื่นมากนะคะ เพราะว่าผู้แพ้ยังก็ไม่ได้มีความถูกต้อง ยังไม่ได้ได้รับการสรรเสริญ ถึงแม้ว่าจะปกป้องประเทศมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนาน แต่ในท้ายที่สุดตัวเองแพ้เนี่ย จริงๆมีประวัติศาสตร์อะไรตรงนี้เยอะ เพราะฉะนั้นถ้าเราสัมภาษณ์ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องในตอนสุดท้ายของชีวิตเขา แต่ถ้าเขาให้ข้อมูลไว้อันหนึ่งสามารถที่จะตามต่อไปได้อีกหลายเรื่อง ดิฉันอยากจะโยงในเรื่องของประวัติศาสตร์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มันสามารถที่จะโยงได้ในเรื่องของสถานที่ด้วย อย่างเมื่อที่พูดถึงเรื่องที่พักพิง ดิฉันไปที่บางบัวทอง ที่บอกว่าต้องรีบทำเพราะว่าที่บางบัวทองแทบจะไม่มีเหลืออะไรเลย เหลืออยู่อย่างเดียว คือแท่งค้ำน้ำในค่าย แล้วแท่งค้ำน้ำเคยเหลือ 4 แท่งค้ำแล้วเหลืออยู่แท่งเดียว เนี่ยที่รับปากกับอาจารย์รัศมีมาก็ยินดีมากที่จะมาพูดจริงๆ อาจจะไม่ใช่เรื่องปายโดยตรง แต่ว่าเป็นวิธีการและสิ่งที่ที่คนในชุมชนควรจะรีบทำ ไม่งั้นไม่ใช่เฉพาะการบอกเล่า แต่สถานที่สิ่งที่เกี่ยวข้องถึงแม้ว่ามันจะยังคงมีอยู่ แต่เราไม่รู้เรื่อง ก็มีค่าเท่ากับสูญ ญ ก็ขอบคุณทั้ง 3 ท่านที่กรุณาให้ข้อมูลเพิ่มเติม และให้ความคิด ขอบคุณท่านผู้เข้าร่วมฟัง ขอบคุณอาจารย์รัศมีที่เชิญมา ขอบคุณค่ะ

อ.รัศมี: เดี่ยวก่อนที่เราจะพัก เราจะมีเวลาพักถึงประมาณ 9 โมงห้าสิบ แล้วเดี๋ยวเรากลับมาที่นี่ อยากจะบอกพี่น้องที่ยังไม่ได้มา ฟังรายการวิทยุ ตอนนี้กำลังเข้มข้นและตื่นเต้น ถ้าท่านอยู่บ้านก็เชิญเลยนะคะ ก็ขอเชิญเลยนะคะแล้วบายนีเราจะคุยกันต่อ ขอให้กลับมادتอนเราพักประมาณ 15 นาที อ้อ นี่ 10 โมงแล้วขอภัยนะคะ คืออยู่ที่ปายเนี่ยเวลานั้นไม่นาน อยากจะอยู่ที่นี้นานๆเริ่มรักเมืองปายขึ้นแล้ว เราพยายามให้คนที่มาเริ่มรักเมืองปายมากๆ เพราะฉะนั้นพี่น้องต้องรักบ้านเราเยอะๆ นะคะ ตอนนี้อยู่สามสิบห้า เจอกันอีกที่ 10 โมง ห้าสิบค่ะ ท่านเร็ว นิดนึงเราจะได้อีกเรื่องสนุกกันต่อ จะได้คุยกันนานๆ ขอบคุณค่ะ

(พักรับประทานอาหารว่าง)

อ.รัศมี : เราจะได้มีเวลาคุยกันให้มากขึ้น ทั้งจะคุยในส่วนของอาจารย์นาฏสุดา อ.นงลักษณ์ ลืมสิริ ที่พูดถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ครั้งนี้จะพูดถึงประวัติศาสตร์ ชุมชนมุสลิมในเมืองปายไม่ว่าคนที่รู้ว่าพี่น้องมุสลิมที่อยู่ในเมืองปายเนี่ยมาตั้งแต่เมื่อไร แล้วพี่น้องมุสลิมมาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร และพี่น้องเราน่าจะได้รับการยกย่อง เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของพี่น้องหลายเชื้อชาติหลายศาสนาและหลายวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นอยากจะให้โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นนักเรียนมัธยมหรือว่าคนที่เรียนในวิทยาลัยชุมชนซึ่งส่วนหนึ่งเรียนเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น จริงๆ แล้วว่าไอ้ความหลากหลายตรงนี้ คือเสน่ห์ที่สุดของเมืองปายเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนของเมืองปาย เชิญอหิหม่ามสมชายเลยคะ...

อิหม่าม สมชาย บุษกร

สำหรับผู้ที่จะมาร่วมฟัง เราถ่ายทอดสดไปแล้วเมื่อเช้าที่ผ่านมา เราจะถ่ายทอดสดกันอีกครั้งช่วงบ่ายที่กระจายไปทั่วอำเภอปาย เราอยากให้คนเมืองปายหรือคนที่อื่นที่มาอยู่เมืองปายช่วยกันตั้งคำถามว่าอะไรคือเสน่ห์ของเมืองปาย มาที่นี่เราจะบอกคนอื่นได้อย่างไร อยากให้อิหม่ามเล่าซักนิดนึง

อิหม่าม : ขอบคุณครับ เรียนท่านผู้อาวุโสแล้วก็ผู้มีเกียรติทุกท่าน เมื่อวานผมได้มานั่งฟังบรรยายในห้องประชุมนี้ เกิดความรู้สึกว่าเรานั้นยังใหม่มากสำหรับอำเภอปาย ใหม่มากเสียจนเราไม่สามารถมานั่งคุยตรงนี้ เพราะอาจารย์แต่ละท่านนั้นเขามีการศึกษาและหาข้อมูลอะไรอะไรที่จะลึก รู้ความเป็นมาความเป็นไปมากมายจนกระทั่งเกิดคำถามขึ้นมาว่า เอ๊ะ เราอยู่ที่นี่มานาน หรือว่าพี่น้องที่เป็นคนปายเดิมๆ จริงๆ ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายนั้น เราได้มีจิตสำนึกหรือความรู้สึกของความเป็นคนเมืองปายแล้วหรือยัง หรืออย่างน้อยแค่ไหน บางครั้งเมื่อเราคิดแล้วเรายังมีความรู้สึก ต้องตั้งคำถามจากตัวของเรา จากนั้นไปนั้นเราต้องตัดสินใจแล้วว่าเรายังเป็นคนเมืองปายจะอยู่หรือไม่ หรือทราบเท่าที่เราไม่พอจะไปอยู่ที่อื่น ยังมีอะไรที่มีค่าอยู่ ความเป็นเมืองปายหรือคนปายยังมีค่าอยู่นั้น หากตอบให้ได้ว่า ความเป็นปายนั้นคืออะไร

ผมในส่วนนี้จะคุยในส่วนของพี่น้องมุสลิมซึ่งจริงๆผมเองยัง..อย่างทีพูดไปแล้ว เป็นคนใหม่สำหรับปายแต่ก็ 50 กว่าปีมาแล้ว(ปลายม้วนเทป) ..ได้ขึ้นประจำเลยทุกปี แล้วรุ่นเรานี้แล้วแล้วเราก็ไม่ได้โง่หรือว่าด้อยไปกว่าเด็กรุ่นใหม่รุ่นนี้เท่าไร ซึ่งขณะนี้เราก็ต้องเรียนอะไรมากมายหรือเราอาจจะตามไม่ทันเขา เพราะเขาอาจจะฉลาดอย่างที่เรานึกไม่ถึง เพราะฉะนั้นเราอย่าดูถูกอะไรที่เป็นบรรพบุรุษของเราที่เป็นของเดิมๆแล้ว น่าจะช่วยกันคิดและช่วยกันรักษา ตอนนี้อ่อนข้างรับกระแสอะไรใหม่ๆ มากเกินไปหรือเราอาจจะตามเขาไม่ทันก็ได้ ตอนนี้อ่อนข้างรับอะไรไว้มาก ไว้มากเกินไปแต่เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์จริงๆ อยากจะเห็นตรงนั้น

ในฐานะ ถึงแม้ว่าเราจะเป็นมุสลิม เรามีครอบครัวเดียว ผมมีห้าคนที่น้องแล้ว ทั้งห้าคนที่น้องหลังจากนั้นเราก็มาทำงานหลังจากเรียนหนังสือจบแล้ว ทำมาหากินที่นี่แล้วก็อยู่แบบเรียบง่าย พี่น้องบางคนอาจจะบอกว่าบ้านโกรวยอย่างนั้นอย่างนี้ มีลูกก็คนที่ได้ ทำอะไรก็ได้ เพราะผมมีลูกค้าเยอะหลายคน ที่บอกโกทำอะไรก็ได้ยัง ینگก็ได้ แต่ดูแล้วบางครั้งเราทำอะไรน้อยกว่าที่เขาทำ การเลี้ยงลูกที่ดี การมีวิถีชีวิตประจำวันที่ดี เราอยู่ค่อนข้างเรียบง่ายอันนี้คือวิถีชีวิตของมุสลิมที่เป็นอยู่นะครับ ส่วนใหญ่จะครับส่วนใหญ่ ตอนหลังก็มีพี่น้องที่อพยพมาจากต่างถิ่นต่างจังหวัดค่อยๆเพิ่มมากขึ้น จากครอบครัวเรา 1 ครอบครัวนั้น เรามีลูกห้าคนก็มาอยู่ที่นี่ ทั้งเขยทั้งสะใภ้มาอยู่ที่ปาย และทุกคนก็รักปาย อย่างแม่บ้านผม ทุกคนรู้จัก เจียพิน เขามาอยู่ก็บอกว่าที่ไหนก็ไม่เหมือนที่ปาย เขาอยู่ตรงนี้รักตรงนี้ครับอันนี้คือที่เราเป็นอยู่ ปัจจุบันนี้ย้ายกระจัดกระจายกันไปคนอื่นก็อพยพมาอยู่ อันหนึ่งก็อยากจะฝากกับพี่น้องที่หลงเสน่ห์อำเภอปายแล้วอพยพมาอยู่ที่นี่นั้น อยากจะฝากท่านสักหนึ่งว่าให้ท่านช่วยวิเคราะห์ความเป็นปายให้มันชัดเจน แล้วก็ช่วยกระตุ้นกลับมายังพี่น้องอำเภอปายให้เขาได้มีความสำนึกในอำเภอปายซักนิดหนึ่ง แล้วผลประโยชน์ทั้งหมดก็ตกมาทุกคนรวมทั้งคนที่มาอยู่ใหม่ ถ้าความเป็นปายหมดไปแล้วมันก็ไม่มีอะไรเหลือนอกจากภูเขา แผ่นดิน แบบที่อื่นทั่วๆ ไปเพราะฉะนั้นความเป็นปายมีเสน่ห์ก็ตรงที่หลากหลาย เรามีทั้งพุทธศาสนิกชน คริสต์ศาสนิกชน มุสลิม มีทั้งชาวเขาเผ่าต่างๆ นับถือศาสนา นับถืออะไรที่มันหลากหลาย แต่ในความหลากหลายทั้งหมดที่เราอยู่ร่วมกันมานั้นเราไม่มีความแตกแยก มีความกลมเกลียว มีความผสมกลมกลืน

ต่อกันหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา ทุกชีวิต หลากหลายทัศนนะ แต่เดิมๆ ที่นี้เดิมนั้นเราไม่มีปัญหา เรา อยู่กันมาอบอุ่น มีความสวยงาม มีการทำบุญเรามีประเพณีอะไรมากมายมีการทำบุญ ตานข้าวยาคุ้ ได้ข้าวใหม่ๆ มา กวนเป็นข้าวเหนียวแดง ใส่ห่อใส่เกวียนไปแจกตามบ้านกลางคืน เขามีอะไรละลือลือซอซิ่งไปเล่น เป็นอะไรที่ ประทับใจ และ ณ ปัจจุบันนี้หลายๆ อย่างก็เริ่มหายไป เด็กปัจจุบันนี้เด็กนิกไม่ออก

บางทีเขาทำขนม เขาใช้น้ำมันงา เอามาให้เขากับบอกอันนี้ไม่ใช้น้ำมันหมูนะ ทานได้ อันนี้คือสภาพที่เราอยู่ร่วมกัน มาเดิมๆ และสิ่งเหล่านี้ก็เริ่มจางหายไปในปัจจุบัน สมัยก่อนตอนเช้าที่เราเข้าตลาด เราจะรู้จักกันหมด ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีคนแปลกหน้า เดินตลาดตอนเช้า ถ้าคนไหนมีพฤติกรรมแปลกๆ เราก็จะบอกต่อกัน คอยสังเกตนะ คอยคุนะคนนี้ แต่ปัจจุบันนี้แม้แต่ตลาดเองก็กระจัดกระจายกลายเป็นตลาดหลายๆรูปแบบ ตลาดเช้า ตลาดสาย ตลาดบ่ายตลาดเย็นและตลาดพุธ ตลาดจันทร์ ต่อไปคงมีตลาดอังคาร ตลาดพุธ พุธหัส เสาร์ อาทิตย์ คงมีหมดทุก วัน เดียวนี้ถ้าเราเข้าไปตลาดไหนสักแห่ง แทบจะไม่เจอ อันนี้คือความเปลี่ยนแปลง อันนี้คือความแตกต่าง แล้วก็ เด็กเยาวชนวัยรุ่นเดี๋ยวนี้มีความหลากหลาย คงมีแต่พี่น้องมุสลิมที่ยังเห็นความชัดเจน แตกต่าง แต่ความแตกต่าง ตรงนั้นไม่ใช่ความแตกแยก ยังมีความสมานฉันท์คงเดิม ปลูกฝังกับลูกหลาน คนนี้เป็นใคร พี่ป้าอาตามลำดับ ชั้นเหมือนเดิม แต่เราต้องยอมรับความหลากหลาย เรามั้ทั้งลูกไทยใหญ่ ไทยแท้ ไทยกลาง เรามีลูกจีนครึ่งไทย อะไรต่างๆ มากมายก็มีความหลากหลาย อย่างพวกเราที่เป็นลูกครึ่ง เป็นเศษเป็นเสี้ยว ครึ่งหนึ่งเป็นจีน เชื้อสาย บรรพบุรุษเขาเรียกว่าไทยของ ไทยกลางเรียกไทยลำพูน ทางทวดเป็นคนของ ในรายการเมื่อวานผมได้ยิน คนของ เป็นเชื้อชาติอะไร เชื้อสายอินเดียผสมด้วยตอนนั้นจะสายเลือดไหนนั้นเราก็คือมนุษย์ที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน เรามี คุณค่าเท่าเทียมกับผู้อื่นด้วย ที่เท่าเทียมกันค่าต่างๆ จะเกิดขึ้นได้เมื่อเราจะรู้คุณค่า ค่าของเราเองและค่าของคนอื่นๆ ด้วย คุณค่านั้น ไม่ได้อยู่ที่ความแตกต่างของเชื้อชาติผิวพรรณ หรือภาษา สมัยผมเป็นเด็กที่บ้านค้าขายก็จะมีชาวเขา เผ่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเผ่ามูเซอ เวลาเขาลงมาซื้อของ เขาลงมานอนที่บ้านเรา กินข้าว อยู่ด้วย 2 วัน หรือ 3 วัน แล้วแต่ ขายของไปก็มันเหมือนพี่น้อง เขาก็จะมาหุงหาอาหารที่บ้านเรา มีพริก มีเกลือ มีถั่วเน่า อยู่แบบง่ายๆ มีปลา เล็มอะไรบ้าง นี่คือวิถีชีวิตเดิมของปายที่เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้ ไม่เคยสัมผัส และนี่ภาพไม่ออก ส่วนใหญ่เราพูด ภาษาไทยใหญ่แม้กระทั่งอย่างคุณพ่อเขา ตอนที่เขามาอยู่เมืองไทยเขาพูดภาษาไทย ถ้าเขาพูดภาษาจีน ป่านนี้ผมคง พูดภาษาจีนได้คล่อง เขาไม่ยอมพูด เขาจะฝึกพูดภาษาไทย แต่ภาษาไทยของเขาผสมปนเปเป็นไทยใหญ่บ้าง คำ เมืองเป็นไทยวน เรียกคนเมืองว่ายวน เรียกคนแขว่ากะลา เรียกแขกคนจีนว่าแค อะไรประมาณนั้น ครบก็ สำเนียงพูด ถ้าใครมาอยู่สมัยก่อนก็เพี้ยน ใครมีลูกหลานที่นี่แต่เป็นคนมาจากที่อื่นๆ ก็ตามก็เพี้ยนสำเนียงไทยใหญ่ นะครับเวลากลับไปบ้าน พี่น้องก็จะล้อ หรือศัพท์บางคำ เราจะเป็นภาษาไทยใหญ่

อ.รัศมี: มีคนกระซิบให้ถามว่า ตอนที่อิหม่ามเข้ามาเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ครอบครัวก็ไม่ที่ครอบครัวอยู่ในส่วนไหน ของเมืองปาย ในปัจจุบันชุมชนมุสลิมกระจายอยู่ตรงไหนกันบ้าง

อิหม่าม: แต่เดิมเราอยู่ถนนชัยสงคราม หรือตรงร้านพรทิพย์ปัจจุบัน รูนหลังหรือรูนก่อนก็หมดไปแล้ว ล้มหาย ตายจากไป หมดไป version หนึ่งแล้วก็คือรุ่นผม ครอบครัวแรกในส่วนของมุสลิม บ้านทรงไทยใหญ่ หลังคาทรง ชันๆ ข้างหน้าร้านเป็นกะหลอกชอย หน้าร้านตื้นๆ ไม่ลึกมาก สำหรับขายของ สมัยก่อน ไม่รู้ว่าเรียกอะไร ก็จะใช้ ทับศัพท์ ถนนยังลำบาก ไฟฟ้ายังไม่มี ถ้าเป็นฤดูนี้หน้าฝนกลางถนนก็เดินไม่ได้ ขอบริ้วเดิน กลางถนนเป็นโคลน ดินเป็นโคลน เป็นหล่ม จากหมู่บ้านป่าขามเขายังเป็นธรรมชาติมาก วิวสวยจากบ้านป่าขาม ดอนวิวความเดินทาง

ถนนชัยสงคราม ผ่านโรงพยาบาลก็จะไปเลี้ยง เป็นภาพที่เราเห็นเป็นประจำ ประมาณปี 2500 ไฟฟ้าก็มี เริ่มมีไฟฟ้า นายอำเภอคำรี สมัยนั้นจอมพล ป. มีความคิดอย่างไรไม่ทราบ เขามา พัฒนาเมืองปาย เรา ก็พากันไปเที่ยวที่บ้านพักจอมพล จะมีบ้านอยู่ สามหลัง เป็นอะไรที่ทันสมัยมาก น้ำปายสมัยก่อนก็จะใสมาก ในน้ำปายมีดอกหิน เวลาเล่นน้ำก็จะจับมาแล้วเอาไปกินกัน เล่นน้ำปาย ดอกหินเขียวเรียก อ่องลอค จับตัวนั้นมากินกัน ลูกหลานก็ช่วยไปถามผู้ปกครองว่าอ่องลอคคืออะไร แล้วบ้านพักจอมพลเป็นที่ท่องเที่ยวของคนสมัยก่อน อยู่ทางเวียงเหนือ ไฟฟ้าใช้เครื่องปั่นวันละ สี่ ชั่วโมง จากนั้นค่อยขยายมาสีหุ่มถึงห้าหุ่ม แล้วก็ เทียงคีน หลายปีกว่าจะมีไฟฟ้าใช้ทั้งคีน หกโมงเช้า ถ้าไฟฟ้าจะมา เราจะได้ยินเสียง อยู่ตรงไหนได้ยิน พอหกโมงเย็น แล้วเย็นตรงกันก็สนุกสนานกัน แล้วผู้ชายเล่นไม้โก่งกาง ผู้หญิงเล่นกะลา เพราะเดี๋ยวกว่า ที่ผมจำได้ คือ อาจารย์วิบูลย์ ตอนนั้นเราไม่มีความรู้สึกว่าเป็นคริสต์ เป็นพุทธ หรืออะไร ล้อกันแซกกินน้ำมันงา กะลากินน้ำมันหมู อะไรแต่ก็ไม่มีอะไรที่เป็นความแบ่งแยก

อ.รัศมี: ตอนที่มาปายอิหม่ามเล่าให้ฟังว่า 50 ปีที่แล้ว อิหม่ามมาแปลกะกะ คนอื่นมาทางรถบ้าง เดินทางเขาบ้าง แต่อิหม่ามมาเครื่องบินนะกะ ทำไมถึงมาทางเครื่องบินล่ะกะ ตอนนั้นเขาทำสนามบินแล้วหรือกะ แล้วก็ทำไมตอนนั้นคุณพ่อถึงอยากมาปายล่ะกะ ปายเนี่ยในความรับรู้ของชุมชนมุสลิมเป็นยังงี้บ้างกะ ถึงอยากย้ายมาที่นี้แล้วเป็นครอบครัวเดียวในขณะนั้น

อิหม่าม: ที่มาอยู่ที่นี่ คงต้องย้อนกลับไปนิดนึงนะครับว่าคนจีนในมณฑลยูนนาน มีการเดินเท้าค้าขายกับประเทศไทย มีการเดินทางไปมา ผ่านทางเชียงตุง ทางแม่สาย ผ่านทางพม่าเข้ามากระจายกระจายก่อนข้างเยอะ นี่ก็กระจายกันไป บางส่วนอยู่ในเชียงใหม่ แม่สาย เชียงราย อำเภอฝางตามแนวชายแดนจะอยู่กัน ถ้าใครชอบตรงไหนก็อยู่ไป มันยังมีกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาค้าขายอยู่ที่นี่ อยู่ตรงนี้ทำธุรกิจได้ น่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้า เข้ากับตรงนี้ได้ ค้าขายกับชาวเขา เมื่อคุยกับท่านอาจารย์ทองอินทร์ ปี 96 (2496) ร้านผมยังไม่เปิดเลย ร้านบุญกร ผมมา 97 (2497) เพิ่งเปิดหลังจากคุณแม่มา แต่คุณพ่อค้าขายอยู่เดิมบ้างแล้ว ค้าขายส่วนใหญ่กับชาวเขา สมัยก่อนค้าขายกับชาวเขาสมัยก่อนค้าขายฝิ่นกัน ฝิ่นมันไม่ใช่เรื่องร้ายแรงอะไร ก็ชาวเขาปลูกฝิ่น มีการซื้อขายไปทำยา แล้วก็มี การซื้อขายเครื่องอุปโภค บริโภค ที่เอามาจากเชียงใหม่ สมัยแรกๆ ขึ้นไปค้าขายบนคอย ใช้ม้าต่าง อย่างวัวต่างที่ดูในภาพ ผมก็เคยเห็น สมัยก่อนเรียก กองคาราวาน หรือวัวต่าง ซื่อคุณลุงอินตา นาจะลอง เป็นเจ้าของวัวต่าง มีวัวต่างเป็นฝูงๆ สมัยก่อนรับจ้างต่างของจากในปาย แล้วไปพักวัวที่แม่สะ เป็นโค้งกว้างๆ เรียกลานตาหิน เขาจะพักวัวต่างที่ตรงนั้น วัวเขาขี้เคยโดนเสื่อคาบจากตรงนั้น คุณแม่ให้เขารีบไป แต่เขายังรอวันดีอยู่ จนกระทั่งถึงวันดีของเขา วัวก็ถูกเสื่อคาบไปกิน ก็กลับมา คุณแม่ยังล่อว่าให้รีบไปก็ไม่ได้ไป เป็นการกำหนดของพระผู้เป็นเจ้า การเดินทางสมัยก่อนหน้าฝนจากวัวต่างก็ใช้คนรับจ้างหาบของจากเชียงใหม่ คนหนึ่งหาบของได้ 20-40 กิโลกรัม ใช้ไม้ไผ่เป็นไม้คานใหญ่ๆ เป็นเชิง 2 ข้าง จนกระทั่งแพงสุดก่อนจะเลิกกันไปตกอยู่ที่ประมาณ 4 บาท อย่างคนหาบได้ 25 กิโล(กรัม) ก็จะได้ห้าสิบบาท ก็จะต้องไป ไปรับของเองที่เชียงใหม่ จะนั่งรถมาลงที่แม่มาลัย ใช้เวลาเดินทาง 3 วัน 3 คืน ได้ค่าจ้าง 50 บาทนานๆ มีสักคนกิโล เขาก็อยู่กันได้ เพราะข้าวสารถึง 7-8 บาท

อ.รัศมี : ลินค้าคืออะไรกะ

อิหม่าม : ก็สินค้าอุปโภค บริโภคทุกอย่าง แต่ไม่มีสิ่งของฟุ้งเฟ้อ ปัจจุบันนี้เราก็ปวดหัวแต่ละยี่ห้อที่มีก็ถี่ กักตุน นี่คือการเปลี่ยนแปลงที่ไม่น่าจะเป็นไป ถ้าเราจะคอยซื้อตาม จริงๆ แล้วเป็นห่วง ไม่อยากให้ลูกหลาน ปัจจุบันเราถูกหลอกเยอะ อยากให้ลูกหลานเราฉลาด อยากให้เราเป็นเรามีจุดยืนที่ชัดเจนตามที่พระองค์ท่าน และในหลวง เสรฐกิจิพอเพียง ชีวิตเราจริงๆ เดิมๆ นั้นแหละ ไม่อยากจะถูกมากไป เพราะค่อนข้างจะสวนกระแสกับทุนนิยม

อ.รัศมี : ในตอนนั้นของอิหม่ามคนเขามาเที่ยวปายประมาณ 50 ปีมาแล้ว การเติบโตของเมืองปายในฐานะเมืองท่องเที่ยว แล้วอยากมาเที่ยวบ้านจอมพล ป. อันนี้ก็เลยสงสัยนะค่ะว่า จอมพล ป. นี่เขาเกี่ยวข้องกับอะไรตอนอิหม่ามเด็กๆ เขามีเรื่องเล่าอะไรเกี่ยวกับจอมพล ป. บ้าง ซึ่งในตอนนั้นอิหม่ามเป็นเด็ก

อิหม่าม: คือในรายละเอียดคงทราบอะไรไม่ได้มาก คือได้ยินเขาพูดกันว่า ถ้าจอมพล ป. ไม่ลงไปเสียก่อน ปายอาจจะเจริญกว่านี้ ในความรู้สึก เขาอาจจะชอบใจอะไรตรงนี้ เป็นที่พักผ่อน เขามีโครงการทำอะไรให้ดี ทำถนน แต่พอรู้ว่าก็จะงักไปเสียก่อน อันนี้เท่าที่ทราบสมัยก่อน เป็นพวกชอบท่องเที่ยวไพร่ล่าสัตว์ มีเฉพาะกลุ่มนี้เท่านั้นเอง ก่อนนี้มีเยอะมาก แต่ก่อนเคยมีการค้าซากสัตว์ เป็นอาชีพของคนจีนยูนนาน มีความรู้เกี่ยวกับยาจีนอะไรพวกนี้ เป็นนักท่องเที่ยวในลักษณะนั้น แต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ผมอยู่ใกล้ๆ Guest house คงนี้ตั้งแต่อาจารย์ดวงจันทร์ ยังเป็นครู อาจารย์ปทุมเป็นคุณครู เป็น Guest house รุ่นแรกๆ พวกฝรั่งมาอยู่นานๆ นอนอ่านหนังสือบ้าง Trekking บ้าง แล้วมีกระแสว่า พวกฝรั่งมาปายเพราะว่ามาสุขภาพ สุขอะไร ผมดูแล้วไม่ใช่จุดขายของปาย รุ่นหลังๆ ก็เริ่มเข้าไปบ้านชาวเขาไปจนกระทั่งมีการพัฒนาขึ้นมา ให้พวกไกด์ขึ้นไปติดต่อบ้านชาวเขาจริงๆ จัดให้เป็นที่พัก และไปเดินป่า ซึ่งเราฟังเสียงคนข้างนอกแต่ที่ผมสัมผัสจริงๆ ไม่ใช่ตรงนั้น จะมีบ้างบางคนบางส่วน ไม่ใช่ตัวหลัก อันนี้แต่เดิมเป็นจุดเริ่มต้นเกสต์เฮาส์ที่ปาย ช่วงหลังที่เจอนักท่องเที่ยวฝรั่งหลายๆ คนที่เขาบอกว่า เช่น บางครั้งช่วงเทศกาล เช่นช่วงปีใหม่ ต้นปี หรือเทศกาลอะไรเป็นเทศกาลของคนไทย พูดว่า เมื่อไรพวกนี้จะไปสักที ฝรั่งก็จะหนีออกไปข้างนอก เขาจะกลับเข้ามาใหม่ เขาไม่ชอบ

อ. รัศมี: ในช่วงสมัยก่อนที่มุสลิมเข้ามา ขออนุญาตกลับมาถึงเรื่องชุมชนมุสลิม เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อน เรียนหนังสือยังไป คือทราบว่ามีสยิดเพียงมีเราอยู่ตรงไหนของเมือง แล้วปฏิบัติภารกิจอย่างไร

อิหม่าม: ศาสนาจริงๆ ก็หายไปจากการดำเนินชีวิตความรู้ในด้านศาสนา หายไปจากสังคมอย่างผมตอนเป็นเด็ก ตามเชิงใหม่ยังไม่มีสยิด ยังไม่มีการเรียนการสอน ก็ต้องส่งไปเรียนกรุงเทพ

แต่รุ่นเรามีลูก เอ๊ะจะทำยังไงให้ลูกเรามีชีวิตเรียบง่าย เป็นความสำเร็จที่แท้จริง มีความสุข ที่แท้จริง คิดกันแล้วก็แสวงหา จนกระทั่งเราก็ได้เจอกับกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า กลุ่มของ(...) แต่ปัจจุบันถูกสร้างภาพให้เป็นผู้ก่อการร้ายแบบนั้น ลักษณะของคนที่ตั้งกายแบบอิสลามจริงๆ เป็นซุคขาว โปกสะละบัน ซึ่งถือว่าเป็นซุคที่มีเกียรติ ถูกสร้างภาพเป็นแบบบินลาเดนเป็นหัวหน้าผู้ก่อการร้าย ใครก็ตามที่จะอยู่ในศาสนาที่แท้จริง สมัยลูกเข้าโรงเรียน จะเอาลูกเข้าโรงเรียนที่เชิงใหม่ ฟัน้องอยู่เดิมๆ จะเห็นว่าเราเปลี่ยนแปลง หลังจากนั้นจุดเปลี่ยนหลายๆ ทีละนิด ผมจำได้ว่าไปสอนหนังสือ เขาจะเริ่มใส่ซุคยาว จนถึงจุดเปลี่ยนแปลงที่หักเห พอจบจากป. 6 เอาลูกออกมาจากการศึกษา

...

นี่เป็นกระแส มาช่วยสร้างเมืองปาย อยากให้ทุกคนมีจิตสำนึกตรงนี้ร่วมกัน คนพื้นบ้านเราไม่มีความสามารถตรงนี้ มาร่วมสร้างปายให้มันเป็นเอกลักษณ์ของเราเอง มันเหมือนพื้ทยา ภูเก็ดเขาบอกเขาหนีมา เพราะตรงนี้มีไม่

เหมือนตรงโน้น แต่วันใดที่ตรงนี้เหมือนตรงโน้น สักวันเขากงไปทีอื่น อาจจะไปคอยจิกจ้องไม่รู้ละ ถ้าจะรออาศัย
พี่น้องปาย เรามาประชุมหลายครั้งแล้ว ต้องพี่น้องที่อื่นล่ะครับ ช่วยปลุกกระแสขึ้นมา

อันหนึ่งฝากนิดหนึ่ง เข้าใจว่าวันนี้มีพี่น้องมาจาก อบต. ต่างๆ จากเทศบาลก็คืออะไรหลากหลาย ฝากนิดหนึ่งว่าอย่าง
พวกเราชาวมุสลิมมาอยู่ปาย 50 กว่าปี จนถึง ณ ปัจจุบันนี้เราได้รับความอบอุ่นจากพี่น้องเดิมจากส่วนราชการ
ต่างๆ ทั้งจากส่วนปกครอง ฝ่ายทหาร ฝ่ายตำรวจทุกฝ่ายไม่เคยมีอคติกับเรา ไม่เคยมีปัญหากับเรา บางครั้ง
ชาวบ้านมีปัญหาที่ไม่เข้าใจ ยังช่วยเคลียร์ให้เราอีก เราไปถ่ายทำบัตรประชาชน จะปิดหน้าปิดตาเขา อำนวยความ
สะดวกให้ทุกอย่าง ผู้หญิงเราผู้ชายจับไม่ได้ เขาก็ให้สามีเขาช่วยจับให้ ไปจับตอนพิมพ์ลายนิ้วมือ คนที่ปิดหน้า
ไปถ่ายบัตรประชาชนก็ให้ผู้หญิงไปถ่ายให้ ผู้ชายออกไป อันนี้เป็นความเกื้อกูล เป็นความอบอุ่น ความเป็นพี่เป็น
น้อง ตลอดจนและปายก็เป็นที่รู้จักกันทั่วยกกันแบบนั้น คนก็มีหลากหลายรูปแบบ บางคนก็เป็น คนเมืองเรียก
ปากหวานกันส้ม (เปรี้ยว) มันหลากหลายแต่เรารู้เขารู้เรา เราก็หมดปัญหา อีกอันหนึ่งที่เป็นปัญหา คือ ปายเราถูก
แบ่งถูกแยกถูกซอยตามกฎหมายสมัยใหม่ ชุมชนแบ่งเป็น อบต. ผมมาเริ่มคิดเมื่อเกิดปัญหา เรื่องขยะเทศบาล แล้ว
พอจะเอาไปทิ้งก็บอกว่าของอบต.นี้ อบต. นู่น อย่าง หนองกระทิงก็เหมือนกัน ตอนหลังทำอะไรก็ได้เพราะ
เป็นของอบต.

จริงๆ แล้ว ในเขตเทศบาลเป็นหน้าตาของอำเภอปาย เมื่อก่อนเราไม่มีแยก เราอยู่แม่สัว เราอยู่ตาดเจ็ดต้น ความจริง
เราก็เป็นปาย ตรงนี้เราอยากจะขอ นี่ไม่ยากให้มีความรู้สึกนี้เกิดขึ้น

สมัยก่อนเราค้าขายอยู่ในเวียงใต้ เวียงเหนือ มานั่งชดน้ำเนียง คุยไปคุยมา เตียวอันนั้นมิใหม่ ต่อรองกัน แต่
ปัจจุบันเราทำแบบนั้นไม่ได้ อย่าทันโลก แล้วเกิดโรค ปัจจุบันเราทิ้งความเป็นตัวเราจริงๆ

อ. รัศมี : ขอบคุณค่ะ เชิญเลยคะ

ปริyakมล น้อยกร : อยากจะให้อาจารย์รัศมีทำความเข้าใจ

เด็กวันนี้ได้ประโยชน์อะไร ทำไมจะต้องศึกษาเกี่ยวกับโบราณคดี เคยแลกเปลี่ยนกับมุสลิม เป็นความสนใจ
ส่วนตัว แล้วผู้ใหญ่จะได้ประโยชน์ ยังมองภาพไม่ออก ทำไมต้องขุดคุ้ย ทำไมต้องศึกษาหลายวิชา

อ.รัศมี : คุณปริyakมล เป็นคนที่ทำงานมะขามป้อม เพื่อดึงทักษะให้กับความเข้มแข็งให้กับเด็ก

จริงๆ แล้ว วันนี้ท่านเห็นเรื่องราวที่รื้อขึ้นมา 2 วัน ตัวเองเป็นครู นึกถึงมากๆ ก็คือ นักเรียน

ทำไมหนูต้องมาฟัง พอฟังๆ ไป แล้วมันก็รู้สึกว่ามัน มีความรู้สึกตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลง แต่ไม่เคยมองเลย
ว่ามันมีคืออะไร แต่ไม่สามารถทำให้เห็นชีวิตของคน ทำให้รู้สึกทำอย่างไรทำให้ พบว่า นำแปลกใจที่คนมา
ท่องเที่ยวเยอะมาก รู้บางส่วน ไม่มีคนรับรู้ มีเรื่องของโบราณคดี คนในสมัยก่อน มีใครบ้าง เราพอเห็นแล้ว จาก
ไม่รู้อะไรเลย ปีก่อนนี้เวียงเหนือ ชุมชนเริ่มมาอยู่เมื่อไร ประวัติศาสตร์ของปาย เรื่องเหล่านี้มีประโยชน์กับเรามาก
อันนี้ส่วนหนึ่ง หาเรื่องให้ตัวเองเข้าใจปายจึงจัดอันนี้

ส่วนเรื่องที่สอง ถ้าเราไม่เข้าใจที่มาของเราเอง เรา กระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาของเราในรูปแบบต่อเนื่อง มีทั้ง พิธีกรรมเรื่องพุทธ เรื่องของผี อะไรย้อนกลับ ไปตั้งไกล โดยพื้นของเรา เรานับถือผีมาก่อน ทั้งพี่น้องก่อนนับถือ คริสต์ นับถือผีมาก่อน

เพราะฉะนั้น สิ่งนี้เราจึงจะบอกว่า สิ่งนี้มันจำเป็น ขออนุญาตจบก่อนดีกว่า ช่วงบ่ายจะมีความเข้มข้นมากขึ้น จะขอ ความกรุณาให้กลับมาตอน ตอนนี้เที่ยง20 แล้วจะขอเชิญอาจารย์ทองอินทร์ แจ่มแจ้ง ทีมวิจัยของอาจารย์สาวิตร ..

ถอดเทปโดย สิริวรรณ สิริวนิชย์

ผู้ดำเนินรายการ (อาจารย์รัศมี ชูทรงเดช)ปายจากภาพและแผนที่ เราก็ได้วิทยากรที่ทำงานอยู่ใน โครงการวิจัยต่างๆ คือในเครือข่ายวิจัยและพัฒนา ระบบการตัดสินใจ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้รับการ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย โครงการนี้มีจุดประสงค์คือสร้างฐานข้อมูลเพื่อใช้ทั้งชุมชน และหน่วยงานราชการ ภาครัฐหรือว่าเอกชน สามารถจะใช้ข้อมูลตรงนี้ในการตัดสินใจในการพัฒนา และในการ จัดการการจะทำอย่างไรต่อไป โดยใช้ฐานข้อมูลนี้ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคนเลยนะคะ

ผศ. ดร. สาวิตร มีจ้อย

สำหรับเรื่องนี้เราจะมีภาพและแผนที่ ที่แสดงให้เห็นว่า เราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงเยอะแยะไปหมด วันนี้เราจะเห็น การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ท่านผู้นำเสนอวิทยากรในวันนี้จริงๆมีหลายท่าน เป็นทีมใหญ่เลย แต่ว่าผู้นำเสนอ ในวันนี้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาวิตร มีจ้อย จากสถาบันวิจัยและการฝึกอบรมการเกษตรลำปาง จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลลำปางนะค่ะ อาจารย์จะมานำเสนอเกี่ยวกับเรื่องของ การมองการเปลี่ยนแปลง ของปายจากภาพและแผนที่ ขอเรียนเชิญค่ะ

สาวิตร: ครับสวัสดีครับผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ผมก็จะใช้เวลาไม่มากนักงานที่ผมจะนำเสนอ ก็คง เป็นส่วนเสริมเรื่องของเสน่ห์ของเมืองปายที่เราคุยกันไปเมื่อวาน ส่วนของที่ผมจะมาพูดนี้ก็จะทำให้ทุกท่านได้ มองเห็นว่า ปายมันมีการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะของเชิงพื้นที่ไปอย่างไร เมื่อเทียบกับปีที่แล้ว เมื่อเทียบกับ ปัจจุบัน บางทีแล้วภาพจากแผนที่อาจบอกอะไรเราได้บางอย่าง เมื่อเรามองดูแผนที่จากอดีตไปสู่ปัจจุบันแล้ว มัน อาจจะมีบางเรื่องในอนาคตได้ ผมขอเริ่มต้นเลยแล้วกัน หัวข้อนี้คือการมองการเปลี่ยนแปลงปายจากภาพและ แผนที่ เริ่มต้นคือว่า อ.ปาย เราก็เห็นอยู่ในเขตตัวอ.เมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีขอบเขตของอำเภอติดกับ ชายแดน ไปทางพม่า เพื่อนบ้านเราแล้วก็ติดทางปางมะผ้า ตัวของอ.ปายเอง มีลักษณะเป็นรูป ข้างบนค่อนข้าง แคบและตรงกว้างที่อยู่ด้านหลังก็จะมาติดทางเชียงใหม่ เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมต่างๆและการเปลี่ยนแปลง เชิง พื้นที่ การเคลื่อนย้ายประชากรมีความสัมพันธ์ทั้งเกิดขึ้นภายในและภายนอก จากการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คน

อันแรกสุดเลยดูจากภาพถ่ายดาวเทียม เมื่อปี 2548 ดูถึงสองเรื่อง คือ เรื่องของพื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่ทางด้าน เกษตรกรรม เราจะเห็นว่าในฤดูฝน ตรงพื้นที่สีแดงที่ท่านเห็นเป็นป่าไม้ ป่าไม้ที่ออกป่าไม้ที่ลงสีแดงจะเป็น ลักษณะของป่าดิบเขา หรือ ป่าดงดิบ หรือไม้กึ่งพวกป่าสน ถ้าเกิดว่าเป็นสีฟ้าที่กระจายอยู่บริเวณนี้ ก็คือ พื้นที่ทำ

การเกษตรกรรม แล้วก็ที่มันอยู่เป็นกระจุกและมีการแตกแขนงเป็นกิ่งก้านสาขา ลักษณะอย่างนี้เป็นลักษณะของพื้นที่ราบ เพราะฉะนั้นที่อยู่สูงๆเป็นสีแดงๆ คือภูเขาตัวเอง เมื่อ 2548 มีการกระจายตัวของพื้นที่ทางเกษตรกรรมอยู่บนภูเขา และมีที่ราบลุ่มที่เรากำลังอยู่ติดน้ำป่าอยู่บริเวณนี้ อันนี้เมื่อมาดูพืชที่สอง คือ พืชทั่วไปที่เราปลูกในฤดูแล้งนั่นเอง จะเห็นว่า สีแดงเริ่มลดน้อยลงจากเดิม เดิมมีสีฟ้าๆ นี่ เท่านั้นในพื้นที่ทำการเกษตรแล้วก็ส่วนใหญ่จะเป็นสีแดง พอมาเข้าสู่ฤดูแล้งพื้นที่สีแดงมันลดลง อันนี้ไม่ได้เป็นการตัดไม้ทำลายป่าเยอะแต่มันเป็นภาพของไม้ผลัดใบ เมื่อไม้ผลัดใบ มีใบขึ้นใหม่ ภาพดาวเทียมที่รับได้มันจะไม่สะท้อนในลักษณะของป่าดิบเขาที่เราลงสีแดงไว้ ซึ่งเราจะเห็นมีลักษณะของการทำเกษตรที่มีการขยายตัวขึ้น แล้วก็สีออกม่วงๆ ในนี้อาจจะไม่ค่อยเห็น แต่เป็นภาพที่ออกจากโน้ตบุ๊กจะเห็นชัด จะเห็นการผสมของสีฟ้าและสีแดง อันนี้คือพื้นที่ป่าผลัดใบ

เราลองมาดูรายละเอียดเพื่อให้เห็นความชัดเจน เนื่องจากมันจะได้แยกชัดเจน สีเขียวๆ ที่เราเห็นคือ ป่าดิบเขา จะเห็นว่าชุมชนที่อยู่ ก็คงยังทำการเกษตรอยู่ที่เก่า แล้วก็กระจายตัวของป่าไม้ผลัดใบ จะเป็นไปตามบริเวณร่องเขาหรือร่องน้ำ ส่วนที่สูงก็ยังเป็นป่าดิบเขาอยู่ นี่คือ 2548 ใช้ดาวเทียม Land Step จับดู การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอ.ปาย จุดแดงๆที่ท่านเห็นเป็นภาพของหมู่บ้าน เป็นที่นาสังเกต ดูถ้าดูดีๆ หมู่บ้านก็จะตั้งอยู่ตามพื้นที่ หรือ ตามแหล่งลุ่มน้ำ นี่การกระจายตัว การกระจุกตัวก็จะอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม

อำเภอปายก็สรุปได้ว่าพื้นที่การทำเกษตร ก็คือการทำนานั่นเอง ถ้านึกถึงภาพนา ก็จะอยู่ในเขตตัวเมืองปายส่วนใหญ่ ตรงนี้ก็เป็นสภาพของที่ไร่ที่สูง หมู่บ้านต่างๆ ก็จะกระจายไปตามเส้นทางของแม่น้ำต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวที่มีในอ.ปาย ก็จะอยู่บริเวณตัวอ.ปายและพื้นที่ใกล้เคียง ที่อื่นนี้ยังไม่มี ตอนนี้เรายังไม่มี ที่เพิ่งตั้งแต่เมื่อวานจนถึงเมื่อเช้า ถ้าตัวของชุมชนปายเองมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมาใหม่ในเชิงอนุรักษ์ มันก็จะสามารถบ่งบอกได้เวลามันอยู่บริเวณไหน ของขอบเขตของอ.ปายนะครับ

และเมื่อเราขยับเข้าไปอีกให้มันมองให้ละเอียดมากขึ้น จะเห็นว่าจุดยังเหมือนเก่า แต่เพียงเราขยายภาพ ส่วนใหญ่แล้วก็คือภูเขาที่เราเห็น เราจะเห็นว่าในช่วงที่ฝนกำลังมา อากาศมันค่อนข้างอบอ้าว เนื่องจากว่าเรากำลังอยู่ในหุบเขา ซึ่งสภาพอากาศอบไม่ต่างจากคนอยู่ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน เท่าใด เพราะว่าเป็นสภาพของที่ลุ่มที่อยู่บริเวณเชิงเขา อันนี้คือตัวที่ว่าอำเภอเมืองปาย พื้นที่อันนี้ก็คือหมู่บ้าน อันนี้พอเราลองมาขยาย เราเอาภาพปี 2544 ถอยหลังเข้าไปอีกตอนนี้ 2549 เราลองมาดูว่าพื้นที่ของชุมชนตรงนี้นั้นมีการขยายตัวอย่างไร

เรามาดูว่าพื้นที่ของชุมชนว่ามีการขยายตัวออกไปอย่างไร มันก็คงให้รายละเอียด แต่ดูที่จอกองไม่เห็น ผมจะข้ามไปเลยแล้วกัน.....ก็คือ มันจะเป็นภาพของบ้านแต่ละหลัง ภาพถ่ายดาวเทียม spot 5 ในปี 2549 ภาพในที่นี้ก็จะให้รายละเอียดที่ตั้งของชุมชนได้ จะเอาไปดูการขยายของชุมชนเมือง ที่พวกท่านจะได้เห็นต่อไปนะครับ พอเราเอาสมาเข้ามาปี 2544 เอาภาพมาทับซ้อนกัน จะเห็นว่า อันนี้คือปี 49 แล้วเอาปี 44 เข้ามาซ้อน จะเห็นว่าตัวของบ้านอำเภอปาย ที่ผมไล่มาตั้งแต่อันนี้คือเส้นทางที่มาอำเภอปาย วิ่งมาจากจังหวัดเชียงใหม่

เอาภาพมาทับซ้อนจะเห็นว่า อันนี้คือปี 2549 จะเห็นว่าปี 2544 มาซ้อนในแต่ละชื่อหมู่บ้านของอ.ปาย อันนี้คือเส้นทางที่มาจากเชียงใหม่ วิ่งมาแล้วก็เลี้ยวโค้งตรงที่ปั้มน้ำมัน ปตท. อยู่แล้วก็มาเลี้ยวเข้าตัวอำเภอ แล้วก็ออกไป

ตามเส้นนี้ เส้นนี้คือไปแม่ฮ่องสอน จะเห็นได้ว่าปี 2544 บ้านเรือนจะอยู่กระจุกและอยู่บริเวณที่ราบลุ่มเท่านั้น แม่น้ำปายก็อยู่ตรงนั้นที่ท่านเห็น

พอถอยหลังไปในปี 2524 มันเป็นภาพขาวดำ จะเห็นว่าชุมชนเมืองมีแค่นี้เอง หมายถึง ว่ามีบ้านเรือนอยู่แค่นี้เอง ถนนขับผ่านมาก็ยังเป็นป่า เป็นเขา ทุ่งนาอยู่เลย เส้นนี้ก็ออกไปแม่ฮ่องสอนอย่างเก่า ถ้าเรามองในปี 2549 ท่านจะเห็นว่าบริเวณบ้านเรือนขยายตัวขึ้นไปมากเลย แล้วนอกจากนี้บริเวณที่ราบลุ่มที่เป็นทุ่งนา ก็จะมีหลังคาบ้านคนอยู่ด้วย อันนี้ต้นปี 49 นี้เอง

ฉะนั้น มันมีข้อที่เรามองไม่เห็นบางอย่าง แล้วก็ขอบเขตของตัวอำเภอเมืองมันได้มีการขยายขยายเพิ่มขึ้น แต่การขยายขยายเพิ่มขึ้น ถ้าดูจากในจอคงไม่ชัด ผมขอสรุปเลยก็แล้วกันมันมีการขยาย 2 แนวทาง คือ ก่อนเข้าอ.ปาย และทางซีกตะวันออก มันมีการขยายไปทางนั้น แต่ที่อื่นทำไม่ขยายไป ผมไม่ทราบ เป็นเรื่องที่ทำให้พวกท่านต้องไปหาคำตอบต่อกันแล้วกัน อันนี้เป็น 2524 นะครับ

ที่ราบลุ่มตอนบน ถ้าเรามาดู ก็จะเป็นบ้านต่างๆ อันนี้ บ้านตาลเจ็ดคั่น บ้านเวียงเหนืออยู่ทางนี้ การกระจุกตัวของหมู่บ้านเท่านี้ดูของแต่ละบ้าน สรุปได้ว่าขอบเขตของบ้าน ยังคงค่อนข้างจะคงที่ในปี 2522-2544 มี 2549 ที่เริ่มผิดแปลกไป คือ บ้านคนไปอยู่ในนา คือ รุกกล้าเขตที่เป็นอาหารของพวกท่าน ก็คือ การปลูกข้าวตัวเอง และเขตของการขยายตัวไปสู่พื้นที่สูง มีค่อนข้างจะน้อย ทีนี้เมื่อเราเอามาทับซ้อนกับอดีตจะเห็นว่ามียูนิดเดียว อย่างที่บ้านแม่นาจริง ปี 2544 เขาจะอยู่ในบริเวณนี้

ปี 2524 จะมีชุมชนค่อนข้างน้อยมากเลย อันนี้บ้านเวียงเหนือเป็นอย่างนี้ อยู่บริเวณชุมชน ก็จะอยู่ที่นี้ ข้างนอกก็จะเป็นนาขั้นบันได แต่พอย้อนไปปี 2524 จะเห็นว่าบ้านเวียงเหนือ บ้านเดียวกันนี้ บ้านคนมีค่อนข้างน้อย นาก็เป็นนาเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นสรุปได้ว่า มีบ้านมากขึ้น หลังคาบ้านมากขึ้นในบริเวณเขตที่ยังคงเป็นหมู่บ้าน นาก็ยังอยู่ ยังคงไม่มีการรุกร้ามากเท่าไรในปี 2544

อันนี้พอเส้นสนามบิน เส้นทางนี้ะครับที่เราเห็นเส้นยาวๆนี้ ก็ออกไปแม่ฮ่องสอน อันนี้คือภาพ 2544 พอมาดูภาพปี 2524 มีแต่สนามบิน ไม่มีอะไรเลย ทางนี้ก็เป็นป่า ป่าเสื่อมโทรมอะไรพวกนี้ะครับ เพราะว่าต้นไม้น้อย ค่อนข้างน้อย สรุปในเรื่องของการมองเชิงพื้นที่ โดยเจาะเวลาช่วง 2522- 2549 ก็ยี่สิบกว่าปี เราก็มองเห็นได้ว่าคนมาอยู่ป่าเยอะขึ้น ปัญหาสิ่งหนึ่งก็คือว่า ทางชุมชนปายมีความคิดในการกำหนดขอบเขตของเมือง ขอบเขตของพื้นที่เกษตรกรรม ขอบเขตป่าไม้ อะไรต่างๆ อย่างชัดเจนหรือยัง เพราะถ้ายังไม่กำหนดขอบเขต เราจะเห็นว่าในปี 2549 ซึ่งเป็นภาพแรกๆ เนี่ย เริ่มมีบ้านเข้าไปอยู่ในเขตของนา ตลอดจนถึงระบบต่างๆ เพราะว่าเมื่อมีชุมชน คนมาอยู่กันมากขึ้น เรื่องของ ระบบสาธารณูปโภคได้มีการจัดการกันเป็นอย่างไร ครบก็ตรงนี้ก็คงทั้งเป็นเรื่องของชุมชนที่ต้องเป็นคนจัดการต่อ ทีนี้ก็มีภาพที่พอคิดไปคันนา มีอาจารย์ถาวรที่ไปคันนา แหล่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเก่าๆ อันนี้คือเจดีย์วัดหลวง ผมจะขอไปเร็วๆ นะครับเพื่อจะได้มีโอกาส ได้มองเห็นอะไรเยอะได้คุยกันอีก อันนี้คือพระพุทธรูปยืนที่วัดหลวง รายละเอียดพวกนี้ผมคิดว่าพวกเราคงทราบเป็นอย่างดี อันนี้เป็นที่ท่องเที่ยวที่ชาวต่างประเทศชอบมาเที่ยว อันนี้ของเวียงเหนือ ภาพวาดที่วัดโป่ง พระพุทธรูปที่วัดหัวนา ต.เวียงใต้ อันนี้ก็เป็นเครื่องบิน นาโกดำ เครื่องบินใบพัดรุ่นแรกๆ ที่ใช้การเดินทางติดต่อสื่อสารของแม่ฮ่องสอนกับ

เชียงใหม่ ต่อไปก็เป็นภาพที่เราเก็บรวบรวมไว้ ตอนที่ ทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาในเขตแม่ฮ่องสอน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มองเห็นภาพของการรักษาพยาบาล การตาย ภาพรถถังที่ขุ่นขมก็มีนะครับ ภาพของวิวต่าง

การค้าขาย ส่วนเรื่องการค้าขายกับทหาร บางทีแล้วการศึกษาประวัติศาสตร์ถ้าเราศึกษาทุกแง่มุม มันอาจจะบ่งบอกถึงอนาคตบางอย่างได้ คงจะมีเท่านี้ในส่วนของผม...

ผู้ดำเนินรายการ:ขอบคุณค่ะ เรายังคงมีเวลานะคะ ไม่ทราบว่าใครอยากจะซักถามอาจารย์ในเรื่องของภาพและแผนที่บ้างไหมคะ เชิญค่ะ เชิญที่ไม่โครโฟนเลยคะ

นักศึกษา มข.(น้องสุวิษา): คืออย่างเมื่อกี้ที่ให้มองเห็นแผนที่ที่มีการขยายตัวของบ้าน ซึ่งในความคิดรู้สึกว่ามันว่าที่ไหนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านเวลาแล้วย่อมมีการขยายตัวของประชากร ซึ่งจำนวนบ้านก็จะเพิ่มขึ้นซึ่งอยากจะรู้ว่าในบริบทของพื้นที่เมืองปาย มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการกระจายตัวอย่างรวดเร็วอย่างที่นำเสนอให้ดู ถือเป็นไปได้ไหมว่า อย่างที่ให้ดูตรงช่วงที่เป็นสนามบิน ตรงนั้นก็มีบ้านขยายตัว คืออยากรู้ว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรแล้วยังมีปัจจัยอื่นอีกไหม

อ.สวาท: ตรงนี้คงต้องมีการศึกษาในรายละเอียดอีกต่อไป แต่จากการที่ได้มีการสำรวจมากว้างๆ เราต้องดูอัตราการเกิดการตายของประชากรเมืองปาย ซึ่งไม่เยอะ ก็เป็นเรื่องปกติ มีอันหนึ่งที่เรตามค่อนข้างยากมาก อาจารย์ดร. ธำรง ทำอยู่เกี่ยวกับประชากรศึกษา ก็คือเรื่องของการอพยพเข้าออก การอพยพเข้าออกจะต่างกับที่อื่นที่อยู่ติดชายแดน เพราะที่อยู่ติดชายแดนจะมีเรื่องของการลักลอบสงคราม ปัจจุบันคือเรื่องของพม่า กวาดล้างชนกลุ่มน้อย อะไรประมาณนั้น ที่นี้เรื่องของเมืองปาย เรื่องของการอพยพคนเข้าออกคงต้องตรวจเช็คดู รายละเอียดตรงนี้ ผมขอบอกได้ตรงๆว่า ยังไม่มีชัดเจน แต่ที่เห็นๆอยู่ก็คือ บ้านหลังคาตรงนี้ มันบอกทางเชิงกายภาพ ว่าหลังคาบ้านมันเยอะขึ้น ที่นี้คนที่อยู่เกิดจากอัตราความเสี่ยงลดลง หรือ การอพยพย้ายเข้ามา อันนี้ก็คงไม่ยากนัก ถ้าเราดูจากทะเบียนราษฎรที่อยู่ที่นี่

ผู้ดำเนินรายการ: ความจริงคนที่จะตอบคำถามตรงนี้ได้ คือ คนที่อยู่ในแต่ละบ้าน ว่าคนที่มานั้นเป็นลูกหลานบ้านเรา แล้วมาสร้างบ้านใหม่ หรือเป็นคนที่ย้ายเข้ามา เดียวเราลองไว้คุยกันต่อ ขอบคุณอาจารย์สวาทมากเลยคะ ข้อมูลดีมากเลยคะ

ลำดับต่อไป ก็ขอเรียนเชิญอาจารย์ทองอินทร์ แจ่มแจ้ง ซึ่งอาจารย์ก็เป็นประธานชมรมข้าราชการบำนาญบ้านนาญ แล้วก็ป็นอดีตลูกจ้างประจำที่อำเภอปาย และก็ป็นประธานชมรมผู้ปฏิบัติธรรมอำเภอปาย อาจารย์จะมาพูดเรื่องปาย มองย้อนปายจากอดีต มาสู่ปัจจุบัน และความฝันในอนาคตของเมืองนะคะ เรียนเชิญคะ

อ.ทองอินทร์: ก่อนอื่นก็ต้องขอกราบพระคุณอาจารย์ดร. รัศมี ที่ให้โอกาสได้มานั่งบนเวทีนี้เป็นเวลาประมาณ 15 นาที จิริงๆผมอยากจะร่วมเสวนาตั้งแต่เมื่อวานตอนบ่าย แต่รู้สึกว่าประชากรที่นั่งฟังที่นี่ โหงเหวกันไป ก็เลยยกยอดขอแทรกตอนเช้ามันก็ไม่สบโอกาส ยิ่งตอนที่ท่านพันเอกหญิงไฉนพูดเรื่องสงครามมหาเอเชียบูรพา อยากจะแทรกอยากจะเสนอตรงนั้นเหลือเกิน แต่เวลามีจำกัด นับว่าถือเป็นโอกาสที่ดีที่ได้มาพบปะกับคนอ.

ปายบางส่วน นอกนั้นก็จะเป็นต่างถิ่น และถึงแม้ว่าจะเป็นคนต่างถิ่น ถ้าเป็นชาวพุทธแล้ว อคติชาติท่านต้องเกี่ยวข้องกับอ.ปายแน่นอน สืบเนื่องจากที่ผมได้มีโอกาสเข้าร่วมเสวนาสืบค้นประวัติแม่ฮ่องสอน ที่โรงแรมอิมพีเรียล เมื่อวันที่ 1-2 ก.ค. ที่ผ่านมา โดยที่ทางคณะกรรมการไม่รู้จักผม ผมเป็นคนที่ยึดตัวเงียบๆ เมื่อถึงโอกาส ถึงเวลา ก็อยากแสดงทัศนะความเห็น ก็อยากจะพูดสามส่วน

ส่วนแรกก็กราบขอพระคุณอ.ดร.รัศมี นักทั้งหลายแหล่ นักวิจัย นักศึกษา นักเรียน ผมก็เป็นนักวิจัยอีกคนหนึ่งเหมือนกัน แต่ผมไม่ได้วิจัยข้างนอก แต่พยายามวิจัยภายในตัวเองมาเป็นเวลาสิบกว่าปี ทำอย่างไรจะลบชื่อของเส้นผ่าของปายในอดีตเสีย ให้มันเป็นปัจจุบัน ความจริงถ้าวิเคราะห์ตามความเป็นจริงแล้ว ในอดีตที่อ.ปายไม่มีเส้นผ่าหรือกระบี่ ไม่มีใครอยากมา แต่วามันมีปัจจัยหลายๆอย่าง ในระยะหลังนี้ เมื่อ 20-30 ปีให้หลัง มันมีประชากรจากทั่วโลกหลั่งไหลเข้ามา ก็ทำให้ปัจจุบันปายมีเส้นผ่าเหลือเกิน แต่ก็ไม่น่าเมื่อถึงจุดอิ่มตัวแล้ว น้ำปาย น้ำห้วยหลังลงมาท่วมท้น จนกระทั่งไม่มีที่อยู่ทำกิน ก็อพยพออกไปที่ไกลๆ อันนี้เป็นวัฏจักร เป็นกฎธรรมชาติของโลก ของธรรมชาติ

ส่วนที่สอง ผมขอพูดว่าความเจริญทางด้านวัตถุมักจะสวนทางกับความเจริญทางด้านจิตใจ อันนี้คงไม่มีใครปฏิเสธว่า อ.ปายตั้งแต่ผมจำความได้ ผมมาอยู่ที่อ.ปาย ในช่วงที่สงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดพอดีเลย แต่ไม่รู้ตัวเองมาจากไหน แต่จำความได้จากคุณแม่คุณพ่อเล่าให้ฟังบ้าง มาศึกษาเพิ่มเติมตอนหลังบ้าง อายุประมาณขอบเศษ ตอนที่สงครามกำลังพัวพันอยู่ สงครามโลกครั้งที่สอง เริ่มต้นปี 2483 ปีนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เปลี่ยนแปลงทั้งศักราช ปีใหม่จากวันที่ 1 เมษายน มาเป็นวันที่ 1 มกราคม ตั้งแต่ปี 2483 เปลี่ยนทั้งพจนานุกรม การสะกดการันต์อะไรเปลี่ยนแปลงไปเยอะ เพราะฉะนั้นคนรุ่นก่อนกว่าจะปรับตัวได้ มาเขียนพ.ศ. อย่างถูกต้องเมื่อก่อนใช้ พ.ศ. ๒ เปลี่ยนเป็นพ.ศ. หลายๆอย่างต้องปรับเปลี่ยนกัน แต่ผมมาเปลี่ยนตอนช่วงที่ญี่ปุ่นเจอ ยุทธศาสตร์ เอ็มพาว เอ็มพาว จากพม่า และ อินเดีย ศิโยนกลับ ออกมา พอลอยมาปี 2487 กระจัดกระจัดกันไปก็มาแลกกัน คนในท้องถิ่นเอากล้วยเอาอะไรไปขายไปแลกของเก่า ของที่มีค่าของญี่ปุ่น ไปรับจ้างทหารญี่ปุ่น คนไหนที่ไว้เนื้อเชื่อใจ ก็แต่งตั้งให้เป็นกุลี กุลีโต คุณพ่อของท่านอาจารย์ ปทุม เจ้าของตลาดนี้ก็ไป หลายอย่างครับ

เมื่อแตกกระจัดกระจายไปแล้ว ไม่ทราบข้อมูลแน่ชัด ที่อาจารย์เมื่อเข้าพูดว่า ไม่น่าใจว่าจะมาเมืองปายหรือไม่จริงๆแล้วมารับ มาทางขุนยวม มาทางอ.ปายแน่นอน แน่นนอนเพราะอะไร ก็ผมกล้ายืนยันว่า สมัยที่ผมเรียนป. 1 ป. 2 ผมเดินทางไปเรียนที่จังหวัด ตามคุณตาไปจังหวัด เพราะคุณตาเกิดคดีความ ก็เดินทางไปที่โน่น อาศัยทางเดินคดเคี้ยวไปมา ก็เห็นสะพานที่ญี่ปุ่นรอรอด จากอังกฤษที่ไปยึดจากพม่า ถอยกลับมา แล้วมีอยู่หลายจุดที่เห็น ถ้าไปคนเดียวไม่กล้าเดิน ในสมัยนั้นทางเปลี่ยว ดันไม้รั้วรั้วเหลือเกิน ที่นี้หลังจากนั้นเมื่อญี่ปุ่นถอยกลับ ทหารไทยก็เข้ามา พอทหารไทยเข้ามาเหมือนผู้ร้ายตาย ดำรวจออก ทหารไทยเข้ามาก็มีอนุสรณ์ที่อ.ปาย คนที่นามสกุล แสงอุทัย แสงอุทัย เป็นลูกของทหารเก่า คนหนึ่งก็เดินตามถนน อีกคนเป็นพ่อค้าอยู่ตลาดสด ที่หมู่ 8 คุณอรุณ แสงอุทัย อาจจะเป็นทายาทของดร. หุศ แสงอุทัย นักกฎหมายมือหนึ่งของเมืองไทยเหมือนกัน ไม่น่า

และหลังจากนั้นต่อมา พอจะจำได้เป็นช่วงๆ เพราะอำเภอปายไม่มีไฟฟ้าใช้ คำว่าต่างคนก็อยู่อย่างสงบ วิทยุก็ไม่มี ฟัง วิทยุนี้จะต้องใช้ถ่านไม่รู้กี่ก้อน ใครมีวิทยุนี้ร่ำรวย ไปแอบฟังกัน สมัยนั้นก็หีบเสียง เอาหีบเสียงไปปิดกิจการ เก็บสตางค์ได้จากผู้ฟัง จะได้ฟังไขว่ว่างๆ พิชัยจากสงครามมันยังติดตรึงใจ ของคนในอ.ปาย พอได้ยิน

เสียงเครื่องบินมาตอนค่ำคืน ใครจุดไฟอยู่ก็ต้องรีบปิด รีบดับไฟกลัวเหลือเกิน พอทำท่าจะมาโฉบ ก็ต้องวิ่งเข้า หลุม ปี 87 88 ผมยังได้ถูกวิ่งเข้าหลุมอยู่ หลบหลบภัย ข้างๆ ก็จะเป็นคันโกสน คันสับประดพลงไว้ อยู่ทางใต้ คันขนพลงไว้ ตามลานบ้าน ยังหวาดกลัวหลบเสียงมาตลอด 87 88 89 จนถึงปี 90 91 พอเครื่องบิน บินมา ทีละ 4-5 ลำ ต้องหลบไปก่อน กลางคืนรีบดับไฟ ยกมือไหว้ ขอช่วยปกป้องคุ้มครองรักษา ขอให้แคล้วคลาด ขอให้หนักบินอย่าเห็นเมืองปาย ถ้าจะทิ้งไปทิ้งที่อื่นเถอะ มันก็แคล้วคลาดจริงๆ เจ้าพ่อคำแหลง เจ้าเมืองปายเนอะ ที่นั่งของเจ้าพ่อคำแหลงก็อยู่ ณ ที่นี้ด้วย ไม่รู้จะพึ่งอะไรมันเป็นความเชื่อ ความเจ็บปวดเป็นความสุขของคน เมืองปายในอดีตจริงๆ มันไม่มีข่าวสารข่าวร้ายอะไรเข้ามา มันมีแต่เรื่องดีๆ พอทานข้าวเย็นเสร็จแล้ว ได้ยินเสียง ฆ้องตีหม่งๆ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 นัดประชุม เสียงทางป่าขาม มันจำแนกเสียงได้ว่าผู้นำหมู่บ้านไหนให้สัญญาณ ก็จะไปประชุมโดยพร้อมเพียง ไม่มีการฝากประชุม ประชุมกันโดยพร้อมเพียง มีความสมัครสมานสามัคคีกัน อันนี้ก็เริ่มมาถึงใกล้ปัจจุบันเข้ามาแล้ว เป็นวิถีชีวิตของคนอ.ปาย ในยุคเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2490 มาจนในปี 2500 คน ส่วนใหญ่นั่งอยู่ ณ ที่นี้

ในยุคนั้นคนเข้าวัดไปปฏิบัติธรรมถือศีลฟังธรรมเยอะ คนนอนวัดเยอะ คนไต่จองอุปกา พ้อศีล แม่ศีล มีวัดใด คนนอนจำศีล จำวัดในช่วงเข้าพรรษามากเป็นพิเศษ คนเมืองน้อยหน่อย เพราะคนเมืองจะทำมาหากินกัน ผมจำ ได้ว่าอยู่ตอน ป.3 ป.4 ในตลาดสคอ.ปาย เนื้อหมูตัวหนึ่งเวลาเขามา พ่อค้าจะเป่าเขาวัวเขากวายเป็นคนมาซื้อ จนกระทั่งเนื้อมันเหม็น กว่าจะหมดได้ 3-5 วัน ยิ่งสัตว์ตัวอื่นๆ อย่างกบ เขียด ไม่มีขาย ถ้ามีก็คนเมืองแพร่มา ก่อน อย่างบ้านผมเนี่ยคนเมืองไปขาย คนไทยใหญ่หรือไตมาเห็นเข้า เขาก็จะอื้อ อึ้ง คแล้ว ทำอะไรมันบาปกรรม เขาจะไม่ทำ เขาจะไม่ซื้อ เรื่องของศีล ศีล 5 เขานับถือกันมาก เขาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มา โดยลำดับ แล้วต่อมาพ.ศ. 2500 ไฟฟ้าเริ่มมี โรงไฟฟ้าแบบใช้หมุน ใช้น้ำมัน โดยคุณพ่อของอาจารย์สมพร มา ตั้งที่ข้างวัดกลาง ออกวันละสี่เวลา หกโมงเย็นถึงสี่ทุ่ม ถ้าปิดก็มืด หน้าฝนถนนใหญ่ รังสิยานนท์ไม่มีชื่อ คนไทย ใหญ่ว่า กองสตาจ์ กองสิดาง ถ้าตามตรอกซอกซอยเขาวัวกองน้อย ถ้าหน้าเก็บเกี่ยวมันจะเป็นหลุมเป็นบ่อ รอย ย่ำ รอยวัวร์รอยควาย วัวสมัยนั้นจะเริ่มจากวัวต่าง

ถ้าหน้าเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว เขาจะใช้วัวต่างขนข้าว วัวต่างเป็นฝูงเลย วัวต่างในฝูงจะมีวัวนำอยู่สองตัว วัวนำนี้ เทห์กว่าเพื่อน เอาแว่นตาใส่ให้มัน เอาหางลงมาใส่ข้างบน ท่ามกลางมันจะมีเสียงดนตรี ดังโป้งปิงๆ อีแหลง โลคู้ อีลูกโลคู้.... สนุกมากๆ พอมาถึงบ้านถึงขึงถึงฉาง เทข้าวที่อยู่หลังวัวเอาใส่ในครุ เสร็จแล้วเอาภาชนะ เอากระบุง ตักขึ้นใส่ในขึง กว่ามันจะเสร็จขั้นตอน แต่มันสนุกดี แต่พี่น้องชาวบ้านก็ช่วยกัน หลังจากปี 2500 เข้า มา เปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง ไฟฟ้าเข้ามา จอมพลป. เข้ามา มาทางแม่สะเรียง ขับรถเข้ามา คนที่เดินทางจากปาย ไปแม่ฮ่องสอนหลัง 2500 ไม่มีโอกาส ได้ขึ้นไปท่ามะแกง นอกจากเดินเท้าเท่านั้น แต่ผมมาบรรจุเป็นครูเมื่อ 2507 ผมเดินขึ้นท่ามะแกง เดินถึงปาย เดินทางจากแม่สิดาง เดินขึ้นคอคยที่ท่ามะแกงมาถึงปาย ทำสถิติอาจจะเป็น คนเดียวก็ได้ จากแม่สิดาง มารายงานตัวเป็นครูวันที่ 16 มิถุนายน 2507 มาถึงที่นี้บ้ายสาม อาบน้ำเสร็จ เอาหนังสือ ถือไปรายงานตัว เดินมันไวกว่ารถอีกทางราบเราก็เดินวิ่งบ้าง หอบข้าว สะพายแล่ง กระบะบ่อน้ำ ถ้าเจอที่มีดๆ คน เดียว กลัวเจอผีกลัวเสือก็วิ่ง บางทีเจอขี้เสือ เห็นรอยเท้าหมี กลัวขอบคุณ คุณพระคุณเจ้า ช่วยทีเถอะ จอมพลป. เข้ามาสร้างบ้านพักจอมพล มีโรงไฟฟ้า ตัดถนน ท่ามะแกงข้างบนลงไปข้างล่างตรงที่รอยต่อ 3 แยก จากคอคยท่า มะแกงลงมาบรรจุที่เส้นทางเก่า เอาขางมะคอตยมาลงสัก สองสามถังเห็นจะได้ ขอให้รถจี๊ปกั๊ง ขึ้นลงได้ เพราะ มันชันมาก

จากนั้นมาความเป็นอยู่ชีวิตของคนอ.ปายก็เป็นอย่างสงบสุข นานๆจะเห็นฝรั่งเข้ามาทีหนึ่ง พอเห็นฝรั่งวิ่งหนีกลัว ไม่กล้าพูด ต่อมาเมื่อมีคนในปายจบ ปวศ. จบครู จบอะไรมา ผมจบครูเอกอังกฤษ เป็นนักเรียนทุนไปเรียนที่แม่ฮ่องสอน ต่อไปเรียนที่กรุงเทพ เล่าอดีตที่ผ่านมากับปัจจุบัน สมัยนั้นเดินทางจากปายไปเชียงใหม่ 4 คืน 5 วัน เรียนหนังสือที่แม่ฮ่องสอน ก็ 4 คืน 5 วัน เดินเท้าแต่มาระยะหลังก็ได้นั่งรถจี๊ปก็ ดิดหล่มก็ต้องเดิน เขาชวนขึ้นก็ไม่ขึ้น จนมีคำพูดที่พูดเล่นกันว่า เวลา คุณลุงนักธุรกิจเข้าไปซื้อของที่เชียงใหม่ ไปรถจี๊ปก็ พอลกลับเข้ามารถก็ ดิดหล่ม คุณลุงก็เอาป้าขาวสารมัดติดเอา ลุงก็เดินมา พอรถมาคันหนึ่ง ลุงก็บอกลุงไป ลุงฟัง..(รีบ) ลุงรีบไป ก็ รถมันช้า ช้ากว่าเดิม บางทีสองสามวันกว่าจะถึง เดินยังถึงก่อน เมื่อเดินทางไปเรียนหนังสือ ปีหนึ่งก็เห็นบ้านที่หนึ่ง ปี 2503 ออกจากบ้าน 2503 ทางรถที่ถ้าขุนตาลยังไม่มี ต้องไปทางลี้ทางลำพูน อาศัยว่านั่งรถไฟลอดอุโมงค์ถ้าขุนตาลไป ถึงมีคำกล่าวว่าถ้าไม่แน่ใจไม่ลอดถ้าขุนตาลมา

อันนั้นคืออดีตที่เปลี่ยนมาเรื่อยๆ ที่นี้พอจบมา ต่อมามีคนที่นี่เรียนครู รับราชการ ฝรั่งเข้ามาก็อยากจะลองความรู้บ้าง เมื่อเราพูดแนะนำเขาได้ บ้านเมืองเราก็เปลี่ยน วิถีชีวิตเปลี่ยน คนที่ไม่ชอบกินปู ปลา กบ หอย อะไรต่างๆ ก็เริ่มกิน แล้วคนมาอยู่กันเยอะๆ เมื่อคนมาอยู่กันเยอะ อาหารการกินเริ่มฝืดเคืองก็จำเป็นต้องกิน แต่ก่อนว่าเมืองคนไต ต่อมากินเหมือนกันหมด ดูไม่ออกว่าเป็นคนชาติไหน เผ่าไหน กินเหมือนกันหมด

อันนี้มาถึงปัจจุบัน ที่นี้ต่อไปในอนาคตที่เราจะแก้ไข เพราะเป็นวิทยาการแทรกเท่านั้นเอง วิธีแก้ไขมันมีอยู่สามส่วน ผมอยากจะให้ผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งทางฆราวาสและทางศาสนาได้รับฟัง ถึงแม้จะไม่รับฟังก็ขอให้ไปขยายต่อขยายความคิดต่อกันไป ถ้าจะให้เมืองปายเสน่ห์ของปายให้คงทนอยู่ตลอดไปได้

ประการที่หนึ่ง ผู้หลักผู้ใหญ่ นโยบายของชาติบ้านเมือง ขอเปลี่ยนทัศนคติเปลี่ยนเจตคติ เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนอุดมการณ์ที่ว่า อยู่ดีกินดี อย่าไปเน้นอยู่ดีกินดี เพราะนโยบายที่ว่าอยู่ดีกินดี ทำให้บางคนอยู่ดีจนสิ้นฟ้า ดินชั่ว ลูกชั่วหลานกินไม่หมด มีปัญหาจนถึงทุกวันนี้ เอาแค่นโยบายขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงองค์นี้ เศรษฐกิจพอเพียง อันนี้ก็ถือว่าเป็นหัวใจเศรษฐกิจแล้ว หัวใจเศรษฐกิจ (ฟังไม่ออกเป็นคำบาลี) ถึงพร้อมด้วยความ ได้มาแล้วก็เก็บรักษา ถลายนิมิตร คบคนดีเป็นมิตร ตัวนี้แหละครับอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงชีพอย่างเพียงพอ ในหลวงของเราเน้นคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าเราอยู่อย่างเพียงพอ ไม่โลภ ไม่เห็นแก่กิน ไม่อะไรเนี่ย ผมว่าบ้านเมืองของเราจะสงบร่มเย็น อันนี้เรื่องของผู้ใหญ่

เรามาพูดถึงผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำครอบครัว สถาบันการศึกษา ควรเป็นเยี่ยงอย่าง กุลบุตรกุลธิดาทั้งหลายอย่างที่ได้สนทนากับอ.หม่อมสมชายเมื่อครั้งที่กินข้าว จุดหักเหที่ทำให้เกิดมัสยิดอ.ปาย เพราะอยากให้ลูกหลานเป็นคนดี ถ้าผู้ใหญ่ในบ้านในเมืองเป็นตัวอย่างที่ดี อย่างที่ผู้ว่าพูดเมื่อวาน ผมประทับใจเหลือเกิน เก็บไปคิดเถอะครับ ถ้าคนที่คิดได้คิดเป็น ต้องแก้ไขแล้ว สงสารบ้านเมืองของเรานั้นจะล่มจมในเร็ววัน อันนี้เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ในบ้านในเมือง รวมทั้งสถาบันสงฆ์องค์เจ้าด้วย พระสงฆ์องค์เจ้าไม่ได้เน้นเฉพาะปฏิบัติ ต้องปฏิบัติด้วย ศีลถือ 227 ข้อ จะเอาอะไรมาสอนลูกสอนหลานได้ ถ้าหากว่าท่านมองถึงตรงนี้ได้ เพราะท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนทั่วไป ถ้าท่านทำได้รับรองคนจะเข้าวัดปฏิบัติธรรม เข้าวัดถือศีลฟังธรรมกัน ทุกวันนี้เรามีคำถามในใจว่า เข้าวัดวัดไหนอะไรเราบ้าง ส่วนที่สองเมื่อที่ผู้ใหญ่ ส่วนที่สองพระสงฆ์องค์เจ้า ส่วนที่สามคือ ตัว

เรา ตัวเราจะทำให้เมืองปายมีเสน่ห์อย่างยาวนานได้อย่างไรนั้น ผมว่าจำเป็นที่สุดนะ ที่เราต้องชักชวนลูกหลานเรา ตัวเรา เราอย่าไปเลือกวัดเลยครับ วัดนั้นพระไม่ดี พระปฏิบัติไม่ดี เราอย่าเอาเป็นอย่าง นั้นเป็นตัวบุคคล ตัวเรานี้แหละสำคัญที่สุด ถ้าเราอยู่ในศีลในธรรม แค่นี้ 5 ขอให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ พอเราเข้าวัดแล้ว เสน่ห์ที่จะดึงดูดชาวต่างชาติได้ คือ ภาษา วัฒนธรรมที่เราได้อยู่อย่างผมเป็นคนยวน คนโยนก อย่างผมจะพูดได้ก็ ได้ เข้าวัด ผมจะนำอาราธนาศีล อาราธนาธรรมได้ เสร็จแล้วก็ขอมาได้ เอาตัวอย่าง..... (ภาษาทางธรรมะ ฟังไม่ออก)

แต่สุดท้ายนี้ อาจารย์ดร. รัศมี มองหน้ามองแล้วมองอีก เพราะกินเวลาท่านมาเยอะ แต่มีอะไรเพิ่มเติม สิ่งที่คุณปายประสบอยู่ทุกวันนี้จากปีที่แล้ว ภัยจากน้ำท่วมใหญ่ปีที่แล้ว จากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นปีที่แล้ววันที่ 13 ส.ค. – 28 ก.ย. หลังจากน้ำท่วมผมอยู่คนเดียว ที่นอนที่กินไม่มีไฟฟ้าใช้ที่บ้าน แต่ผมก็แต่งกลอนออกมาได้

เข้าสิบสามสิงหาคมหาวินาศ	ธรรมชาติพิโรธมนุษย์
สร้างบ้านเรือนกีดขวางทางธารา	แผ้วถางป่าต้นที่ไม่มีพอ
เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง	เป็นเวลาหลายปีมิปลุกต่อ
ป่าขุนเขาทะเลาลงแต่ตอ	เพียงเพื่อขอมืออาชีพติดดวง
สามสิบสองปีชาวปายอยู่อย่างผาสุก	จนลืมหักจากอุทกภัยอย่างใหญ่หลวง
กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวร้างร้าง	แสนโชติช่วงทั่วไปในราศี
ทั้งชาวไทยชาวเทศมามิขาด	เลยประมาทใกล้ธาราว่าสุขชี
ต่างแก่งแย่งซื้อหาราคาดี	ช่วยให้คนในพื้นที่มีเงินตรา
จากปลายปีสี่เจ็ดถึงสี่แปดนี้	มักจะมีภัยพิบัติเกิดถ้วนหน้า
ทั้งอุทกภัยอัคคีภัยทั่วโลก	เป็นมหาวินาศภัยใหญ่หลวงจริง
สาเหตุใหญ่เป็นเพราะมนุษย์สร้าง	เพราะหาทางเอาชนะทุกสิ่ง
ใช้ปัญญาคิดค้นไปไม่หยุดนิ่ง	ต่างแย่งชิงความเกรียงไกรในแผ่นดิน
จนลืมนึกถึงหลักธรรม-ธรรมชาติ	ที่นักปราชญ์สาสดาคังทั่วทั้งสิ้น
สอนให้เป็นผู้พออยู่และพอกิน	และให้ผืนผืนหน้ามาพึ่งกัน
ถ้ายึดหลักไม่เป็นผู้เบียดเบียนตน	ไม่เป็นคนเบียดเบียนผู้อื่นสิ้น
โลกคงมีแต่ความชื่นชีวิตรัย	ทุกสิ่งสรรพของเราแท้ถ้วนตาย

ขอบคุณครับ

วิทยากร นี่แหละคะ ตัวจริงเสียงจริงของเมืองปาย อยู่ที่อาจารย์และทุกคนที่อยู่เมืองปาย ขอขอบพระคุณอาจารย์ และทุกคนที่ ต้องขอโทษอาจารย์ ความจริงอยากจะเชิญพ่ออู๊ยแม่อู๊ยหลายคนมากช่วยกรุณาขึ้นมาเล่าอดีต โดยเฉพาะ นี่พูดกันมากี่ประทับใจกันมาก คิดว่าทุกคนคงจะประทับใจในแบบเดียวกัน รายการต่อไปก็จะเป็น การเสวนาในช่วงสุดท้ายในเรื่องของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของปายภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จะนำเสนอ โดย อาจารย์ดวงใจ หล่อธนะวิชย์ และหลังจากนั้นเราจะมาคุยกันในเรื่องนี้ละคะ ขอเรียนเชิญอาจารย์ดวงใจ เลยคะ

อ. ดวงใจ หล่อชนวนิชย์

อ.ดวงใจ: กราบสวัสดีผู้เข้าร่วมสัมมนาแล้วก็อาจารย์ที่นั่งอยู่ในที่นั่งหลายท่าน ดวงใจ ขอเรียกตัวเองว่า ดวงใจนะคะ ดวงใจได้มาปายปีที่แล้วเมื่อเดือนเมษา ผู้ใหญ่ที่นั่งที่นั่งหลายท่านแล้วก็อยู่ที่บ้านที่ไม่ได้มา ร้อยกว่า ท่านที่ได้ให้ความรู้แก่คนที่ไม่รู้จักปายเลย แต่อยากจะรู้จักนะคะ เป็นนักเรียนคนหนึ่ง แล้ววันนี้ก็ตั้งใจ คิดว่าเรา ได้รับสิ่งดีๆระหว่างที่เราอยู่ที่นี้ด้วยความรักความอบอุ่นนะคะ ถึงแม้ว่าเราจะไม่ใช่คนที่นั่นก็ตาม สิ่งที่ทำวันนี้หรือ ต่อจากนี้ไป คิดว่าอยากจะตอบแทนบุญคุณ แล้วก็นึกถึงใจที่มี น้องๆนักศึกษา แล้วก็พี่ๆ ที่เรียนวิทยาลัยชุมชน แล้วก็จากทั้งหลายทั่วทุกตำบลรอบนอกในอ.ปายที่มาฟัง คิดว่าวันนี้คงพูดได้ไม่ครอบคลุมทั้งหมดที่อยู่มา 8 เดือน ถ้านับจำนวนจริงๆก็ 6 เดือนเต็มนะคะ มันน่าแปลกมากเลยที่อ.ทองอินทร์ได้พูดถึงว่าอดีตชาติ ของคนที่นี่ ตรงนี้มันคงต้องมีอะไรที่ให้เรามาเจอกันก่อน เพราะว่ารู้จักแม่ฮ่องสอนเมื่อ 8 ปีที่แล้ว ตอนนั้นหน้าฝนมา แม่ฮ่องสอน ตอนนั้นก็มีคนอยากให้มาทำวิจัยเรื่องการท่องเที่ยว เราก็ไม่รู้จักรู้ แล้วก็ไม่ค่อยรู้เรื่องการท่องเที่ยว แต่เราก็อยากจะตอบคำถาม ถึงแม้ว่าคำถามนั้นจะใช้เวลา 9 ปีเต็ม ว่ามันเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนไทยหลายแห่งที่ เมื่อมีการท่องเที่ยวแล้วมันจะไม่ยั่งยืนเลยที่เจออยู่ แล้วการท่องเที่ยวมันใช่คำตอบหรือไม่ ที่ให้คนไม่มีที่อยู่ แล้ว ต้องเปลี่ยนต้องขายที่แล้วออกจากบ้านของตนเองไป แล้วก็ไปเป็นแรงงาน อันนี้มันมีงานวิจัยมากมาย ขอให้ ภาพรวมก่อนนะคะ ก่อนมาถึงปาย การท่องเที่ยวมันเปิด เราส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวมา 50 กว่าปีแล้ว ถ้านับเป็นอายุคนก็เกือบเกษียณแล้วนะคะ 50 ปีนี้มีแต่สิ่งไม่ดี ไม่งามเกิดขึ้น ในประเทศเรา เราไม่ได้โทษหน่วยงาน รัฐบาล แต่เราคิดว่าวิถีคิดบางอย่างที่ปลูกฝังมาตลอดเวลามา มีการท่องเที่ยว พอเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ชาวบ้าน จะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราจะพูดตรงนี้ก่อนว่า วิถีคิดตรงนี้นั้นไม่ใช่ แล้วจะใช้กับปายได้ไหม แล้วที่มาอยู่ปายนี้คะ ก็มีคำถามหลายอย่างก่อนเข้ามา ว่าเอ๊ะ.. ที่นี้เนอะ ใครๆก็มองว่านักท่องเที่ยวไม่มีเงิน ฝรั่งต้องเที่ยวราคาถูก เขาก็มากัน ซึ่งคนก็มากันที่แตกต่างจากเมืองอื่น อย่างภาคกลางเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้าไป อีกไม่นาน ค่าครองชีพจะขึ้นเร็วมาก ปายไม่ใช่ว่าเพิ่งมีการท่องเที่ยวนะ มีตั้งแต่ปี 2524 ที่ฝรั่งเข้ามาในช่วงนั้น เพราะฉะนั้นในช่วงนั้นที่จะพูด เราจะพูดถึงอดีตของปาย ที่ท่านอ.ทองอินทร์ พูดตั้งแต่เช้า ตั้งแต่เมื่อวานให้ ความรู้กับวิทยากร แล้วก็ผู้พูดทั้งอหิมาสมชาย ที่ให้ความรู้เมื่อเช้านี้ ที่พูดถึงแก่นความเป็นมนุษย์ อ.ทองอินทร์ ก็พูดถึงแก่นของการมีศาสนาพุทธ สองศาสนารวมกันแล้วเราน่าจะได้แง่คิดอะไรหลายอย่าง

เรื่องที่จะพูดในวันนี้ เน้นอนจะพูดถึงภาพรวมของการท่องเที่ยวที่ในเมืองไทย และมันเข้ามาในจังหวัด แม่ฮ่องสอน อ.เมืองแม่ฮ่องสอน และมาปาย แล้วคนปายปัจจุบันนี้อยู่ในช่วงไหนนะคะ คนที่เขารู้ว่าอ.ดวงใจ จะมาทำท่องเที่ยวที่ปาย อยู่กรุงเทพกลับไปก็ก็มีคนพูดว่า ปายเนี่ย บูมมากเลยเนอะ คนฝรั่งก็มาเที่ยว คนไทยก็ มาเที่ยวเยอะนะ เอ๊ะ.. มันมีอะไรน่าเที่ยว เราก็ไม่ตอบ ก็ไม่เป็นไร ถามว่าคนท้องถิ่นเนี่ย เขาจัดการการท่องเที่ยว อย่างไร คนก็อยากรู้ เราก็ไม่ตอบ เพราะเราก็ไม่แน่ใจว่าเรารู้ถูกไหม คนที่นี้เขาน่าจะรู้ดีกว่าเราเยอะมาก จะขอ พูดในสิ่งที่ในเวลา 30 นาที ที่มีอยู่ ถ้ามีอะไรเพิ่มเติมขอให้ความรู้แก่วิทยากรและผู้ฟังที่อยู่ในที่นี้ด้วยนะคะ

ก่อนอื่น ก่อนจะพูดถึงเรื่องปาย ความจริงไม่อยากจะพูดเรื่องปายสักเท่าไร ทุกคนรู้หมด เหมือนเอามะพร้าวห้าว มาขายสวนนะคะ ทุกคนคงรู้จักปายดีกว่าวิทยากรด้วยซ้ำไป แต่เราจะมองว่ามันเกิดอะไรขึ้นในปาย โยงกับข้าง

นอกปาย คือ นอกอำเภอปาย นอกจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกประเทศไทยว่ามันเกิดอะไรขึ้น คือ ทั่วโลกมันเกิดอะไรขึ้น

จริงๆแล้วโจทย์มันตั้งเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ ใช่มั้ย.. มันใหญ่มาก โลกาภิวัตน์ คือโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ง่ายๆ คือใช้คำศัพท์อย่างนี้แล้วกันจริงๆแล้วมันเปลี่ยนแปลงมาตลอด แต่มันจะกระทบเราเมื่อไหร่ และกระทบใครบ้างจริงๆแล้วการเปลี่ยนแปลงที่ปายมีอยู่ตลอดเลย ตั้งแต่ก่อนการท่องเที่ยวเข้าไป เมื่อวานท่านผู้ว่าบอกว่าอยากให้เราได้รู้เส้นผ่าที่แสดงออกถึงความเป็นชนเผ่าละนะ จะเรียนอย่างนั้นละนะ ปายเนี่ยละนะ ท่านอดีตกำนัน ปฏิภาณ ท่านให้ความรู้เกี่ยวกับภาคนี้มาก เมื่อสมัย 2500 ประมาณนั้น คนไตก้าวผมมว ยะกินแต่ผัก ถ้าใครจะเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ต้องออกไปนอกหมู่บ้าน แถวทางจะไปเวียงเหนือ ทางนั้นจะมีหมู่บ้านเฉพาะเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ คนไตจะไม่ฆ่าสัตว์ อย่างที่สักครู๋.ทองอินทร์ก็พูดถึง ที่ให้ภาพของคนปายในอดีต 40-50 ปีมานี้เอง ทำให้วิทยากรพูดเท่าไรก็ไม่ละเอียดเท่ากับที่อาจารย์บรรยาย ท่านก็บอกว่า ทหารไทยเข้ามาในช่วงสงครามโลกก็บอกให้ตัดผมผมซะ เปลี่ยนชุด ไม่ใช่เปลี่ยนชุด ให้นักเรียนใส่ชุดนักเรียนไปโรงเรียน ซึ่งผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ที่นั่นก็อยู่ในช่วงยุคนั้นด้วย ก็ไม่อยากจะไป หนีโรงเรียนเข้าวัดไปเลยไปเรียนธรรมะกับพระ เราก็จะเห็นว่าช่วงนั้น วัดกับชาวบ้านใกล้กันมาก แล้วอาจารย์ก็พูดว่าศรัทธาของคนกับศาสนาพุทธที่ปายหล่อหลอมคนมาตลอด แล้วที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้หลายๆ ท่านนะละ ที่เป็นข้าราชการ ครุมาแล้ว 40 ปีก็มี แล้วก็ถูกหลานคนไตจริงๆ ถ้านับไปจริงๆ ก็มีมา 4-5 ชั่วโมงคนแล้ว ที่มีลูกหลานต่อไปอีกนะละ เราคิดว่าที่นี่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจมาก ถ้าถามบอกว่าคือ การท่องเที่ยวมีแบบเดียวจบ แต่ถ้าอ้อมกบปายมีการเปลี่ยนแปลงไม่เฉพาะการท่องเที่ยวเท่านั้นแหละ และนโยบายรัฐมันเปลี่ยน เปลี่ยนแล้วก็ทำให้ชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่าต่างๆเป็นคนไทยซะ เรียนภาษาไทย แล้วพอการท่องเที่ยวเข้ามาแล้วจะให้เรามาใส่ชุดประจำชาติละนะ ทุกอย่างมันมาจากสำนัก แล้วคุณก็ตัดสำนักเขาไป แล้ววันหนึ่งพอมีการท่องเที่ยวแล้วให้เขามีสำนึก เราลองมาคิดดูซิว่า เราจะทำอะไร เพราะอะไร ถ้ามันมาจากเพราะรัฐสั่ง เราควรจะทำไหม แต่ถ้ามันมาจากใจข้างใน จากใจข้างในที่เราภูมิใจ ในความเป็นเรานะละ เราซึ่งหลายท่านพูดไปแล้วว่าความเป็นเรานั้นสำคัญมาก ใครจะมาบอกเราไม่ได้ เราจะทำด้วยความมั่นใจว่าเราเป็นอย่างนั้นเราเป็นอย่างนี้ จะแต่งชุดอย่างนี้ อันนี้แหละคือคำตอบ ไม่ใช่มีคนมาบอกว่าเราจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ อันนี้ไม่ได้บอกว่าต้องแข็งขันเลย แต่เดิมเราเคยมีสำนักแล้วหายไป แต่วันหนึ่งมีสำนักเพราะว่ามีการท่องเที่ยว มันใช่หรือเปล่า อันนี้ละคือการเปลี่ยนแปลง

แล้วก็เรื่องการศึกษา เราจะพบว่าการศึกษาของเด็กที่นี่ คือ พ่อแม่ผู้ใหญ่ที่นี่รักลูกหลานนะละ จากการสัมภาษณ์หลายๆคน รักลูกหลานปาย ถึงแม้ไม่ใช่ลูกหลานของตนเอง อยากให้เรียนจบแล้วมีงานทำ กลับมาอยู่กับพ่อแม่ มาอยู่กับท้องถิ่น มาช่วยท้องถิ่น ก็จะมีผู้ใหญ่แบบนี้จริงๆนะ น่ารักมากนะละ อันนี้คือกลุ่มหนึ่ง ถามว่าผู้ใหญ่กลุ่มนี้อายุเท่าไร 40 ขึ้นไป ถ้าเราถามว่าคนปายเป็นอย่างไร เราตอบภาพรวมไม่ได้ เพราะว่าคนปายหลายๆ ก็มี การเปลี่ยนวิถีคิด เดียวนี้ฟังเพื่อ ผู้ใหญ่หลายคนบอกว่าเดี๋ยวนี้นะ เด็กไปเชียงใหม่ ไปเอาวัฒนธรรมมาบอกคนข้างในให้กินเหล้า สูบบุหรี่ ผู้หญิงก็ตบกัน นักเรียนผู้หญิงซึ่งมันใช่ไหม เราต้องมาคิดนะละ ว่าเยาวชนรุ่นใหม่ มันใช่ไหม กับ ปาย ที่ผู้ใหญ่เขาอยากให้ เป็น แล้วเราจะเป็นอย่างไร อันนี้คือสังคมปายโดยภาพรวมนะละ

แล้วก่อนจะเข้าสู่การท่องเที่ยวต้องเรียนนิดนึงละว่า ประชากรปายในทะเบียนประมาณ 28,000 คน แล้วในเขตเทศบาลที่เราตั้งอยู่นี้ประมาณมันแค่ 4 พันคน อันนี้อาจจะกลับพันสองพัน เพราะมีคนอื่นที่เข้ามาแล้วไม่มี

ทะเบียนบ้านก็มีด้วย เพราะฉะนั้นคน สี่พันคน กับรอบนอกอีก 7 พันกว่าครัวเรือน ที่ทำเกษตร เราเป็นคนแค
หียบมือเดียวเท่านั้นที่ทำธุรกิจการท่องเที่ยว หรือ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยตรงและโดยอ้อม เราหียบมือเดียว
เท่านั้น แล้วจะเรียกร้องเอาโน้นเอานี้ เอาโน้นเอานี้โดยที่มองคนรอบๆทำเกษตร ที่ได้รับรายได้น้อยกว่าเรามาก
เราจะเอาอะไรมากมายกว่านี้อีกหรือ

ท่องเที่ยวจากการที่ค้นพบ เดียวจะสรุป การท่องเที่ยวของปาย 30 ปี สร้างเศรษฐกิจให้คนปายจริงหรือเปล่า แล้ว
คนปาย คนปายคือคนที่ท้องถิ่นแล้วกัน ซึ่งคนที่ท้องถิ่นอาจเป็นคนที่เข้ามาช่วง 40 ปี หรือมาอยู่จากต่างที่ และมีการ
ไหลเวียนกันอยู่ตลอดเวลา มาอยู่ที่นี่แล้วมีสำนึก มีความรู้สึกถึงความคิดร่วมมือร่วมใจกัน อันนี้เรารู้สึกคือคน
ปายนะ ใช้ชีวิต คือ อยู่ร่วมกันได้ ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่กันและกัน อย่างที่อาจารย์พูดอยู่อย่างสงบสุข
ไม่มีเรื่องไม่มีราว ตรงนั้นหล่อหลอมให้คนปายรักความเงียบเหงาเสียใจอะไรตรงนี้ไม่ได้ รู้สึกมันทำลาย
โศดประสาทเหลือเกิน เอาละ ตรงนี้คือภาพรวมของคนปายที่เห็น ที่เห็นจากที่เราถาม เก็บข้อมูล แล้วก็จากที่
เราสังเกตด้วยว่าเป็นยังไง

ทีนี้ก่อนที่จะพูดถึงปาย โอเค ปายก็เป็นส่วนหนึ่งของอ.ปาย ทีนี้จะพูดถึงการศึกษาปาย แบ่งการท่องเที่ยวเป็น 3
ยุคด้วยกัน จากที่ยังขึ้น ของผู้ศึกษาเป็นอย่างไร ไปสู่การไม่ยังขึ้นนะละ ธุรกิจชุมชนอย่างที่บอกนะละ สมัยก่อน
ลูกหลานที่นั้งอยู่อายุเด็กสุดก็ประมาณ 18 เกิดมาก็มีถนน ถนนเข้ามาปี 2528 ที่วิ่งผ่านเข้ามาปาย ถนน ที่พูดคุย
กับผู้ใหญ่หลายคนว่ามันคือการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง มันทำให้คนเดินทางเข้ามาง่ายขึ้น คนเข้ามาใหม่ใช้แค่ตัว
คนอย่างเดียว มันมีวิถีคิด ความคิด ความมุ่งหมายที่จะมาทำมาหากิน ถ้าคนดีก็ไป ถ้าคนโลกก็เยไป ก็แล้วแต่
แต่เราก็อยู่อย่างสงบสุขเรื่อยมา เป็นระยะเวลาหนึ่งนะละ การท่องเที่ยว ถามว่าในช่วงปี 2528 แม่ฮ่องสอน เป็น
อย่างไร เศรษฐกิจประเทศไทยในตอนนั้นไม่ดีเลยละ ตอนนั้นจมน้ำมหาภัยใหม่ๆ ไม่รู้จะทำอะไรเหมือนกัน งาน
ในกรุงเทพ คนตกงานกันเยอะมาก ดังนั้นก็เห็นแล้วว่าพอเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลก็ส่งเสริมการท่องเที่ยว มี Visit
Thailand Year ๆ ซึ่งส่งเสริมให้คนมาเที่ยว แล้วแม่ฮ่องสอนก็มีกะเหรี่ยงคอยาว มีอะไรหลายอย่าง มีรวมชนเผ่า
เกิดขึ้นในตอนนั้น ตอนนั้นปาย ยังเป็นทางผ่านอยู่เลยละ คนก็ผ่านไป เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีใครสนใจเลย เป็น
ทางผ่านของการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็เดินทางไปแม่ฮ่องสอน ไปลำพูนที่แม่ฮ่องสอน ปายเป็นทางผ่าน แต่
ว่าในยุคนี้ เราต้องเข้าใจนิดนึงว่าปายกับเชียงใหม่จริงๆผู้รู้ที่นั้งอยู่ที่นี่หลายคน ทำธุรกิจ เราพูดสั้นๆ แล้วกัน
เป็นความรู้ให้กับเด็กที่นั้งอยู่ที่นี่ ในสมัยนั้นอย่างน้อย 30 ปี 20-30 ปีก่อน ยังมีฝิ่น ยังมีชาวเขา วิถีชีวิตที่ยังไม่ได้
ปรุงแต่ง เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม แล้วฝรั่งพวกนี้ก็เป็นพวกที่มาจากประเทศที่พัฒนาไปแล้ว หวอะไรที่มันเป็น
ธรรมชาติ อยากสัมผัสในแบบที่ไม่มีในประเทศเขา มันก็เริ่มเข้ามา เพราะฉะนั้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็น
ประเทศในแถบนี้ละ ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีไทย พม่า ลาว เวียดนาม
อินเดีย เนปาล อินโดนีเซีย นักท่องเที่ยวก็เริ่มเข้ามาท่องเที่ยวเมื่อ 40 ปีนี้เอง ก็เข้ามาที่เชียงใหม่ ประกอบกับ
นโยบายไทยขาหรับ นักท่องเที่ยวจริงๆแล้วนโยบายมันมีมานานแล้ว แต่เริ่มมาส่งเสริมการท่องเที่ยว ทาง
ภาคเหนือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีบัวตอง กะเหรี่ยงคอยาว แล้วก็เมืองสามหมอก อันนี้
เป็นจุดขายของนโยบายรัฐในตอนนั้น ตอนนั้นปาย ไม่อยู่ในสายตา ปายเป็นแค่ทางผ่าน กิจกรรมในตอนนั้นก็
คือ ชีช้างล่องแพ ทั้งในอำเภอแม่ฮ่องสอน แล้วก็ปายก็มีด้วย สำหรับเด็กที่ยังเกิดไม่ทันนะละ แล้วอันนี้คือ เรา
เห็นภาพเราก็รู้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในยุคนี้ ภาพตรงกลางก็มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของ
แม่ฮ่องสอน

สมัยโน้น ใครบอกว่าแม่ฮ่องสอน นี่ไม่ออกเลยว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้าเราได้ถามคนที่อยู่ในยุคนั้น เกิดทันอายุ 40 ปีขึ้นไป เขาจะเป็นคนที่ได้สัมผัสความยากลำบากการเดินทางทุกอย่าง มันคือ ความอดทน ตรงนั้นแหละคะ มันคือ กำลังสำคัญของคนที่ปาย เดี่ยวจะบอกต่อไปนะคะ

ทีนี้มาดูภาพตัดตอน เรือนคิงนะคะ แม่ฮ่องสอนเริ่มปี 28 ตอนนั้นก็บูมมาเรื่อยๆ ปายก็ยังเป็นทางผ่านอยู่ แต่ว่าการท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอนแตกต่างจากปาย ตรงที่ว่า แม่ฮ่องสอน เกิดจากนโยบายรัฐที่พุ่งเข้าไปที่ชาวบ้านไทใหญ่ที่เป็นใบตองตึงอยู่ หลายๆท่านคงเคยเห็นภาพ ในอำเภอแม่ฮ่องสอน เคยได้ยินแต่คนไทใหญ่ ว่าแม่ฮ่องสอนมันเล็ก เงียบสงบ มีใบตองตึงนะ พอการท่องเที่ยวพุ่งเข้าไปบูม มาทั้งรีสอร์ทขนาดใหญ่ มาทั้งสายการบิน รถ ถนน จากแม่สะเรียงมาแม่ฮ่องสอน การเดินทางก็สะดวกนะ คนไทใหญ่ที่อำเภอแม่ฮ่องสอน มันก็ปรับตัวไม่ทัน ไม่มีเวลาปรับตัวเลยคะ มาถึงรีสอร์ทก็มาอยู่ตรงโน้นตรงนี้ มาสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ขึ้น แล้วเป็นอย่างไรคะ อันนี้เราดูจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนะคะ นอกจากนั้นมันก็โต โต อย่างต่อเนื่อง คนก็ไปดูของแปลกใหม่ เพราะเราขายของแปลกใหม่นี้ ถามว่าน่าใช้ของเราหรือเปล่า กะเหรี่ยงคอยาว นี่เป็นคำถามนะคะ ไว้ตอบกันเองก็แล้วกัน พอเวลาผ่านไป แม่ฮ่องสอนโตเต็มที่ปี 40 ช่วง 37 38 39 ทัวร์ป่าดังมากๆ ปายก็บูมพร้อมกันด้วยทัวร์ป่า เห็นภาพจากแม่ฮ่องสอนก่อนนะคะ พุดเร็วไปไหมคะ เพราะอยู่ตรงนี้ไม่รู้ เพราะเสียงมันก้องมากเลย ถ้าไม่เข้าใจเดี๋ยวก็นี่ถามนะคะ

ทีนี้แม่ฮ่องสอน ภาพที่เห็นคือ ปฏิมากรรมชิ้นใหญ่ หลังจากที่มีการกระจายอำนาจแล้ว ทางเทศบาลก็สร้างอาคารของตนเอง อบจ.ก็สร้างอาคารของตนเอง อบต.ก็สร้างอาคารของตนเอง ถามว่าการท่องเที่ยวของแม่ฮ่องสอน อันนี้คงไม่ใช่ สาเหตุหนึ่งนะคะ จริงๆแล้วเนี่ย การท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอน เริ่มจากรีสอร์ทขนาดใหญ่ โรงแรม ทัวร์จากเชียงใหม่เข้าไป แล้วก็คนจากข้างนอกเข้าไปทีเดียวเลย เพราะนโยบายรัฐมาแล้วนะคะ แล้วก็อีกมากมายที่เข้าไปทำธุรกิจการค้าที่นั่น โดยที่คนท้องถิ่นยังไม่ทันตั้งตัวอะไรเลย แล้วตรงนั้นนักท่องเที่ยวก็บูมทัวร์ที่ซื้อทัวร์แล้วมาที่ 30 คน 20 คน มาเป็นคันรถ ไม่เหมือนกับปายนะ เพราะว่าที่นั่นเขาจ้างเครื่องบินมาบ้าง นั่งเครื่องบินมาเพราะว่ามีเงินจ่ายค่าเครื่องบินก็มาเที่ยว แล้วตรงนี้ก็ทำให้แม่ฮ่องสอน บวกกับการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ ก็เป็นที่รู้จัก ใครก็อยากจะมา ตอนนั้นเนี่ย มันก็โตเรื่อยๆ ใครจะรู้การท่องเที่ยวมันอนิจจัง พอมันขึ้นแล้วมันก็ลง เชื่อกันไหมคะว่า พอไปดูตอนปี 42 43 เกสต์เฮาส์สมัยก่อนนี่ไม่มีแล้ว เกสต์เฮาส์แต่ก่อนน้อยมาก รอบหนองจองคำ ตอนนั้นก็เปลี่ยนไป ขายที่บ้าง ให้คนอื่นเข้ามา แล้วนโยบายรัฐจริงๆแล้วขอเรียนตามตรงว่า รัฐ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น มีบทบาทมากๆ ที่ทำให้การท่องเที่ยวอยู่หรือไป เราคนเล็กๆ พลังมันไม่พอหรอกคะ เราต้องร่วมมือกัน แล้วก็ผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้ใหญ่ ต้องเข้าใจนะคะว่า เราจะทำการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งเพื่อใคร อันนี้เป็นคำถามนะคะ

แม่ฮ่องสอนเติบโตได้ระยะหนึ่ง พอปี 42 คนเริ่มลดลงแล้ว ขณะที่ปายเริ่มโต มันจะเป็นอย่างนี้คะ มันก็แย่งลูกค้ากันไปมา นักท่องเที่ยว แล้วอีกอย่างหนึ่ง การที่เมืองมันเปลี่ยนขนาดนี้ คิดดูซิว่า อาคารขนาดใหญ่ของเทศบาลเป็นคนสร้างเองนะ แล้วก็พยายามสร้างเมืองแม่ฮ่องสอน ต้นไม้ก็ตัด รอบหนองจองคำก็ตัดซะ แล้วอนุสาวรีย์เนี่ย..... มันก็หายไป ทุกอย่างทำอย่างนี้มันเพื่ออะไร แล้วสุดท้ายตอนนี้ สามสี่ปีที่ผ่านมานักท่องเที่ยวน้อยลง น้อยลงเรื่อยๆ ที่ผ่านมามหาหนาวก็แทบจะไม่มี แล้วเป็นอย่างไร เกสต์เฮาส์ โรงแรม ก็

ร้านนักท่องเที่ยว อันนี้ก็ต้องหาที่ลงทุนใหม่ ที่การถ่ายเทของคน คือการหาที่ลงทุนใหม่ ปายเป็นที่
หอมหวานมาก ใครๆก็อยากมาปาย เพราะว่าสี่ ก็ตั้งแต่ปี 40 นะ ทองเที่ยวที่แม่ฮ่องสอนแล้วปายก็เป็นที่รู้จัก
ใครๆ ก็อยากมาปายใช้ไหมคะ อันนี้คือ ถ้ามืด ขอฟ่านไปนะคะ

คราวนี้พูดถึงปายบ้าง เมื่อก็บอกไปแล้วว่าประชากรในเขตเทศบาล 4 พันคน แล้วรอบนอก อีกสองหมื่นกว่าคน
ทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่นะคะ อาชีพของคนที่นี่ เรามีชีวิตกับการปลูกกระเทียมมาราวสมัย พลเอกชาติชาย
ตั้งแต่ปี 28 แล้วกัน อาจก่อนหน้านี้ก็คิดหนึ่งนะคะ ตอนนั้นเราปลูกกระเทียม เป็นพาณิชย์ จริงๆแล้วเราก็กิน
กระเทียมอยู่แล้ว กระเทียม ถั่วเหลือง เป็นของที่เรารู้จัก แล้วเราก็ปลูกเพื่อพาณิชย์ ที่นี้คนปายกับกระเทียมมา 20
กว่าปีแล้ว ปลูกกันมาอย่างนี้ แล้ววันดีคืนดี โลกาภิวัตน์ FTA เข้ามาเอากระเทียมจีนเข้ามาเราก็แย่ ลดการปลูก
กระเทียมไปครึ่งหนึ่ง ชาวบ้านก็ไปหาว่าจะปลูกอะไร อย่าไปปลูกมันเลย ขายที่เสียคิดว่า เพราะฉะนั้นอันนี้ก็
เป็นทางออกอีกอันหนึ่ง แล้วถามว่าขายที่ ทุกคนบอกเพื่อความอยู่รอด เพื่อความอยู่รอดทั้งนั้นเลย ที่นี้เมื่อขายที่
แล้ว มันจะเกิดอะไรขึ้น แล้วเดียวเราก็อยุตในตอนสุดท้ายแล้วกัน

ที่นี้เนี่ย อันนี้คือแก่นส่วนใหญ่ของที่นี่ ที่ปลูกกระเทียมแล้วขายไม่ได้ ก็ไม่คิดจะปลูก หรือทำอะไรต่อไป
ในขณะที่คนหยิบมือหนึ่ง ที่อยู่ในเขตเทศบาล ที่เป็น.. ต้องเรียนอย่างนี้นะคะว่า ไม่ใช่สี่พันคน ที่เป็น
ผู้ประกอบการ แต่เป็นคนแค่ประมาณ ไม่น่าจะถึงพันคนด้วยซ้ำไป ที่ทำธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและ
ทางอ้อมนะคะ อันนี้ก็เสนอเป็นภาพรวมแล้วกัน

ในช่วงที่ผ่านมา ปายก็มีการพัฒนาหลายอย่าง ว่ามีสินค้าโอท็อป อะไรมากมาย จริงๆไม่อยากยกยอกว่า การที่พุทธ
ศาสนาเนี่ยนะคะ .. พวกเราคนนอกเข้ามาในช่วงหน้าฝนด้วยก็เลยไม่ได้เห็นชีวิตการท่องเที่ยวจริงๆ ว่าหน้า
หนาวเป็นอย่างไร ช่วงนี้เป็นช่วงที่ผู้เฒ่าผู้แก่จึ้นอยู่วัดกันเยอะ แล้วถ้าเราได้มาดูงานประเพณีที่นี้ เราจะเห็นว่า
โห.. คนที่นี่ศรัทธาพุทธจังเลย คนรุ่น 50 ปีขึ้นไป ไม่ใช่เด็กนะ เด็กนี่น้อยมาก เด็กพาแม่อยู่ คุณยายไปส่ง เป็น
ภาพที่ประทับใจ ภาพข้างล่างนี้คืออดีตของคนริมน้ำปาย ที่มันหายไปกับแม่น้ำ อันนี้ คือว่า ธุรกิจเกสต์เฮาส์รี
สอร์ท ตัวเลข 70 แห่งนี้คือ ตัวเลขที่มีการจดทะเบียนในหน่วยงานราชการ ถือเอกสารไว้แต่ความจริงมันมี ร้อย
กว่าแห่งด้วยซ้ำไป แล้วก็ไม่ได้รับใบอนุญาตส่วนใหญ่ แล้วก็เหลือก็จะมีธุรกิจอีกมากมายที่เห็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็น
ธุรกิจทัวร์ป่า อาหาร เช่าจักรยาน ร้านเช่ามอเตอร์ไซด์ ร้านขายของ โรงเรียนสอนทำอาหาร หมดเวลาแล้ว
หรือคะ อาจารย์คะ

อันนี้คือนักท่องเที่ยวปาย จริงๆมีเรื่องเยอะนะ ไม่ต้องพูดถึง พวกเราว่ามีกลุ่มไหนบ้าง นี่คือนักท่องเที่ยวช่วงแรกของ
ชุมชนเป็นแบบนี้ก็คือว่า มาพักกับชาวบ้าน มาเดินป่า เกสต์เฮาส์ที่มีการจดทะเบียนเป็นแห่งแรกคือ ดวงเกสต์
เฮาส์ จริงๆ แล้วมีข้าราชการในเขตเทศบาลเป็นคนี่ริเริ่มทำธุรกิจ คือ แบ่งบ้านไว้พัก โฮมสเตย์ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 24
แล้ว ไม่ใช่ว่ารัฐบาลประกาศเมื่อปี 2540 เขาเปิดมาตั้งนานแล้วนะ โฮมสเตย์ แล้วเขามีการกำหนดวิธีของเขาว่า
คุณมาที่นี่คุณต้องการสถานที่อย่างไรบ้าง แต่เมื่อธนาคารเข้ามาตั้งแต่ปี 34 เป็นต้นมา ธนาคารเข้ามามันเริ่มมี
การเปลี่ยนแปลงในปาย ชื่อที่เก็งกำไรเกิดขึ้นในปาย อันนี้ก็คืออดีตที่มันหมดไป นึกออกไหมคะ มันสวย มันโร
แมนติกมากเลย แล้วมันก็หายไปกับสายน้ำ ช่วงเวลาปริศนาเท่านั้นเอง ก็โหดร้ายมากสำหรับที่นี่ใช้ไหมคะ นี่คือนัก
เกสต์เฮาส์ที่อยู่ริมป่าขามคะ เราไปก็แอบถ่ายมา ฝรั่ง มาพักที่ปาย 100-400 เต็มที่ คนไทยพัก พัน ถึง สี่พัน

คนไทยมีพฤติกรรมที่ชั่วมาแล้วก็มา มีพฤติกรรมอีกแบบหนึ่ง ชอบความสบาย เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดผู้ประกอบการ แต่สมัยแรกๆ ผู้ประกอบการยุคแรกๆ เมื่อปี 24 จนกระทั่งถึงปี 34 ยังไม่มีผู้ประกอบการในปาย มาแบบอาศัย ขอฟุ้งพาอาศัยกัน เรื่องเงินก็แค่ยืมสิบบาท เขาก็อยู่กันได้ที่นี่ คนที่นี่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อย่างที่อาจารย์พูดไปแล้ว ไม่เฉพาะนักท่องเที่ยว ก่อนหน้านี้ที่ดินเขาให้กันเลยนะ คนก็เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนที่ไม่มีบ้านก็ให้บ้านพัก อันนี้คือภาพของคนสมัยก่อน แล้วก็ยังทำงานในปัจจุบันนี้ แล้วเขาก็มีความรักกับธรรมชาติ รู้ว่าฝรั่งมา ก็แบ่งให้พัก มีเท่านี้ก็แบ่งให้ เขาเกรงใจเขาก็ให้ ยืมสิบบาท เขากินอยู่ก็ประทับใจ เกิดเป็นความสัมพันธ์เป็นเพื่อนกัน แล้วก็สนิทกันจนถึงปัจจุบันนี้

แต่ในช่วงระหว่างที่นักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาเรื่อยๆ จนถึง 40 ก็ยังไม่มาก หลายคนบอกยังไม่มาก แล้วก็เกสต์เฮาส์ไม่กี่แห่ง เริ่มแถวริมน้ำปายโน่น แต่ก่อนปี 40 ไม่มีก็ไปเอง มันยังเป็นเพิงอยู่เลย เออ...หรือจะเราก็ดามแล้วยังไปต่อ เขาก็บอกว่ำนั่นนะเป็นที่ทิ้งขยะ แต่พอมีคนเข้ามาบอกว่าที่นั่นทำเกสต์เฮาส์ได้ ก็เลยทำเกสต์เฮาส์ละ ทำแบบเป็นที่พัก เขาก็เพ็งนึกออกว่าเป็นที่ทิ้งขยะ มีคนมาอยู่ก็มองคนละแบบไซ้ไหมคะ

ที่นี่เมื่อปายเป็นที่รู้จัก ฝรั่งบอกปากต่อปากก็เป็นที่รู้จักดี แล้วคนก็เข้ามา เข้ามาด้วย คนประกอบการก็เข้ามา เออ..ที่ตรงนั้นก็ดีนะ มาทำธุรกิจซะเลย มาทำเรื่อยๆ ทำให้คนปาย เริ่มที่จะรู้แล้วว่าปายมีเสน่ห์ จริงๆแล้วปายมีเสน่ห์มาจากตัวเรา คนเข้ามาทำเยอะแยะ เข้ามาทำธุรกิจเราก็อยากทำบ้าง เพราะฉะนั้นรุ่นที่สอง ที่เป็นธุรกิจชุมชนก็จะเริ่มปี 44 ที่เริ่มกันเยอะๆเลย ที่มีคนท้องถิ่น ที่มีที่เข้ามาทำ แล้วมันก็เริ่มไปรอบนอก ไปแม่ฮ่องสอน เชียงเหนือ ถามว่าธุรกิจตอนนี้มีสารพัดเลย มีสัก มีบาร์เบียร์ สารพัดอย่าง แล้วที่อยู่ในเวปไซด์ จริงๆแล้วในเวปไซด์มีลูกหลานเมืองปาย ทำด้วยนะค่ะ paitown.com เพิ่งจะรู้ขอบคุณมากค่ะ เราไม่ใช่ลูกหลานที่นี่ แต่เราก็โหลดข้อมูลตรงนั้นมาใส่ค่ะ เราเห็นว่าคนที่นี้พยายามปรับตัว ปรับตัวกับธุรกิจรีสอร์ทขนาดใหญ่ เราไม่ได้หมายความว่า คือกังวลนะคะ คือการที่ธุรกิจใหญ่ๆ เข้ามาเนี่ย ทุกคนก็ลงทุน ในเงินผลประโยชน์ตอบแทนก็เป็นเรื่องธรรมดาของการลงทุน แต่มันมีข้อแตกต่างที่ว่า ก่อนหน้านั้น ก่อนปี 44 ชาวบ้านจัดการเองได้ เวลาเราเข้าไปทำวิจัย ไปดูวิธีการจัดการของคนแต่ละกลุ่ม คนแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นไกด์ เป็นลูกหาบ สารพัดเลยคะ ชาวบ้านจริงๆที่ทำเกษตรแล้วมาทำท่องเที่ยว เขาเปลี่ยนไปอย่างไร ไม่ต้องไปบอกเขาทำโน่นทำนี่เลยคะ เขารู้แต่ขอให้อำนาจที่ ผู้ใหญ่บ้านเมือง เปิดโอกาส ให้เขาได้ทำธุรกิจ เชื้อไหมคะ ธุรกิจชุมชนกินอะไรก็กินอะไร ร้อยเต็มที่แล้วคะ แต่ว่าอีกไม่นาน ก็มีคนมาบอกว่า เก็บปีละหมื่น 5 ปี จ่ายห้าหมื่น คำถามแล้วใครจะอยู่ได้หละ ถ้าคุณคิดว่าอยากให้คนที่นี้มีอาชีพ อยากให้ลูกหลานกลับมาอยู่บ้าน ไม่อยากให้ไปทำงานข้างนอก เราคิดว่าก่อนปี 40 มันประสบความสำเร็จเรื่องการท่องเที่ยว ถึงแม้มันจะมีปัญหาเรื่องการลักคดไม้ไผ่ อันนั้นมันไม่มีการจัดการ ต้องตั้งคำถามอีกอันหนึ่ง มันแยกเป็นกลุ่มๆ นะคะ แต่พอหลังจากนี้ 44 45 เมื่อปายมันหอมหวานขนาดนี้ คนก็ทยอยเข้ามา เข้ามา คนปายก็ขายที่ ขายที่ บอกว่าจริงๆแล้ว เราไม่ได้บอกว่าห้ามขาย เพราะเขาขายกันมันจำเป็นจริงๆ อยากส่งลูกเรียนสูงๆ ลูกก็เข้าไปทำงานอยู่บริษัท เป็นพนักงานข้างนอก ไซ้ไหมคะ แม้มีที่ดินเป็นทองอยู่ที่นี่ แต่ต้องการเงินตอนนี้ก็ขาย ในตัวเทศบาลเปลี่ยนคนอยู่ตลอดเวลา เราจะไม่เห็นคนเดิมๆแล้วคะ แต่เป็นคนเข้ามาเมื่อ 40 ปี แล้วมีสำนึก ว่าเราเป็นคนเมืองปายนะ อยากทำโน่นทำนี่ให้กับท้องถิ่น ก็เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะฉะนั้นขอความกรุณาเถอะคะ ไม่รู้จะร่วมกันอย่างไรแล้วนะค่ะว่า เราคิดว่าจัดเวทีครั้งนี้มีหลายครั้งมากเลยที่พูดถึงการท่องเที่ยวที่ไร่มันก็จะมีผลประโยชน์ มีความขัดแย้ง แต่เรามองอย่างที่ว่า คนข้างนอกอีกหน่อยก็เป็นคนข้างในได้ เรามาช่วยกันมองว่า เราจะช่วยกันยังไงได้ อยู่ด้วยกันอย่างไร ที่สำคัญกว่า

เชื่อไหมคะว่า ถ้าคุณใช้ทรัพยากรที่นี้มาก ๆ น้ำมีปัญหาลดลงเรื่อย ๆ จากปี 35 ปี 45 แห่งขอ ดน้ำร้อนถ้าคุณมา
หน้าร้อน คุณจะไม่อยากมาเที่ยวปาย เพราะเขาต้องสูบน้ำ จากแม่น้ำปายแจกตามบ้าน นอกจากที่ไหนมีบ่อน้ำก็
สูบ มันก็จะสะอาดหน่อย ต้นทุนการใช้ชีวิตคนปายนี้สูงนะค่ะ อยู่กรุงเทพ กินน้ำประปาที่ดื่มได้ อยู่ที่นี่บางคน
ต้องซื้อน้ำดื่มกิน อย่างนี้คะ แล้วสุดท้าย การท่องเที่ยวมันเพื่อใคร แล้วถ้าเราจะขายที่ ไม่ได้แนะนำว่าอยากให้ขาย
ที่นะค่ะ แต่ขายที่ขายให้ใคร แล้วมาทำอะไร แล้วถ้าเกิดว่าเสน่ห์ของปาย แล้วคนปายหายกันหมด คนที่มีสำนึก
รักปายหายไปกันหมดเลย เพราะเสียงมันดัง จันทารุกิจที่ไม่เดือดร้อน อยู่ร่วมกันได้ อย่างนี้มันน่าจะทำให้ปาย
ยั่งยืนในอนาคตนะค่ะ อันนี้ก็ขอสรุปแค่นี้ อาจจะไมครอบคลุมหลายประเด็น แต่ถ้าเกิดมีคำถามก็ยินดีคะ จริงๆ
แล้วก็อีกมากมายนะค่ะ อันนี้ภาพสุดท้าย ขอโทษที่บอกว่าอนุรักษ์วัฒนธรรม พุฒไม่รู้ก็รอรอบแล้ว พัฒนา
อนุรักษ์ ทำอย่างโน้นทำอย่างนี้ แต่ผู้บริหารเอาทางเครื่องมาเดินในวัด เวลาทีมงานบุญงานประเพณี นี่มันถูกต้อง
ไหม ขอความกรุณาเก็บไปคิดนิดนึงนะค่ะ ถ้าท่านบอกว่าเป็นความต้องการของชาวบ้าน ต้องถามว่าเป็น
ชาวบ้านที่ไหน จำเป็นไหม ที่บาทลันนะค่ะ เขาจะมีการแสดงของบาลีที่วัด ข้างหลังเป็นวัด แต่เมืองไทยข้างหลัง
เป็นวัด ข้างหน้านี้เดินทางเครื่อง นุ่งโป๊ ห่มน้อย แล้วคิดดูแล้วกัน แล้ว..... ไปแอบตามชอกตามมุม ตะโกนก็
ไม่ได้ยินเสียง เราจะทำอะไรคะ ถ้าไม่ร่วมกัน อันนี้ก็คือรีสอร์ทที่มีอยู่ อันนี้ชาวบ้านเริ่มรอบนอก ตาลเจ็ดต้น
ที่เริ่มทำธุรกิจของตนเอง อันนี้มันเป็นภาพรีสอร์ทกับการปรับตัว ใครมีน้ำแร่ก็ดึงน้ำแร่ สปา จะบอกให้ว่าสปา
น้ำร้อน ไม่รู้ว่านโยบายของรัฐนั้นถูกต้องหรือไม่ เราจะมองญี่ปุ่นอย่างเดียวไม่ได้ ญี่ปุ่นมันเป็นเกาะ ทั้งเกาะมัน
มีแต่น้ำพุร้อน บ้านเราน้ำพุร้อนนับจุดได้เลย แล้วเราฝืนธรรมชาติ มันจะส่งเสริมได้ไหม ทำท่องเที่ยวมัน
ต้องพอเพียง อย่างญี่ปุ่น เขาอยู่ได้มายี่สิบปี ปีหนึ่งกำไรก็ทำบ้านอีกหลัง ปีหนึ่งกำไรก็ทำบ้านอีกหลังหนึ่ง
เรียนรู้กันไปเรื่อยๆ ไม่ใช่ว่ามีเงินมาก่อนหนึ่ง แล้วก็กู้ลงทุน ไม่มีเงินก็กู้ ไม่มีเงินคืนก็โดนยึดที่ยึดหมด อันนี้
มันคือภาพที่เห็น ปายแต่ก่อนมีชื่อว่าเมืองงาไข่ แต่ตอนนี้คือเมืองปราบเซียน คือคนที่ทำธุรกิจได้ต้องเป็นเซียน
จริงๆ คือ อยู่รอดได้ เพราะว่ามีธุรกิจที่มาแล้วไป มาแล้วไป บ่อยมาก อย่างที่อยู่ด้วยกันนานกับคนที่นี้ คิดว่าเรา
ต้องอยู่ร่วมกันนะค่ะ

สุดท้ายคือ สนามบิน หลายคนก็ชอบรับกับสนามบิน แต่ดิฉันคิดว่า ดิฉันก็ไม่ได้ต่อต้านเลยนะ ดิฉันคิดว่าดิฉัน
ถ้าจะได้สนามบินมาแล้วจะได้ขนคนเจ็บคนป่วยออกไปด้วย นี่เป็นผลพลอยได้ แล้วจะมีคนเจ็บคนป่วยที่มีเงิน
จ่ายค่าเครื่องบินหรือเปล่า สำหรับชาวลิซอ ชาวเขาที่นี้นะ ก็ไม่รู้เหมือนกัน สนามบินนี้ะค่ะ จริงๆแล้วน่าทำ
ประชาพิจารณ์ ไม่ใช่แค่คุยกันกับกลุ่มเล็กๆ ไม่ก็คน แล้วก็บอกว่ามีการบวกเป็นแพ็คเกจกับรีสอร์ทอย่างนี้ เรา
คิดว่าคนที่ทำธุรกิจมาก่อนแล้วนี่เขาจะอย่างไร อย่างเพิ่งละใจนะค่ะ แม่ฮ่องสอนเคยมีอย่างนี้มาแล้ว กับกา
รที่เข้าถึงทุกอย่างอย่างง่ายดาย 15 ปีเท่านั้นแหละคะ วงจรชีวิตการท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอน มันค่อยๆลง แล้วก็เต็มไปด้วย
ด้วยอาคารปูนซีเมนต์มากมาย ถามว่าถ้าเราจะมีอย่างนี้เราจะทำอย่างไร ในเมื่อความเจียบสงบ คือ วิถีของเรา ใน
เมืองเล็กๆแห่งนี้ พบว่ามีสื่อภาษาอังกฤษ สื่อท้องถิ่น ภาษาอังกฤษ ภาษาไทยอยู่ในฉบับเดียวกัน แล้วก็ม
ีลูกหลานปายของเราทำเว็บไซต์ paitown.com แล้วก็มวิทยุชุมชน วิทยุท้องถิ่นด้วย คิดว่าภาพรวมๆ ก็เป็นแบบนี้
นะค่ะ

อีกอย่างหนึ่งมีคนถามว่า อาจารย์ 7-11 มันมาแล้วเนี่ย มันดีไหมนะ ลองไปคิดดู ถ้าเราไม่ได้ทำร้านค้าเล็กๆ เราก็
ไม่กระทบ คนไทยที่ชอบเข้าห้องแอร์ แต่ถ้าสมมติว่าร้านค้าแบบเครือข่ายอย่างนี้มาเยอะๆ แล้วนี่ เราจะหาคน

ปายไม่เจอละนะ จะถามประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะไปถามที่ไหนหละ พนักงาน 7-11 ก็ไม่รู้ใครจ้างมา จ้างมาทำงาน จะไปหาคนที่ท้องถิ่น เพื่อบอกเล่าประวัติศาสตร์ เหมือนกับที่นั่งอยู่ในวันนี้มันไม่มี เราต้องคิดไกลๆ คิดยาวๆ เหมือนกับคุณลุงคนหนึ่ง เขาบอกว่า ถ้าจะทำธุรกิจ ลุงจะทำแบบว่า กินแค่ก้อย แล้วกินนานๆ ไม่ใช่กินเท่าโป๊ง แล้วกินแป๊บเดียว หัวแม่โป้งนะคะ เราคิดว่าเขามีปรัชญาในการทำธุรกิจของเขาอยู่ แล้วเราช่วยให้ธุรกิจของเขาโต ไม่ใช่แค่เขาคนเดียวนะคะ ลูกหลานเขาก็ได้อยู่ที่นี่ ไม่ต้องออกไปทำงานข้างนอก ให้เขาอยู่ที่นี่ไม่ต้องเป็นภาระข้างนอก อยู่กับพ่อแม่เขาเราก็คงว่าเขาส่งเสริมมันคงได้ เพราะฉะนั้นคิดหลายอย่างไม่ใช่เฉพาะการท่องเที่ยวอย่างเดียวคะ เพราะเวลามาศึกษางานก็อาจไม่ครอบคลุมนะคะ ถ้าผู้ฟังมีคำถามอะไร หรือมีอะไรเพิ่มเติม ก็ยินดีรับฟัง ขอขอบคุณมากคะ

ผู้ดำเนินรายการ:ขอบคุณอ.ดวงใจมากนะคะ ฟังเป็นใจ ทำให้เราไม่สามารถจะออกจากที่ประชุมแล้วก็คุยกันต่อละคะ ถ้าหากว่ามีท่านไหนที่ต้องการเสวนาหรือแสดงความคิดเห็น หรือถามคำถามอาจารย์ดวงใจ ดั้นดั้นมากับสิ่งที่อาจารย์กำลังทำวิจัย เชื่อว่าอาจารย์ทำให้เราเห็นภาพรวมของสถานการณ์ปายปัจจุบัน แต่อย่างไรก็แล้วแต่เรามองเห็นสถานการณ์ปายปัจจุบัน ก็อยากให้ทุกคนมองในแง่ที่มันมีความหวัง เราอย่าไปมองว่าทุกอย่างมันดูแย่ไปหมด จริงๆแล้วมันก็มีจุดที่ดีบ้าง ขอเปิดเวทีตรงนี้เลยคะ เพื่อมีใครที่อยากซักถามอาจารย์ จริงๆแล้วตอนนี้ในช่วงที่เราต้องพักคัมก้าแพ แต่ฝนตก ไม่ทราบที่เราคุยกันต่อให้จบเลยแล้วค่อยทางกาแพแล้วก็จะเลยจะถามความเห็นนิดนึง เชิญเลยคะ กรุณาเชิญที่ไม่โครโฟนเลยคะ ขอทีมงานช่วยเปิดไฟหน่อยคะ

ผู้อำนวยการสภาวัฒนธรรม จ. แม่ฮ่องสอน: เรียนท่านวิทยากรทุกท่าน และผู้มีเกียรติทุกท่าน ก็ขออนุญาตแสดงความคิดเห็น จริงๆแล้วคนแม่ฮ่องสอนน่าจะทำอะไร เพราะทุกวันนี้เราสำนึกแล้วว่าอย่างขณะคนที่อื่น อย่างอ.รัชมิ อ.ดวงใจ ยังห่วงใยแม่ฮ่องสอน มาช่วยบ้านช่วยเมืองที่ปาย ที่นี้คนแม่ฮ่องสอนจะไม่คิดอะไรบ้างหรือ ในมุมมองของตัวสำนักงานไม่ใช่ตัวผมเองนะ มีทั้งคณะน้องๆ พี่ๆ ทีมงาน มีความคิดเห็นตรงกันว่า จริงๆแล้วคนแม่ฮ่องสอน น่าจะตื่นตัวมากกว่า ทำอะไรเพื่อบ้านเพื่อเมืองบ้าง โดยเฉพาะความคิด แต่เดิมเราคิดว่า วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่เชย ล้าสมัย อายเขา แต่ปรากฏว่าจริงๆแล้ว สิ่งที่เราคิดว่าเชย ล้าสมัย กลับกลายเป็นสิ่งมีค่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในแม่ฮ่องสอน จริงๆแล้วเขาอยากมาดู มันมี UNESCO ของเรามัน CNASCO C ตัวแรกคือ Culture ที่เขาอยากมาแม่ฮ่องสอน เพราะว่าปายเป็นหนึ่งในประเทศไทย ที่เขาไปจังหวัดอื่นในภาคเหนือจะเป็นล้านนาหมดเลย ถ้ามาแม่ฮ่องสอนจะเป็นคนไทใหญ่ ซึ่งมันแตกต่างจากจังหวัดอื่นที่อยู่ในภาคเหนือ C ตัวแรกคือ Culture ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว N คือ Nature คือธรรมชาติ ป่าเขาลำเนาไพร ซึ่งมันเป็นสิ่งที่น่าจะได้เฝ้าให้เป็นที่ราบ มันเป็นสิ่งเชยไร้ค่า แต่จริงๆแล้วเป็นสิ่งที่มีความหมาย เพราะผมเคยไปเจอนักท่องเที่ยวอิสราเอล อิสราเอล เขาจะเกณฑ์ทหาร อายุ 18-21 ปี เกณฑ์ทหาร 3 ปี ทั้งชายและหญิง ที่ขับรถมาเป็นขบวนๆ ละ 5-6 คัน พอเกณฑ์ทหารเสร็จเขาจะมี pocket money ให้มาเที่ยวได้ เขาก็บอกว่าในประเทศไทยนะ You Iอยากได้จังหวัดเดียว ที่ยกไปไว้ที่อิสราเอล เพราะประเทศเขาเป็นทะเลทรายหมด เขาอยากได้จังหวัดแม่ฮ่องสอน A คือ Adventure ถ้าวิ่งผ่านทางเหนือทางใต้ก็แล้วแต่ สายใต้ ทางสายแม่สะเรียง วิ่งผ่านโค้งที่หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เกียรติบัตร ถ้ามาทางปาย 245 กิโลเมตร ประมาณผ่านสองพันกว่าโค้ง ที่นับใหม่นะ 2,028 ผมไม่แน่ใจ สิ่งนี้แหละคือเป็นสิ่งที่ได้ร่วมผจญภัย คนที่ขับรถมาแม่ฮ่องสอนแล้ว เขาจะคุยแล้วคุยอีกคุยไม่เลิก แต่ว่าในเมื่อผจญภัยแล้ว อุบัติเหตุต่างๆจะมีที่ อย่างกับคนขับคนรถของธนาคารกรุงศรีที่มารถกว่าตกเขาตาย ถ้าเป็นทางสะดวกๆอย่างจังหวัดอื่น เขาจะมีอุบัติเหตุเยอะ ของเราไม่มี นี่คือ Safety ความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

ของนักท่องเที่ยวที่มาแม่ฮ่องสอน ไม่ต้องกลัวว่าจะถูกใครจี้ใครปล้น นี่คือ S Safety C Clean ความสะอาด ความสะอาดเราเป็น Top 10 ของประเทศ ชะยะของเราไม่ล้นบ้านล้นเมือง ถ้าเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง อย่าง เชียงใหม่ เป็นต้น ตัวสุดท้ายคือ Ozone ยกเว้นตอนหน้าร้อนที่มีหมอกควัน อันนี้คือ CNASCO C-Culture N-Nature A-Adventure S-Safety O-Ozone ตรงนี้อยากให้เรามีความภูมิใจในความเป็นบ้านนอกๆ ของเรา แล้ว อีกอย่างหนึ่งส่วนใหญ่ ที่จริงคนเรามี 3 ประเภท ประเภทที่หนึ่ง คือ คิดว่าตนเองต่ำต้อยด้อยค่า เหมือนคน ทั่วไป ที่ไปถูกเขาหลอก แสดงความเป็นคนงกๆ เงินๆ ให้เขาเห็น เขาเลยมาหลอก คนประเภทนี้น่าสงสาร

ประเภทที่สอง อย่างพวกเรา ที่มาในวันนี้เป็นคนประเภทที่สองหมดเลย คือ คิดว่าเราก็มียก คนอื่นก็มียก ค่า อยากให้มียกเยอะๆ ประเภทนี้ ประเภทที่สาม เป็นประเภทที่น่ารังเกียจ คือ คิดว่าตนเองมีค่า คนอื่นไม่มีค่าเลย พวกนี้ทำตัวน่ารังเกียจ เหมือนพวกนักการเมือง พระชั้นผู้ใหญ่ ที่คิดว่าตัวเองมีค่า ดีมากเลิศมากๆ ตัวเองมีค่า คนอื่นไม่มีค่า ประเภทนี้เป็นประเภทที่น่ารังเกียจ อยากให้พวกเราอยู่ประเภทที่สองกันเยอะๆ ที่นี้ที่คุย คือ อยากให้ เราภาคภูมิใจในความเป็นคนบ้านนอกของเรา แต่ทุกทีเรามองที่ความแตกต่างของเราว่าเป็นคนต่ำต้อยด้อยค่า ถ้า ไปเชียงใหม่ ก็มองว่าเขาเจริญกว่าเรา การดูถูกกันเป็นอย่างนี้ อย่างฝรั่งก็ดูถูกเอเชียว่าเป็นบาบาเรียน ป่าเถื่อน เอเชียก็เหมือนกัน ญี่ปุ่นก็ดูถูกไทย ไทยก็ดูถูกลาว เขมร พม่า แม้แต่ประเทศไทยก็เหมือนกัน คนกรุงเทพฯ ก็ดู ถูกคนทางเหนือว่าลาวเหนือ อีสานก็ว่าลาว ดูถูกภาคใต้ว่าหัวดอ อันนี้คือการดูถูก การยอมรับก็อยากย้อนไปที่ นักวิจัยของเรา อย่างอ.รัศมี อ.ดวงใจ หลายต่อหลายท่าน ที่ทำงานเพื่อบ้านเพื่อเมือง ผลงานวิจัยดีๆ มีเยอะ เรา ไม่เคยรู้เลย เราไปสนใจงานฝรั่งที่เข้ามาทำวิจัย ทั้งๆ ที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกัน เนื่องจากฝรั่งที่เข้ามา มี... 90.24 เขามีแม่บ้านเป็นคนไทย แล้วเขาอยากศึกษาวิถีชีวิตคนไทย อย่างนี้น่าสนใจ แต่บางทีฝรั่งที่เข้ามาวิจัยใน เมืองไทย คิดแต่เรื่องเงิน มาทำวิจัยอะไรต่ออะไร แต่ผลงานของนักวิจัยของไทยเราขึ้นอยู่บนหิ้ง ฝุ่นเชรอะ ที่พูด นี้พูดยาว พูดมาก อยากจะปลุกจิตสำนึกของคนแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะ อ. ปาย เราเป็นเมืองเก่าเหมือนกัน เป็น เมืองหน้าด่านของเชียงใหม่ ดิดฝางคือ อ.ปาย ตรงกลางอ.ขุนยวม สายใต้คือเมืองยวน ที่ว่าเมืองยวนสะริง นี่คือ ความเป็นมาของแม่ฮ่องสอน แต่อยากจะทำให้คนเมืองปายได้สำนึกถึงค่าของความเป็นคน ค่าของความ เป็นบ้านเป็นเมืองของเราจริงๆ เรามีคุณค่า พอๆ กับเชียงใหม่เหมือนกัน ครับ ผมขอจบเพียงเท่านี้ครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ขอบคุณคะ

อารีย์: ครับขออนุญาตอีกรอบหนึ่งนะครับ ผม อารีย์ เจตน์ดำรงเลิศ มาเหมือนเดิมครับในฐานะนักศึกษา ตัวแทนนักเรียนและคนปายด้วย ตัวผมเองเกิดที่ปายและเรียนที่ปาย ตลอดระยะเวลาสองวัน ที่เราฟังกันมาตั้งแต่ ต้น ที่ท่านผู้ว่าดิเรกพูดถึงเรื่องบ้านพักจอมพล ท่านสมชาย นุชกร อิหม่าม พูดถึงเรื่องของบ้านพักจอมพลเช่นกัน แล้วก็ท่านอ.ทองอินทร์ ซึ่งสิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสงครามหายไป ปัจจุบันเป็นที่ทิ้งขยะ ในเมื่ออ.ทอง อินทร์ บอกว่าปายไม่เคยมีอะไรเลย แล้วมาฟังข้อมูลจากท่าน อ. ดวงใจ พูดถึงการพัฒนา โลกาภิวัตน์ เปรียบเทียบกับแม่ฮ่องสอน ซึ่งกลัวจะเหมือนแม่ฮ่องสอน ปายอาจจะไม่เหลืออะไร ในส่วนบ้านพักจอมพล ที่ท่านสมชายพูดไว้สามหลัง ในสามหลังนี้ ถ้าศึกษาให้ดี ๆ ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา ที่ท่านพันเอกท่าน ว่าไว้ จะเชื่อมโยงกันหมด ตอนนี้อยากจะตัดต่ออยู่นะครับ ด้วยความรู้ที่น้อยอยู่นะครับ พยายามจะหาสิ่งนี้ให้เป็น ประวัติศาสตร์ขึ้น ผมมีข้อเสนอโดยส่วนตัวว่า ตรงจุดนี้สามหลัง พยายามจะฟื้นได้ไหม ซึ่งมันเป็นร่องรอย ประวัติศาสตร์หลายอย่าง ไม่ว่าเรื่องยาเสพติด เรื่องสงครามโลก เรื่องเส้นทางทหารเดินทางไปกลับ อะไรได้ ทุกอย่าง ผมดูแล้วมันเชื่อมโยงกันหมด จะเหลืออยู่ผืนแผ่นดินตรงนี้ จะเป็นเวทีที่จะสร้างรอยประวัติศาสตร์

วันนี้ ให้เป็นความยั่งยืน ให้สมกับ 5 จุดประสงค์ที่มีอยู่ ผมดูจุดประสงค์ 5 ข้อ ที่ว่าด้วยความยั่งยืน ความยั่งยืน นั้นมันต้องมีพื้นที่ก่อน พื้นที่ตรงนี้ เป็นร่องรอยประวัติศาสตร์ ถ้าเราดูดีๆ ศึกษาให้ดีๆ เมื่อคืนนี้ผมไปศึกษา งานวิจัยของ อ.อุดม ซึ่งเป็นเล่มอยู่นะครับ อ.ดวงใจก็มี อาจารย์หลายท่านก็เคยศึกษามา ผมแล้วมันเชื่อมโยง กัน ก็พยายามมาฟังข้อมูลวันนี้

ในสิ่งที่เราทำมาสองวันนี้ สิ่งที่เราพอจะทำได้ เป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน ผมว่าประวัติศาสตร์ทั้งสามยุค คือยุคก่อน ที่เราหาได้ นักวิจัยทำได้ อาจจะเอาไว้หลังหนึ่ง ในความคิดของผมที่อยู่ตรงนี้ ยุคของยานที่เหล็กร่องรอยของ ศิลาจารึก ในส่วนของแม่สี ที่อยู่ราษฎร์ประชา แล้วก็วัดอีกสองวัด อันนี้ก็เป็นหลักฐานที่เป็นจริงได้ ส่วนที่สาม คือ ร่องรอยของสงครามโลกที่จะเกิดขึ้นใหม่ ของท่านอาจารย์ที่ว่าไว้ ถ้าศึกษาดีๆ ส่วนนี้จะมีผลที่ยั่งยืนมากกว่า การที่จะรองรับการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้จะไปรอบประวัติศาสตร์นั้น ไม่มีล้มหรือครับ อันนี้คือ ผมคิดว่าน่าจะเป็นมรดกเป็นผล เป็นรูปธรรมที่ไปข้างหน้า อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับหลายๆคน แล้วก็ผลงานวิจัย ทั้งนี้ผม ขอขอบคุณ อ.ดร.ฮันส์ มากนะครับ ผมจะติดตามร่องรอยประวัติศาสตร์ ที่บ้านผม คือ แม่สี ที่ผมอยู่ เคยมีคนจะ มาทำวิจัยประวัติศาสตร์ที่ท่านอาจารย์พูดไว้ เป็นศิลปาจารึก ผมเองก็ไม่รู้ ก็เป็นเหมือนอย่างที่ท่านผู้ว่าพูดไว้ว่า ผมเพิ่งจะมาสว่างวันนี้ ว่ามันเป็นประวัติศาสตร์จริงๆ ตรงนี้ผมคงทิ้งประเด็นให้ทุกท่านคิดร่วมกัน คิดตาม ผลักดัน โดยเฉพาะท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีอยู่ ในการผลักดันตัวนี้ให้เป็นรูปธรรม แล้วสองวันนี้ของเราจะเป็น เวทีที่ไปสู่วัตถุประสงค์ที่ยั่งยืนด้วยครับ ขอขอบคุณครับ

อ.ดวงใจ: ขอขอบคุณมากค่ะ พี่อารีย์ พี่อารีย์ เป็นโฆษกประจำตำบลแม่สี พูดเก่งมาก เวลาทีมงานต่างๆของตำบล จริงๆแล้ว ปายเนี่ยมาไกลมานะคะกับการท่องเที่ยว อยู่ๆมาบอกให้การท่องเที่ยวล้มไปเลย มันเป็นไปได้เนาะ เพราะชีวิตของคนที่นี่ ไม่รู้ก็ร้อยครอบครัว อยู่ได้ด้วยธุรกิจการท่องเที่ยว เพียงแต่ว่าการท่องเที่ยวในวันนั้นมัน ไม่ใช่คำตอบ ลองมองรอบๆ 7 พันกว่าครอบครัวเป็นเกษตรกร พวกเราอยู่อย่างพอเพียงอยู่อย่างมีความสุข พวกเราก็อยู่ได้ ผู้ประกอบการก็อยู่ได้ ถ้าเกิดทุกพื้นที่ขายกันหมด แล้วเป็นบ้านหย่อมๆ แล้วมันจะสวยได้อย่างไรจริงๆ แล้วทุกคนเป็นองค์ประกอบสำคัญของที่นี่หมดเลย มีคนเคยชอบถามว่า การท่องเที่ยวปายมันจะยั่งยืนหรือ เปล่า ตอบไม่ได้จริงๆ ถึงแม้จะรู้การเปลี่ยนแปลงของมัน ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับคน วิธีคิดในการดำเนินชีวิตของคน วิธีคิดในการทำธุรกิจ ถ้าเราคิดว่าเราจะอยู่ร่วมกัน แล้วก็อยากจะกอบโกย ขอให้ กรุณาถืกนคินึง ทั้งตัวผู้วิจัยด้วย เข้ามาแล้วทำอะไรให้เขาบ้างหรือเปล่า เขาในที่นี้คือ คนท้องถิ่น ถ้ามีคำถามนี้ อยู่ในใจตลอดเวลาแล้วนี้ เราน่าจะอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข

ก็อีกอย่างหนึ่งต้องเรียนนิดนึงว่า อาจารย์ท่านเมื่อกี้เป็น ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมของแม่ฮ่องสอน ท่านพูดถึง การจัดการ เรามีหลักสูตรการสอนการท่องเที่ยว ในกรุงเทพ ในมหาวิทยาลัย แล้วในราชภัฏหลายแห่งนะคะ หลักสูตรส่วนมากจะแปลมาจากฝรั่ง แล้วก็บอกว่าการท่องเที่ยวที่มีการจัดการเป็นระบบ มีอาชีพจะต้องมี 1 2 3 4 แต่จริงๆ แล้วการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของคน และคนที่อยู่ในปาย ที่ทำธุรกิจการท่องเที่ยว มา 20 กว่าปีนี่ หรือจาก ลูกหลานมาทำเกสต์เฮาส์ ให้นักท่องเที่ยวมาพักอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ก็ยังมีคนมาเรื่อยๆ เขาไม่ได้เรียนการ ท่องเที่ยวเลย เขาไม่รู้ภาษาอังกฤษด้วย แต่เขาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนรู้ภาษาอังกฤษจากนักท่องเที่ยว เปิดดิคส์ แล้วก็ฝึกฝนพูดคุยกันไป อันนี้คือการเรียนรู้แบบชาวบ้าน แล้วก็สะสม คือมีความมานะ จริงๆนะคะ คนที่นี่ คนอายุ 50 ขึ้นไป 40 ประมาณ 50 ขึ้นไป มีความอดทนมากกับสภาพชีวิตที่มันคงจะพอควร แต่เราเป็น

คนกรุงเทพ ไม่เคยเห็น แต่พอได้ฟังแล้วเนี่ย แต่ว่ามีคุณป้าหลายคนบอกว่า โอ้ย.. อาจารย์มันสนุกมากเลย สนุกเหลือเกิน เวลาทำงานบุญงานอะไร เขาก็จะเดินกันไปวัด เชื่อกันไหมคะ ว่านักวิจัยสนุกกับการท่องเที่ยว คือ ได้ฟังชาวบ้านพูดถึงอดีต เขาจะพูดด้วยรอยยิ้ม ว่าเวลาไปวัดเขาก็จะเดินกันไป ถนนก็ไม่ค่อยดี ก็จะเดินเกาะกลุ่มกันไป หรือเป็นงานกาชาดหลู่ งานออกพรรษา ที่มีความสำคัญมากเลย แต่เรากำลังจะทำให้เป็นงานวัดทั่วไป ที่ไม่มีเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่เลย ไม่เชื่อ ถ้าลองมาดูอีกไม่กี่เดือน เขาจะมีงานกาชาดหลู่ ถ้าจะมาดูแนะนำให้ไปดูตำบลรอบนอกๆ ที่มีชาวบ้านเขารวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่น เขายังมีประเพณีเล็กๆ ประเพณีไม่ต้องใหญ่ ให้มันเป็นอย่างที่มันเป็น อันนี้จะต้องเรียนนิดนึงว่ามองแหล่งท่องเที่ยวมาเยอะมาก ทั้งไทย ทั้งญี่ปุ่น แล้วก็ที่อื่นด้วย ที่ผมก็ไปมาแล้ว ก็ไปดู ก็อยากหาคำตอบว่าทำไม การท่องเที่ยวของไทย มีวัฏจักรที่ขึ้นแล้วมันก็ลงแล้ว มันก็ไม่ขึ้นอีก แล้วมันลงจริงนะมันไม่ขึ้นอีก แล้วเป็นไงคะ คนที่อยู่เนี่ย เรามาไกลมาแล้วนะคะ กับการท่องเที่ยว เกือบ 30 ปีเนาะ นับจากนี้ไปเราจะอยู่อีกนานแค่ไหนกับการท่องเที่ยว อันนี้คือคำตอบของหลายๆคน

มีข้อเสนออย่างหนึ่งคะ นอกจากอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียนกันแล้ว เราคิดว่าสิ่งที่น่าจะรู้จากคน 50 ขึ้นไป ผู้เฒ่าผู้แก่ที่นั่นวันก็จะหมด หมดไปนะคะ เขาอยู่อย่างพอเพียง สัมผัสได้เลยแล้วก็เอื้อเฟื้อกัน คุณป้าคนหนึ่งขายน้ำเงี้ยว 10 บาท ป้าขายได้หรือ เยอะเลยอืมเลยนะ 10 บาท เห็นใจลูกหลาน ถ้าซื้อของแพงพ่อแม่เขาก็เดือดร้อนจะมีคนอย่างนี้อยู่ในเมืองเล็กๆ ที่มันมีปัญหาระหว่างการท่องเที่ยวเต็มไปหมด จะมีคนอย่างนี้ที่มันอยู่หล່หลอมให้มันมีเสน่ห์ ถ้าเราเข้าไปในเมืองที่มี กาแฟถ้วยละ 50 บาท อาหารจานละ 80 บาท เพราะเราขายคนข้างนอกนี่ ไม่ได้ขายคนท้องถิ่น ก็ใช่ อันนี้เข้าใจ เพราะการท่องเที่ยวในปาย ในเมืองไทยเป็นอย่างนั้น เพราะว่าต้นทุนมันสูง ต้องซื้อที่ อันนี้เข้าใจคะ แล้วก็มียูทูปหลายๆคนรุ่น 40 ปี เขาบอกว่าเขาจะทำให้ถึงที่สุด เขาจะไม่ขายกิจการถึงแม้ว่าจะได้กำไรบ้าง ไม่ได้กำไรบ้าง เราอยากให้กำลังใจคนกลุ่มนี้ มันจะมีหนทางอยู่หนี่งที่สุด ไกลสุด ที่มีคนเขาสามารถจัดการ แล้วที่อื่นเข้ามาดู ว่าเราทำได้ ทรัพยากรนี่ก็สำคัญ เรื่องน้ำ เรื่องขยะ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้ประกอบการทำได้นะคะ จริงๆเรารู้กันอยู่แล้ว ถ้าถามว่าทำอะไรให้ท้องถิ่นหรือยัง กลับไปดูธุรกิจของท่านว่าท่านทั้งน้ำเสียลงแม่น้ำหรือเปล่า ขยะ มีคุณป้าบอกว่า ขยะสด เศษอาหาร จากร้านอาหารเขาไม่ได้ทิ้ง มีรถจากแม่น้ำแดง ขนไปให้หมูกิน แล้วหมูมันก็เจริญเติบโตดีมาก การจัดการแบบนี้มันเอื้อกันไป เราต้องจัดการกันเอง ถ้าเราจะพึ่งผู้ใหญ่อ้างเดียว เขาก็คงงานเยอะ แล้วก็คงช่วยอะไรได้ไม่หมด ปัญหา มันเยอะเหลือเกิน แล้วคนมันหลากหลายความคิด แล้วคนมันก็มีความงี่เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นคิดว่าเราคงต้องช่วยๆกัน สิ่งดีๆ ในเมืองปายที่เราหาเจอจากการจัดการ อันนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่จะบอกคนในหลายๆที่ ไม่ใช่แค่คนเมืองปาย บอกคนเมืองปาย คนกรุงเทพ บอกลูกศิษย์ แล้วก็บอกกับต่างประเทศ ไม่ใช่บอกให้เขามาดู เหมือนเราเป็นตุ๊กตาอย่างนั้นไม่ใช่คะ บอกให้รู้ว่าเรามีวิธีการจัดการแบบพุทธ แบบความเชื่ออิสลาม

ต้องเรียนนิดนึงว่าปาย นอกจากจะให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในเรื่องของการท่องเที่ยวแล้ว เปลี่ยนชีวิตของคนเมืองได้เลยคะ จริงๆนะคะ แต่ก่อนเข้ามาใหม่ๆ ไม่มีมีคำถามหรือเปล่า พูดเยอะเกินไป ... เข้ามาเรียนรู้ชีวิตของคนที่นี่อย่างพอเพียง แต่ก่อนกินกาแฟต้องบอกไว้เลยคะ กินกาแฟ 90 100 บาท ธรรมดามาก แพงก็แพงแต่ตอนนี้ไม่กินเลย ไม่กินสักอย่าง กลับจากปายแล้วไม่กินสักอย่าง อย่าหวังเลยว่าพวกนี้จะได้เงินจากคิดเงิน เพราะว่าเรารู้แล้วว่าของดีไม่จำเป็นต้องแพง มันต้องหรุ เราสนใจแต่เปลือก แต่เราไม่สนใจแก่นของคน เพราะฉะนั้นคนนักท่องเที่ยวไทย ที่มาไม่ได้รู้จักปาย รู้จักแต่เปลือก รู้จักแต่ท้องฟ้า สายลม แสงแดด แล้วก็กลับไป แต่ไม่รู้จักคน เพราะว่าเขาไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ทั้งๆที่ตรงนี้มีอาหารพื้นเมือง ขนมพื้นเมือง แล้วมีคนเก่งๆหลายคน จริงๆ

แล้วตอนหลังอยากเสนอ ให้ผู้สนับสนุนการวิจัย ถ้าเขาสนใจงานวิจัยที่หาความรู้ท้องถิ่น มีผู้รู้เยอะมากในที่นี้ แล้วเขาก็พยายามให้ความรู้แก่ลูกหลานของเขาต่อไป เราเชื่ออย่างนั้นจริงๆนะคะ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราต้องช่วยกัน ระหว่างคนข้างนอกแล้วก็คนข้างใน จริงๆแล้ว ปายโชคดีที่มีคนข้างนอกเข้ามาทำธุรกิจแล้วเขามีสำนักดีหลายคน ก็ไม่ทราบว่ามีคำถามไหมคะ วิทยากรแย่งพูดหมดเลย เชิญคะ

มังกร: ครับ กราบเรียนผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน ผม มังกร ฐิประโยชน์ศิลป์ ก็เป็นคนอ.ปาย ก่อนอื่นผมอยาก กราบขอบคุณอาจารย์ทุกท่านจาก 4-5 สถาบัน โดยเฉพาะอ.ดร.รัศมี จากภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร แล้วก็อีกหลายๆท่าน ที่ได้จัดเวทีที่นี่ ในสองวันนี้ ก็นับว่าเป็นประโยชน์ต่อชาวปาย เป็น อย่างยิ่ง ผมคิดว่าอยากให้ภารกิจอย่างต่อเนื่อง ทำอย่างไรก็สุดแล้วแต่ ที่ท่านอาจารย์ไปศึกษา ค้นคว้า แล้วก็ อาจจะกลับมานำเสนอว่า ประวัติศาสตร์ของอ.ปาย เป็นอย่างนี้นะ แล้วก็โบราณคดีของอ.ปาย ที่มีอยู่เป็นอย่างนี้ นะ ถ้าได้ความรู้เรื่องนี้แล้ว เอากลับมาบอกพวกเราหน่อยก็จะเป็นเรื่องดีนะครับ อิม..ที่อาจารย์ พูดถึงเรื่องของ โลกาวัดน์ มันในช่วงอายุประมาณ ช่วงอายุผมเนี่ย ประมาณ 50 ปีนี้ เท่าที่ผมจำความได้ เมื่อผมเป็นเด็กๆ น้ำมันลิตรละบาท ปัจจุบันลิตรละ 30 บาท ตอนที่ผมซื้อมอเตอร์ไซด์ขี่ได้ครั้งแรก ตอนนั้นรับราชการอยู่ แม่ฮ่องสอน ตอนนั้นเบนซินลิตรละ 2.50 ปัจจุบันลิตรละ 30 บาท นี่คือการเปลี่ยนแปลงในช่วง 50 ปี ถ้าถามว่า ทำอย่างไรที่จะจัดการการท่องเที่ยวของอ.ปาย ให้มีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำได้ไม่ยากครับ ขึ้นอยู่กับคนอ.ปาย ไม่ใช่ว่าคนอื่นจะมาทำ ทำอะไรครับคนอ.ปาย หน้าที่ของคนอ.ปายจะต้องทำอะไร รักษาวัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่นของเราไว้เท่านั้นเอง รักษาเอาไว้ ประเพณีออกพรรษาทุกวันนี้ ที่จัดประเพณี ปอยกาตหลู๋ มันไม่ใช่ แล้ว มันเป็นมหรสพงานบันเทิง มันไม่ใช่ประเพณีกาตหลู๋แล้ว ประเพณีกาตหลู๋เขาไปตองกล้วย ใบตองตึง เอาดอกไม้เอาอะไรมาขาย เอาสิ่งที่เป็นในการไปวัด ทำขนมเอาไปวัด แต่ปรากฏว่าเดี๋ยวนี้มันไม่ใช่ มันเป็น ลานเบียร์ มหรสพบันเทิง มีเวทีหลากหลาย แต่เขาคิดว่าคงจะใช่แล้ว แต่จริงๆแล้วมันไม่ใช่ มันกลายเป็นการ สร้างวัฒนธรรมใหม่

ขณะนี้ที่อ.ปาย ถ้าเปรียบเทียบกับอ.เมืองแม่ฮ่องสอน ถนนสายหลักสำคัญมีอยู่ สอง สาย คือ ถนนสิงหนาทบำรุง กับ ถนนขุนลุมประพาส ถนนขุนลุมประพาส ผมไม่นับรวมตั้งแต่ลงไปหาศาลากลางนะ นับเฉพาะตัวเมืองอยู่ จะไม่มีร้านอาหารที่เล่นดนตรีสดๆ แต่ตรงกันข้ามกับที่อ.ปายเรา มีร้านอาหารที่เปิด ขออนุญาตถูกต้องด้วยครับ ไปว่าอะไรเขาไม่ได้ ผมเป็นคนต่อต้านและต่อต้านมากที่สุด จนกระทั่งเจ้าของร้านเขาจะไม่ชอบผมแล้ว ไม่รู้ เขาจะเกลียดผมเมื่อไหร่ไม่รู้ แต่ผมเป็นคนต่อต้านมากที่สุด ว่าไม่ควรจะอนุญาตให้เปิด ซึ่งมันเป็นอำนาจของผู้ว่า ราชการจังหวัด ร้านอาหาร ที่เล่นดนตรีมากกว่าสี่ชิ้นขึ้นไป ไม่ว่าจะขึ้นเดียว สองขึ้นก็ตาม ผมไม่อยากให้มีเลย คือต้องมีมาตรฐานเดียว ไม่ใช่ double standard ปรากฏว่าที่ถนนที่ผมไปมา เมื่อวานนี้กำลังจะเปิดที่ถนน ไชย สงคราม เขียนว่า Lip Music ทางหน้าบ้านผมมีสามร้านครับ ถามว่าแล้วมันเป็นยังไงหละ ผมนอนไม่ได้เลย ผม ต้องบ่นผมต้องร้องเรียน ถ้าเกิดวัฒนธรรมอย่างนี้ อีกหน่อยไม่มีแล้วนักท่องเที่ยว ถ้าเมื่อไหร่มันยังไม่เป็นความ เป็นปายอย่างดั้งเดิม เมื่อไหร่มันมีอย่างนั้นเกิดขึ้น มันก็เป็นบาร์เบียร์ แบบชอยนানা แบบถนนลอยเคราะห์ เชียงใหม่ เป็นไปหมดนะครับ ตั้งแต่โรงแรมคซารเดิมถึงโรงแรมแม่ปิงอิมพีเรียล ชอยนানা เหมือนกันที่ กรุงเทพฯ ประทานโทษ คุณผู้หญิงก็นั่งใส่สั้นๆ เปิดเพลงเสียงดังๆ ผมคิดว่าถ้ามีอย่างนั้นมากๆ แน่นนอน ภูไม้ กลับ การท่องเที่ยวของปายรับรองหุดหายไปแน่ๆ ก็จะเหลือแต่พวกฝรั่ง ฝรั่ง ที่เมาแล้วนอนตามฟุตบาท

ประเพณีของบ้านเรามีมากมาย เมื่อวานผมเขียนจดใส่กระดาษแล้วพับๆ ไว้ แต่วันนี้ผมไม่ได้เอามา ความจริงผมอยากพูดหลายเรื่องนะครับ อย่างยกตัวอย่าง เลี้ยงเมือง เรามีศาลเจ้าเมือง เจ้าเมืองในที่นี้เป็นจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพรัก แต่คนรุ่นใหม่ เด็กรุ่นใหม่เดี๋ยวนี้ ข้างหลังผมแถบนี้ ไม่ได้มองอะไร แต่ว่าตรงนั้นมันคือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่เราต้องไปเคารพบูชา มันเหมือนกับเรื่องตำนานข้าว การที่จะเริ่มปลูกข้าวมันมี กระบวนการของมันมากมาย ตั้งแต่คัดสรรพันธุ์ข้าว การหว่านนา ใช้แรงงานควาย พอเสร็จสิ้นมันมีพิธี ขอมมาควาย ก่อนที่จะเอาไปเข้าป่า ก็สุดแล้วแต่

อีกอันหนึ่งครับสำหรับการท่องเที่ยว ไม่ว่าเป็นการท่องเที่ยว หรือว่าเป็นคนพื้นบ้านก็ตาม คนที่อาศัยอยู่ที่นี้ คือ สาธารณูปโภคพื้นฐาน อ.ปาย เราไม่ดีเลย อันที่หนึ่งเขาก็กำลังปรับปรุงอยู่ คือ ไฟฟ้า ไม่ใช่แค่ยัดยัด มันดับนานดับทั้งวัน คนที่มีอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจแข่งทั้งหลาย ไอศกรีมละลายไปหมดเลยนะครับ ไฟฟ้า จำเป็นจะต้องแก้ไข ตอนนี้ก็กำลังแก้ไขเท่าที่ทราบเขาหาผู้รับจ้างไม่ได้ แล้วการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขาดำเนินการเอง อันที่สอง คือ น้ำปะปา น้ำปะปาอ.ปาย วันนี้แย่มากๆ ใช้ทำอย่างอื่นไม่ได้เลยนะครับ ได้แต่มองดูเท่านั้น ล้างถ้วยล้างจาน ชักผ้าสีขาว มันเป็นขาวมอๆ ไปเลยครับ ไม่ว่าจะใช้ผงซักฟอกดีๆ ที่เขาโฆษณา มันก็ไม่ขาว เพราะฉะนั้น ผมบอกแล้วว่าเทศบาลอย่าไปทำน้ำปะปา ควรจะโอนให้การประปาส่วนภูมิภาคซึ่งมีกำลังมากกว่า มีความรู้เรื่องน้ำโดยเฉพาะให้เขาทำ แต่เทศบาลก็ยังดันทุรังทำ ไม่ยอมโอนไปให้เขา อ้างโน่นอ้างนี่ ผมคิดว่าคงมีอะไรที่อยู่เบื้องหลังนิดๆ ที่เขาไม่อยากจะโอน เป็นเรื่องการหาผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ จากการซ่อม การซื้อหาอุปกรณ์ มากกว่านะ ผมคิดอย่างนั้น ผมบอกตรงๆ ไปเลย ไม่รู้ว่าใครอยู่ที่นี้ อยากจะให้เขารับทราบไว้ด้วย ถนนเรานี้ก็ ไม่สะอาด เมื่อก่อนถนนในเขตชุมชนเราไม่ดี ตอนนี้ถนนจากปายไปเชียงใหม่มันไม่ดี ถ้าพอเข้าเขตเชียงใหม่ที่กัวคองมาไปโน่นนะดี ถ้าเมื่อไหร่ท่านจะกลับบ้าน แล้วนั่งรถเข่าไปอย่างนี้ แสดงว่านั่นเขตปายครับ ถ้าเมื่อไหร่ท่านนั่งนิ่งๆ แล้วก็แปลว่าเขตเชียงใหม่แล้ว แบ่งกันตรงนั้นนะครับ

คือถนนก็ไม่ดี ไฟฟ้าก็ไม่ดี น้ำประปาก็ไม่ดี โทรศัพท์ บางครั้งโทรศัพท์ก็ไม่ดี อันนี้โทรศัพท์เราไม่รู้เทคนิค เขามองไม่เห็น ถนน ในอ.ปายเอง ในตัวอ.เมือง ชุมชนเขตเทศบาล ก็ยังไม่ดี ติดกับร้านลาบขมอินสร ไปจนถึงสุดเขตสนามบินสุดเขตไม่ดี ของบไม่ได้หรอกครับ เพราะอะไร เพราะเมื่อก่อนมันมี Lobby gist ท่านหนึ่งไป Lobby งบประมาณ จากกรมส่งเสริมการปกครอง มา 19 ล้านบาท เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลตำบลปาย ปรากฏว่าเมื่อได้มาบริษัท เขาก็รับเหมา ก็เป็นธรรมดาของ Lobby gist ปรากฏว่าบริษัทเขาไม่ได้ทำเอง ก็มีบริษัทของคุณ วุฒิสมาชิกแม่ฮ่องสอน วันชัย ธนาวงศ์ ก็มาช่วง ช่วงเสร็จแล้วปรากฏว่าเป็นอย่างไรครับ ทำไม่ดี ทำไม่ดี ก็โดนปรับ คือ กรรมการไม่รับ ผิดจรรยาบรรณกรติดมันเป็นดิน มันไม่ดี ก็จำเป็นต้องเอาขมมาคอยมาราดทับ เพื่อแก้ปัญหาไม่ให้เห็นสิ่งที่ไม่ดี เอาสิ่งแปลกปลอมอีกอันหนึ่งมาราดทับ Lobby gist ท่านนี้ก็ไม่สามารถไปติดต่อเขาได้ เพราะเขาถูกปรับ เขาเสียเงินเยอะ เพราะฉะนั้น ถนนที่จะทำต่อไปไม่มีงบครับ ต้องร้องเพลงรอไปอีกนาน

ครับ อันนี้ผมอยากกราบเรียนว่า ถ้าเราต้องการให้บ้านเมืองเรา มีการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ต้องทำอะไรมาครับ ถนนที่มีอยู่ทำให้มันสะอาด ทุกวันนี้มันมีการก่อสร้างเยอะมาก ลากดินไปลากดินมา เป็นฝุ่นเต็มไปหมด ต้นเดือนปลายเดือนเทศบาลต้องไปล้างเป็นอย่างนั้น แล้วก็แก้ปัญหาไม่ได้ ความจริงผมมีเรื่องอยากจะกราบเรียนต่อที่ประชุมนี้อีกมากมาย แต่คิดว่าผมใช้เวลามานาน ก็กราบขอบคุณครับ

อ.ดวงใจ: เมื่อสักครู่มีผู้ที่ยกมืออยู่ เชิญเลยคะ อ.มังกร เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่นี่ เป็นคนที่กล้าพูด พูดแทนประชาชนที่ปาย

ปริญญามล: คะ สวัสดิ์อีกรอบหนึ่ง เมื่อที่ที่นั่งฟังที่พูดถึงการท่องเที่ยว อันนี้ไม่ใช่คำถามนะคะ อ.ดวงใจ แต่ว่าเป็นการสะท้อนความรู้สึกในฐานะที่เป็นคนมาอาศัยชุมชนปายอยู่เหมือนกัน คือว่าเราอาจไม่ใช่คนเมืองปาย แต่ว่าส่วนใหญ่จะเป็นทางผ่านไปปางมะผ้า หรือ แม่ฮ่องสอน ที่นี้ที่เรามีความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเมืองปาย เรามีความรู้สึกว่ามันเกิดจากการที่บุคคลภายนอก เข้ามารสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการท่องเที่ยว มากกว่า คนภายนอกที่เข้ามาอาจมีประสบการณ์ท่องเที่ยว มีต้นทุนการทำธุรกิจท่องเที่ยว มากกว่าหรือเปล่า แล้วเรารู้สึกว่าถ้าเกิดว่ามีเงินลงทุนมากกว่า มันสำคัญที่สุดหรือเปล่า หรือว่าคนเมืองปายเองก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน ที่นี้เราเลยเกิดความรู้สึกว่า ถ้าเราสามารถรวมกลุ่มผู้ประกอบการให้มีการแลกเปลี่ยนและทำงานในเชิงท่องเที่ยว เมื่อที่พูดถึงเรื่องท่องเที่ยวแล้วทำงานร่วมกันมันจะเกิดประโยชน์ และ ไปในแนวทางที่ถูกต้องและพอเพียง มากกว่านี้หรือเปล่า เพราะว่าตอนนี้ผลประโยชน์อะไรต่างๆ เกือบจะเรียกได้ว่าเกิดจากคนนอกแผ่นดินปาย และ คนที่ได้รับประโยชน์ คือคนนอกแผ่นดินแต่ไม่ใช่คนเมืองปายแต่ไม่ใช่คนเมืองปาย ตรงนี้ยังคิดไม่ออกเหมือนกันนะคะ ก็เลยจะใช้เวทีแห่งนี้ ที่เปิดโอกาสให้พวกเราช่วยกัน ในฐานะที่เป็นคนเมืองปาย แล้วคิดว่าจะโชคดีมากถ้ามีผู้ประกอบการเข้ามาฟัง ไม่ค่อยเห็นเหมือนกัน อาจเป็นคนปายเองที่ต้องหาทางแก้ไขที่ยั่งยืนต่อไป ขอบคุณคะ

อ.ดวงใจ: มีท่านอื่นอีกไหมคะ นื่องๆเชิญคะ เมื่อที่เราเดี๋ยวมที่จะถามไข่มุขคะ เชิญคะ

สุพร (คณะกรรมการสิทธิ ฯ) : ดิฉันสุพร ปรีชาพันธ์ มาจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คือว่าเราได้ลงทำงานที่อ.ปาย มา 3 ปี ที่เข้ามาที่ปายแล้วก็เห็นการเปลี่ยนแปลงของปาย แล้วเพิ่งมารู้จากอ.รัศมีนะคะว่า อาจารย์ได้มาทำและสนใจเมืองนี้เหมือนกันแล้วก็จะศึกษาเมืองนี้ เพราะฉะนั้นคนเมืองปายน่าจะมีคามภูมิใจมากๆ ที่ใครๆ ก็ให้ความสนใจ แล้วก็คิดที่จะช่วยคนปายนะคะ แต่ว่าดิฉันคิดว่าที่สำคัญที่สุด คือคนปายต้องช่วยตนเอง แล้วก็ร่วมกันเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ใน 3 ปีที่ผ่านมา เราได้ค้นพบว่าจะมีคนปายคิดจะช่วย จะรวมกลุ่มกันนั้น มันยังไม่ติด เพราะฉะนั้นขอฝากตรงนี้อ่า ถ้าเพื่อเราวมพลังกันได้แล้ว เราคิดที่จะพัฒนาบ้านเราเอง อย่างที่ท่านอ.มังกร พูดขึ้นเมื่อที่แล้วว่า เราจะต้องรักษาวัฒนธรรมของเราไว้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ แล้วอย่างที่เราช่วยเต็มที่อย่าง ผังเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผังเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน วันนี้ สมาชิกท่านหนึ่งก็นั่งอยู่ ณ ที่นี้ ก็มาคิด คิดร่วมกับคนปาย ว่าเราทำอย่างไร ผังเมืองถึงจะดีถึงจะสวย แล้วถ้าเราทำเมืองของเราให้เหมือนกับดั้งเดิม คือ เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ และก็มีสถาปัตยกรรมของไทยใหญ่ ซึ่งมันจะเป็นเสน่ห์ดึงดูดของนักท่องเที่ยวทั้งหลาย ให้มาเที่ยวเมืองปาย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรจะช่วยกันอนุรักษ์กันต่อไป โดยเฉพาะ นื่องๆรุ่นใหม่ที่มาในงานครั้งนี้ ดิฉันอยากจะฝากว่าต้องช่วยกันทุกคน สิ่งเหล่านี้มันจะช่วยให้เรา ให้เมืองปายอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป วันหลังใครเขามาเมืองปายแล้ว แล้วเขามองเมืองปายว่า ปายก็เหมือนกับเมืองเชียงใหม่ เหมือนกับพญา เหมือนกับภูเก็ต เขาก็คงไม่มาเที่ยวปายอีก เราก็คงอยากที่จะลุ้นให้คนปาย ลุกขึ้นมาช่วยกันทำ ช่วยกันคิด การคิดการทำร่วมกันมันไม่เสียหลาย โดยเฉพาะมีผู้ใหญ่หลายท่านที่นี้เป็นกำลังให้ท่านอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นพ่อครูจันทร์ หรือว่า อ.ทองอินทร์ อ.มังกร ที่พูด แล้วก็ยังมีอีกหลายๆ ท่าน ที่เป็นพลังในการช่วยผลักดันในเรื่องนี้

เพียงแต่น้องต้องขึ้นมาช่วยกันนะคะ เราต้องมีการจัดการที่ดี ในการจัดการไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อบต. หรือว่าเทศบาล สิ่งเหล่านี้ต้องมีจิตสำนึกในเรื่องของธรรมชาติ แล้วก็เรื่องของท้องถิ่นของเราเนอะ การสร้างจิตสำนึกเป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการสิทธิ์ฯ ก็ไม่ได้มีหน้าที่ที่จะพัฒนา แต่ว่าอยากจะทำให้ทุกคนช่วยกัน ที่จะทำให้บ้านเมืองของเราดีขึ้น ขอฝากไว้แค่นี้คะ

อ.ดวงใจ: ขอบคุณมากคะ แล้ววันที่ 6 กันยายนนี้ อย่าลืมนะคะ งาน ช่างบ้าน ลานเมือง ทำเมืองปายให้น่าอยู่ ที่โรงเรียนปายแห่งนี้ คุณสุภา ก็จะมาร่วมกับกลุ่มตรงนี้ พวกเราช่วยกันอีกครั้งหนึ่ง ขอเรียนเชิญท่านต่อไปคะ คุณพัชรិคะ ขอเรียนเชิญ

พัชริ: สวัสดีคะที่จริงแล้วเป็นคนเชียงใหม่ อพยพโยกย้ายมาอยู่ที่นี่ประมาณ 6 ปีที่แล้ว มาทำธุรกิจที่นี่ ที่นี้พอมารู้ครั้งแรก มีความรู้สึกว่าจะอยู่ไม่ได้ แต่พออยู่ไปนานๆ แล้วมีความรู้สึกว่าจะไม่อยากกลับไปเชียงใหม่ ถ้าไปก็ไปข้างวันเดียว เรามาพูดกันได้สองวันแล้วนะคะ เดียวนี้เรารู้แล้วว่าเสน่ห์ของเมืองปายที่แท้คืออะไร มีมากมายหลายเรื่อง ในที่นี้ก็จะไม่อยากพูดถึงเสน่ห์เมืองปายอีกแล้ว เพราะว่าเรามีท่านผู้รู้ได้มาอยู่ที่นี่ แต่ว่าตรงนี้อยากจะนำเสนอความคิดของตัวเองว่าในเสน่ห์เมืองปาย เมืองปายมีประวัติศาสตร์ยาวนาน อยากเรียกร้องให้พวกเราช่วยกันคิด ช่วยกันทำว่าเป็นไปได้ไหม ว่าเราอยากมีสถานที่สักแห่งหนึ่ง เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนคนปายก็ได้ หรือว่าประวัติศาสตร์ของคนไทใหญ่ที่ในปายก็ได้ แล้วแต่ว่าจะตั้งชื่อว่าอะไร ที่เป็นศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ของคนปาย คนไทใหญ่ ที่ต่อเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ล้านนา ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่สอง เรื่องที่เราพูดมาในวันนี้ที่เราจะนำเสนอ สิ่งเหล่านี้ถ้าเราทำได้ จะเป็นการรำลึกถึงบทบาทของคนเผ่าคนแก่ที่ผ่านมา บรรพบุรุษของคนปาย ในขณะเดียวกันเป็นคุณค่าประโยชน์สำหรับเด็กรุ่นใหม่ที่ได้เรียนรู้ศึกษาและคนที่เข้ามาเยี่ยมชม ตรงนี้เป็นที่รวบรวมเสน่ห์เมืองปายไว้ที่นั่น

ที่นี้ต่อไปที่เราพูดกันว่าเราจะทำอย่างไรกับปายตอนนี้ เสน่ห์ตรงนี้ของปายแล้วมันสืบสานกันมาทุกวันของปาย ทุกวันนี้เปลี่ยนไปไม่ใช่เป็นแค่ของชุมชนเมืองปายทำมาหากิน มีวิถีชีวิตแบบคนทางด้านการเกษตรเท่านั้น แต่ทุกวันนี้ปาย เป็นเมือง International เป็นเมืองที่ทั่วโลกรู้จัก เราปฏิเสธไม่ได้ เราไม่รู้จะทำอย่างไร เอาฝรั่งออกไปหรือ ไม่ให้มีการทำธุรกิจการท่องเที่ยว วันนี้ปายเดินทางมาไกลแล้ว แต่เมื่อวันนี้เรารู้สึกขึ้นมาว่าสิ่งใดกันแน่ที่นักท่องเที่ยวไปค้นหา เข้าพเจ้าได้พบกับ ททท. ได้พบกับหลายคนที่เป็นภาครัฐ บอกว่าเรามองปายมุมใหม่ได้ไหม เรามองปายอย่างเป็นเมือง International เราไม่สามารถจะไปหาเมืองท่องเที่ยวแบบปายในประเทศไทยได้ ไม่ใช่เหมือนกับปักษ์ใต้ ที่ไปถึงลงไปคำดูเลย คำดูแร่ ดูปะการัง หรือว่าดูอะไร คือดูจากสภาพแวดล้อมแล้ว นักท่องเที่ยวปฏิเสธไม่ได้เลย แต่ว่าปายไม่ใช่ ปายเนี่ย คนที่เข้ามามีน้ำตก มีภูเขา มีการเดินป่า มีชาวเขา แล้วก็วิถีชีวิต คนที่ไปทางใต้ ไปภูเก็ต ทางเกาะ ไม่ได้ไปดูวิถีชีวิตอะไร นอกจากไปอยู่กับสภาพแวดล้อมของที่นี่ ที่สวยงาม ปายไม่ใช่อย่างนั้น ปายมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นที่เจ็ดหน้าชูตา เป็นที่ใฝ่ฝันของนักท่องเที่ยว และคนต่างถิ่นที่หลั่งไหลเข้ามา ธุรกิจหลายสิบล้าน บางคนลงทุนที่นี่เป็นร้อยล้านนะคะ

สิ่งหนึ่งที่เขาตระหนักและพูดกันตลอดเวลาก็คือ เรื่องของประเพณี วัฒนธรรม ตรงนี้แหละคะ นี่คือการเสน่ห์ของปาย นี่คือการเอกลักษณ์ของปาย แล้วเราเทียบค่าของปายเท่ากับเมืองๆ หนึ่ง ที่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า ลงได้มาเมืองกาญจน์ มาสุโขทัย มาเชียงใหม่ ขึ้นปายแล้วลงไปลาว ไปกัมพูชา ปายเป็นหนึ่งใน

เส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นเรามาพูดถึงวันนี้ขอกราบขอบคุณที่ท่านผู้จัดทุกท่านที่มาพลิก
พื้นให้เราได้นึกถึงความสำคัญของปายคืออะไร แต่ว่าเราจะทำอย่างไรต่อไป อยากจะถามสักหน่อยว่า มองไป
รอบๆ ห้อง คนที่มีกลไก กลไกที่จะผลักดันให้ปายเดินไปในทิศทางใด อยู่ที่ใด ใครใช้บ้างคะ ขอให้ยกมือหน่อย
นอกจากนักศึกษา นอกจากชาวบ้าน นอกจากผู้สนใจ มีอยู่คนหนึ่งคะ ประบมือให้หน่อยคะ สจ. คะ ขอประบมือ
ให้คะ ที่สามารถจะผลักดัน และเป็นกลไก วงเล็บกลไกของรัฐ อ.มังกร บ่นมาทุกงานที่ข้าพเจ้าเข้ามา อ.มังกร
บ่นทุกครั้งว่าเขาล่นคนครึ่งกลางเมือง คนที่รับรู้เรารู้ด้วยเห็นใจ อ.มังกรอย่างยิ่ง เพราะว่าข้าพเจ้ามาทำธุรกิจก็
ไม่ให้มีร้านอาหาร ไม่ให้มีดนตรี ที่เล่นดนตรีเสียงดังออกมาข้างนอกยามค่ำคืน แต่ว่า อ.มังกร คะ คนที่อยู่ในที่
ประชุมที่ อ.มังกรเคยไปพูด ไม่สามารถจะไปช่วย อ.มังกรได้มากกว่าความเห็นใจ แต่ว่าคนที่มีส่วนผลักดัน
วันนี้ เวลานี้ ข้าพเจ้าขอเรียกร้องให้คนที่มีส่วนผลักดัน แต่ไม่ได้ว่าเขาผิดนะคะ แต่ว่าทัศนคติและมุมมองของ
เราอาจแตกต่างกันออกไป

เพราะฉะนั้นวันนี้ เวลานี้ที่นี้ นะคะ เราไม่มีคนกลุ่มนั้นเข้ามา ร่วมเป็นแกนนำ มันขาดไปนิดนึงคะ ข้าพเจ้าก็
อยากจะเรียนไว้ เมื่อมันขาด เราไปบังคับเขามาก็ไม่ได้ เขามาก็อาจเป็นช่วงพีคเปิด หรือเป็นช่วงตอนสำคัญ แต่
ว่าช่วงการดำเนินการต่อไป คนเหล่านี้ คนกลุ่มนี้ จะเป็นคนที่ผลักดันให้เกิดอะไร เราจะมีฟุตบอลที่สลายต่อไป
เราจะไม่ทำอะไร อยู่ๆ มันก็มีไฟเขียวไฟแดงขึ้นออกมากลางถนน อันนี้มันเป็นเรื่องจริงที่เข้ามา แต่ว่าเขาเรียก
มัน Approximate หรือเปล่า มันเหมาะสม สมดุลกับเมืองปายไหม เรายี่ 7-11 ตั้งขึ้นมา มันเป็น glossary ที่
ทันสมัย เด็กๆ ก็ชอบเข้ากัน หลานๆ ของข้าพเจ้าก็ชอบไป 7-11 ขอให้มันคิดป้ายเล็ก ๆ ลงหน่อย ประมาณนั้น
เราไม่รู้จะทำอย่างไร ว่าก็ตั้งหลายครั้ง นื่องๆ เจ้าของ 7-11 อยู่ไหนเนี่ย ทำไมไม่เอาป้าย.... มันสร้างความรำคาญ
ให้เราหลายๆ คนที่จะเข้ามาบังคับว่าขอให้ 7-11 ปิดป้ายอย่างนั้นมา ขอโทษนะครับ ผมไม่เซ็นใบอนุญาตให้ ผม
โดนชาวบ้านปายด่าตายแน่ คุณเสนอแบบแปลนมาอย่างนี้ไม่ได้ครับ อาคารทาสีสว่างแบบนี้ไม่ได้ครับ ผมเซ็น
ไม่ได้ครับ ประมาณนี้ เวลานี้ เวลานี้ ข้าพเจ้าเรียกร้องให้ อยากจะให้ผู้ดำเนินงาน ช่วยสรุปแล้วนำเสนอให้ทางผู้มี
อำนาจในบ้านเมืองนี้ได้สานต่อถึงเจตนารมณ์ของผู้เข้าร่วมเสวนาวันนี้ หนึ่งอย่างแล้วนะคะ

อันที่สอง ข้าพเจ้าเรียกร้องให้ว่าครั้งใด เมื่อใดก็ตามหากมีการจัดทำแผนพัฒนาประจำปี ไม่ว่าจะเป็นเทศบาล
หรือ ทางอำเภอทำ เรียกร้องให้ชุมชนเราเข้าไปร่วมแล้วเสนอความคิดเห็น เราจะต้องมีปอยกลองหลวง เมื่อก็พอ
คนหนึ่งเขาพูดให้ฟังว่าปอยกลองหลวง เราวันสัปดาห์สองปีได้ไหม มันเปลืองสตางค์

อ.ดวงใจ: สรุปแล้วอาจต้องมีการสรุปอีกครั้งนะคะ

พัชร: คะ เดียวก็จะจบแล้วคะ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกร้องมีสองสามอย่าง ว่า พวกเราไม่ดิ่ง
เฉย ถ้าเขาได้ยื่นทางวิทยุเนอะ เขาน่าจะได้ยินอยู่ จะเห็นว่าเขาถ่ายทอด เหลียวกลับมาหน่อย ทุกครั้งที่มีการ
เสวนา ขอให้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาร่วมหน่อยคะ ขอบคุณคะ

อ.ดวงใจ: ขอบคุณนะคะ คุณพัชรอยู่ 6 ปี แต่เห็นอะไรหลายอย่าง ว่าเราควรทำอะไรนะคะ จริงๆแล้วที่
คุณพัชรนำเสนอมนน่าสนใจเนอะที่ว่า ให้เราเขียนรายงานต่อผู้มีอำนาจ แต่จริงๆแล้วที่เราฟังตั้งแต่เข้าวันนี้ คือ
เราต้องเปลี่ยนจากตัวเราเองด้วย ถ้าเราฟังผู้มีอำนาจ ผู้มีอำนาจเขาไม่เห็นคนเล็กคนน้อยหรือคะในสังคมไทย

เพราะฉะนั้นอย่าเพิ่งฟังนะ เราจะทำหลายๆทาง เราก็ทำของเราเองด้วย ทั้งสองทางแล้ววันหนึ่งเราคงได้ร่วมมือกันหลายๆอย่าง อีกอย่างหนึ่งที่อยากจะเรียนคุณพัชร ที่ว่าอยากทำพิพิธภัณฑ์ หรือว่าศูนย์วัฒนธรรมของไทยใหญ่ หรือวัฒนธรรมของคนเมืองที่อยู่ที่นี่นะ อันที่จริงความคิดนี้มีมานาน แล้วก็เกิดคำถามว่าทำไมมันไม่เกิด ศูนย์วัฒนธรรมที่แม่สีก็สร้างขึ้น ที่วัดหลวงก็มี ศูนย์วัฒนธรรมที่จังหวัดมาตั้งเอาไว้ แต่มันก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราต้องทำควบคู่กันไป อันนั้นมันมีแค่สถานที่ ไม่ได้มีเนื้อในนะ เพราะเนื้อในนั่งอยู่ตรงนี้ แล้วก็ความรู้ 2 วันเต็มๆ เราจะเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต คือว่าเรารู้จักปาย ลูกหลานก็รู้จักปาย สามารถบอกเล่าให้คนอื่นได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็สำคัญ ความรู้ ฐานเหง้าของตนเองสำคัญแล้วก็บอกคนอื่น แล้วเชื่อไหมคะว่าคนอื่นที่มา ถ้ามาแล้วไม่เห็นคนปาย เห็นแค่ 7-11 เห็นร้านเบเกอรี่ที่แห้งแล้ง ก็เหมือนกับเมืองท่องเที่ยวทั่วไป ที่มีแต่ความสะดวก แต่ว่าไม่มีตัวคน จะเป็นคนปายหรือเปล่าก็ไม่รู้แหละ ลองคิดเอาเองว่าคนปายที่มีความเป็นปายเป็นอย่างไร เพราะว่ามีผสมเยอะมาก ทางวัฒนธรรม ซึ่งสรุปไม่ได้จริงๆ มีคำถามอื่นอีก หรือ มีความเห็นอื่นอีกไหมคะ เชิญคะ

ดีเจวิฑูหมชน (ลุงอ้อย): ครับ ขอสวัสดิ์พิธีกร แล้วก็พี่ๆ น้องๆ ของเรา ที่มาในวันนี้เราได้มาพูดคุยถึงเรื่องราวเสน่ห์ของปายในอดีต เราได้พูดถึงเรื่องราวมากมาย ของการท่องเที่ยวที่ดี พี่น้องที่เข้ามาทำธุรกิจก็ดี ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือ แต่เสียอย่างเดียวที่ผู้นำไม่มา ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ต้องการปรารภนาเหลือเกินที่อยากให้ชุมชนเราเจริญ ตอนหาเสียง ก่อนข้างที่จะบอกผมจะทำเมืองปายให้เป็นเมืองสวรรค์ แต่ถึงวันนี้ไม่รู้สวรรค์ไปไหน ดกสวรรค์หรือว่าตกคอย โกงมันเยอะนะ ครับ ผู้นำของชุมชนที่ให้คำมั่นสัญญากับชาว.ปาย แล้วก็นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใน.ปาย เขามีความปลอดภัยไหม แล้วท่านได้เข้ามาฟังพวกเราไหม ไม่ว่าจะเป็น.อ.รัศมี ทางคณาจารย์ ไม่ว่าจะเป็นทางมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เข้ามาให้ความรู้ พูดคุยเชิญชวน สิ่งที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง เรารักเมืองปายแต่คำพูดหรือเปล่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการที่ดี อย่าว่าอย่างโน้นอย่างนี้เลยนะครับ วันนี้เราเสวนาเสน่ห์เมืองปายในอดีต พูดถึงการท่องเที่ยว ผมยังมองไม่เห็นประธานชมรมการท่องเที่ยว ไปไหนครับ ท่านนายกไปไหนครับ อ้อ... ไปโรงพยาบาลน้อ เป็นอะไรป่วยนะ ตรงนี้อยากให้เราเข้ามาให้มากกว่านี้ รู้สึกว่าบางครั้งการทำงานไปคนละทิศละทาง ตามที่ผมได้อยู่ตรงนี้ แล้วก็ได้อยู่ในสื่อสารมวลชนของพวกเรา อย่างน้อยก็เป็นกระบอกเสียง แล้วก็ได้รับข่าวสารต่างๆ นะครับ ตรงที่พาดพิงไปถึงผู้ประกอบการนิดนึงบางท่าน บอกว่ารักเมืองปายเหลือเกิน อยากจะให้เมืองปายได้ดี บางครั้งท่านรักสตางค์หรือว่ารักเมืองปายจริงๆ อยากจะฝากไว้ละครับ ถ้ารักเมืองปาย ผู้ประกอบการบางท่านลงทุนเป็นร้อยๆ ล้าน แต่ผมยังไม่เคยเห็นผู้ประกอบการท่านใด ให้ทุนการศึกษาจากหน่วยงาน ในงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ตรงนี้อยากจะวอนให้ส่งเสริมแล้วก็ให้น้องๆ เยาวชนของเราได้ปลูกฝังจริยธรรม สนับสนุน เรื่องการศึกษา และจริยธรรมไปควบคู่กัน จัดกิจกรรมให้น้องๆ เยาวชนของเราได้มีทุนรอน ตรงนี้อยากจะฝากเน้นอยากให้ผู้ประกอบการต่างๆ ที่เข้ามาทำงานเพื่อจะเน้นให้ลูกหลานเราอย่าลืมรากเหง้า ต้นกล้าที่เราเคยปลูก เราอย่าตามความเจริญทางวัตถุต่างๆ ขอฝากไว้ ผมขอฝากไว้ตรงนี้ก็ก่อนครับ ขอบคุณครับ

อ.ดวงใจ: เชิญพี่อารีย์คะ

อารีย์: สวัสดีครับ ผมอารีย์ เจตนุดำรงเลิศ ครับ ขอประชาสัมพันธ์นิดนึงต่อจากอ.ดวงใจ และท่านอ.สุภา ซึ่งเป็นกรรมการสิทธิฯ ที่จะพูดถึงประเด็นร้อนๆ ของเมืองปายที่จะเกิดขึ้นก่อนน้ำท่วมและหลังน้ำ

ทว่า อันนี้ขอฝากประชาสัมพันธ์นิดนึง เมื่อก็ได้คุยกับท่านอ.สุภา ที่เป็นเลขาของคุณหญิง อัมพร มีสุข วันนั้นะ ครบมาด้วย เรายังเรื่องมากมายก็จะเก็บไว้ในวันที่ 6 นะครับ ส่วนคำถามตรงนี้ก็ตรงเป็นเรื่องของทางนักศึกษา อยากจะทราบว่าร่องรอยประวัติศาสตร์ ที่มีอยู่เป็นวัดวาอารามเก่าที่อยู่รอบเมือง เป็นเพราะเหตุใดถึงมีอยู่บนดอย เหมือนจะเป็นไฮไลต์ ที่เราไปคุยกับเพื่อน หรือ เพื่อนต่อเพื่อน

การขयर่องรอยวัฒนธรรมว่าปายเป็นอย่างนี้ละ ซึ่งเป็นอดีตอยู่เมื่อน้อยบ้าง ที่อาจารย์คุยเมื่อวันก่อน อันนี้ ทำไมมันถึงเลือกพื้นที่นี้เป็นวัดโบราณต่างๆ สมัยละ สมัยอะไร อันนี้หนึ่ง อันที่สองคือ ทำไมถึงมีเมืองสาม เมือง ซึ่งน่าสนใจนะครับ ที่เมืองเล็กๆ ถึงมี 3 เมือง เราเองได้ความรู้ที่เพิ่มมาทั้ง 3 วัน จากนักโบราณคดีที่ค้นมา เป็นสิบๆ ปี 20 ปี น่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการขयर่องรอยวัฒนธรรม ได้ติดตามและเป็นจุดหนึ่ง ขอผู้เกี่ยวข้อง ตอบด้วยครับ ตอบสั้นๆก็ได้ 3 วันนี้นักศึกษาเราจะได้ตรงนั้นกลับไป ขอบคุณครับ

อ.ดวงใจ: เพื่อาริย์บอกว่าขयर่องรอยวัฒนธรรมตรงนี้นะคะ ตกลงแล้วเราจะขยให้ใครคะ แล้วเมื่อก็ บอกว่าไม่เอาการท่องเที่ยวเิงคะ

อ.รัศมิ์: ขออนุญาตตอบสั้นๆ จะได้กระชับ แล้วมีเวลาคุยกันมากขึ้น ก็คือว่าโบราณสถานที่อยู่บนดอย นั้น แสดงให้เห็นถึง... จริงๆแล้วที่ที่คนโบราณตั้งหรือเลือกมาอยู่ ก็เหมือนกับที่คนปัจจุบันเลือกมาอยู่คะ มัน เหมือนกับการมองดูวงจ้ย ก็คือ ทำเลที่ตั้ง ว่าตรงไหน มันคือ อยู่ข้างอุ้น้ำ อยู่ข้างอุ้น้ำ มันประกอบด้วยอะไรบ้าง นะคะ ประกอบด้วยแม่น้ำ ป่าไม้ ก็คือทรัพยากร ก็คือมีความอุดมสมบูรณ์ ในแง่ของทั้งอุปโภคบริโภค เพราะฉะนั้นปาย ก็คือเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งในแง่ของทรัพยากร แล้วก็เส้นทางสายน้ำก็คือเป็น เส้นทางคมนาคม เป็นเส้นทางเศรษฐกิจ เส้นทางค้าขายของพวกเรา รวมทั้งวิถีชีวิตด้วย การเลือกตั้ง โบราณสถานอยู่บนดอยก็คือว่า เป็นเรื่องทั่วไปของคนที่อยู่บนที่สูง เพราะฉะนั้นการอยู่บนที่สูง หรือว่าความเชื่อ เกี่ยวกับการสร้างพระธาตุ หรือ การสร้างวัดที่อยู่บนดอย ก็เหมือนกับการสร้างอยู่ใกล้กับเขาพระสุเมรุ แล้วก็อีก อย่างหนึ่ง ชุมชนโบราณก็มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูงแล้วมองไกลๆ เส้นทางแถวปาย ปางมะผ้า เวียงแหง หรือแม่ฮ่องสอน จะใช้ภูเขาเป็นเส้นทางคมนาคม แล้วในปัจจุบันก็มีการใช้อย่างนี้อยู่ ถึงแม้เราจะอยู่บนที่ราบ แต่ก็มีคนจากข้างบนมาอยู่ เพราะฉะนั้นการเลือกสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เราเห็นตั้งแต่ในอดีตแล้วละ ไม่ใช่เฉพาะ ก่อนหน้าหรือช่วงที่มีการสร้างวัด ก่อนหน้านั้นแล้วละ ที่เรามีการนับถือผี ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า ก็จะมีการสร้างอยู่ บนดอย อยู่บนภูเขาสูง เช่น เรามีภาพเขียนสีโบราณในประวัติศาสตร์จะอยู่บนดอยทั้งนั้นเลย

สอง ทำไมถึงได้มีสามเมือง เอาให้กระชับนิดนึงคะ 3 เมืองก็คือว่า น่าจะเป็นเรื่องของการมีแอ่งที่ราบ แอ่งที่ราบ ในหุบเขา ที่อยู่ในพื้นที่ ปายเหมือนกับเป็นพื้นที่เล็กๆ แต่ปายก็มีพื้นที่ราบที่เป็นแอ่งๆ อยู่ เพราะฉะนั้น ลักษณะของการตั้งชุมชนหรือว่าเวียงในพื้นที่แคบๆ มันก็จะอยู่ในพื้นที่ราบ เป็นเวียง 3 เวียง จริงๆถ้าเราสำรวจ จริงๆ ปัญหาของปายก็คือว่า เรายังไม่ได้ทำการสำรวจอย่างละเอียดเลยนะคะ ที่เราเห็นว่าเป็นวัด เป็นเจดีย์ 1 เจดีย์ เรานับมี 1 วัด 2 วัด หรืออะไรอย่างนี้ แท้ที่จริงแล้ว มันอาจมีอะไรที่มากกว่านั้นเยอะ เรายังไม่ได้เริ่มต้น ศึกษา คือทางสภาวัฒนธรรมอำเภอ ได้ทำการศึกษารวบรวมไว้พอสมควรจากแต่ละตำบล ก็สำรวจเก็บไว้แต่ว่าใน การสำรวจจริงๆ แล้วระบุขอบเขต คือ มีอีกเยอะที่เราจะพบในเมืองปาย แต่เนื่องจากว่าเรายังไม่ได้ทำเลย เท่าที่ เราฟังมาทั้งหมด เราจะพบว่าเราจะต้องทำอะไรอีกเยอะเลย สำหรับการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์เมืองปาย

อ.ดวงใจ: ขอบคุณมากนะคะ เชิญท่านต่อไปนะคะ ขอเชิญพี่น้อง พี่น้อยเป็นผู้ประกอบการที่เข้ามาในช่วง 2-3 ปี ไซ้ใหม่คะ เดี่ยวพี่น้องแนะนำตัวเองแล้วกันนะคะ นี่เป็นเวทีแรกนะคะ ที่สามารถรู้จักชื่อผู้แสดงความคิดเห็น รู้สึกดีใจคะ เป็นเหมือนหนึ่งเดียวกับหลายๆท่าน

พี่น้อง: ดิฉัน ปณิตตา พलगูร (ไม่แน่ใจ) เป็น GM ของปายฮิลล์รีสอร์ท หรือสแกนดิเนเวียเก่าที่แม่น้ำแดง ก็เป็นกาฝากของเมืองปาย จริงๆ ขออนุญาตเกริ่นนิดนึงว่าเป็น Consult ของรีสอร์ท อยู่กรุงเทพมหานครตลอดชีวิต หลังจากกลับมาจากเมืองนอก แต่ก็มาหลงเสน่ห์เมืองปาย อย่างที่ว่าคือ เมืองงาไซ เข้ามาแล้วออกไม่ได้ แต่ก็เต็มใจอยู่คะ และที่สำคัญมาหายป่วยที่นี่คะ จากที่มาเมืองปายที่ท้องโต เจ้าพ่อเจ้าแม่หัวแหลมเลย ถ้าลูกหายจะขอยู่ที่ปาย แต่ไม่ขอตายที่ปาย เพราะมีลูกอยู่กรุงเทพ แค่นี้จบก็เลยหายจนถึงทุกวันนี้ อะไรที่ทำให้ปายได้ พี่น้อยยินดีคะ ยินดีที่จะช่วยอย่างเต็มที่ แต่บางครั้งอาจช่วยอะไรไม่ได้มาก เพราะล่าสุดสุขภาพ แต่ตอนนี้ดีแล้ว ไปได้เลยคะ ตรงสแกนดิเนเวียเก่า อันไหนที่ช่วยได้ก็ยินดี มาเจอวันนี้โดยบังเอิญ ปกติอาจารย์จะชุมมากคะ เรียนทำคร. ชุมมากคะ เป็นยังไตรงั้นเป็นยังไตรงี้เป็นยังไง เพิ่งมาเห็นอาจารย์วันนี้ก็ตกใจ หมกเม็คไวย์เยอะมาก ต้องเช็คบิลหลังเวทีกับอาจารย์ น่ารักมาก อาจารย์เป็นอาจารย์ที่น่ารักมาก แล้วก็ตั้งใจทำงานโดยที่ คือ น้อย 54 แล้วนะคะ อันไหนที่ดีที่จริง ต้องขอเรียนว่าอาจารย์ เข้มแข็ง ต่อสู้ อดทน แล้วก็ตั้งใจทำงานโดยที่ไม่คิดว่าอาจารย์จะเหนื่อยไหม บางทีขี้จุกยานบ้างนั่งมอเตอร์ไซด์บ้าง อันนี้เป็นสิ่งที่หม... อาจารย์ต้องชื่นชมอาจารย์มากที่สุดเลย อย่างว่าแต่คนเล็ก ๆ คนนี้เลย คะ ก็คือสิ่งที่อยากจะเกริ่นสำคัญที่สุด ก็คือ การท่องเที่ยว ปายเรายังไปได้ แล้วไปได้ดีมาก โดยเฉพาะตอนที่รองรับนักท่องเที่ยว ทุกวันนี้ จะมี Schedule 1 คินปาย 1 คินแม่ฮ่องสอน ลูกค้าจะบอกเลยว่าขอ Cancel ขอนอนต่อที่นี้อีกหนึ่งคิน ถามว่าทำไม คำตอบที่เขาพูดคือว่าอากาศดี อากาศดีมาก ๆ พอบอกไม่ไปแม่ฮ่องสอน หนู่มสาวแม่ฮ่องสอนอยู่ที่นี่ ต้องขออนุญาต ต้องขอโทษที่พูดจา นักท่องเที่ยวขเกลไม่ไปแม่ฮ่องสอน ไปล้าลอด แล้วก็แอบไปดูกะเหรี่ยงคอยาวแล้วกลับมาอนที่นี้

เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวของปายต้องมีอยู่ต่อไปแน่นอน แล้วก็านที่สุด โดยที่เราทุกคนที่นั่งอยู่ตรงนี้ช่วยกันนะคะ น้อยเอง เวลาที่มีลูกค้ามาน้อยจะแนะนำคือหนึ่ง อาหาร ต้องมีอาหารปายเสริม ก็เรียนรู้เอาทั้งที่เป็นบ้างไม่เป็นบ้าง ก็ให้แม่ครัวสอนบ้าง แล้วก็ทำกับเขาบ้าง

การแสดงที่อ.ปายมีอยู่ ปีที่แล้วมาอยู่เป็นปีแรก ก็ไม่รู้จะไร ก็ไปเอาลงสะบัดชัย ปีใหม่เมืองปายต้องรุ่งเรือง อันที่สองก็มีสละช่อชิง ปล่อยโคมลอย น้อยจะพยายาม add ตรงนี้ให้ กับลูกค้า ลูกค้าจ่ายหรือไม่จ่าย นั้นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าไม่จ่ายเราได้กำไรน้อยหน่อย แต่ต้องการส่งเสริมเมืองปาย ทุกสิ่งทุกอย่างของเมืองปาย ไม่ว่าจะเป็นเกสต์เฮาส์ รีสอร์ท หรือจะเป็นศูนย์วัฒนธรรมต่างๆ เราช่วยกันทุกคนแล้วทุกอย่างจะไปได้ด้วยดีที่สุด อยู่ได้คะ ปายอยู่ได้กับการท่องเที่ยวต่อไป แล้วก็ชุมชนต่างๆ ต้องช่วยเหลือกัน ขอบพระคุณคะ

อ.ดวงใจ: ขอเรียนเชิญท่านอื่นนะคะ เชิญเลยคะ นี่เป็นคนที่สองของคนในพื้นที่ หลังๆใกล้ๆจบเรียนน้องๆ ด้วยนะคะ เชิญอ.สมพรคะ เดี่ยวเราจะปิดการสัมมนาตอน 4 โมงเย็น เพราะหลายคนอยากกลับบ้าน

หรือยังไงคะ เราจะมีการจัดเสวนาอย่างนี้อีกต่อไป แต่หัวข้อยังคิดดูก่อน หัวข้อไหนที่ปายสนใจ และมีประโยชน์ต่อคนปาย เรียนเชิญอาจารย์สมพรคะ

อ.สมพร: เรียนท่านอ.รัศมีและ อ.ดวงใจ ผมนายสมพร ชาวลิด ก็คิดว่าน่าจะพูดเป็นคนสุดท้ายหรือเปล่า ก็เลยถือโอกาส ถ้าคิดว่าเป็นคนสุดท้ายก็อยากจะขอบคุณด้วย ที่นี้ที่ผมพูดถึง คือ ในฐานะที่ผมเป็นคนปาย แล้วพูดถึงการท่องเที่ยวที่นี้ เราก็ได้ดำเนินจัดเวทีสัมมนาหลายครั้ง แต่ใจจริงที่เมื่อวานและวันนี้ ได้มีท่านปราชญ์หลายท่าน ผมขอใช้คำนี้ ผมเองก็เป็นนักประวัติศาสตร์ เป็นลูกศิษย์ของอ.ดร.เพนส์ ซึ่งวันนี้ท่านไปแล้ว แต่เมื่อวานยังคงอยู่ ท่านสอนประวัติศาสตร์ ท่านสอนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ปี 10 ถึง 40 บาท โชคดีที่มาได้มาทั้ง... สำหรับการจุฬประภาในครั้งนี้นับว่าเป็นโอกาสอันดีของอ.ปาย อ.ปายมีทั้งโชคดีแล้วก็โชคร้าย โชคดีที่ว่าหลายๆท่าน ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ยกตัวอย่างที่ท่านจัดเสวนาในวันนี้ เป็นปราชญ์เป็นอาจารย์ที่สอนมหาวิทยาลัย แต่ก่อนประวัติศาสตร์ของปายเนี่ย ถ้าพูดถึงประวัติศาสตร์ของปาย มันดูลอยๆ เลื่อนลอยไม่ค่อยจะชัดเจน แต่ว่าพอมานับครั้งนี้ และวันนี้ก็ค่อนข้างชัดเจนถึงจะไม่ 100 % แต่เรารู้ที่มาที่ไปว่าประวัติศาสตร์ปายเป็นอย่างไร หลังจากเสวนาในครั้งนี้ผมอยากจะฝากไว้กับท่านอาจารย์ว่า เราจะทำอย่างไร ที่จะรวบรวมเป็นเอกสารเป็นหลักฐาน อาจจะไม่ใช่ฉบับสมบูรณ์ เพราะว่าประวัติศาสตร์ใช้เวลาในการหาหลักฐานมันเป็นเรื่องที่ผ่านมา 5-6 ร้อยปี ผมคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ เท่ากับตอนที่อ.ดวงใจคุยถึงเรื่องหลักสูตร

หลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวของอ.ปาย ที่เราจะทำให้กับวิทยาลัยชุมชน ตรงนี้พอได้เลย จัดตรงนี้เป็นหลักสูตร ซึ่งเราจะบรรจุไว้เป็นหลักสูตร ซึ่งเราจะบรรจุของวิทยาลัยชุมชนปาย ครับอันนี้ผมพูดในด้านโชคดียุทธ์ของอ.ปาย ที่นี้โชคไม่ดีคือ เสียหายที่เราสัมมนาทุกครั้ง ผู้ที่มีอำนาจ ผู้ที่มี power ไม่ได้อยู่ในตรงนี้ ถ้าได้อยู่ในตรงจุดนี้แล้ว ฉะนั้นหลายๆท่านที่พูดมา ผมก็พูดหลายครั้งแต่ไม่เกิดมรรคเกิดผลอะไร เพราะว่าที่พูด ผู้รับผิดชอบไม่ได้อยู่ ก็จะเหมือนทุกครั้ง แต่ถ้าเป็นเขาอยู่ จะได้รับรู้และเอาไปปฏิบัติ อย่างวันนี้ผมไม่อยากพูดอะไรมากเท่าไร ถ้าพูดไปมันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรกับผู้รับผิดชอบในท้องถิ่น สำหรับปาย ผมพูดถึงเรื่องประวัติศาสตร์ พูดถึงการท่องเที่ยว ประธานชมรมการท่องเที่ยวก็เป็นมาแล้วในปีกลาย แต่ก็เกิดปัญหาก็มีมากมาย สาเหตุคงมาจากการรวมตัวกันยากหน่อย เพราะผู้ประกอบการมาจากหลายที่หลายแห่ง ฉะนั้นที่มันไม่ไปสู่เป้าหมาย เพราะผู้ประกอบการหลายคนอาจมีความคิดที่แตกต่างแล้วไม่เป็นอย่างที่เรากำลังต้องการ หรือตั้งเป้าไว้ว่าการท่องเที่ยวจะทำอย่างนี้ แต่ว่าอีกหลายๆความคิด ที่มีความคิดที่มันแตกต่างกันไป หลายๆ ความคิด ไม่อาจไปด้วยกันได้ อันนี้ก็เป็นอุปสรรคปัญหา อันหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามแต่ ผมคิดว่าในวันนี้ผมขอพูดแทนคนในอ.ปาย ทั้งที่อยู่ที่นี่ ทั้งที่อยู่ทางบ้าน ขอบขอบคุณหลายๆท่าน ขอบคุณท่านอาจารย์หลายๆท่าน ที่มาจากหลายสถาบัน ที่ได้ให้ความรู้ ให้ความเป็นห่วงเป็นใย ยิ่งกว่าคนอ.ปาย อาจจะพูดได้เลย

ในขณะที่เดียวกัน คนอ.ปาย ก็รู้สึกซาบซึ้ง บุญคุณ ของพวกท่านนะครับ ที่ปายมันอาจแตกต่างจากที่อื่น ที่นี้เราก็คูณกันมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า ที่นี้มีเอกลักษณ์เป็นไทใหญ่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ฉะนั้นทุกอย่างมันจะเป็นจุดที่เป็นเสน่ห์ แต่ก็มันเสียคายน่าคนที่มีมาบริหารบ้านเมืองไม่ได้เอาเสน่ห์ตรงนี้ออกมา แต่ไปเอาเสน่ห์ที่อื่น ถ้าพูดหลายเรื่อง เมื่อกี้มีบ้านพักจอมพล แต่ตกอีกอันหนึ่ง สมัยผมเป็นเด็ก ผมเคยเห็นที่เป็นเอกลักษณ์ปายอันหนึ่งคือ จรั่มมุง คือ สะพานที่มีหลังคามุง เป็น 2 ชาย 3 ชาย ตอนนี้อยู่เหลือแต่รูป อันนี้อยากจะฟื้นฟู ผมมีส่วนอนุรักษ์อันหนึ่งคือ

ลัม เป็นโบสถ์กลางน้ำของไทใหญ่ ได้เสนอโครงการไปแล้วของงบประมาณจาก อบจ. ขณะนี้กำลังก่อสร้างที่วัดหลวง อันนี้เป็นเรื่องที่พยายามต่อสู้กันมา เอาหละครับ เวลามันน้อย ผมเลยถือโอกาสตรงนี้ ขอบคุณแทนคนอ. ปายทุกๆ คน ที่อยู่ตรงนี้ด้วยครับ ขอบคุณครับ

อ.ดวงใจ: ขอบพระคุณอ.สมพร นะคะ แล้วจริงๆ เวลาที่ใกล้เข้ามาทุกที อ.รัศมี ต้องเดินทางไปปางมะผ้าต่อไปสอนเด็ก ที่โน่นต่อ ที่นี้หลักสูตรท้องถิ่นที่เคยรับปากไว้ ก็ยินดีที่จะร่วมทำแล้วข้อมูลตรงนี้ อ.รัศมีก็มีความคิดอยู่แล้วที่จะสรุปต่อจากนี้ไป อีกอย่างก็อยากจะเรียนอีกครั้งหนึ่งผ่านตามเสียงตามสาย ให้รู้ว่าท่านที่มาพูดว่า แม้เสียดยว่าไม่มี power ไม่ได้ฟัง ถ้าเราฟังแล้วจับใจความดีๆ เนี่ย ท่านอิหม่ามสมชาย ท่านอ.ทองอินทร์ ท่านมี power ท่านกำลังจะบอกว่าทุกคนมี power มันอยู่ข้างใน ถ้าเราเข้าไปใจคนอื่น พลังมันไม่เกิดหรอกจะจริงๆละ ทุกอย่างต้องเริ่มจากพลังข้างใน แล้วเราจะได้มาร่วมกันทำงานได้ เราอย่าไปฟังจากคนอื่น เราต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองด้วย แล้วเราจะได้มาร่วมงานกันทำให้เป็นรูปเป็นร่าง ทำความฝันให้เป็นรูปเป็นร่าง ถ้าความฝันนั้นเป็นความฝันเดียวกันนะเคะ เคียวขอเรียนเชิญอ.รัศมีสรุปแล้วกันละ

อ.รัศมี: จริงๆ ต้องขอขอบพระคุณทุกท่านที่ยังอยู่กับเรา จนกระทั่งถึงตอนจบนี้ ตอนแรกที่ติดต่อประสานงานที่จะจัดงานครั้งนี้ ก็มีผู้มีอำนาจแต่ไม่รู้ว่าเป็นผู้มีบารมีเหนือรัฐธรรมนูญหรือเปล่า ที่บอกว่า อาจารย์อย่ามาจัดอะไรที่เมืองปายเลย จัดที่ไรก็มีสัก 30 คนแหละ อย่างน้อยที่สุดเมื่อวานกับวันนี้ ก็ได้พิสูจน์แล้วว่าไม่จริง คราวหน้าอาจมีมากกว่านี้ คือเราเชื่อว่าจะต้องมีคนที่มาด้วยใจ สรุปแล้วเสน่ห์ของปายมีอะไรบ้าง มีมากมาย ไม่ใช่เฉพาะอดีตเท่านั้น ปัจจุบันก็ยังมียู่ ไม่อย่างนั้นก็ไม่มีความหมายที่นี้หรอกนะ แต่สิ่งที่เราต้องมองไปข้างหน้าว่าเราจะทำอย่างไรต่อไป อันแรกที่เราอยากจะทำ เราบันทึกว่า หลังจากที่เรามาพูดไปแล้ว เราพบว่าเรายังไม่รู้อะไรอีกตั้งเยอะเกี่ยวกับแต่ละช่วงเวลาประวัติศาสตร์ที่ทำให้เราเป็นคนปายในปัจจุบันอีกมากมาย เพราะฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่เราจะทำ อาจต้องฝากไปยังเจ้าของทุนหรือใครก็ตามที่มีเงินทุนใหญ่อยากสนับสนุน ทั้งหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน เมื่อครู ผู้อำนวยการสภากาชาดจังหวัดแม่ฮ่องสอน ท่านก็ได้กลับไปแล้ว คืออยากให้มีการทำวิจัยต่อในเรื่องที่เราพูดคุยกันมา ซึ่งท่านผู้รู้ที่นั่นหมดแล้ว อย่างที่นี้ก็มีสำนักงาน สกว. ซึ่งสนับสนุนให้กับนักวิจัยท้องถิ่น ตรงนี้ก็อยากให้ท่านรู้ว่าท่านคือผู้รู้ของที่นี่ ที่มาพูดงานนี้คนใน 4 คน คนนอก 8 คน แล้วคนนอกที่มาพูดไม่ใช่รู้เรื่องที่เรารู้ดี เราไม่รู้เรื่องสักคน พอเราคุยๆ ไป ความรู้เข้ามาจากข้างล่างจากทุกท่าน ในเวทีข้างล่าง เพราะฉะนั้น คือหนึ่ง เราน่าศึกษาภูมิหลังของเราเองทุกตำบล โรงเรียน ครู นักเรียน ถ้าน้องๆ สนใจจากวิทยาลัยชุมชน ต่อไปเราจะเป็นผู้นำ ถ้าเราเป็นผู้นำ แล้วไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของตัวเราเอง เราก็ไม่สามารถบอกลูกบ้านเราได้ว่าบ้านเราจะพัฒนาอย่างไร เบอร์ของสกว. ถ้าใครอยากรู้เรื่องติดต่อกับ สกว. เบอร์อ.ดวงใจ 01-7130283 อ.ดวงใจเปิด สอดไลน์เลยนะเคะ อาจารย์จะบอกว่าแหล่งทุนมีอะไรบ้าง สำหรับนักวิจัยที่สนใจในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น

อันที่สอง ในเรื่องของหลักสูตรของการท่องเที่ยว ที่วิทยาลัยชุมชนอยากจะทำ ไม่ทราบว่ามีผู้บริหารของวิทยาลัยชุมชนอยู่ตรงนี้หรือเปล่า สมมติว่าเราไม่เอาเป็นหลักสูตรท่องเที่ยวแต่เอาเป็นหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ไหมคะ คือ ร่วมกันสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเราเอง ให้รู้ว่าเรามาจากไหน เราเป็นอย่างนี้ได้ยังไง ทำไมบ้านเรือนเราถึงได้ทำอย่างนี้ ทำไมเรากินอาหารแบบนี้ ทำไมเราถึงมีประเพณีอย่างนี้ เราทำเนื้อหาตรงนี้ให้ลึก

ก่อนดีไหมคะ เราสอนลูกสอนหลานของเราให้รู้ก่อน แล้วถึงจะให้มาเป็นทองเที่ยว เพราะฉะนั้นน่าจะเป็นสิ่งที่เราทำได้ ก็พยายามไถถาม สกว. ว่าจะสามารถให้ทุนกับชาวบ้านทำงานตรงนี้หรือเปล่า

แล้วอีกส่วนหนึ่งที่หลายคนบอกว่าไม่มีผู้นำ หรือว่าผู้มีอำนาจมาเลย ก็ยังมีบ้างนะคะ มีผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนอยู่ที่นั่นด้วย แต่ไม่มีผู้นำจากส่วนราชการ ที่มีส่วนในการตัดสินใจ หรือกำหนดทิศทางที่จะทำให้พายเดินไปข้างหน้า หลายคนบ่นว่าเวลาคนที่มาแม่ฮ่องสอน แม่ฮ่องสอนเป็นเหมือนไซบีเรีย ไม่มีผู้บริหาร ไม่มีหัวหน้าส่วนราชการคนไหน เขามาก็มาเอาตำแหน่ง แล้วก็จากไป ในที่นี้อยากจะขอความกรุณาจากสื่อมวลชนที่ช่วยส่งเสียงสะท้อนไปให้ผู้นำทั้งหลาย ที่บอกว่าใครก็แล้วแต่ที่บอกว่าเป็นข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เขากำลังทำงานเพื่อใคร ถ้าทำงานเพื่อแผ่นดิน ก็ขอให้ช่วยทำให้แผ่นดินพายเป็นแผ่นดินที่มีคุณค่า เพราะฉะนั้นหลายๆ อย่างต้องการเสียงสะท้อนจากชุมชน อดใจกันว่าเขาจริงใจคือสิ่งที่เขาพูดถึงหรือเปล่า เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้คือเสียงสะท้อนของวันนี้จะนำไปสู่ เราอาจจับเวทีกันอีกครั้ง เราเขียนว่า การเสวนาภูมิหลังของสังคมและวัฒนธรรมพาย ครั้งที่ 1 แสดงว่ามีครั้งที่ 2 คือโครงการนี้เป็นโครงการที่รวบรวมทัศนะและจุดประกายให้กับพี่น้องชาวพาย แล้วก็คนอื่น คนนอก หรือใครต่อใครที่รักเมืองพาย สืบค้นประวัติศาสตร์ โบราณคดี แล้วเราอาจช่วยกันทำงานต่อไปในอนาคต เพราะฉะนั้นสรุปแล้วเราคงต้องค้นคว้าสืบค้นเรื่องของเมืองพาย โดยชาวบ้านเองหรือคนที่สนใจ โดยร่วมมือกันทำ อันนี้คิดว่าน่าจะเป็นทางออก แล้วหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะจากวิทยาลัยชุมชน เรื่องของท้องถิ่น เรื่องของการท่องเที่ยว ทำไมเราไม่สร้างเอกลักษณ์ของเมืองพาย ไกด์จากกรุงเทพ จากเชียงใหม่ ที่ไหนก็แล้วแต่ ที่เขามีไกด์ของเขาเอง ก็ต้องผ่านคนเมืองพาย แล้วคนเมืองพายสามารถเล่าอดีตของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจแทนที่จะเป็นคนอื่น เรายังเป็นคนอื่นนะคะ ที่มาพูดเล่า เราคาดหวังว่า ในอนาคตเราควรไปนั่งฟังแล้วคะ จริงๆ แล้วรู้สึกละอายใจ คือว่า คนผู้รู้ที่นี่ ตัวเราไม่รู้อะไรเลย ต้องบอกอย่างนั้นดีกว่า

เพราะฉะนั้นสำหรับเรื่องที่จะส่งสัญญาณไปถึงผู้นำ ต้องขอร้องเพื่อนๆ พี่น้องสื่อมวลชน ที่อยู่กับเราจนกระทั่งจบ เพื่อที่จะนำสิ่งต่างๆ ที่เราได้คุยได้สนทนาส่งต่อให้ผู้มีอำนาจ ผู้มีบารมี เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อไป แล้วเขาก็ได้ฟังได้รับรู้เรื่องของเมืองปายมากมาย ส่วนพิพิธภัณฑสถานต่างๆ จริงๆ แล้วของมีหมดเลย แต่เราขาดความรู้คะ เชื่อว่าวันนี้เราฟังมาทั้งหมดคงจะอึม คือว่าเหมือนกินอาหารเรียกน้ำย่อย แล้วมันเกิดความหึกเหิม กลับบ้านไปหาของเรา ไปถามอู๊ยเราว่าแต่ก่อนมันเป็นอย่างไร อันนั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นแล้ว สำหรับวันนี้รายการก็คงต้องจบเพียงเท่านี้ เดี่ยวต้องพาลูกศิษย์ไปเรียนต่อ ที่ปางมะผ้า ก็เลยกลัวว่าค่าแล้วขึ้นทางโค้งจะเหวี่ยงกันหมด เพราะว่าอัดกันมาหลายชีวิตนะคะ ต้องขอจบการเสวนาในวันนี้เพียงเท่านี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่อยู่กับเรามาจนจบ มีกาแฟให้ท่านนะคะ ช่วยทานหน่อย ไม่งั้นทึ่งแน่ๆ เลย ก็ขอบพระคุณทุกท่านคะ แล้วก็หวังว่าเราคงได้เจอกันใหม่ครั้งหน้า

ภาคผนวกที่ 4.2

เวทีที่ 2 : สรุปของดีบ้านแม่ฮี้

โจทย์ของการระดมความคิด

1. เพื่อรวบรวมของเก่า วัฒนธรรมประเพณีมีอะไรบ้าง
2. เพื่อศึกษาข้อมูลแล้วเรียบเรียง เพื่อศึกษาวิจัย ในด้านการจัดความยากจน

กิจกรรมช่วงเช้า: ทักษะศึกษา

- ไปดูพื้นที่นอกสถานที่พระธาตุแม่เย็นโดยพ่อหลวงมาฮี้ เป็นคนเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระธาตุแม่เย็น พระธาตุแม่เย็นเดิมอยู่บริเวณทางขึ้นสู่พระธาตุปัจจุบัน เดิมมีลักษณะคล้ายพระธาตุแม่ฮี้ ขนาดเล็กกว่าพระธาตุแม่ฮี้ ต่อมามีการบูรณะใหม่ในปี 2513 โดยหลวงตาเป็ง
- เดินทางไปวัดหนองบัว (ศูนย์วัฒนธรรมเก่า) พ่อใจพาไปที่พระธาตุหนองบัว ลักษณะอาคารประกอบด้วยอาคาร 3 หลังได้แก่ เจดีย์ วิหาร และอาคารอีกหนึ่งหลัง(ไม่ทราบว่าจะจะเป็นอาคารอะไร) สภาพปัจจุบันทรุดโทรม พบหลุมกลบรอบๆ รูปแบบอาคารพบว่า เจดีย์สร้างอยู่ด้านทิศตะวันตกของวิหาร ในบริเวณวัดหนองบัว(ที่เคยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนมาก่อน) มีตำนานเรื่องเล่าเรื่องผีหัวกุด ส่วนศิลาจารึกวัดศรีเกิดพบที่บริเวณด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน (ปัจจุบันอยู่ที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22)
- ที่บริเวณหนองบัว เป็นหนองน้ำที่มีการเล่าถึงกลองกบ(กลองมโหระทึก) พบที่บริเวณก้นบ่อหนองบัว
- จากนั้นไปวัดห่างซึ่งอยู่ในเขตบ้านแม่ฮี้ อยู่ในพื้นที่ blue sky guest house สภาพทั่วไปเป็นวัดร้าง แต่(ในขณะที่กำลังสำรวจ) มีการตัดหญ้าในบริเวณวัด จากหลักฐานที่หลงเหลือพบเฉพาะเจดีย์ประธานและวิหารซึ่งหันหน้าไปทางด้านทิศตะวันออก
- คูหอยเบี้ย เป็นเบี้ยที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนก่อนหน้าเงินรูป เป็นหอยจากทะเลน้ำลึกเป็นสิ่งของมีค่าที่ใช้แลกเปลี่ยนแทนเงินตรา

กิจกรรมช่วงบ่าย: ระดมความคิด

หัวข้อ “ของดีบ้านแม่ฮี้”

อ.รัศมีแนะนำโครงการและนำเสนอเกี่ยวกับของดีบ้านแม่ฮี้จากการสำรวจและการทัศนศึกษาในช่วงเช้า ในเรื่องจารึกพระธาตุศรีเกิด พระธาตุแม่ฮี้ พระธาตุหนองบัว พระธาตุแม่เย็น เป็นต้น

1. ความเป็นมาของบ้านแม่ฮี้

- พ่อใจเล่าประวัติความเป็นมาของบ้านแม่ฮี้ ว่าในปี 2330 ตั้งขุนอาจเป็นหัวหน้า ต่อมาสร้างวัดแม่เย็นในปี 2332 โดยครูบาพิมพ์ิสาร(เป็นญาติทางม่อนของพ่อท้อ) เป็นเจ้าศรัทธามาจากเชียงตุง มาสร้างวัดทรายขาว แล้วมาสร้างวัดแม่ฮี้

- พี่อารีย์พูดเกี่ยวกับวัดร้างหนองบัว เกี่ยวกับศิลาจารึก จากหลักฐานพบว่าศิลาจารึกสร้างในปี 2332 เก่าแก่ที่สุดในปาย
- แต่ลุงใจบอกว่าบ้านแม่ฮี้สร้าง 200 กว่าปีเท่านั้น
- พ่อใจเล่าเรื่องความเชื่อเรื่องผีของวัดหนองบัว จากนั้น โยงไปผีปู้ย่า และผีเรือน

2. เรื่องการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

- การถกเถียงกันเรื่อง(1) การเก็บรักษาศิลาจารึก (2) การบูรณะวัดร้างหนองบัว
- อาจารย์รัศมีแสดงความเห็นเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรมปายที่ขาดการดูแลรักษา
- รองนายกฯ อธิบายว่าเป็นการจัดงบประมาณของอบต. ชุคเก่า
- งานหัตถกรรมและอาหารการกินของชาวบ้าน เช่นการทำถั่วเน่า การจักสานซึ่งเป็นงานฝีมือของชาวบ้าน

3. เรื่องการทำงานวิจัยของคนในท้องถิ่น

- คุณอารีย์ และอ.รัศมี อยากให้ผลักดันให้สู่ท้องถิ่น และผลักดันไปสู่โรงเรียน
- ขาดกำลังคน(ใน)ที่จะสนใจศึกษา
- ขาดงบประมาณในการสนับสนุน

บ้านแม่ปิง

- ที่แม่ปิงมีกฎห้ามขายที่ดิน เป็นประเพณีไม่ให้มีการขายที่ดินให้กับคนนอก
- ที่แม่ปิง(ปกากะญอ)มีงานotop งานทอผ้า ย้อมสี

หมายเหตุ ในที่ประชุมยังไม่มีเสียงจากบ้านอื่น

หัวข้อ “เส้นทางสู่การพัฒนา”

- เรื่องการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดิน มีการซื้อที่ดินของคนนอกพื้นที่ โดยที่เห็นได้ชัด คือบริเวณบ้านแม่เย็น และกำลังเข้าสู่พื้นที่บ้านแม่ฮี้
- เรื่องกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่บ้านแม่เย็นและ บ้านแม่ฮี้
 - ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง เช่น เรื่องเสียงรบกวนจากมอเตอร์ไซด์
 - การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของวัยรุ่นในชุมชน
 - ค่าแรงงานของชาวบ้านที่ขึ้นสูงส่งผลต่อการจ้างงานภายในหมู่บ้าน
- เรื่องการแก้ไขปัญหา ดัดจริตเรื่องข้อมูล ส่วนงบประมาณน่าจะหามาสนับสนุนได้จาก อบต.

ภาคผนวกที่ 4.3

เวทีที่ 3 : สรุปลอนาคตเมืองปาย จะไปทางไหนดี ?

การจัดเสวนาในครั้งนี้เป็นการจัดเวทีชาวบ้านครั้งที่ 3 ภายใต้โครงการเสวนาภูมิหลังของสังคมและวัฒนธรรมเมืองปายที่ผ่านมา โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการรวบรวมความรู้ทางประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวบ้านในอำเภอปาย ซึ่งในครั้งนี้ได้เชิญตัวแทนวิทยากรจากหลากหลายตำบล ได้แก่ ตำบลเวียงใต้ ตำบลเวียงเหนือ ตำบลแม่สี ตำบลแม่มาแดง จากการจัดเสวนาเวทีชาวบ้านในครั้งนี้ 3 นี้ ทำให้เราเห็นถึงความหลากหลายในวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านในเมืองปายที่มีมิตามากกว่าที่รับรู้จากเวทีที่ผ่านมา โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

ประการที่ 1 เมืองปายเป็นเมืองที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ที่ยาวนานและเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ผ่านมา จากการเสวนาช่วงเช้า ในหัวข้อเรื่อง“รู้จักเมืองปายจากมุมมองของคนใน” ซึ่งมีวิทยากร 4 ท่านหลักๆ คือ นายกอบด. คงศักดิ์ ใจแปง อาจารย์บัณฑิต แสนคำ และก็จะมียอใจ อินยา แล้วก็คุณอำพัน ทำให้เห็นถึงการรับรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองปายที่มีความต่อเนื่องของผู้นับถือ และมีการเคลื่อนไหวอพยพของผู้นับถือในพื้นที่นี้ รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมืองของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีการเชื่อมต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นทางแม่ฮ่องสอน ทางเชียงใหม่ หรือเขตพื้นที่ชายแดน รวมทั้งเห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งคนเมือง ไทใหญ่ ลีซอ มูเซอ และปกากะญอ

ประการที่สอง เสนอให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเมืองปายผ่านประสบการณ์ที่พบเห็นในพื้นที่ โดยนำเสนอถึงความวิตกกังวลและวิกฤติของเมืองปาย ในหลากหลายพื้นที่ อย่างเช่น พื้นที่ในบ้านแม่ปิง บ้านแม่สี ที่มีการเผชิญปัญหาในเรื่องของการซื้อขายที่ดิน เนื่องจากว่าที่ดินซึ่งต้นทุนทางชีวิตของชาวบ้านและเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่ง กำลังหลุดมือไปอยู่ในตลาดการซื้อขายที่ดิน ซึ่งสิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดภาวะการถือครองที่ดินจากคนภายนอกที่เข้ามาทำธุรกิจเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นชาวบ้านที่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงรวมตัวกันตั้งกฎเกณฑ์ห้ามซื้อขายที่ดินภายในหมู่บ้านขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวก็ยังไม่สามารถเป็นมาตรการที่สมบูรณ์แบบในการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในพื้นที่เมืองปายได้

ประการที่สาม ชาวบ้านในพื้นที่เมืองปายมีการรวมกลุ่มกันเพื่อปรับตัวเองภายใต้กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน อย่างเช่น เรื่องของการทอผ้าของชาวปกากะญอ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านขึ้นมา หรือ ในเรื่องของการทำธุรกิจเกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกของชาวบ้านในเขตตำบลเวียงใต้และแม่เย็น เห็นได้ว่าการปรับตัวดังกล่าวของชาวบ้านนั้นก็มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่สำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถ และ ความชำนาญที่มีเฉพาะอย่างแตกต่างกันออกไป เช่น เรื่องของภาษา

นอกจากนี้พ่อยรรยง ได้หยิบยกตัวอย่างของวิถีการทำนาในอดีตของเมืองปายมาเล่าสู่กันฟัง โดยที่พ่อยรรยงค์ มีความต้องการให้วิถีการทำการเกษตรของชาวบ้านยึดหลักการเกษตรแบบยั่งยืน ที่พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด และจะนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งได้ในอนาคต หรือว่าจะเป็นที่บ้านหมอแปง ที่มีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมไทใหญ่ ขึ้นมา เช่น พิธีกรรมทางศาสนา ภาษาไทใหญ่ โดยใช้พื้นที่วัดหมอแปงเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่จะรวมชาวบ้านและเด็กๆ ให้เข้ามาร่วมกันแสดงออกทาง อัตลักษณ์ชาวไทใหญ่ และ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประการที่สี่ จากการนำเสนอของวิทยากรและร่วมกันระดมความคิดเห็นในเวทีครั้งนี้ เห็นถึง วิกฤติของเมืองปายที่ดำเนินไปตามกระแสการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธุรกิจการท่องเที่ยวที่สนองตอบ ความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยที่ไม่ได้มองเห็นถึงคุณค่าของเมืองปาย ในเรื่องของจุดเด่นที่ตนเองมี อยู่เช่น เรื่องของวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น รูปแบบวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งกระแสการเติบโตในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าว กำลังทำลายคุณค่าของปายที่เคยดำรงอยู่และเป็นเสน่ห์ของปาย ดังนั้นจากข้อสรุปที่ได้ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยที่อาจารย์อรธจักร ได้ให้ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจว่า ควรสร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำของคนในพื้นที่เมืองปายร่วมกันและอาจจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นที่เก็บรวบรวม ข้อมูลที่ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เหมือนเป็นคลังความรู้ของชาวบ้านในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และอื่นๆ นอกจากนี้ยังเสนอให้สอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเมืองปายทั้งไทยและต่างชาติ ว่าต้องการเมืองปายแบบไหน เพื่อเป็นการกดดันและผลักดันให้ผู้มีอำนาจในอำเภอปายดำเนินตามแนวทางดังกล่าว ก็จะช่วยให้เราสามารถกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ปายได้